

Herman Melville

Moby Dick, a fehér bálna

Fordította Szász Imre

TARTALOM

Első fejezet BÁLNA FOGADÓ	Huszonötödik fejezet A BÁLNA FEJE
Második fejezet KVIKVEG	Huszonhatodik fejezet A NAGY HEIDELBERGI HORDÓ
Harmadik fejezet A KEBELBARÁT	Huszonhetedik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK A SZŰZZEL
Negyedik fejezet NANTUCKET	Huszonnyolcadik fejezet A SZÖKŐKÚT
Ötödik fejezet A HAJÓ	Huszonkilencedik fejezet A FAROK
Hatodik fejezet A RAMADÁN ÉS A RÁKÖVETKEZŐ NAP	Harmincadik fejezet A NAGY ÁRMÁDIA
Hetedik fejezet KÉSZÜLŐDÉS TELJES ERŐVEL	Harmincegyedik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK A RÓZSABIMBÓVAL
Nyolcadik fejezet LOVAGOK ÉS FEGYVERHORDOZÓK	Harminckettedik fejezet A KITASZÍTOTT
Kilencedik fejezet AHAB	Harmincharmadik fejezet AZ OLVASZTÓK
Tizedik fejezet A KABINASZTAL	Harmincnegyedik fejezet LÁB ÉS KAR
Tizenegyedik fejezet ÁRBOCCSÚCS ÉS TATFEDÉLZET	Harmincötödik fejezet AHAB LÁBA
Tizenkettedik fejezet HAJÓORR, ELSŐ ÉJSZAKAI ŐRSÉG	Harminchatodik fejezet AHAB ÉS AZ ÁCS
Tizenharmadik fejezet MOBY DICK	Harminchetedik fejezet KVIKVEG A KOPORSÓJÁBAN
Tizennegyedik fejezet EGYNÉMELY NEVEZETES BÁLNÁK	Harmincnyolcadik fejezet A KOVÁCS
Tizenötödik fejezet AZ ELSŐ CSÓNAKBA SZÁLLÁS	Harminkilencedik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK AZ AGGLEGENYNYEL
Tizenhatodik fejezet A KÍSÉRTETSUGÁR	Negyvenedik fejezet A TÁJFUN
Tizenhetedik fejezet A HEJ ODA TÖRTÉNETE	Negyvenegyedik fejezet AZ IRÁNYTŰ
Tizennyolcadik fejezet A TINTAHAL; A BÁLNÁZÓKÖTÉL	Negyvenkettedik fejezet A MENTŐBÓJA
Tizenkilencedik fejezet STUBB BÁLNÁT ÖL	Negyvenharmadik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK A RACHELLAL
Huszdik fejezet STUBB VACSORÁJA	Negyvennegyedik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK AZ ÖRÖMMEL
Huszonegyedik fejezet A FELHASÍTÁS	Negyvenötödik fejezet A HAJSA - ELSŐ NAP
Huszonkettedik fejezet A JEROBOAM TÖRTÉNETE	Negyvenhatodik fejezet A HAJSA - MÁSODIK NAP
Huszonharmadik fejezet A MAJOMKÖTÉL	Negyvenhetedik fejezet A HAJSA - HARMADIK NAP
Huszonnegyedik fejezet STUBB ÉS FLASK MEGÖL EGY SZILÁSCETET	<i>Epilógus</i>

Első fejezet

BÁLNA FOGADÓ

Bár nem tudnám pontosan megmondani, miért jelölt ki engem ama rendező, a Sors, erre a nyomorúságos bálnavadászszerere, de a legfőbb ok a nagy bálna lenyűgöző gondolata volt. A roppant és titokzatos szörny a végletekig felzaklatta kíváncsiságomat. Aztán a vad és távoli tengerek, ahol szigetnyi teste hömpölyög: a bálnavadászat elmondhatatlan, névtelen veszélyei; ezek s ezernyi-ezer tűzföldi kép és hang kísérelő csodája irányította vágyaimat. Másokat talán nem ösztönöz ilyesmi; de ami engem illet, örökös sóvárgás gyötör a messziség után. Szeretek hajózni tiltott tengereken, szeretek kikötni barbár partokon.

Mindezek okából örömmel fogadtam hát a bálnavadászatot; a csodavilág nagy vízár-kapui kitárultak, s a vad képzelgésekben, amelyek elhatározásomra sodortak, bálnák végtelen menetei hömpölyögtek kettesével lelkem legmélyére, s mindnyájuk közt egy hatalmas, csuklyás szörny, olyan, mint egy távoli, hóborította hegy.

Egy-két inget gyömöszöltem öreg útitászkámba, hónom alá kaptam, s elindultam a Horn-fok és a Csendes-óceán felé. Elhagyva a régi jó Manhattoe városát, annak rendje és módja szerint megérkeztem New Bedfordba, egy szombati estén, decemberben. Nagy csalódást éreztem, mikor megtudtam, hogy a nantucketi kis postahajó már elment, s hétfőig semmi lehetőség nem kínálkozik, hogy eljussak oda.

Mivel a bálnavadászat fájdalmaina és keserveire készülő ifjak nagy része ugyanebben a New Bedfordban áll meg, s innen indul el hajójával, nem árt talán megemlíteni, hogy nekem ez eszembe se jutott. Én eltökéltem magamban, hogy csakis nantucketi hajón vitorlázom, mert volt valami pompás szilajság mindenben, ami kapcsolatban állt a híres, vén szigettel, s ez csuda módra tetszett nekem. Aztán meg, ámbár New Bedford az utóbbi időben fokozatosan kisajátította a bálnavadászsakmát, s bár ebben a vonatkozásban szegény öreg Nantucket most messze elmarad tőle, mégis Nantucket a szakma őse - Tyrusa e Karthágónak -, az a hely, ahol az első döglött amerikai bálnát partra húzták. Vajon honnan futottak ki először, ha nem Nantucketből, azok a bennszülött bálnaölők, a rézbőrűek, csónakjaikon, hogy úzóbe vegyék a Leviatánt? És honnan indult útnak, ha nem Nantucketből az a vakmerő kicsi naszád, amelyet - így szól a történet - megraktak importált útburkoló kővel, mert meg akarták dobálni a bálnákat: így mérték volna ki, mikor vannak már elég közel hozzájuk, hogy szigonnyal próbálkozhassanak az orrárbocról.

Mivel egy éjszaka, egy nap s még egy éjszaka várt rám New Bedfordban, mielőtt elhajóztam volna választott kikötőm felé, fontolóra kellett vennem, hol fogok ezalatt enni és aludni. Nagyon gyanús, mi több, nagyon sötét és komor éjszaka volt, csípősen hideg és vigasztalan. Senkit sem ismertem a városban. Aggodalmas búváraim alámerültek zsebeimben, de mindössze néhány ezüstöt hoztak fel - így hát, bárhová mégy, Ishmael - mondtam magamnak, miközben ott álltam a sivár utca közepén, vállammal támogatva csomagomat, s összehasonlítottam az északi égbolt derengését a déli sötétségével -, bármelyik helyet választanád is éjjeli szállásra bölcsességemben, drága jó Ishmael, el ne feledj tudakozódni az árak után, s ne légy túlságosan válogatós.

Tétova léptekkel róttam az utcákat, s elhaladtam a Keresztbetett Szigonyok cégére előtt, de túl drágának és vidámnak látszott. Arrébb a Kardhal vendéglő fényes, vörös ablakaiból olyan tüzes sugarak áradtak, hogy felolvasztani látszottak a ház előtt a vastag havat, jeget, mert máshol mindenütt húsz centiméteres jég borította az utat, kemény, aszfaltszerű burkolatával -

ami elég keserves volt nekem, ha nekivertem lábamat a kőkemény kiszögelléseknek, mert csizmám talpa a nehéz és kíméletlen szolgálat folytán a lehető legnyomorúságosabb állapotra jutott. „Túl drága és vidám” - gondoltam újfent, s megállván egy pillanatra, figyeltem a ragyogó fénycsóvát, hallgattam bentről a megcsendülő poharak hangját. „No, menj tovább, Ishmael - mondtam végül -, nem hallod? Eridj innét az ajtóból; toldott-foldott csizmád elállja az utat.” Így hát tovább mentem, ösztönszerűleg követtem az utcákat, amelyek a víz felé vittek, mert ott voltak kétségkívül a legolcsóbb, bár nem a legduhajabb kocsmák.

Micsoda sivár sikátorok! Kétoldalt nem házak, hanem fekete tömbök, itt-ott gyertyavillanás, mintha egy sírboltban imbolyogna a gyertya. Az éjnek ebben az órájában, a hét utolsó napján a városnak ez a része majdnem teljesen elhagyatottnak bizonyult. De hirtelen homályos fényhez értem; alacsony, széles épületből jött, melynek hívogatóan nyitva állt az ajtaja. Gondozatlan külseje volt, mintha mindenki használatára szolgálna; mikor beléptem, első dolgom volt keresztülboltni egy hamuládán a tornácon. „Hah - gondoltam - hah - mikor a szállongó hamupihe csaknem megfojtott -, tán amaz elpusztított városnak, Gomorrhának a hamvai ezek? Az előbb: Keresztbetett Szigonyok és Kardhal? - ez akkor kétségkívül a Csapda cégére.” Mindazonáltal föltápáskodtam; bentről hangos beszédet hallván, előrenyomakodtam, s kinyitottam a második, a belső ajtót. Olyan volt, mintha a nagy Fekete Országgyűlés ülésezett volna Tophetben. Száz fekete arc fordult hátra a sarokban, hogy rám tekintsen; s hátul egy fekete Halál Angyala verte könyvvel a szószéket. Néger templom volt; s a prédikátor szövege a fekete sötétségről szólt s az ottvaló sírásról, jajgatásról és fogak csikorgatásáról. „Hah, Ishmael - motyogtam kifelé hátrálva -, keserves multság ez a Csapda cégére alatt.”

Továbbvándorolva végül homályos fényhez érkeztem, nem messze a dokkuktól, s keserves csikorgást hallottam a levegőben; felpillantva, az ajtó mellett himbálózó cégért láttam, a fehér festék elmosódottan magas, egyenes sugárban felszökő, permeteges tajtékot ábrázolt, s alatta ezek a szavak:

*A Bálna Fogadó
Koporsó Péter*

Koporsó? - Bálna? - Meglehetősen baljós ebben a sajátos kapcsolatban, gondoltam. De úgy mondják, közönséges név Nantucketben, s azt hiszem, ez a Péter onnan származott el. Mivel a fény olyan homályos volt, s a hely pillanatnyilag elég nyugodalmasnak látszott, mivel a roska-tag, kicsi faházat magát mintha valami leégett városrész romjai közül hordták volna ide, s a cégér amolyan koldus csikorgással himbálózott, azt gondoltam: íme, itt találom az olcsó szállást és a legjobb borsókávét.

Furcsa hely volt - csúcsos tetejű, öreg ház, egyik oldala szélütötten, bánatosan dűledezett. Éles, kopár sarkon állt, ahol ama szilaj szél, Euroclydon, csúnyábban üvöltözött, mint valaha is szegény Pál apostol hányódó bárkája körül. Mindazonáltal Euroclydon roppantul kedves szellő bárkinek, aki négy fal között van, s lába a kandalló előtt kicsi állványon csendesen melegszik az éji nyugalomra. Vakarjuk le a jeget fagyos lábunkról, s nézzük meg, miféle hely lehet ez a „Bálna”.

Belépven a csúcsos tetejű Bálna fogadóba, széles, alacsony, rendetlen, régimódi faburkolattal borított előtérben találod magadat, amely valami elátkozott régi hajó mellvédjére emlékeztet. Az előtér falán roppant bunkók és dárdák pogány csoportozata lógott. Némelyeket sűrű, csillogó fogak borítottak, s elefántcsont fűrészhez voltak hasonlatosak, másokat emberi haj-csomókkal rojtoztak ki; az egyik sarlóra formázott, hatalmas nyele körbe ívelt, mint a frissen kaszált fűben egy hosszú karú kaszáló vágta rend. Az ember megborzongott, ha nézte, s azon tűnődött, micsoda óriás, emberevő vadember mehetett valaha halálatásra ilyen hasító,

rémisztő szerszámmal. E fegyverekkel csupa öreg, görbe és rozsdás bálnázó lándzsa és szigony keveredett. Némelyik fegyvernek nagy híre volt. Azzal a hosszú, most már vadul meggömbült lándzsával ötven évvel ezelőtt Nathan Swain tizenöt bálnát ölt meg napkelte és napnyugta között. És ezt a szigonyt - most olyan, mint a dugóhúzó - a Jáva-tengeren vágták egy bálnába, amely elmenekült vele, s amelyet évekkel később öltek meg a Blance-foknál. Az eredeti vas a fark közelében hatolt be, s mint az ember testében tartózkodó nyughatatlan tű, teljes tizenkét métert tett meg, végül a púpba ágyazva találták.

Ha keresztülvágsz e homályos előtérén, s továbbmész az alacsony boltozatú úton - amelyet ott törtek át, ahol hajdan alighanem a főkémény állott, körös-körül tűzhelyekkel -, lépsz be az ivóba. Ez még homályosabb hely, fenn olyan alacsony, otromba gerendákkal, benn olyan öreg, megvetemedett deszkákkal, hogy azt képzelhetnéd: valami régi hajó kormányosfülkéjéé döngeti lábad - különösen ilyen üvöltő éjszakán, mikor e sarkon horgonyzó vén bárka oly vadul reng. Egyik oldalon hosszú, alacsony, polcforma asztal áll, repedezett üvegesládákkal borítva, tele poros ritkaságokkal, amiket a széles nagyvilág legtávolabbi zugaiból gyűjtöttek össze. A szoba túlsó oldaláról sötét odú nyílik - a söntés -, kezdetleges utánzata egy valódi bálnafejnek. De bármilyen légyen is, ott áll a bálna állkapcsának hatalmas, boltozatos csontja, egy kocsí csaknem elhajthatna alatta, olyan magas. Benn ócska polcok, tele régi palackokkal, üvegekkel, flaskákkal; s a gyors pusztulásnak ez állkapcsában, mint egy új, megátkozott Jónás (s valóban így is nevezték), aszott, kicsi emberke sűrög-forog, és drága pénzért delíriumot és halált árul a matrózoknak.

Förtelmesek a poharak, melyekbe mérgét önti. Bár kívül valóságos cilinderek - belül a tolvaj zöld, vastag húsú poharak ravaszul elkeskenyednek lefelé, egész a csalárd fenékig. Durván vésett, párhuzamos délkörök abroncsozzák ezeket a bitang ibrikeket. Tölts eddig a jelig, s a fizetnivalód csak egy penny; eddig még egy penny; és így tovább, színültig - a Horn-fok mértékig, amit egy shillingért hörpinthetsz fel.

Mikor beléptem, egy csomó fiatal tengerészt találtam egy asztal körül: tucatnyi különféle faragványt vizsgálgattak a halvány fénynél. Megkerestem a fogadóst, és miután megmondtam neki, hogy szállást kívánnék, azt kaptam válaszul, hogy háza megtellett - egy gazdátlan ágya sincsen.

- De alkalmasint - tette hozzá, homlokát kopogtatva - nem vóna ellenére, hogy egy szigonyos takaróján osztozkodjék, ugyi? Úgy gondolom, bálnázni készül, hát jobb szoktatnia magát az ilyen dógokhoz.

Mondtam neki, hogy sose szerettem másodmagammal egy ágyban aludni; ha meg is teszem, azon múlik, kicsoda-micsoda az a szigonyos, és ha ő (a fogadós) csakugyan nem tud nekem más helyet adni, s a szigonyos ellen nem lehet határozott kifogásokat tenni, isten neki, inkább megelégszem egy becsületes ember fele takarójával, mintsem hogy tovább kószáljak egy idegen városban ilyen kutyakomisz éjszakán.

- Gondútam. Jól van, üjjön le. Vacsora? Akar vacsorálni? Egykettőre kész a vacsora.

Leültem egy öreg falócára, melyet úgy megfaragtak, mint a Battery-park padjait. Az egyik végét egy méléző matróz most is cifrázta a bicskájával, rágörbedt és szorgalmasan fűrt-farigcsált a lábai közé eső darabon. Teljes vitorlában álló hajóval gyözködött, de úgy láttam, nem jutott semmire.

Végül úgy négy-ötünket átszólítottak étkezni a szomszédos szobába. Hideg volt, mint Izland - egy szikra tűz sem égett -, a fogadós azt mondta, nem áll módjában tüzelni. Sehol semmi, csak két keserves fagygyertya, mindegyik egy-egy olvadtgyertya-koszorúban. Kedvünkre szolgált begombolni kurta zekénket s lángmeleg teáscsészét tartani ajkunkhoz félig fagyott

ujjainkkal. De az étel ugyancsak kiadós volt, nemcsak hús és krumpli, hanem gombóc is; te jóisten! gombóc vacsorára! Egy zöld bőrkabátos legényke a legszonyatosabb módon vetette rá magát a gombócokra.

- Fiam - mondta a fogadós -, amár eccer szent, hogy megnyom éjjel a lidérc.

- Fogadós - suttogtam -, ugye nem ez a szigonyos?

- Ó nem - mondta, s ördögien mulatságos képet vágott -, a szigonyos sötét képű fickó. Sose eszik gombócot, ki nem állhatja, nem eszik az mást, csupán a marha húsát, azt is csak félig sültén szereti.

- Fene a gusztusát! - mondom én. - Hol az a szigonyos? Itt van?

- Itt leszen nemsokára - hangzott a válasz.

Nem tehettem róla, de gyanakodni kezdtem a „sötét képű” szigonyosra. Azt mindenesetre elhatároztam, ha arra kerül a sor, hogy együtt alszunk, neki kell elsőnek levetkőznie és lefeküdni.

Vacsora végeztével a társaság visszament az ivóba, s én, nem tudván, mit kezdjek magammal, elhatároztam, hogy szemlélőként töltöm el az est hátralevő részét.

Egyszerre zürzavaros lárma hallatszott odakintről. A fogadós felugrott.

- Ez a *Grampus* legénysége! - kiáltotta. - Hallottam, máma reggel vették hírért, hogy itt jár a közelben; háromszendős út s teli hajó. Hurrá, fiúk, most aztán friss híreket kapunk a Fidzsi-szigetokről!

Tengerészcsizmák dobogása hallatszott az előtérben; kivágódott az ajtó, s behömpölygött egy banda jócskán vad hajós. Furcsa örköpenybe csomagolták magukat, gyapjúkendőbe bugyolálták fejüket, mindahányát merő foltok-rongyok fedték, szakálluk merev volt a belefagyott jégcsapoktól, mintha egy sereg medve tört volna alá Labradorról. Éppen most léptek partra csónakjaikból, ez volt az első ház, ahová betértek. Nem csoda, hogy egyenesen a bálnaszájra - a söntésre vitorláztak, s a sürgő-forgó töpörödött, kicsi, öreg Jónás hamarosan csordultig öntött poharakat adogatott nekik. Egyik arról panaszkodott, hogy csúnyán meghűlt, mire Jónás valami szurokfekete italt kevert neki ginből és melaszból, s égre-földre esküdözött, hogy ez a leghatalmasabb gyógyírja mindennemű hűlésnek és hurutnak, lett légyen az akármilyen régi eredetű, és szerezzék akár Labrador partjain, akár egy jég-sziget széliránti oldalán.

A szesz hamarosan fejükbe szállt, ahogy általában történni szokott a legcégelesebb részegesekkel, mikor partra vetődnek a tengerről - s nagy zsvajgással összevissza ugrándozni kezdtek.

Minél tovább tűnődtem a szigonyoson, annál jobban elutálkoztam attól a gondolattól, hogy vele kell aludnom. Jogos volt feltételeznem, hogy szigonyos létére a vászon avagy gyapjú alsóneműje, már amit hord, nem a legeslegtisztább s bizonyosan nem a legfinomabb. Máris lúdbőrzött az egész testem. Aztán meg későre is járt, s az én becsületes szigonyosomnak már itthon kellene lennie, és lassan lefeküdni indulhatna. Tegyük fel, hogy éjfélkor bukdácsol keresztül rajtam - honnan állapíthatom meg akkor, miféle komisz lyukból került ki.

- Fogadós! Meggondoltam magam. Nem alszom azzal a szigonyossal. Majd elleszek itt a padon.

- Ahogy tetszik; sajnálom, hogy nincs egy felesleges abroszom derékalknak, pedig a deszka kutya kemény - s tapogatja a dudorokat, csomókat. - De várjon egy cseppet, matróz uram, van nékem amott a söntésben ácsgyalum, amondó vagyok, várjon, majd megcsinálom én jó kényelmesre.

Így szólt, előhozta a gyalut, s ócska selyemkendőjével előbb leporolván a padot, buzgón nekiállt, hogy legyalulja ágyamat, közben pedig majom módra vigyorgott. Jobbra-balra repült a forgács, míg végezetül a gyaluél pengve nekiszaladt egy elpusztíthatatlan csomónak. A fogadós csaknem kifecamította a csuklóját, s én mondtam neki, hogy az isten szerelmére, hagyja abba. Az ágy elég puha, nekem megteszi, s nem tudom, hogyan lehetne akár a világ minden gyalujával is pehelydunnát simítani a fenyődeszkából. Így hát vigyorogva összegyűjtötte a forgácsot, behajította a szoba közepén álló nagy kályhába, s ment a dolgára, én meg ottmaradtam ábrándozni.

Megnéztem a padot, s rájöttem, hogy rövidebb a kelleténél vagy negyed méterrel; de ezen segíthettem egy székkal. Hanem negyed méterrel keskenyebbnek is bizonyult az alkalmazásnál, az ivó másik padja meg vagy tíz centivel magasabb volt a legyalultnál - így hát nem házasíthattam össze őket. Az első padot hosszában odaraktam a fal egyetlen üres darabjához, s hagytam közbül némi közöcskét is, hogy majd abba telepítem a hátamat. De hamarosan észrevettem, hogy az ablakpárkány alatt húz rám a hideg levegő, s így odalett a tervem, annál is inkább, mivel a rozzant ajtón befúvó másik légáramlat találkozott a párkány alattival, s ketten együtt egy sereg apró forgószelet kavartak, annak a helynek a tőszomszédságában, ahol én az éjszakát eltölteni szándékoztam.

„Az ördög vigye azt a szigonyost - gondoltam -, de megálljunk csak! Nem vághatnék én elébe? Bereteszném belülről az ajtaját, belevetném magam az ágyába, s nem ébrednék fel a legerőszakosabb dörömbölésre sem.” Jó ötletnek látszott, de utánagondolva, elvettem. Mert ki kezeskedne arról, hogy másnap reggel, midőn előszerénykedem a szobámból, nem áll-e a szigonyos az előtérben, készen arra, hogy leüssön.

Hanem körülnézvéen s nem látván semminémű lehetőséget arra, hogy elviselhetően töltssem az éjszakát, hacsak nem más személy ágyában, kezdett eszembe fordulni: hátha jogtalan előítéleteket táplálok az ismeretlen szigonyossal szemben. Várom egy kicsinyég, gondoltam; nemso-kára elő kell keverednie. Akkor jól szemügyre veszem, s talán mégis csuda jó ágytársak leszünk - ki tudná ezt előre.

Noha a szállóvendégek folyvást jöttek, egyesével, kettesével és hármásával, s mentek lefeküdni, az én szigonyosomnak se híre, se pora.

- Fogadós - mondtam -, miféle fickó ez a szigonyos? Mindig ilyen éjszakázó ember? - Erősen közel járt már a tizenkét órához.

A fogadós megint kuncogott azzal a nyavalyás kuncogásával, s úgy látszott, roppantul csiklandozza valami, ami meghaladja az én értelmemet.

- Nem - felelte -, általában korai ember - korán fekszik, korán kel - úgy biz a', ő az, aki aranyat lel. - De ma este nekiindult házalni. Én nem tudom, mi a manó eszi ott kinn ilyen soká, hacsak az nem, hogy nem tudja eladni a fejit.

- Eladni a fejit? Miféle csalimesékkal traktál itt engem? - Tomboló haragra gyulladtam: - Azt meri mondani, fogadós, hogy a szigonyos szent szombat estéjén vagy inkább vasárnap reggelén a fejével házalgat szerte a városban?

- Azt én, szorul szóra - mondta a fogadós -, mondtam is neki, hogy nem tudja itt eladni, dugig van a piac.

- Mivel?! - üvöltöttem.

- Mivel, hát fejjel, a kelleténél több fej van a világon.

- Ide figyeljen, fogadós - mondtam egész nyugodtan -, jobb, ha nem szövö-fonja tovább ezt a csalimesét, nem vagyok zöldfülű.

- Meglehet - elővett egy fadarabkát, és fogpiszkálót farigcsált belőle -, de úgy hiszem, kék lesz a füle, ha a mondott szigonyos meghallja, hogy mocskolta a fejét.

- Majd betöröm neki - mondtam, mert feldühödtem a fogadósnak eme rejtélyes zagyalékán.

- Már be van törve - felelte.

- Be van törve? - kérdeztem. - Azt mondja, be van törve?

- Úgy biz a', és tudja, éppen ezér nem tudja eladni, úgy vélekszek.

- Fogadós - mondtam, s odamentem hozzá, olyan hűvösen, mint a Hecla-hegység hóvihárban -, fogadós, hagyja abba a farigcsálást. Nekünk, kettőnknek, meg kell értenünk egymást, és pedig haladék nélkül. Semmi kedvem, hogy egy örülttel aludjak; maga meg, uram, mivel mindezek tudatában megpróbál rávenni engemet, esetleg bűnvádi eljárásnak teszi ki magát.

- Nono - mondta a fogadós, és mély lélegzetet vett -, csak nyugalom, csak nyugalom. Ez a szigonyos itten, akiről beszéltem, éppen mostan érkezett a Dél-tengerről, ott felvásárolt egy rakás bebalzsamozott új-zélandi fejet (hallja, nagy ritkaság ám az), és túladott minden, csak egyen nem, s azt az egyet akarja eladni ma este, mert holnap vasárnap lévén, illetlen volna emberi fejet árulni utca hosszat, mikor a nép templomba megyen. Az elmúlt vasárnap meg is tette volna, de én megállítottam, éppen mikor ki akart lépni az ajtón, kezében madzagra kötve négy fej, szakasztott olyan volt, mint egy hagymafüzér.

Ez a beszámoló megvilágosította az egyébként megfejtethetlen titkot, és megmutatta, hogy a fogadós mégsem szándékozott bolonddá tenni engem - de ugyanakkor mit véljek az olyan szigonyos felől, aki kimaradoz szombat este, bele a szent vasárnapba és kannibáli kereskedéssel: bálványimádók fejének árusításával foglalatoskodik.

- Higgye el, fogadós, ez a szigonyos veszedelmes ember.

- Rendesen fizet - hangzott a válasz. - Gyűjön, fene későre jár már, jobb ilyenkor a lóbórt húzni. Gyűjön velem, adok magának lámpást egy fütty alatt - s így szólván meggyújtott egy gyertyát, és felém tartva ajánlkozott, hogy vezet. De én határozatlanul álltam; ő a sarokban álló órára nézett, és felkiáltott: biz' isten, vasárnap van, ma éccaka már híret se hallja annak a szigonyosnak: valahun lehorgonyzott. No, gyűjön már! Hát nem gyün?

Egy pillanatig tűnődtem a dolgon, aztán felmentünk a lépcsőn, s bevezetett egy kicsi szobába, amely hideg volt, mint a béka lába, s benne egy roppant ágy, csaknem olyan nagy, hogy elalhatott volna benne egymás mellett akár négy szigonyos is.

- Tessék - mondta a fogadós, s letette a gyertyát egy rozoga, öreg matrózládára, amely kettős feladatot töltött be: a mosdóállványét és az asztalét -, tessék, helyezze magát kényelembe. No, jóccakát!

Az ágyat szemléltem, majd megfordultam, de a fogadós már eltűnt.

Visszahajtván a takarót, az ágy fölé hajoltam. Bár korántsem volt a legrangosabbak közül való, a vizsgálódást egész jól kiállta. Aztán körülpillantottam a szobában, s az ágyon és az asztalon kívül semmi más bútort nem láttam a helyiségben, csak egy összetákolt polcot, a négy falat s egy papírral borított kályhaellenzőt, amely bálnát szigonyozó embert ábrázolt. Egynémely holmi nem tartozott a szoba voltaképpen berendezéséhez: egyik sarokban, a padlóra dobva, összeszíjazott függőágy; egy hatalmas matróz-zsák, amely - nyilván bőrönd hiányában - a

szigonyos ruhatárát tartalmazta. Továbbá volt ott egy rakás más országbéli csonthorog a polcon, a tűzhely fölött, s egy természetes szigony állt az ágy lábánál.

De mi ez itt a ládán? Felvettem s közel tartottam a gyertyafényhez, tapogattam, szagoltam, s ahány elképzelhető útja-módja csak van, valamennyit megpróbáltam, hogy eme holmi mine-műségét kielégítő módon meghatározhassam. Semmi máshoz nem hasonlíthattam, csak egy nagy lábtörlő gyékényhez, amelyet a szélén apró, csilingelő függőcskék díszítenek, olyanformák, mint az indián mokasszinokon a festett sündisznótüskék. A gyékény közepén lyuk vagy hasíték volt, amilyent a dél-amerikai indiánok pokrócköpenyén látni. De van-e józan szigonyos, aki lábtörlő gyékényt venne magára, s ily öltözékben parádézna valamely keresztény városban? Meg akartam próbálni, felvettem, s úgy lenyomott, mint a borítókas, mert szokatlanul gubancos és vastag volt, s azt hiszem, némileg nedves is, mintha a titokzatos szigonyos esős napon hordta volna. Odahúzódkodtam benne a falra függesztett tükördarabkához - soha életemben nem láttam még ilyen maskarát. Oly sietve téptem le magamról, hogy meg-rándult a nyakam.

Leültem az ágy szélére, s gondolkozni kezdtem e fejjel házaló szigonyoson és a lábtörlő gyékényén. Miután egy ideig gondolkodtam az ágy szélén, felkeltem, levettem zekémet, s a szoba közepén álltam gondolkodva. Azután levettem a kabátomat, és ingujjban gondolkodtam még egy kicsit. De így fél levetkezetten dideregni kezdtem erősen, s eszembe jutottak a fogadós szavai, hogy későn lévén, a szigonyos egész éjszaka nem kerül elő, hát nem teketóriáztam tovább, hanem lerúgtam a csizmámat, kiugrottam nadrágomból, elfújtam a gyertyát, ágyba másztam, és a mennyek gondjára bízta magam.

Második fejezet

KVIKVEG

Hogy a matracot kukoricacsutkával töltötték-e meg, avagy törött cserepekkal, azt nem tudnám megmondani, de jó sokat hánykolódtam, és hosszú ideig nem tudtam elaludni. Végül könnyű bóbiskolásba siklottam át, és már-már sikerült Álomország közelébe jutnom, mikor súlyos lábdobogást hallottam a folyosón, és az ajtó alatti résen fénysugár szűrődött be a szobába.

„Szent Isten - gondoltam én -, ez a szigonyos, a fejek pokoli házalója.” De teljességgel csendben feküdtem, s elhatároztam, hogy meg se mukkanok, amíg meg nem szólít. Egyik kezében lámpával, másikban a bizonyos új-zélandi fejjel az idegen belépett a szobába, anélkül hogy az ágy felé tekintett volna, letette gyertyáját, tőlem elég messzire, az egyik sarokban, s bontogatni kezdte az összecsomózott zsinórokat a nagy zsákon, amelyet már megemlítettem a szobában levő holmik felsorolásánál. Emésztett a kíváncsiság, hogy lássam az arcát, de egy ideig - amíg a zsák szájának kibogozásával foglalatostkodott - nem mutatta felém. Mikor azonban végzett velem, megfordult - s akkor, szent ég! milyen látvány! Micsoda arc! Sötétbíborba játszó sárga színe volt, itt-ott feketének tetsző négyszögek tarkították. Igen, úgy van, ahogy elképzeltem: szörnyű hálótárs; verekedett, iszonyúan megvagdalták, s íme, itt van, most jött a doktortól. De ebben a pillanatban véletlenül éppen a lámpa felé fordította arcát, s én világosan láthattam, hogy azok a fekete négyszögek az arcán sehogy se lehetnek ragtapaszok. Valami-féle-fajta festés volt. Először nem tudtam, mire véljem, de hamarosan megsejtettem az igazságot. Eszembe jutott egy fehér ember története - az is bálnavadász volt -, aki a kannibálok közé került, s azok kivetoválták. Oda lyukadtam ki, hogy ennek a szigonyosnak távoli utazásai során hasonló kalandokban lehetett része. Amíg ezek a gondolatok villámként cikáztak bennem, a szigonyos rám se hederített. Miután némi nehézségek árán kinyitotta zsákját, kotorászni kezdett benne, s egyszer csak előhúzott valami tomahókfélét és egy szőre-rajta fókabőr tarisznyát. A szoba közepén álló nagy ládára tette őket, aztán fogta az új-zélandi fejet - elég szörnyű darab volt -, és belegyömöszölte a zsákba. Most levette fővegét - új hódprem főveget viselt -, s én csaknem elbődültem az újabb meglepetéstől. Fején nem volt haj - legalábbis említésre méltó haj - semmi, csak egy kis skalptincs, amelyet a homlokától csavarintott felfelé; kopasz, bíborba játszó feje teljesen olyan volt, mint valami penészes koponya. Ha az idegen nem áll köztem és az ajtó között, olyan gyorsan kicsúszom, amilyen gyorsan torkomon lecsúszik a falat.

Még így is az járt az eszemben, hogy ki kéne csusszanni az ablakon, de a második emeleten voltunk. Nem vagyok gyáva, de ezt a fejjel házaló bíbor gazembert nem tudtam mire vélni, teljességgel meghaladta az értelmemet. Megvallom, most már annyira féltem tőle, mintha maga az ördög tört volna be szobámba az éjszaka kellős közepén. Valóban, erősen féltem tőle, annyi bátorságom sem volt, hogy megszólítsam, és kielégítő választ kérjek arról, ami megmagyarázhatatlannak látszott rajta.

Ő közben tovább folytatta a vetkőzés munkáját, s végül megmutatta mellét és karjait. Úgy éljek, ezeket a fedett helyeket is pepitává tarkították a négyszögek, éppúgy, mint az arcát; mintha a harmincéves háborúban járt volna, és most menekült volna el onnan, ragtapasz ingben. Sőt még a lába is ki volt cifrázva, mintha egy csomó sötétzöld béka futna fel fiatal pálmák törzsein. Most már teljességgel világossá vált, hogy valami fertelmes vadember szállt hajóra bálnavadászként a Dél-tengeren, s így került a partra, itt, e keresztény országban. Megremegtem a gondolattól. És fejekkel házal - talán testvéreinek fejével. Megtetszhet neki az enyém is - szent Isten! Nézd azt a tomahókot.

De nem volt időm borzongani, mert a vadember most olyan foglalatosságba kezdett, ami tökéletesen lenyűgözte a figyelmemet, s meggyőzött arról, hogy szobatársam csakugyan pogány. Odalépett nehéz köpenyéhez, avagy malaclopójához, amelyet az imént egyik székre akasztott, zsebébe túrt, s végül előhúzott egy furcsa, torz, kicsi, púpos hátú szobrot, amelynek éppolyan színe volt, mint egy háromnapos kongói csecsemőnek. Eszembe jutott a bebalzsamozott fej, s először csaknem azt hittem, hogy ez a fekete bábu igazi csecsemő, akit hasonló módon tartósítottak. De láttam, hogy egy cseppet sem hajlékony s nagyon csillog, mint a csi-szolt ébenfa, s arra a véleményre jutottam, hogy nem lehet más, csak egy fából való bálvány, aminthogy valóban annak is bizonyult. Mert íme, a vadember odamegy az üres kandallóhoz, félretolja a papírbevonatú kályhaellenzőt, felállítja a hamuállványra a kis púpos szobrot, mint valami kuglibábut. A kéménylyuk és a belső téglasor csupa korom volt. „Ez a kandalló igencsak illő kis oltár vagy kápolna a kongói bálványnak” - gondoltam.

Erősen a félig elrejtett szobor felé meresztettem a szememet, hogy lássam, mi lesz most - s közben elég kényelmetlenül éreztem magam. A szigonyos először kivett vagy két marokra való forgácsot a batyuja zsebéből, s gondosan a bálvány elé helyezte; azután egy darabka tengeri kétszersültet rakott a tetejébe, odaillette a gyertya lángját, és áldozati tüzet gyújtott a forgácsból. Többször gyorsan belekapkodott a tűzbe, s még gyorsabban visszahúzta az ujjait (úgy látszott, közben csúnyán megperzselte őket), most végre sikerült kikapnia a kétszersültet; azután kissé szétfújta a parazsat és a hamut, és a kétszersültet udvariasan felajánlotta a kicsi négernek. De a kis ördög egyáltalán nem látszott kapni az efféle száraz koszon; meg se mozdította az ajkát. És a furcsa mókázást még furcsább torokhangokkal kísérte a buzgólkodó: dúdolván imádkozott, vagy pedig holmi pogány zsoltárt énekelt, s közben a leghetlethetlenebb módon fintorgott. Végre eloltotta a tüzet, igen tiszteletlenül felkapta a bálványt, és megint elrakta a malaclopó zsebébe, olyan hanyagul, mint vadászember a szalonkát.

Mindeme fura tevékenységek csak fokozták szorongásomat, s mivel úgy láttam, a jelek igencsak arra vallanak, hogy befejezi ügyködését, s mellém ugrik az ágyba, gondoltam, itt a legfőbb ideje, most vagy soha, mielőtt eloltaná a gyertyát, hogy megtörjem a varázst, ami oly sokáig fogva tartott.

De az az időköz, amíg én azon töprengtem, mit mondjak, végzetesnek bizonyult. A vadember felvette tomahókját az asztalról, egy pillanatig nézegette a fejét, azután nyelét a szájába fogva a lánghoz tartotta, és nagy dohányfüstöt pöfékelt. A következő pillanatban elaludt a gyertya, s a vad kannibál, foga között a tomahókkal, mellémvetődött az ágyba. Most már nem álltam tovább, felordítottam; ő meg hirtelen felszökött a csodálkozástól, és tapogatózni kezdett utánam.

Hebegtem valamit, magam sem tudom, mit, elhengeredtem tőle a falhoz, s azután felszó-lítottam, hogy akárki légyen is, maradjon nyugton, s hagyja, hadd keljek fel, s hadd gyújtsam meg a gyertyát. De torokhangú válasza tüstént meggyőztek arról, hogy gyengécskén ért engem.

- Kijaz ördög te? - mondta végül. - Te nem mondanijazt, mindenségit, én megölsz. - Így szólván, forgatni kezdte a sötétben körülöttem az égő tomahókot.

- Fogadós, az istenért, Koporsó Péter! - üvöltöttem. - Fogadós! Örség! Koporsó! Minden-szentek, mentsetek meg!

- Beszélni! Mondanijazt, kija lenni, vagy a mindenségit, én megölsz! - horkantott megint az emberevő, s szörnyű tomahókforgatása végigpermetezett izzó dohányparázzsal, hogy már azt hittem, tüzet fog az alsóneműm. De hála Istennek, ebben a pillanatban belépett a fogadós a szobába, lámpával a kezében, én kiszökkenve az ágyból, odarohantam hozzá.

- Most mán ne féljen - mondta, s megint vigyorgott. - Ez a Kvikveg nem bántja egy haja szálát se.

- Ne vigyorgjon! - üvöltöttem. - Miért nem mondta meg, hogy ez a pokolra való szigonyos emberevő?

- Nem mondtam-e, hogy fejekkel házal a városban? No, tegye le magát, menjen aludni. Kvikveg, ide figyelj, te ismerni engem, én ismerni téged, ez az ember aludni neked, tudni?

- Én tudni nagyon jó - morgott Kvikveg, aki ott ült az ágyban, és pipájából pöfékelt.

- Te menni be - tette hozzá, rám mutatott a tomahókjával, és oldalra dobta az ágyneműt. Nemcsak udvariasan, hanem valósággal kedvesen és jóindulatúan csinálta. Nézttem egy pillanatig. Minden tetováltsága ellenére is egészében tiszta, kellemes külsejű emberevő volt.

Minek kellett ekkora hűhót csinálnom? - gondoltam. - Ő is éppolyan emberi lény, mint jómagam; ugyanannyi oka van félni tőlem, mint nekem őtőle. Jobb egy józan emberevővel aludni, mint egy részeg kereszténnyel.

- Fogadós - mondtam -, mondja meg neki, hogy rakja el azt a tomahókot vagy pipát, vagy mit tudom én, micsodát; egyszerűen mondja meg neki, hogy hagyja abba a dohányzást, akkor lefekszem vele. De nem szeretem, ha füstölnek mellettem az ágyban. Veszélyes. Aztán meg nem vagyok bebiztosítva.

Miután mindez elmondatott Kvikvegnek, ő egyszeriben beleegyezett, s udvariasan újólág intett nekem, hogy feküdjek le, és félregurult az egyik oldalra, mintha azt mondaná: nem nyúlok egy hajad szálához sem.

- Jó éjszakát, fogadós! - szóltam. - Elmehet.

Befordultam, és soha életemben jobbat nem aludtam.

Másnap hajnaltájt arra ébredtem, hogy Kvikveg karja a legédesdedebben és leggyengédebben átölel. Igyekeztem felébredteni. „Kvikveg!” - de nem felelt, csak horkantott egyet. Átfordultam, úgy éreztem, mintha a nyakam hámban volna. Hirtelen enyhe karcolást éreztem. Félrehajtottam a takarót, s íme, ott aludt a tomahók a vadember mellett, mintha valami szekercearcú csecsemő volna. „Hát én finom pácba kerültem - gondoltam -, itt fekszem az ágyban, idegen házban, fényes napvilágnál egy emberevővel és egy tomahókkal!”

- Kvikveg! Az Isten szerelmére, Kvikveg, ébredj föl!

Nagy sokára, hosszú tusakodás és hangos, szüntelen nyüglődés árán sikerült előcsalogatnom egy horkantást; visszahúzta a karját, egész testében megrázkódott, mint az újfundlandi kutya, amelyik éppen most jött ki a vízből, felült az ágyban, mereven, mint a dárda, rám nézett, s dörzsölgette a szemét, mintha nem emlékezne rá világosan, hogyan kerültem ide, bár lassan-lassan mintha derengett volna benne, hogy valamelyest ismer engem. Én közben nyugodtan feküdtem s szemlélgettem őt: most már nem voltak komoly aggályaim, és igyekeztem közről megfigyelni e furcsa teremtményt. Mikor végre úgy látszott, sikerült megállapodásra jutnia magával hálótársa kilétét illetően, s mondhatni, megbékült a dologgal, kiugrott a padlóra, s bizonyos jelekkel és hangokkal értésemre adta, hogy, ha nekem is úgy tetszik, ő öltözik fel elsőnek, azután átengedi az egész lakosztályt, s én felöltözhetek egyedül.

„Na - gondolom erre -, Kvikveg, ilyen körülmények között ez igen civilizált bevezetés.” Ami igaz, az igaz, ezekben a vadakban van valami született finomság, akár hiszik, akár nem; bámulatos, mennyire természetesen udvariasak. A fenti bókot Kvikvegnek szánom, mert oly udvariasan és tapintatosan bánt velem, holott az én lelkemet nagy modortalanság terhelte:

bámultam rá az ágyból, s figyeltem öltözködését; kíváncsiságom egy időre legyőzte jónevelésemet. Mindazonáltal, olyan embert, mint Kvikveg, nem látni mindennap, s érdemes volt őt magát és szokásait rendkívüli figyelemre méltatni.

Felül kezdte az öltözködést: fejébe nyomta hódprém fővegét - közbevetőleg: igen magas főveg volt -, azután - még mindig nadrág nélkül - elővadászta a csizmáit. Hogy mi a csudának csinálta, nem tudom, de a következő mozdulatával - csizma a kezében, főveg a fején - benyomorgatta magát az ágy alá; s a mindenféle zihálásból, erőlködésből arra következtettem, hogy a csizmáját húzza fel; bár semminemű általam ismert illemszabály nem követeli meg, hogy az ember elkülönítse magát, ha a csizmáját húzza. De Kvikveg, tudják, átmeneti fokon álló lény volt - se nem hernyó, se nem lepke. Épp annyira jutott csak a civilizálódásban, hogy a lehető legfurcsább módon kimutassa idegenségét. Neveltetése még nem fejeződött be, még nem volt meg a diplomája. Ha kismértékben nem civilizálódott volna, valószínűleg egyáltalán nem bajlódik a csizmákkal; s ugyanakkor, ha már nem vadember, eszébe sem jutott volna, hogy az ágy alá másszon, s ott vegye fel. Végül előbukkant behorpadt, szemére csúszott főveggel, és ide-oda csikorgott, sántikált a szobában, mint aki nincs csizmához szokva, s két nyirkos, ráncos tehénbőr lábbelije - aligha készült a lábára - meglehetősen szorítaná és gyötörné első nekifutásra ilyen kutya hideg reggelen.

Láttam, hogy nincs függöny az ablakon, s az utca rendkívül szűk lévén, a szemközti házból tisztán bele lehet látni a szobánkba, s egyre inkább rájöttem, milyen illetlen jelenség Kvikveg, amint ott bukácsol egy szál fővegben és csizmában; tőlem telhetőleg esdekeltem hát neki, hogy gyorsítsa valamelyest az öltözködését, s mindenekelőtt bújjon bele a nadrágjába, amilyen függén csak lehet. Szót fogadott, azután nekiállt mosakodni. A reggelnek ezekben az óráiban minden keresztény megmosta volna az arcát; de Kvikveg, nagy csodálkozásomra, mellére, karjára és kezére korlátozta a tisztálkodást. Ezután magára szedte a mellényét, felkapott egy darab kemény szappant az asztalmosdóról, vízbe mártotta, és szappanozni kezdte az arcát. „Istenem, vajon hol tartja a borotváját?” Mikor íme! látván lássad, előveszi az ágy sarkából a szigonyt, kihúzza a hosszú fanyelet, a fejet kiemeli a hüvelyből, kicsit a csizmájához feni, s odaállván a falon lógó tükörhöz, hevesen kaparni vagy inkább szigonyozni kezdte a képét. „No, Kvikveg - gondoltam -, úgy dolgozol, mint egy görög gerelyvető.” Később kevésbé csodálkoztam a művelten, mikor megtudtam, milyen finom acélból készül a szigony feje, s milyen hihetetlenül élesre köszörülük mindig a hosszú, egyenes éleket.

Kvikveg hamar végzett az öltözködéssel, és büszkén kimasírozott a szobából, beburkolózva bő kormányosi zekéjébe, s vitte a szigonyát, mint egy marsallbotot.

Én hamarosan követtem példáját, lementem az ivóba, és a vigyorgó fogadóst igen szívélyesen szólítottam meg. Nem tápláltam rosszindulatot ellene, bár a hálótársam dolgában alaposan bolonddá tett.

Mindazonáltal nagyot nevetni roppant jó dolog, és pedig ritka, túlságosan ritka dolog; elég baj is ez. Így hát, ha az ember a maga tulajdon személyében bárkinek is alkalmat kínál a jó tréfára, ne legyen nehézkes, hanem engedje magát vígan ugrani és ugratni. S amaz emberben, kin bármi bőséges nevetnivaló vagyon, higgyétek el, több rejtezik őbenne, mintsem gondolnátok.

Az ivó megtelt a szállóvendégekkel, akik előző éjszaka állítottak be, s akiket eddig még nem vehettem alaposan szemügyre. Majdnem mind bálnavadász volt; első tiszték és második tiszték, hajóácsok, hajórézművesek, hajókovácsok, szigonyosok és hajóőrök; barna, cserzett társaság, cserjeszakállú, bozontos népség, amelynek minden tagja zekét viselt házikabátnak.

Elég pontosan meg lehetett állapítani, melyik mióta van parton. E fiatal fickó egészséges képe olyan színű, mint a napérlelte körte, és olyan illata lehet tán, mint a mósusznak; három napja

sincs, hogy partra szállt indiai utazásából. A mellette levő ember ott néhány árnyalattal világosabb; mondhatni, kissé atlaszfaszíne van. A harmadik bőrén még ott lappang a trópusi rozsdá, de immáron kicsit megfakulva; ez kétségkívül hetek óta várakozik a parton. De ki tudna a Kvikvegéhez hasonló arcot mutatni? Amely külön-különb színekkel csíkozva, az Andok nyugati lejtőjéhez hasonlatosan, mintha egyazon sorozatban földövről földövre tárná elénk az ellentétes éghajlatokat.

- Héj, kész a zaba! - kiáltotta most a fogadós, kivágott egy ajtót, s mi mentünk reggelizni.

Mondják, hogy azok az emberek, akik világot láttak, ezáltal egészen könnyed modorúakká, társaságban egészen magabiztossá válnak. De nem mindig: itt van Ledyard, a nagy új-angliai, és Mungo Park, a skót utazó; nincs ember, aki náluk kisebb önbizalommal mozgott volna a társalgóban. De alkalmasint keresztülvágni Szibérián, kutya vont a szánnal, mint Ledyard csinálta, vagy hosszú, magányos sétát tenni üres gyomorral Afrika fekete szívében - szegény Mungo tevékenységének ez a summázata -, az efféle utazás, mondom, talán nem a leges-legjobb mód arra, hogy az ember megszerezze az előkelő társasághoz illő csiszoltságot. Mégis, ez utóbbit többnyire meg lehet szerezni akárhol.

Ez elmékedéseket itt, e helyütt az a körülmény váltotta ki, hogy miután mindnyájan asztalhoz ültünk, s én lesve lestem a jó bálnavadász-történeteket, a legnagyobb csodálkozásomra minden ember mélységesen hallgatott. Sőt mi több, úgy látszott, zavarban vannak. Igen, itt ült egy bandára való tengeri medve, akik közül sokan mindennemű szegyenkezés nélkül támadtak meg nagy bálnákat a nyílt tengeren - vadidegen bálnákat -, és hunyorítás nélkül megölték őket párbajban; és most itt ülnek a barátságos reggelizőasztalnál - csupa egyhivatású, rokon ízlésű ember -, s olyan félénken néznek egymásra, mintha soha mást sem láttak volna, csak birkanyájukat a Zöld-hegységben. Furcsa látvány: e szemérmes medvék, e félénk bálnavadász-harcosok!

Ami pedig Kvikveget illeti - hát Kvikveg is ott ült közöttük, ráadásul történetesen az asztalfőn, olyan hűvösen, mint egy jégcsap. A jólneveltségéről bizony nem sokat mondhatok. A legnagyobb bámulója sem helyeselhetne volna szívből, hogy magával hozta reggelihez a szigonyát, s itt minden teketória nélkül használja is; keresztülnyúl vele az asztalon, többrendbéli fejek közvetlen veszedelmére, és maga elé emelgeti a marhasültet. Ezt azonban kétségkívül hidegvérű nyugalommal csinálta, s mindenki tudja, hogy a legtöbb ember szemében hidegvérűen csinálni annyi, mint előkelően csinálni.

Nem számolunk be itt Kvikveg valamennyi sajátosságáról; hogyan tartotta távol magától a kávé és a forró süteményt, és szentelte osztatlan figyelmét a félig sült marhahúsra. Elég annyi, hogy reggeli végeztével, éppúgy, mint a többiek, ő is visszavonult az ivóba, meggyújtotta tomahókpipáját, s ott ült, nyugodtan emészte és pipázva, fején az elmaradhatatlan főveggel, mikor én kiruccantam csavarogni egyet.

Harmadik fejezet A KEBELBARÁT

Visszatérve a Bálna kocsmához, Kvikveget teljesen egyedül találtam. Egy padon ült a tűz előtt, lába a kandallópárkányon, s egyik kezével közel tartotta arcához kis néger bálványát; feszülten az arcába meredt, és zsebkésével finoman farigcsálta az orrát, miközben dúdolgatott a maga pogány módján.

De most, hogy megzavartam, eltette a szobrot; nemsokára odament az asztalhoz, felvett egy nagy könyvet, az ölébe rakta, és eltökélt módszerességgel számolni kezdte a lapjait; minden ötvenedik oldalnál - úgy sejtettem - megállt egy pillanatra, kifejezéstelen tekintettel körülnézett, s hosszan elnyújtott, rezgő füttyel adott kifejezést csodálkozásának. Aztán nekilátott a következő ötvennek; úgy látszott, minden alkalommal eggyel kezdi, mintha nem tudna ötvennél tovább számolni, és csodálkozása a lapok sokaságán csupán azért támadt, mert igen sok ötvenet talált egy csomóban.

Ültem és nagy érdeklődéssel figyeltem. Bár vadember volt, s fertelmesen elcsúfított képű - legalábbis az én ízlésem szerint -, mégis láttam valamit az arca kifejezésében, amit semmiképpen sem lehetett kellemetlennek nevezni. Az ember nem rejtheti el a lelkét. Ijesztő tetoválása alatt, úgy véltem, egyszerű, becsületes szív vonásait látom; és nagy, mélyen ülő, bátor és tüzes szemében mintha olyan lélek jelei mutatkoznának, amely ezer ördögtől sem retten meg. És mindezekén túl, volt bizonyos fenség a pogány viselkedésében, amit faragatlansága sem tudott teljesen elrontani. Olyan embernek látszott, aki sose alázkodott meg, és sose maradt senkinek adósa.

Ott ültem az immár kihalt szobában; a tűz gyengén égett, ama szelíd állapotában, midőn már első hevességével felmelegítette a levegőt, s most már csak a szemnek izzik, s ekkor úgy éreztem, titokzatosan vonzódni kezdek Kvikveghez. Próbát teszek egy pogány baráttal, gondoltam, mivel a keresztényi jóság csak üres udvariasságnak bizonyult. Közel húztam hozzá a padomat, néhány baráti jellel és mozdulattal, s közben tőlem telhetően igyekeztem beszélni vele. Először alig vette észre a közeledést, de amikor utaltam múlt éjszakai vendégszeretetére, ügyel-bajjal megkérdezte, vajon megint hálótársak leszünk-e.

„Igen” - mondtam; ez, úgy néztem, kedvére szolgált, talán kicsit megtiszteltetésnek is vette.

Azután együtt átforgattuk a könyvet, s én megkísértem megmagyarázni neki a nyomtatás célját és a könyvben szereplő néhány kép értelmét. Így hamarosan lekötöttem az érdeklődését; majd fecsegni kezdtünk, ahogy tudunk, e híres város különböző látnivalóiról. Hamarosan társas dohányzást javasoltam; elővette a dohányzacskóját, tomahókját, és egyszerűen oda-kínálta egy szippantásra.

És aztán ott üldögéltünk s felváltva pöfékeltünk: a vad pipa szabályszerűen járt egyikünk kezéből a másikéba.

Ha be is borította az irántam való közömbösség jege a pogány keblét, ez a kellemes, vidám pipázás hamarosan felolvasztotta, és pajtásokká tett bennünket. Úgy látszott, ő is éppoly természetesen, csábítgatás nélkül megszeretett, mint én őt; s amikor végeztünk a füstöléssel, odaszorította homlokát az enyémhez, átölelte a derekamat, és azt mondta, hogy mostantól fogva házastársak leszünk; ami az ő országa nyelvén azt jelentette, hogy kebelbarátok vagyunk; s ha szüksége mutatkozik, ő szívesen meghal értem. Földieimnél a barátságnak ez a

hirtelen lángja túlon túl is korai és erősen gyanút keltő lett volna; de erre az egyszerű vademberre nem illettek az ósdi szabályok.

A vacsora és az újabb közös pipázás, beszélgetés után együtt mentünk fel a szobánkba. Kvikveg megajándékozott a bebalzsamozott fejjel; elővette óriási dohányzacskóját, s a dohány alatt kotorászva kihúzott vagy harminc dollárt ezüstben; kirakta az asztalra, gépiesen két egyenlő részre osztotta, az egyiket felém lökte, s azt mondta, az az enyém. Tiltakozni készültem, de beleöntötte a zsebembe, s ezzel elnémított. Hagytam, hadd maradjon nálam a pénz. Kvikveg most nekifogott esti imáinak, s amikor végzett velük, levetkőztünk és lefeküdtünk, békességben a magunk lelkiismeretével és a világgal. De nem aludtunk el, még egy kicsit csevegtünk.

Nem tudom, miért van; de nincs az ágyhoz fogható hely bizalmas közlésekre, barátok között. Férj és feleség, úgy mondják, itt mutatják ki egymás előtt a lelkük legmélyét; s némely öreg házaspár gyakran csaknem reggelig cseveg fekvve a régmúlt időkről. Így feküdtünk hát, szívünk mézeshetében, Kvikveg meg én: vidám, szerető társak.

Feküdtünk az ágyban, időnként aludtunk egy kicsit, majd beszélgettünk egy kicsit, s Kvikveg egyszer-mászor szeretetteljesen átvette rajtam barna, tetovált lábát, majd ismét visszahúzta; olyannyira közvetlenek, kötetlenek és könnyedek voltunk; míg végül is, nagy mesélgetésünk miatt, a megmaradt kis álmoságunk is teljességgel eltávozott, s úgy éreztük, mintha itt volna a felkelés ideje, bár a hajnalhasadás még egy darabkával odább volt a jövendőben.

Igen, nagyon éberek lettünk; annyira, hogy fekvő helyzetünk kezdett fárasztóvá válni, és fokónként ülésbe emelkedtünk; jól körülbugyoláltuk magunkat a ruháinkkal, nekitámaszkodtunk az ágy végének, térdünket jó szorosan felhúztuk, és fölébe hajoltunk a szánkkal, mintha a térdkalácsunk igazi kalács volna. Igen jól és kényelmesen éreztük magunkat, annál is inkább, mivel ott kinn annyira hideg volt; sőt a takarón kívül is, mert nem égett tűz a szobában. Annál is inkább, mondom, mert az ember akkor élvezi igazán a testmeleget, ha valami kis része hideg; nincs a világon semmilyen tulajdonság, aminek ne az ellentéte adná meg a jellegét. Semmi sem létezik önmagában. Ha azzal dicsekedsz, hogy teljes kényelemben vagy, éspedig hosszú idő óta, akkor már nem is mondhatod ezt magadról. De ha az orrod hegye vagy a fejed búbja kicsit fagyos, mint Kvikvegnek s nekem volt az ágyban, akkor valóban pompás a közérzeted, és félreérthetetlenül meleged van. Ezért a hálólhelyiségben sosem szabad tüzelni; ez a gazdagok egyik fényűző kényelmetlensége. Mert efféle kellemetlenségek teteje az, ha nincs más enmagad, a jóérzésed és a külső hideg között, csak a takaró. Akkor úgy fekszel ott, mint egy forró szikra a sarkvidéki jég tömb kellős közepén.

Barátom a szülőszigetéről beszélt; én igen kíváncsi voltam a történetére, s kértem, hogy folytassa, mondja el végig. Örömmel beleegyezett.

Kvikveg Kokovokón született, egy messze nyugatra s délre eső szigeten. Nincs rajta egyetlen térképen sem; a becsületes helyek sosincsenek.

Már siheder vadember korában, mikor egy szál fűkötőben hancúrozott a hazai erdőségekben, s lombos köténykéjét a nyomában dobrakoló kecskék hersegették, mintha fiatal facsemete volna - már akkor erős vágy lappangott Kvikveg nagyra törő lelkében, hogy valamivel többet lásson a keresztény világból, mint mutatóban egy-két bálnavadászt. Apja nagyfőnök volt, király; nagybátyja főpap; s anyai ágon olyan nagynénikkel dicsekedhetett, akik legyőzhetetlen harcosok feleségei voltak. Kitűnő vér folyt az ereiben - királyi matéria; bár attól tartok, hogy elszomorítóan megrontották a kannibáli hajlamok, miket neveletlen ifjú korában táplált.

Egy Sag-kikötőbeli hajó látogatta meg atyja öblét, s Kvikveg szerette volna keresztény országokba vitetni magát. De a hajón teljes volt a matrózállomány, s így elutasították a

kérését; és nem hatott apjának, a királynak minden tekintélye sem. De Kvikveg nagy esküt esküdött. Egy szál magában csónakkal elevezett egy távoli szorosig, ahol a hajónak át kellett haladnia, mikor elhagyja a szigetet. Egyik oldalon korallzátony feküdt, a másikon egy alacsony földnyelv, beborítva mangrovebozótval, amely kinőtt a vízre is. Elrejtette csónakját a partszéli bozótban, orral a tenger felé, s kezében az evezővel beült a farába; mikor a hajó arra siklott, kivágódott, mint a villám; melléje nyomult, lábával rúgott egyet hátrafelé, felborította és elsüllyesztette a csónakot; felmászott a láncon; s egész hosszában elvetődve a fedélzeten, megmarkolt egy vasgyűrűt, s megesküdt, hogy el nem engedi, ha darabokra vágják is.

Hiába fenyegette a kapitány, hogy vízbe dobhatja; hiába függesztett kardot meztelen csuklója fölé; Kvikveg király fia Volt, Kvikveg nem ingott meg. A kapitányt meghatotta Kvikveg neki-keseredett bátorsága s vad vágya, hogy meglátogassa a keresztény világot, végül is engedett, és azt mondta neki, hogy érezze magát otthon. De a pompás fiatal vadember, a tengerek e walesi hercege, sose látta a kapitány kabinját. Lerakták a matrózok közé, és bálnavadászt csináltak belőle. Miként Péter cár megelégedett azzal, hogy idegen városok hajóműhelyeiben dolgozzék, úgy Kvikveg sem utálkozott semmiféle látszólagos gyaláztól, ha ezáltal szerencsésen tapasztalatokat szerezhetett tanulatlan honfitársai felvilágosítására. Mert lelke mélyén - így mondta - heves vágy sarkallta, hogy eltanulja a keresztényektől a fortélyokat, amikkel boldog népet még boldogabbá teheti; sőt mi több, jobba, mint amilyen. De jaj! a bálnavadászok csalárdsága hamarosan meggyőzte, hogy a keresztények is lehetnek nyomorultak is, gonoszak is; sokkalta inkább, mint atyja pogányai. Végül a jó öreg Sag-kikötőbe érkezett; látta, mit cselekszenek itt a matrózok, azután tovább ment Nantucketbe, s látta, hogyan költik el itt is a bérüket, és szegény Kvikveg feladta a reményt. Gonosz ez a világ minden délkörön, gondolta vala; inkább halok meg pogányként.

S így, ámbár szívében megrögzött bálványimádó volt, mégis a keresztények között élt, viselte ruhájukat, s megpróbálta beszélni zagyva nyelvüket. Innen származtak furcsa szokásai, bár jó ideje nem járt hazájában.

Jelekkel megkérdeztem tőle, vajon nem szándékozik-e visszatérni és megkoronáztatni magát, hisz apját joggal holtak és eltemetettnek hiheti, mivel már nagyon öreg és gyenge volt, amikor utoljára hallott róla. Nem, felelte, még nem; attól fél, tette hozzá, hogy a kereszténység vagy helyesebben a keresztények alkalmatlanná tették rá, s nem örökölheti a harminc tiszta és mocsoktalan pogány királyelőd trónusát. De idővel, mondotta, vissza fog térni - mihelyt újból megtisztulnak érzi magát. Mostanság azonban hajózni szándékozik, s ki akarja tombolni magát mind a négy óceánon. Szigonyost csináltak belőle, s most a szakállas acél helyettesíti a jogart.

Megkérdeztem, mi a legközelebbi célja, már ami az elkövetkező útját illeti. Tengerre száll, felelte, a régi foglalkozásában. Erre megmondtam neki, hogy én is bálnavadászni készülök, s közöltem vele szándékomat, hogy Nantucketből akarok kivitorlázni, mivel kalandszomjas bálnavadásznak ebben a kikötőben a legkecsegtetőbb hajóra szállnia. Azonnal elhatározta, hogy velem jön a szigetre, egyazon hajóra szegődik, egyazon örségbe, egyazon csónakba s egyazon kutyaszorítóba; egyszóval osztozik a sorsomban; két kezemmel a kezében bátran belemerül mindkét világ kotyvalékába. Ebbe örömmel beleegyeztem; mert nem beszélve a vonzódásról, amit Kvikveg iránt éreztem, tapasztalt szigonyos volt, s így feltétlenül nagy hasznára válhatott az olyannak, aki, mint jómagam, teljességgel járatlan volt a bálnavadászat titkaiban, bár jól ismerte a tengert mint kereskedelmi tengerész.

Történetét, pipájának utolsó, elhaló füstbodrával befejezván, Kvikveg átölelt, homlokát az enyémhez szorította, s elfújva a gyertyát, elgurultunk egymástól, s hamarosan elaludtunk.

Negyedik fejezet NANTUCKET

Másnap, hétfőn reggel, miután a bebalzsamozott fejet eladtam a borbélynak, parókatartónak, kiegyenlítettem a magam és a társam számláját; hanem hát a társam pénzét használtam. A vigyorgó fogadóst, valamint a szállóvendégeket csudára csiklandozta ez a hirtelen támadt barátság köztem és Kvikveg között - különösképpen azért, mert Koporsó Péter rémmeséi oly nagy ijedelmet keltettek bennem épp az iránt, akivel most összetársultam.

Kölcsönvettünk egy talicskát, s felrakodva holminkat, közte az én szegényes útitáskámat, Kvikveg vászonzsákját és függőágyát, lementünk a rakparton horgonyozó kis nantucketi postahajóhoz, a *Mohához*. Ballagtunkban szintén megbámultak az emberek; nem is annyira Kvikveget - mert megszokták a hozzá hasonló kannibálokat utcáikon -, hanem azt, hogy ilyen bizalmas viszonyban látnak bennünket. Mi azonban nem törődtünk velük, felváltva toltuk a talicskát, s Kvikveg hébe-hóba megállt, és megigazította szigonya szakállán a tokot. Megkérdeztem, miért hoz magával a partra ilyen ügyes-bajos holmit, s vajon nem rendelkezik-e minden bálnavadász hajó saját szigonyokkal. Erre lényegében azt felelte, hogy ámbár való igaz az, amire utaltam, ő mégis különösképpen vonzódik a maga szigonyához, mert megbízható anyagból való, sok halálos harcban helytállt már, s közeli ismeretségben van a bálnák szívével.

Átvette a talicskanyelet az én kezemből a magáéba, s mulatságos történeteket beszélt az első talicskáról, amit látott. Sag-kikötőben történt. A hajó tulajdonosa, úgy látszik, kölcsönadhatott neki egy talicskát, hogy azon vigye nehéz ládáját a fogadóba. Kvikveg nem akart a talicskával kapcsolatban tudatlannak mutatkozni - bár valójában teljességgel az volt, már ami a használat módját illeti -, felrakta a ládáját, szorosan rászíjazta, azután vállára kapta a talicskát, s nekiindult a rakpartnak.

- Ej, Kvikveg - mondtam -, úgy gondolom, több eszed is lehetett volna. Nem nevettek a népek?

Erre elmondott egy másik történetet. Kokovokón, a szülőszigetén a nép lakodalmakon puncsoserleghez hasonló, nagy lopótökbe sajtolja a fiatal kókuszdiók illatos levét; s ez a puncsoserleg mindig a legfőbb középponti dísz a nagy, szegett gyékényen, amelyen a lakomát tartják. Mármost egyszer egy nagy kereskedelmi hajó érintette Kokovokót, s parancsnokát, aki a fáma szerint, hajóskapitány létére igen méltóságteljes, nyársat nyelt úriember volt - tehát parancsnokát meghívták Kvikveg hűgának, egy tíz évét éppen betöltő, csinos, ifjú hercegnőnek a lakodalmára. Nos, amikor a lakodalmas vendégek valamennyien összegyűltek a menyasszony bambusznád kunyhójában, bevonult a kapitány, s a díszhely neki lévén kijelölve, leült a puncsoserleggel szemben, a főpap és Kvikveg atyja, a király öfelsége közé. Elmondották az asztali áldást - mert azoknak a népeknek is van asztali áldásuk, éppúgy, mint nekünk - bár Kvikveg azt mondta, hogy ellentétben velünk, akik ilyenkor lenézünk a tányérunkra, ők, a kacsákat utánozva, felfelé bámulnak, minden lakomák nagy Adományozójára - szóval elmondották az asztali áldást, s a főpap megnyitotta a lakmározást a sziget ősrégi szertartása szerint: azaz beledugta megszentelt és megszentelő ujjait a serlegbe, mielőtt a megáldott ital körbejárt volna. A kapitány közvetlenül a pap mellett ült, figyelte a szertartást, és mint hajóskapitánynak, úgy gondolta, nyilván meg kell előznie egy közönséges szigeti királyt, főképp a király saját házában - s hidegvérűen nekiállott és megmosta a kezét a puncsoserlegben; úgy sejtem, valami hatalmas kézöblítő edénynek tarthatta.

- Hát ehhez mit szólsz? - kérdezte Kvikveg. - Az ottani nép vajon nem nevetett?

Kifizettük az útiköltséget, biztonságba helyeztük a poggyászsunkat, s végre ott álltunk a szkúner fedélzetén. Vitorlát bontottunk, s lesiklottunk az Acushnet folyón. Egyik oldalon New Bedford lépcsőzetesen emelkedő utcái; a jég borította fák csak úgy szikráztak a tiszta, hideg levegőben. Magas hordóhegyek s -ormok tornyozódtak rakpartjain, és egymás mellett, csendesen, végre biztonságban lehorgonyozva feküdtek a világvándor bálnavadász hajók; míg más hajókról ács- és rézművesmunka hangja hallatszott, egybekeveredve a szurokolvasztó tűz és a fűjtatók zajával, ami mind jelezte, hogy új utakra indulnak a vitorlások; hogy alig ért véget az egyik roppant veszélyes és hosszú utazás, máris kezdődik a másik; s a második végeztével a harmadik és így tovább, örökkön-örökkéig.

Mikor nyílt vízre értünk, az üdítő szél élénkebbé vált; a kicsi *Moha* úgy rázta le orráról a gyors habot, mint fiatal csikó a tajtékát. Úgy tetszett, mintha a habos víz sugárból Kvikveg is inna és megrészegülne, velem együtt. Barna orrlyuka kitágult, kiráspolyozott, hegyes fogát mutogatta. Repültünk előre, előre; s amikor nyílt tengerre értünk, a *Moha* tisztelgett a szélrohamnak, mint a rabszolga a szultán előtt: lebukttatta s alámerítette orrát. Megdőlve rohantunk; a kötelek pengtek, mint a húr; a két magas árboc meghajolt, mint bambusz a szárazföldi viharban. Annyira elteltünk a kavargással ott, a bukducsoló orr-rúdnál állva, hogy egy ideig nem vettük észre, milyen gúnyosan tekinget ránk az utasok szárazföldi patkány serege; ámuldoztak rajta, hogy két embertárs ilyen szívélyes viszonyban lehet; mintha a fehér ember bármivel is magasabb lény volna, mint egy tisztességes fekete. De volt néhány bumfordi fajankó, akik, felette zöld mivoltukból ítélve, a legelő legközepéről jöhettek. Kvikveg rajtaérte az egyik csemetét, hogy a háta mögött utánozza őt. Azt hittem, elérkezett a fajankó végnapja. Az izmos vadember ledobta szigonyát, karjába kapta a legényt, s csaknem csodával határos ügyességgel és erővel magasra felhajította testét a levegőbe, azután légbukfenc közben könnyedén rápaszkolt a farára; a fickó elakadt lélegzettel a talpára esett, Kvikveg pedig hátat fordított neki, meggyújtotta tomahókipáját, s átnyújtotta nekem egy szippantásra.

- Kapitány úr! Kapitány úr! - üvöltött a fajankó, s a mondott tiszt felé rohant. - Kapitány úr, kapitány úr, itt az ördög.

- Hé, uram - kiáltotta a kapitány, ez az ösztövértengeri medve, s peckesen Kvikveghez lépdelt -, mi a ménkút jelentsen ez?! Meg is ölhetted volna a fickót.

Kvikveg szelíden felém fordult.

- Mit mondani? - kérdezte.

- Ő mondani - mondtam -, hogy te majdnem megölni az az ember - s rámutattam a még mindig vacogó zöldfülűre.

- Megölni jezt? - kiáltotta Kvikveg, s tetovált arcát a megvetés fintora ijesztően eltorzította. - Ah! ő lenni jigen kicsi halacska; Kvikveg nem megölni ja kicsi halacska; Kvikveg megölni ja nagy bálna.

- Ide figyelj! - ordította a kapitány. - Én megölni ja téged, te emberevő, ha még egyszer megpróbálkozol a mókáiddal itt a hajón. Vigyázz a bőrödre!

De éppen akkor véletlenül úgy esett a dolog, hogy a kapitánynak nagyon is sürgősen a maga bőrére kellett vigyáznia. A fővitorlára nehezedő iszonyatos nyomás elszakította a tartókötelet, a roppant kereszttrúd egyik oldalról a másikra csapódott, s tökéletesen tisztára söpörte a fedélzet hátsó részét. Azt a szegény fickót, akivel Kvikveg olyan nyersen bánt, vízbe sodorta; mindenkit vakrémület fogott el; s az, hogy valaki megkísérelje elkapni és megállítani a keresztárbocot, örütségnek látszott. Jobbról balra vágódott, és megint vissza, csaknem az óra-

ketyegés ütemében, s minden pillanatban mintha szilánkokra akart volna törni. Semmit sem tettek ellene, de úgy látszott, nem is lehet; a fedélzeten levők az orr felé rohantak, s onnan figyelték a keresztrudat, mintha az valami nekikeseredett bálna alsó állkapcsa volna. E fejtelenség közepette Kvikveg ügyesen térdre esett, elmászott a keresztárbc síkja alatt, elcsípett egy kötelet, egyik végét a mellvédhez erősítette, a másikat pedig megforgatva, mint a lasszót, a keresztárbc köré tekerte, mikor az elvágódott a feje felett, s a következő rántásnál a rúd egyik irányban rab volt, s elmúlt a veszély. A szkúnert ráfordították a szélre, s amíg az emberek leszedték a hátsó csónakot, Kvikveg övig levetkezett, s hosszú, kecses ívű ugrással elreppent a hajó oldaláról. Három percig vagy tovább is úszott, mint a kutya, egyenest maga elé vetette a karját, két izmos válla felváltva csillant át a fagyos tajtékon. Figyeltem a nagyszerű, pompás fiút, de nem láttam senkit, akit meg lehetne menteni. A zöldfülű alámerült. Kvikveg most merőlegesen kiszökellt a vízből, gyorsan körülnézett, s alighanem látta, hányadán állnak a dolgok, mert lebukott és eltűnt. Elmúlt néhány perc, akkor újra kiemelkedett, egyik karjával csapkodva s a másikkal valami élettelen testet húzva. A csónak hamarosan felszedte őket. A szegény fajankót életre hozták. Mindenki becsületes, rendes komának mondta Kvikveget; a kapitány bocsánatot kért tőle. Ettől az órától fogva úgy tapadtam Kvikvegre, mint a vándorkagyló; igen, míg csak szegény Kvikveg utolsó, hosszú búvárútján alá nem merült.

Láttak valaha is ilyen öntudathiányt? Mintha eszébe se jutott volna, hogy kiérdemelte az Emberbaráti és Nagylelkűségi Társaság érmét. Csak vizet kért - édesvizet -, valamit, amivel lemoshatja a sós vizet; miután ezzel végzett, száraz ruhát vett, meggyújtotta a pipáját, neki támaszkodott a mellvédnek, és szelíden nézegette a körülötte állókat, mintha azt mondaná magában: „Egy világban élünk valamennyi délkörön. Nekünk, kannibáloknak segítenünk kell ezeken a keresztényeken.”

Semmi más említésre méltó nem történt az úton, s így pompásan hajókázva, biztonságban érkeztünk meg Nantucketbe.

Nantucket! Vegyék elő a térképüket, s nézzék meg. Láthatják, hogy szó szerint a világ egyik sarkát foglalja el; hogy ott áll, távol a parttól, magányosabban, mint az eddystone-i világítótorony. Nézzék csak - egyetlen dombocska az egész, s egy homokkiszögellés; csupa part, háttér nélkül. Annyi itt a homok, hogy több mint húsz esztendeig használhatnák itatóspapír helyett. Néhány víg fickó a megmondhatója, hogy itt ültetniök kell a növényeket, mert maguktól nem nőnek; hogy kanadai bogáncsot hozatnak be; hogy tengerentúlra kell küldeniük dugóért, ha az olajoshordó kilyukad; hogy a fadarabot úgy hordják körbe Nantucketben, mint a szent kereszt szilánkjait Rómában; hogy az emberek itt gombát ültetnek a házuk elé, ha nyáron árnyékot akarnak maguknak; hogy egy fűszál oázist jelent; három fűszál egy napi járőföldre egész prérít; hogy futóhomokjáró cipőket hordanak, olyasformákat, mint a lappföldi hótalpak; hogy annyira be vannak zárva, körülövezve, minden módon elkerítve és körbefogva, szigetté téve az óceán legközepén, hogy néha még a székükhöz és az asztalukhoz is kagylók tapadnak, mint a tengeri teknőcök hátához.

Nem csoda hát, ha a tengerparton született nantucketiek a tengeren keresik megélhetésüket! Eleinte rákot és Vénusz-kagylót fognak a homokban; mikor bátrabbak lesznek, hálókkaal beljebb gázolnak, makrélák után; tapasztaltabb korukban csónakba szállnak, és tőkehalat zsákmányolnak; és végül egész flottányi nagy hajót bocsátva vízre, felfedezik ezt a csupa víz világot; körül- és körülhajózzák a földet, mintha végtelen övet tekernének derekára; bekukucsálnak a Bering-szorosba; és minden évszakban, minden tengereken örökös háborút hirdetnek a leghatalmasabb állati tömeg ellen, amely túlélte a vízözönt; a legirdatlanabb, a legóriásibb ellen; e Himalája-szerű, sós vízi masztodon ellen, aki oly szörnyűséges öntudatlan erővel van

felruházva, hogy a vakrémületétől jobban kell félni, mint a legbátrabb, legrosszindulatúbb támadásaitól.

Késő estére járt, mikor a kis *Moha* kényelmesen horgonyt vetett, s Kvikveg meg én partra szálltunk; így hát nem tudtunk aznap dolgunkhoz látni, legalábbis máshoz nem, csak a vacsorához és a lefekvéshez. A Bálna fogadósa unokatestvérét, a Halaskondér Hosea Husseyját ajánlotta, akiről váltig erősítette, hogy az egyik legjobban vezetett nantucketi fogadó tulajdonosa, s mi több, biztosított, hogy Hosea koma - így nevezte - híres a halászléjéről. Egyszóval félreérthetetlenül célzott rá, hogy alkalmasint a legokosabb lesz, ha megkóstoljuk a Halaskondér kosztját. A sötétben lődörögtünk még egy kicsikét, hébe-korba felkopogtunk egy-egy békés lakost, hogy az utat megtudakoljuk, s ily módon eljutottunk végre valamihez, amit nem lehetett félreismerni.

Két feketére festett és számarfülnél fogva felfüggesztett óriási faüst himbálózott egy ordas bejárat elé plántált vén árbocsudár keresztrúdjain. A keresztrudak ágait a másik oldalon lefűrészelték, s így nem kevéssé hasonlított e vén árbocsudár az akasztófához. Talán túlságosan érzékenyen érintettek akkoriban az ilyen benyomások, de önkéntelenül is valami ködös aggodalommal meredtem erre az akasztófára. Megrándult a nyakam, amint felnéztem a két megmaradt ágra; igen, kettő van, egy Kvikvegnek, egy meg nekem. Baljós, gondoltam. Egy Koporsó a kocsmárosom, mikor az első bálnavadász-kikötőbe érkeztem; itt meg az akasztófa! és két csodálatos fekete üst! Vajon ez utóbbiak egyenesen Tophetre céloznak?

Elmélkedésemből az rázott föl, hogy megláttam egy sárga hajú, sárga ruhás, szeplős asszonyt, aki a fogadó tornácán állott a lóbálódzó, bágyadtvörös, erősen sérült szemre emlékeztető lámpa alatt, és szaporán szidott egy piros gyapjúinges férfit.

- Hordd el az irhád - mondta a férfinak -, különben megtéplek!

- Gyere, Kvikveg - szóltam -, helyben vagyunk. Ez itt a Husseyné asszony.

Így is volt; Hosea Hussey úr nem volt otthon, de Husseyné asszonyra hagyta, hogy mindenemű dolgában teljes joggal intézkedjék. Miután előadtuk neki, hogy vacsora és ágy után epekedünk, Husseyné asszony egy időre elhalasztva a további szidalmazást, kis szobába vezetett bennünket, leültetett egy asztalhoz, amelyet nemrég befejezett étkezés maradványai borítottak, azután felénk fordult, és így szólt:

- Kagyló vagy tőkehal?

- Mi van azzal a tőkehállal, asszonyom? - kérdeztem én igen udvariasan.

- Kagyló vagy tőkehal? - ismételte.

- Kagylót vacsorára? Hideg kagylót? Csak nem azt akarja mondani, Husseyné asszony? - mondom erre. - Na, ez ugyan hideg fogadtatás télidőben, nemde, Husseyné asszony?

Ám Husseyné asszony nagy sietségében, hogy újra kezdje a piros inges szidalmazását, aki a bejáratnál várt rá, úgy látszik, mást se hallott, csak a „kagyló” szót; elrohant a konyhába vezető nyitott ajtóhoz, s kirikoltotta:

- Kagylót két személyre! - azzal eltűnt.

- Kvikveg - mondtam -, gondolod, hogy ketten meg tudunk vacsorálni egy kagylóból?

Hanem a konyhából kiszálló illatos, meleg gőz rácáfolt a látszólag vigasztalan kilátásokra. S amikor a gőzölgő halászlé megérkezett, a titok kellemes magyarázatot nyert. Ó, édes barátaim, ügyeljete szavamra! Kicsi, nedvdús kagylóból készült, mogyorónál alig nagyobb, összetört tengerészkétszersültet keverték hozzá, és sózott disznóhúst, apró foszlányokra vagdalva; az

egészet vajjal körítették, és bőséges sóval, borssal ízesítették. Étvágyunkat megkésztette a fagyos utazás, a halászlé páratlanul pompás volt, hát nagy gyorsasággal bántunk el vele, kiváltképpen Kvikveg, aki kedvenc haleledelét látta maga előtt; azután egy pillanatra hátrádóltam, s elgondolkoztam Husseyné asszony programbeszédén, a „kagylón és a tőkehalon”, s úgy gondoltam, teszek egy apró kísérletet. Odaléptem a konyhaajtóhoz, nagy nyomatékkal kimondtam a „tőkehal” szót, és újólá elfoglaltam helyemet. Néhány pillanat múlva újra szállongott az illatos gőz, de más aromákkal, s hamarosan finom tőkehallevest tettek elénk.

Megint dologhoz láttunk; s amíg kanalainkat belemerítettük a tálba, azon töprenkedtem magamban nagy kíváncsian, vajon van-e a halnak valamilyen hatása a szemre. Mit jelent az a butabolond mondás a halszemű emberekről?

- Nézd csak, Kvikveg, nem egy élő angolna az ott a táladban? Hol a szigonyod?

Mindennemű halas hely között a leghalásabb volt a Halaskondér, amely ugyancsak rászolgált a nevére, mert a kondérokban örökké főtt a halászlé. Halászlé reggelire, halászlé ebédre, halászlé vacsorára, a végén már azt nézted, mikor böki ki a halszájka a ruhádat. A ház előtti térséget kagylóhéjjal rakták ki. Husseyné asszony fényezett nyakláncot viselt, tőkehalgerincből; és Hosea Hussey számadási könyvei pompás öreg cápabőrbe voltak kötve. Halíze volt a tejnek is, amit sehogy se tudtam megérteni, míg egy reggel véletlenül a parti halászcsónakok között kószálva meg nem láttam, hogy Hosea tarka tehene halhulladékot fal, s mindegyik lábán egy-egy tőkehal levágott fejével járkal a homokban; bizton állítom, hogy igen rendetlen lábbelit mutattak.

Vacsora végeztével Husseyné asszony lámpát adott, s eligazított az ágyhoz vezető legrövidebb útra, de midőn Kvikveg éppen meg akart előzni a lépcsőn, a hölgy kinyújtotta karját, és elkérte tőle a szigonyt; nem enged szigonyt vinni a szobájába.

- Mért nem? - kérdeztem. - Minden igazi bálnavadász a szigonyával alszik, hát miért nem?

- Mert veszélyes - mondja ő. - Azóta, hogy a Stiggs gyerek visszagyött arról a szerencsétlen útról, ahun odavót négy és fél esztendőig, és csak három hordó olajat hozott vót, és hótan találtuk az első emeleten hátul, ódalában a szigonnyal; azóta én nem engedem a vendégnek, hogy fölvigye eztet a veszedelmes fegyvert a szobájába. Hát Kvikveg úr (mert megtanulta a nevét), én elveszem itten eztet a vasat, és megőrizem magának reggelig. De a halászlé! Kagylót vagy tőkehalat akarnak hónap reggelire, emberek?

- Mind a kettőt - mondom erre -, és adjon a változatosság okából egy pár füstölt heringet is.

Ötödik fejezet A HAJÓ

Az ágyban főztük ki másnapi terveinket. De meglepetésemre s nem kis megdöbbenésemre Kvikveg értésemre adta, hogy szorgosan tanácskozott Yojóval - így hívták kicsi, fekete istenét -, s Yojo kétszer-háromszor is megmondta neki, és minden módon ragaszkodott hozzá, hogy ne együtt járjuk be a kikötőben állomásozó bálnavadász flottát, s ne egyetértésben válasszuk ki a hajónkat; ehelyett - mondom - Yojo komolyan lelkére kötötte, hogy a hajó kiválasztását teljes-séggel bízsa rám, mivel Yojo össze akar barátkoztatni bennünket; és ennek érdekében már ki is szemelt egy vitorlást, amelyet én, Ishmael, ha magamra hagynak, feltétlenül megtalálok, tisztára úgy, mintha csak véletlenül történne; e hajóra tüstént vétessem fel magam, s pillanatnyilag ne törődjek Kvikveggel.

El is felejtettem megemlíteni, hogy számos dologban Kvikveg nagy bizodalmat helyezett Yojo ítéleteinek kiválóságába és meglepő jóserejébe; és meglehetősen becsben tartotta Yojót, mint amolyan jobbfejű istent, aki talán egészében jót akar, de jámbor szándékát nem minden esetben követi siker.

Ami Kvikvegnek vagy inkább Yojónak a hajó kiválasztására vonatkozó tervét illeti, nekem egyáltalán nem tetszett. Nem kevésbé bíztam abban, hogy Kvikveg okossága találja majd meg a hajót, amely leginkább alkalmas biztonsággal hordozni bennünket és vagyunkat. De semminemű tiltakozásom nem hatott Kvikvegre, hát kénytelen voltam belenyugodni a tervbe; és ennek megfelelően elszántan, heves energiával és mozgékony-sággal készültem végére járni a dolognak: majd én gyorsan elintézem ezt a semmi kis ügyet. Másnap reggel korán otthagytam Kvikveget Yojóval a kis hálószobánkban - mert úgy látszott, Kvikveg és Yojo aznap valamiféle nagyböjtöt vagy ramadant, vagy böjtös imádkozó s megalázkodó napot tartott; sose jöttem rá, hogy is megy az voltaképpen, bár több alkalommal is részt vettem benne, sose tudtam magamévá tenni a szertartásait és Harminckilenc Szakaszát - szóval otthagytam a pipáján böjtölő Kvikveget és a forgácsok áldozati tüzénél melegedő Yojót, és kirándultam a hajóvilágba. Sok hosszadalmas ögyelgés és vaktában való kérdezősködés után megtudtam, hogy három hajó készül hároméves útra: az *Öreg ördög*, a *Cukorfalat* és a *Pequod*. Az *Öreg ördög* nevének eredetét nem tudom; a *Cukorfalat* nyilvánvaló; s talán emlékeznek rá, hogy *Pequod*nak hívtak egy híres massachusettsi indián törzset, amely ma már kihalt, mint az ókori médek. Nézelődtem, szimatoltam az *Öreg ördög* körül; innen átugrottam a *Cukorfalathoz*; végül felmentem a *Pequod* fedélzetére, egy pillanatig szétnéztem, s azután eldöntöttem, hogy ez a hajó való nekünk.

Gondolom, sok fura hajót láttak már életükben: szögletes kétárbocosokat, magas japán dzsun-kákat, ládaforma szkúnereket s mit tudom én, mit; de higgyék el nekem, sose láttak ilyen különös öreg jószágot, mint eme különös öreg *Pequod*. Régi stílusú hajó volt, inkább kicsi, mint nagy, divatjamúlt és esetlen. Négy tenger tájfunjában és szélcsendjében edződött, viharvert törzsének a színe megsötétedett, mint egy francia gránátosé, aki végigverekedte Egyiptomot és Szibériát. Tiszteletreméltó eleje kiszakállasodott; árbocai - valahol Japán partjain vághatták őket, ahol az eredeti árbocok egy viharban vízbe fordultak - árbocai mereven álltak, mint a néhai való három kölni királyok gerince. Öreg fedélzetei kopottak és barázdásak voltak, mint Canterbury katedrálisában a zarándok csókolta kőlap, amelyen Becket vérét ontották. De mindeme ösöreg régiségekhez új és csudálatos jellegzetességek kerültek; illőek a vad munkához, melyet több mint fél évszázada folytatott. Öreg Peleg kapitány, aki sok esztendeig első tisztje volt, mielőtt a saját hajóján parancsnokolt volna, s most mint nyugalomba

vonult tengerész a *Pequod* egyik főtulajdonosa lett - ez az öreg Peleg első tisztsége idején, a hajó eredeti groteskségétől kedvet kapva, mind anyagában, mind formájában oly furcsa mód rakatta be, hogy ahhoz nem fogható semmi más, csak Torkill-Hake veretes pajzsa vagy ágyfája. Ki volt öltöztetve, mint egy barbár etiópai császár, kinek nyakát csiszolt elefántcsont függők húzzák. Egy merő trófea volt az egész vademberhajó, kicicomázva ellenségeinek faragott csontjaival. Burkolat nélküli, nyitott mellvédjét, mint egy végeérhetetlen száját, tűként beleszúrva, az ámbráscet hosszú, hegyes fogai díszítették, azok tartották az öreg kenderinakat és zsinegeket. Az inak nem szárazföldi fák alantas tömbjein futottak át, hanem tengerielefánt-csont csigákon tekeregték ügyesen. Megvetvén a kormánykereket, kormányrudat viselt tiszteletreméltó kormánylapátján; s e kormányrúd egy darabból való volt, az ősi ellenség hosszú, keskeny alsó állkapcsából faragták ki különleges módon.

Végignéztem a fedélzeten, kerestem valaki tisztségbeli embert, hogy jelöltnék ajánljam magam az útra, s először nem láttam senkit; de nem került el a figyelmemet egy furcsa sátor vagy inkább indián wigwam, amelyet valamivel a főárbc mögött állítottak fel. Ideiglenes építménynek látszott, kikötői használatra. Kúp alakú volt, vagy három méter magas; a sziláscet állkapcsának középső és legfelső részén található hajlékony, fekete csont hatalmas, hosszú tábláiból állt. Széles végükkel felfelé, kör alakban összefűzve rakták ezeket a kölcsönösen egymásnak dülő táblákat a fedélzetre, s a bojtban végződő csúcson úgy libegtek ide-oda a szabad szakállas rostok, mint valami öreg pottowattamie főnök fején a hajtincs szálai. Háromszög alakú nyílás nézett a hajó orra felé, s a sátorból szabad kilátás nyílt előre.

Félig elbújva e furcsa lakosztályban, nagy sokára találtam valakit, aki külseje után ítélve tisztségbeli lehetett; s aki, délidő lévén, mikor szünetel a munka a hajón, most élvezte, hogy egy időre felszabadult a parancsnokság terhe alól. Régimódi tölgyfa székbén ült, amelyen véges-végig különös faragások tekergettek, s amelynek ülőkéje ugyanazon rugalmas anyag erős láncolatából készült, mint a wigwam.

Talán nem volt semmi különleges az előttem ülő idősebb ember megjelenésében; barna és izmos volt, mint a legtöbb öreg tengerész, s vastag, kvéker divatú, kék ruhát viselt; csak éppen a szemét fogták körül finom, csaknem mikroszkopikus hálóval a legparányibb ráncok, a folytonos hajózás okozhatta őket, sok kemény viharban, mindig szembenézve a széllal - mert ez kényszeríti a szem körüli izmokat, hogy összehúzódjának. Az ilyen szemráncok igen hatásosak egy zord pillantásnál.

- A *Pequod* kapitányával beszélek? - szóltam a sátor ajtaja felé közeledve.

- Feltévéen, hogy a *Pequod* kapitányával szólasz, mit kívánsz tőle? - kérdezte.

- Úgy gondoltam, hajóznék.

- Úgy gondoltad-é? Látom, nem nantucketbéli vagy, dolgoztál-e valaha bálnavadász hajón?

- Nem, uram, sosem.

- Ha jól sejtem, semmit sem tudsz a bálnavadászatról... mi?

- Semmit, uram; de nincs kétségem, hogy hamarosan beletanulok. Több utat tettem kereskedelmi szolgálatban, s azt hiszem...

- Fene a kereskedelmi szolgálatodba. Ilyen beszédekkel engem ne háborgass. Látod-é ott azt a lábat? Leveszem azt a lábat a tatodról, ha énnekem még egyszer kereskedelmi szolgálatról szólasz. Kereskedelemi szolgálat! Úgy gondolom, nem csekély büszkeségedre szolgál, hogy kereskedelmi hajókon szolgáltál. De kutyamája, ember, miért akarsz te bálnavadász útra kelni,

mi?! Gyanús egy kicsinykét, igaz-é? Tán csak nem kalózkodtál? Nem raboltad-é meg a legutolsó kapitányodat? Nem terveled-é, hogy tengerre jutván, megölöd a tisztet?

Tiltakoztam, hangoztattam, hogy ártatlan vagyok ezekben a dolgokban. Láttam, hogy e félig tréfás döfölgés álarc alatt az öreg tengerész, mint afféle szűk látókörű nantucketi kvéker, tele van szigetlakó-előítéletekkel, s meglehetősen kevésbé bízik az idegenekben, hacsak nem a Tőkehal-fokról vagy a Szőlőskert-szigetről jöttek.

- De mi hajt téged bálnavadászni? Tudni akarom, mielőtt a hajóra vételedről gondolkodnék!

- Hát, uram, szeretném látni, milyen a bálnavadászat. Szeretnék világot látni.

- Látni, milyen a bálnavadászat, mi? Vetted-é már a szemed Ahab kapitányra?

- Ki az az Ahab kapitány?

- Lám, lám, mindjárt gondoltam. Ahab kapitány ennek a hajónak a kapitánya.

- Akkor tévedtem. Azt hittem, magával a kapitánnyal beszélek.

- Peleg kapitánnyal beszélsz, övele beszélsz, ifjú ember. Az én gondom és Bildad kapitányé, hogy a *Pequod* felkészüljön az útra, s felszereltesse minden szükségessel, beleértve a legénységet is. Mi részint tulajdonosok, részint ügynökök vagyunk. De azt akartam mondani, hogy ha szeretnéd megtudni, mi legyen a bálnavadászat, amint mondtad, én megismertethetlek veled, mielőtt végképp és visszavonhatatlanul elköteleznéd magad. Vess egy tekintetet Ahab kapitányra, ifjú ember, s látni fogod, hogy csak egy lába vagy.

- Mit akar ezzel mondani uram? A másikat egy bálna miatt vesztette el?

- Bálna miatt! Ifjú ember, jöjj közelebb hozzám: lenyelte, megrágta, szétroppantotta a legnagyobb ábráscet, amely valaha is szétzúzott csónakot! Haj, haj!

Kicsit megriadtam az erélyétől, s talán meghatott egy kicsit végső felkiáltásának szívbeli bánata; mégis nyugodtan szóltam, amennyire tőlem tellett:

- Amit uram mond, az kétségkívül igaz, de honnan tudhattam volna, hogy van valami sajátos vadság abban a bizonyos bálnában; ámbár ennyit kikövetkeztethettem volna a baleset puszta tényéből.

- Hallod-é, ifjú ember, a te beszéded igen mézes; nincsen egy csepp fullánkja se. Bizonyos, hogy már jártál a tengeren ennek előtte? Biztos vagy benne?

- Uram - mondtam -, azt hittem, megmondottam már, hogy négy utat tettem kereskedelmi...

- Behúzni a vitorlát! Vedd eszedbe, amit a kereskedelmi szolgálatról mondtam, ne bosszants, mert nem állom. De értsük meg egymást. Én megmutattam néked egynémely példán, mi a bálnavadászat; még mindig hajlandóságot érzel hozzá?

- Igen, uram.

- Nagyon jó. Mármost olyan ember vagy-é, aki beleveri a szigonyt az eleven bálna torkába, aztán utána ugrik? Felelj gyorsan!

- Olyan, uram, ha végképp elkerülhetetlen a dolog; vagyis nem lehet megszabadulni tőle; ami azonban, úgy vélem, nem fordul elő.

- Ez is jó. Mármost, te nemcsak azért kívánczol bálnavadászni, hogy tapasztalatból megismerjed a bálnavadászatot, hanem azért is, hogy világot lássál? Gondoltam. No, hát akkor lépj előre, oda, s tekints el a szélfogó fölött, aztán gyere vissza hozzám, és mondd el, mit láttál.

Egy pillanatra némiképp megzavarodtam ettől a furcsa kéréstől, nem tudtam, mire vegyem, tréfára-e vagy komolyra. De Peleg kapitány összevonta valamennyi szarkalábát egyetlen zordon pillantásba, és tekintetével utamra küldött.

Mikor előrementem s elnéztem a szélvédő fölött, észrevettem, hogy a dagályban horgonyon ringatózó hajó orra egyenesen a nyílt tenger felé mutat. A kilátás határtalan volt, de rendkívül egyhangú és visszariasztó; nem láttam a legkisebb változatosságot sem.

- Nos, miről számolsz be? - kérdezte Peleg, mikor visszajöttem. - Mit láttál?

- Nem sokat - válaszoltam. - Semmi mást, csak vizet; meg jókora darab látóhatárt, és azt hiszem, szélvihar közeledik.

- Hát akarsz-e még világot látni? Meg akarsz kerülni a Horn-fokot, hogy még többet láss, he? Nem látod a világot onnan, ahol vagy?

Kicsit meghökkentem, de el kell mennem bálnavadászni, s el is megyek; és a *Pequod* éppoly jó hajó, mint akármelyik - azt hiszem, a legjobb -, s mindezt elismételtem Pelegnek. Látva eltökéltégemet, közölte, hogy hajlandó felvenni a hajóra.

- Akár mindjárt aláírhatod a papírokat - tette hozzá -, jöjj velem. - S így szólván, levezetett a fedélzet alá a kabinba.

Lenn a keresztgerendán a legrendkívülibb és legmeglepőbb figura ült. Kiderült, hogy ő Bildad kapitány, aki Peleg kapitánnyal egyetemben egyike a hajó főtulajdonosainak; a többi részvényt, amint az néha előfordul ezekben a kikötőkben, egy sereg régi évjáradékos birtokolta: özvegyek, apátlan és gyámság alatt álló gyerekek; egynek-egynek egy gerendafej, egy lábnyi palánk vagy egy-két szög értékű jussa volt. A nantucketi emberek bálnavadász hajókba fektették a pénzüket, mint ahogy önök az elismert államkötvényekbe, amelyekből jó kamatot húznak.

Bildad, sajnos, meg kell mondanom, most javíthatatlan vén zsugori, tengerjáró korában pedig kemény, komisz munkafelügyelő hírében állt. Mesélték nekem Nantucketben, bár a történet kétségkívül különösnek látszik, hogy mikor a *Categut* bálnavadász hajón dolgozott, hazaérkezése után legénységét csaknem egytől egyig súlyosan kimerülve és agyondolgozva vitték partra s a kórházba. Jámor emberhez, főként egy kvékerhez képest tagadhatatlanul elég keményszívű volt, enyhén szólva. Sose káromkodott azonban az embereire, úgy mondták; valami módon mégis rendkívüli mennyiségű kegyetlen, ernyedetlen munkát sajtolt ki belőlük. Amikor Bildad első tiszt volt, és rád szegezte világosbarna szemét, nagyon ideges lettél, míg meg nem markoltál valamit - egy kalapácsot, bújtatófát -, és nekiláttál dolgozni, mint az eszeveszett, ezzel vagy azzal, mindegy, akármivel. Előtte nyoma veszett a tétlenségnek és lustaságnak. Személye tökéletes megtestesülése volt utilitárius jellemének. Hosszú, ösztövértésén nem cipelt felesleges húst, sem felesleges szakállt az állán, amelyhez lágy, takarékos pamacs illeszkedett, olyan, mint széles peremű kalapjának kopott bolyha.

Ilyen volt hát az az ember, akit a gerendán ülni láttam, mikor a kabinba követtem Peleg kapitányt. A fedélzetek között kicsi tér volt; és ott ült, egyenesen, mint a szálfá, öreg Bildad; mindig így ült, sose támaszkodott, és pedig azért, hogy óvja a kabátszárnyait. Széles peremű kalapját maga mellé tette; lábát mereven keresztbe rakta; halványbarna köntösét állig felgombolta; orrán pászszemmel, elmerülve olvasni látszott egy súlyos kötetből.

- Bildad - kiáltotta Peleg kapitány -, már megint elmerültél a szentírásba, mi?! Hiszen csak mióta én látom, harminc esztendeje böngészted azt a szentírást. Meddig jutottál benne, Bildad?

Bildad nyugodtan felnézett, mint aki régóta megszokta az ilyen szentségtelen beszédet régi hajóstársától, és ezt a mostani tiszteletlenséget észre sem veszi; meglátott engem, és kérdően Pelegre pillantott.

- Azt mondja, a mi emberünk - mondta Peleg. - Hajóra akarna szállni.

- Vagyon hozzá akaratod? - kérdezte Bildad tompa hangon, és felém fordult.

- Vagyon - mondtam akaratlanul, annyira tömény kvéker volt.

- Mit tartasz róla, Bildad? - kérdezte Peleg.

- Megteszi - mondta Bildad, szemügyre vett, azután egészen hallható hangon motyogva, tovább betűzte a könyvét.

Nálánál furcsább kvékert, úgy vélem, sohasem láttam, különösen azután, hogy barátja és régi hajóstársa olyan hetvenkedőnek látszott. De nem szóltam, csak alaposan körülnéztem. Peleg most kinyitott egy ládát, s előszedve a hajó szerződéseit, tintát és tollat tett maga elé, és leült a kis asztalhoz. Legfőbb ideje, kaptam észbe, hogy megállapodjak magammal: milyen feltételek mellett vagyok hajlandó beállni. Azzal már tisztában voltam, hogy a bálnázó szakmában nem fizetnek bért; de minden ember, beleértve a kapitányt is, bizonyos részesedésnek nevezett részt kap a haszonból, s a részesedést a fontosság mértéke szerint osztották szét: ezt pedig az szabta meg, hogy kire milyen kötelesség hárult a hajón. Azzal is tisztában voltam, hogy zöldfülű lévén a bálnavadászatban, az én részesedésem nem lesz valami nagy; de tekintetbe véve, hogy járatos voltam a tengeren, elkormányozom a hajót, tudok kötelet csomózni és minden egyebet is, hát nem kételkedtem, azok után, amit hallottam, hogy legalábbis a kétszázhetvenötödöt ajánlják fel - azaz, az út tiszta, nettó hasznának kétszázhetvenötöd részét, akármennyire rúgjon is az végül. És bár a kétszázhetvenötöd részesedést kurta részesedésnek szokták nevezni, mégis több volt a semminél; és ha szerencsés az út, csaknem megtérül a ruha, amit elhordok, nem beszélve a háromesztendei kosztról és kvártélyról, amiért egy fityinget sem kell fizetnem.

Ámbár meglehet, hogy a vagyongyűjtésnek nyomorúságos módja ez - bizony, az is, valóban igen nyomorúságos módja. De én egyike vagyok azoknak, akik sose vágyódnak fejedelmi vagyonok után, s teljesen megelégszem, ha a világ kész szállást és ételt adni, amíg a Mennydörgő Felhő zord zászlaja alatt masírozok. Egészében úgy gondoltam, a kétszázhetvenötöd részesedés nagyjából tisztességes volna, bár nem lepődnék meg, ha kétszázadot ajánlanának fel, tekintve, hogy a széles vállú fajtához tartozom.

Az egyetlen dolog, amitől mégis megcsappant kissé a reménységem a bőkezű haszonbeli részesedés iránt, ez volt: a parton hallottam valamit mind Peleg kapitányról, mind kiszámíthatatlan vén cimborájáról, Bildadról; hogy ők lévén a főtulajdonosai a *Pequod*nak, a többi jelentéktelenebb és apróbb tulajdonos a hajó ügyeinek csaknem teljes intézését kettejükre hagyta. Én csak sejtettem, milyen nagy szava lehet a fukar, vén Bildadnak a legénység felvételében, annál is inkább, mivel a *Pequod* fedélzetén találtam, egészen otthonosan, itt a kabinban, Bibliát olvasva, mintha csak a saját tűzhelye mellett ülne. Amíg Peleg hasztalanul igyekezett kihegyezni zsebkésével a pennát, öreg Bildad, nem kis meglepetésemre - figyelembe véve, hogy mennyire érdekelt fél ezekben az ügyletekben -, Bildad nem törődött velünk, hanem motyogott magában a könyvéből: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a rozsdá...”

- Nos, Bildad kapitány - szakította félbe Peleg -, mit szólsz, milyen részesedést adjunk ennek az ifjú embernek?

- Tenmagad tudod a legjobban - hangzott a síri válasz. - A hétszázhetvenhated nem lesz túl sok, ugye? „...ahol rozsdá és moly megemészt...”

„Kincs, az ám - gondoltam - s micsoda kincs a hétszázhetvenhated részesedés! Látom, öreg Bildad, te elhatározta, hogy én ne részesedjek nagy részesedésben, s ne gyűjtsék kincset idelelni, ahol rozsdá és moly emészt.” Ez csakugyan roppant kurta részesedés volt; bár a számjegy nagysága először félrevezetheti a szárazföldit, de a legapróbb megfontolás is megmutatja, hogy noha hétszázhetvenhét meglehetősen nagy szám, de mégis, mikor az ember törtszámot csinál belőle, rájön, mondom, hogy egy garas hétszázhetvenhated része jóval kevesebb, mint hétszázhetvenhét aranytallér; és én így gondolkoztam akkoriban.

- Ej, nem sülsz ki a szemed, Bildad - kiáltotta Peleg -, nem csaphatod bé ezen ifjú embert! Ennél többet kell kapnia!

- Hétszázhetvenhét - mondta megint Bildad, még csak fel sem kapta tekintetét, és tovább motyogott: - „mert ahol a ti kincseitek, ott a ti szívetek is”.

- Leszerződtem háromszázadra - mondta Peleg -, hallod, Bildad? Háromszázad részesedés, azt mondom.

Bildad letette könyvét, és ünnepélyesen feléje fordulva így szólt:

- Peleg kapitány, néked jótékony szíved van; de tekintetbe kell vened a kötelességedet, amivel a hajó többi tulajdonosának: sok özvegynek és árvának tartozol, és azt, hogy ha mi bőségesen jutalmazzuk ezen ifjú ember munkálkodását, amaz özvegyek és árvák kenyerét vehetjük el. A hétszázhetvenhated részesedést, Peleg kapitány.

Peleg felugrott és ide-oda dübörgött a kabinban.

- Te Bildad! - üvöltötte. - A ménkü vágjon beléd, Bildad kapitány, ha ezekben a dolgokban követtem volna a tanácsodat, mostanra már olyan nehéz lelkipurdalást kéne hurcolnom, hogy az zátonyra futtatná a legnagyobb hajót, amely valaha is körülvitorlázott a Horn-fokon.

- Peleg kapitány - mondta Bildad rendületlenül -, én nem tudom, hogy a lelkiösmereted súlya alatt tíz centit vagy tíz ölet merülsz-e a vízbe; de mivelhogy a te szíved bé nem fogadja a bűnbánatot, Peleg kapitány, erősen félek, hogy lelkiösmereted léket kapott, s végezetül el-süllyeszt téged, és megfeneklesz a pokol tüzében, Peleg kapitány.

- A pokol tüzében, a pokol tüzében! Ember, te sértegetsz; meghaladja a természetes béketűrést, úgy sértegetsz. Merő gyalázat azt mondani bárki emberteremténynek, hogy pokolra kerül. Mennydörgős ménkü! Bildad, ha ezt még egyszer mondod, ha meggyújtod a lelkem tüzét, akkor én... én... igen, lenyelek egy eleven kecskét, szőröstül, szarvastul. Ki a kabinból, te képmutató, szürkésbarna, hitvány fafejű, hordd el tüstént az irhád!

Mikor kimennydörögte magát, Bildadra rohant, de Bildad csudálatos oldalazó, surranó gyorsasággal kitért előle.

Megriadtam a hajó két fő és hatalmas tulajdonosa között kitört ellentétől, s félig-meddig azt forgattam eszemben, hogy nem utazom olyan vitorlásra, amelynek tulajdonjoga ilyen kétes, irányítása ilyen bizonytalan; félreléptem az ajtóból, hogy utat engedjek Bildadnak, akinek, biztos voltam benne, leghőbb kívánsága eltűnni Peleg felébresztett dühe elől. De csodálkozásomra megint leült a gerendára, nagyon nyugodtan, s úgy látszott, esze ágában sincs elvonulni. Megszokhatta már a bűnbánat nélküli Peleget és dolgait. Ami Peleget illeti, miután a fenti módon kiengedte volt haragját, ő is leült, miként egy bárány, bár egy kicsit rángott, mintha idegizgalom bántaná.

- Fű! - Rittyentett végül -, elmúlt a vihar. Bildad, te valamikor ügyesen tudtál lándzsát hegyezni, nem hegyeznéd ki a tollamat? Az én zsebkésem már köszörűkő után kívánczik. Ez az; köszönöm, Bildad. No hát, ifjú ember, ugye azt mondtad, Ishmaelnek hívnak. Jól van, beírlak ide, Ishmael, a háromezred részeseidért.

- Peleg kapitány - mondtam -, van velem egy barátom, az is hajóra akar szállni, elhozzam magammal holnap?

- De el ám - mondta Peleg -, hívd el magaddal, majd megnézzük.

- Hányadrészt kíván? - morgott Bildad, felpillantva a könyvből, amelybe ismét beletemetkezett volt.

- Ó, sose törődj te azzal, Bildad - mondta Peleg felém fordulva -, bálnázott valaha?

- Több bálnát ölt, mint amennyit meg tudnék számolni, Peleg kapitány.

- Jó, hozd el magaddal.

A szerződés aláírása után elmentem; nem bántott kétség, hiszen jó reggeli munkát végeztem, s a *Pequod* éppen az a hajó, amelyet Yojo arra rendelt, hogy Kvikveggel és velem megkerülje a Horn-fokot.

De nem jutottam messzire, mikor kezdtem eszmélkedni, hogy a kapitányt, akivel hajóznom kell, még nem láttam; bár való igaz, hogy sok esetben a bálnavadász hajót teljesen felszerelik, egész legénysége a fedélzeten van már, mire a kapitány megmutatja magát, vagyis megérkezik a parancsnokság átvételére; mert némely esetben ezek az utazások oly hosszúra nyúlnak, s az otthonlét rövid időközei oly kurtává válnak, hogy a kapitány, ha családja vagy más efféle lekötöttsége van, nem sokat gondol a kikötőben álló hajójával, hanem a tulajdonosra hagyja, míg útra készen nem áll. Mindazonáltal jó egy pillantást vetni rá, mielőtt visszavonhatatlanul a kezére adod magad. Visszafordulva megszólítottam Peleg kapitányt, s érdeklődtem, hol található Ahab kapitány.

- És mi dolgod vagyon Ahab kapitánnyal? Rendben van minden; fel vagy véve a hajóra.

- Igen, de szeretném látni.

- Nem hinném, hogy most láthatod. Nem tudom teljes bizonyossággal, mi van veled; de bezárkózott a házába, olyan betegféle, ámbátor nem látszik annak. Valójában nem is beteg; de nem, jól sincsen igazán. Akárhogyan is, ifjú ember, engem se fogad, nem hinném, hogy téged fogadna. Furcsa ember az az Ahab kapitány, sokan úgy gondolják, de jó ember. Ó, neked is kedvedre való lesz majd; sose félj. Fenséges, istentelen-istenes ember ez az Ahab kapitány; ritkán szól, de ha szól, érdemes meghallgatnod. Jegyezd meg jól, jó előre figyelmeztetek: Ahab felette áll a közönséges embernek; Ahab egyetemekre járt, és megfordult emberevők között; nagyobb csodákat is ismer, mint a hullámok; vad lándzsáját bálnáknál hatalmasabb, különösebb ellenfelekbe vágta. A lándzsáját! A legélesebb, a legbiztosabb lándzsát ezen a szigeten; ó, ő nem Bildad kapitány, nem, és Peleg kapitány sem! Ő Ahab, fiam, s ama régi Ahab, tudhatod, koronás király vala!

- És igen gonosz. Mikor megölték ama rossz Ahab királyt, nem ebek nyalták-é föl a vérért?

- Gyere csak ide, ide, ide - mondta Peleg olyan jelentőségteljes pillantással, hogy csaknem megijesztett. - Figyelmezz rám, gyerek, sose mondd ezt a *Pequod* fedélzetén! Sehol se mondd! Ahab kapitány nem maga választotta a nevét. Bolond, tudatlan szeszélye volt annak az esztelen özvegy anyjának, aki meghalt, mikor Ahab tizenkét hónapos volt. És mégis az az indián vénasszony, Tistig, a Vidám Főnél, azt mondta, hogy a név valahogy profetikusnak

bizonyul, és tán más hozzá hasonló bolondok is ugyanezt mondhatják néked. Figyelmeztetni akarlak. Ez hazugság. Én jól ösmérem Ahab kapitányt; hajóztam véle mint kormányos esztendőkkel ennek előtte; tudom, kicsoda ő, jó ember; nem olyan jámbor jó ember, mint Bildad, hanem káromkodó jó ember, olyasforma, mint én, csak jóval nagyobb ember. Igen, tudom, hogy sose volt vidám; és tudom, hogy a hazaúton kicsinyég magánkívül volt egy darab ideig; de ezt is csak a vérző csonkjába belenyilalló fájdalmak okozták, akárki beláthatja. Azt is tudom, hogy mióta az utolsó útján az az átkozott bálna elvitte a fél lábát, amolyan rosszkedvű forma, elkeseredetten, néha meg vadul rosszkedvű; de ez majd elmúlik. És egyszer s mindenkorra hadd mondjam meg néked, és hadd győzzelek meg téged, ifjú ember, hogy jobb hajózni egy borús kedvű jó kapitánnyal, mint egy nevető rosszal. Hát Isten áldjon, és ne bántsd Ahab kapitányt gonosz neve miatt. Aztán meg, fiam, felesége van, három útja sincs, hogy megnősült, egy édes, lemondó leányasszony. Gondold csak meg, ettől az édes leányasszonytól gyereke van annak az öregembernek; gondolod hát, hogy így bármi végső, reménytelen gonoszság lehet Ahabban? Nem, nem, fiam; ha elátkozott, istenverte volna is Ahab, emberséges ember ő.

Mikor elballagtam, nagyon elgondolkodtam; amit véletlenül tudomásomra hoztak Ahab kapitányról, az vad, homályos gyötrelemmel töltött el. És ugyanakkor valamiképpen rokonszenvet és sajnálatot éreztem iránta, de nem tudtam, miért, talán mert kegyetlenül elvesztette a lábát. S ugyanakkor furcsa félelmet is éreztem; de ez a félelem, amit nem tudok jól leírni, nem is volt egészen félelem; nem tudom, mi volt. De éreztem, és mégsem idegenített el tőle, bár türelmetlenség feszengett bennem azzal szemben, ami titokzatosnak látszott benne, már amilyen tökéletlenül akkor ismertem. Gondolataim azonban végtére más irányba kanyarodtak, s pillanatnyilag a sötét Ahab kihullott elméből.

Hatodik fejezet A RAMADÁN ÉS A RÁKÖVETKEZŐ NAP

Mivel Kvikveg ramadánja, avagy nagy Böjti Megalázkodása egész napra szólt, nem akartam megzavarni őt, csak estszállta felé; mert a legnagyobb tisztelettel viseltetem minden ember vallásos kötelezettségei iránt, mindegy, akármilyen nevetségesek is, és szívem szerint még egy gombaimádó hangyagyülekezetet sem becsülnék le.

Estefelé, mikor már biztosra vettem, hogy minden buzgólkodásának és szertartásának végére ért, felmentem szobájához, és kopogtam az ajtón, de nem kaptam választ. Megpróbáltam kinyitni, de belülről be volt zárva.

Lementem vacsorázni. Sokáig ott ültem, s néhány matróz hosszú történeteit hallgattam, éppen akkor érkeztek meg egy „szilvapuding” útról, amint mondták (azaz rövid bálnavadász útról, amelyet briggen vagy szkúneren tesznek meg, s amely az Egyenlítőől északra eső területekre és kizárólag az Atlanti-óceánra korlátozódik); miután csaknem tizenegyig hallgattam ezeket a szilvapudingosokat, felmentem lefeküdni, egészen biztosra véve, hogy ez időre már Kvikveg kétségkívül végére ért a ramadánjának. De nem; éppen ott volt, ahol hagytam, egy centit sem mozdult el. Kezdem bosszankodni rá; oly sült esztelenségnek és értelmetlenségnek látszott, hogy itt ül egész nap és fél éjszaka a hátulján, hideg szobában, s egy darab fát tart a fején.

- Az ég szerelmére, Kvikveg, állj fel és rázd meg magad; állj fel és vacsorázz valamit! Éhen halsz, megöled magad, Kvikveg. - De egy szót sem válaszolt.

Nekikeseredve elhatároztam, hogy lefekszem és alszom; nem sok idő múlva kétségkívül ő is követi majd példámat. De mielőtt a fal felé fordultam volna, fogtam nehéz medvebőr bekecsemet és ráteríttem, mivel az éjszaka nagyon hidegnek ígérkezett, s rajta nem volt más, csak a rendes kiskabátja. Egy ideig, akármit csináltam is, nem tudtam egy parányit sem elszundítani. Elfújtam a gyertyát. A pusztá gondolat, hogy Kvikveg itt ül alig egy méternyire tőlem, kényelmetlen helyzetben, teljességgel egyedül a hidegben és a sötétségben, nagyon boldogtalanná tett. Gondolják el: egy szobában aludni egy üldögélő, virrasztó pogánnyal, ezen a rémes, rejtélyes ramadánon.

Valahogyan mégis elaludtam, és semmit sem tudtam napkeltéig; akkor lepillantottam az ágyról, s ott guggolt Kvikveg, mintha a padlóra volna csavarozva. De mihelyt az első nap-sugár betűzött az ablakon, merev és ropogó ízületekkel, de vidám arccal felállt, odasántikált fekhelyemhez, homlokomhoz szorította a homlokát, és azt mondta, hogy ramadánja véget ért.

Mármost, amint utaltam is rá, nekem semmi kifogásom bárki vallása ellen, akármilyen is az, amíg az illető nem öl meg vagy nem sérteget más embereket, mert azok nem hisznek az ő vallásában. De ha valakinek a vallása igazán végletessé válik, ha valóságos kínszenvedést ró rá, és végül is földünket olyan fogadóvá teszi, amelyben kényelmetlen lakni; akkor úgy gondolom, legfőbb ideje, hogy félrevonjam az illetőt, és megvitassam vele a dolgot.

Éppen így tettem most Kvikveggel is.

- Kvikveg - mondtam -, ugorj most az ágyba, fekédj le és figyelj rám! A pokol gondolata - mondtam - először egy meg nem emésztett bundásalma miatt született meg; s azóta a ramadánokkal dajkált örökletes gyomor bajok tartották fenn.

Azután megkérdeztem Kvikveget, vajon bántotta-e őt valaha gyomor baj; nagyon világosan fejeztem ki magam, hogy felfoghassa a gondolatot. Nem, mondta, csak egy emlékezetes

alkalommal, egy nagy lakoma után, amit atyja, a király adott, egy csatanyerés örömére, amikor is ötven ellenséget öltek meg úgy délután két óra tájban, s valamennyit megfőzték és megették még aznap este.

- Hagyd el, Kvikveg - mondtam megborzongva -, elég ennyi - mert a további utalásai nélkül is tudtam a folytatást. Találkoztam egy matrózzal, aki éppen azon a szigeten járt, s ő beszélt az ottani szokásról, hogy megnyert nagy csaták után pecsenyesütést rendeznek az elesettekből a győztes udvarán vagy kertjében; azután egyenként nagy fatányérokra teszik őket, s köretnek, mint piláfhoz, kókuszdiót és kenyérfagyümölcsöt raknak köréjük, valami petrezselyemféléet a szájukba, s úgy küldik szét őket a győző üdvözlétével valamennyi barátjához, mintha csak karácsonyi pulykák volnának ezek az ajándékok.

Nemsokára kikecmeregtünk az ágyból, és felöltöztünk; Kvikveg csudálatos nagy reggelit csapott mindenféle halászlevekből, hogy a fogadósne ne sok hasznot húzzon a ramadánjából, s félszegűszó szálkájával piszkálva fogunkat, ballagtunk a *Pequod* fedélzetére.

Mikor a rakpart vége felé jártunk, a hajó közelében - Kvikveg kezében a szigonyával -, Peleg kapitány hangosan odakiáltott nekünk rekedt hangján a wigwamból; nem is gyanította, mondta, hogy a barátom emberevő; továbbá kijelentette, hogy emberevőket nem enged a hajó fedélzetére, hacsak előbb be nem mutatják az irataikat.

- Mit akar ezzel mondani, Peleg kapitány? - kérdeztem, és barátomat a rakparton hagyva a mellvédre ugrottam.

- Azt - felelte -, hogy meg kell mutatnia az iratait.

- Igen - mondta Bildad kapitány a tompa hangján, s kidugta fejét Peleg mögött a wigwamból. - Igazolnia kell, hogy megtért. Sötétség fia - tette hozzá -, tagja vagy-e valamely keresztény egyháznak?

- Az hát - feleltem -, az Első Kongregációs Gyülekezet tagja. - Itt jegyzem meg, hogy sok nantucketi hajón járó tetovált vadember végül is megtér valamelyik egyházba.

- Az Első Kongregációs Gyülekezeté - kiáltotta Bildad -, micsoda?! Amelyik Deuteronomium Coleman diakónus gyülekezeti házában imádkozik? - s így szólván, elővette pápaszemét, megtörölte nagy, sárga selyemkendőjével, igen gondosan felrakta, azután előjött a wigwamból, és mereven a mellvéd fölé hajolva, jó hosszan szemügyre vette Kvikveget.

- Mióta tagja? - kérdezte, s felém fordult. - Nem régóta, úgy vélem, ifjú ember.

- Nem - mondta Peleg -, és meg se keresztelték rendesen, másképpen az lemosott volna valamit abból az ördögi kékségből a képén.

- Mondjad meg nékem - kiáltotta Bildad -, rendes tagja-e ezen filiszteus Deuteronomium diakónus gyülekezetének! Sose láttam odamenni, pedig én mellette járok el minden szent vasárnap.

- Semmit sem tudok Deuteronomium diakónusról vagy e gyülekezetről - mondtam -, én csak annyit tudok, hogy ez a Kvikveg itt tagja az Első Kongregációs Gyülekezetnek. Ő maga, Kvikveg is diakónus.

- Ifjú ember - mondta Bildad komolyan -, te bolondot járatsz vélem. - Magyarázd meg szavaidat, te ifjú hehitta. Milyen egyházzal beszélsz? Feleljél nekem!

Kemény szorongatásban így válaszoltam:

- Én, uram, arra az ősi Egyetemes Egyházra gondolok, melyhez ön is, én is, Peleg kapitány is, és Kvikveg és mindnyájan, minden anyaszülte és minden lélek tartozik. Ennek az imádkozó

világnak nagy és örökkétartó kongregációjára; mindnyájan ennek vagyunk tagjai, csak némelyünk furcsa cifraságokat kedvel, de ezek semmi képpen sem torzítják az általános hitet; abban mindnyájan kezet fogunk.

- Kezet nyújtunk, azt akarod mondani, hogy segélő kezet nyújtunk?! - kiáltotta Peleg, és közelebb húzódott. - Ifjú ember, jobb volna néked hittérítőként hajóra szállanod, nem is matrőzszorban. Sose hallottam jobb prédikációt. Deuteronomium diakónus, sőt maga Mapple atya sem tudná felülmúlni, őt pedig nem csekélyre tartják. Gyere a fedélzetre, gyere a fedélzetre, sose törődj az iratokkal! Mondom, szólj annak a Kvakvaknak, hogy is hívod? Szólj Kvakvaknak, hogy jöjjön fel. A nagy vasmacskára mondom, micsoda szigonya van neki! Jó anyagnak látszik; és jól is kezeli. Azt kérdem, Kvakvak, vagy hogy hívnak, álltál-e már bálnavadász csónak orrában? Vágtál-e már valaha halhoz?

Kvikveg a maga vad módján szó nélkül a mellvédre ugrott, onnan az egyik oldalt lógó, bálnavadász csónak orrába; ott megtámasztotta a bal térdét, és szigonyát egyensúlyozva valahogy ilyenformán szólalt meg:

- Kapitány, te látni ott kicsiny csepp kátrány vizen? Látni őt? Hó, hát gondolni őt bálna szeme - és jól megcélozva, elhajította az acélt, éppen öreg Bildad széles kalapkarimája fölött, egyenest keresztül a hajó fedélzetén, és elcsapta a kátrányfoltot szemünk előtt.

- Most - mondta Kvikveg, s nyugodtan fejte be a kötelet - gondolni jaz lenni bálna szeme; hát bálna lenni halott.

- Gyorsan, Bildad! - mondta Peleg, a társ, aki megrettenve a repülő szigony közeli szomszédságától, visszahúzódott a kabinbejárat felé. - Mondom, gyorsan, Bildad, hozd a hajó iratait! Meg kell szereznünk ezt a Kuvikot, akarom mondani Kvakvakot, egyik csónakunkhoz. Ide figyelj, Kvakvak, kilencvened részt adunk neked, s ez több, mint amennyit nem Nantucketbe való szigonyos valaha is kapott.

Így hát lementünk a kabinba, s nagy öröömre Kvikveg hamarosan bekerült ugyanannak a hajónak a legénységébe, amelyhez én is tartoztam.

Mikor az előzményeken túljutottunk, s Peleg mindent elkészített aláírásra, felém fordult s így szólt:

- Úgy sejtem, ez a Kvakvak itten nem tud írni, igaz-é? Azt kérdem, Kvakvak, csapjon beléd a ménkü, aláírod-é a neved, vagy kézjegyet teszel?

De erre a kérdésre Kvikveg, aki kétszer vagy háromszor részt vett hasonló szertartásokon, cseppet sem jött zavarba; átvette a felajánlott tollat, s lerajzolta a papírra a megfelelő helyen, annak a furcsa, kerek ábrának a pontos mását, amely a karjára volt tetoválva; és Peleg kapitány makacs tévedéséből a könyvben valami ilyesforma állt:

KVAKVAK

x

KÉZJEGYE

Hetedik fejezet KÉSZÜLŐDÉS TELJES ERŐVEL

Eltelt egy-két nap, s a *Pequod* fedélzetén nagy lett a sürgés-forgás. Nemcsak a régi vitorlákat javították meg, hanem újakat is hoztak a hajóra, és vég vásznakat és kötéltekerceket; egyszóval minden azt mutatta, hogy a hajó előkészületei hamarosan véget érnek. Peleg kapitány ritkán vagy sose szállt partra, hanem ott állt wigwamjában, és szigorúan szemmel tartotta az embereket; Bildad végezte az egész vásárlást és a készletek beszerzését. S a raktárakban és az árbocozaton serénykedő emberek jóval estszállta után is dolgoztak még.

Azután való nap, hogy Kvikveg aláírta a szerződést, üzenet jött valamennyi fogadóba, ahol a hajó személyzete lakott, hogy mindenkinek a ládája naplemente előtt a fedélzeten legyen, mert nem tudhatni, mikor indul útnak a hajó. Így hát Kvikveg és én levittük cókánkunkat, de elhatároztuk, hogy utolsó percig a parton alszunk. Ám úgy látszik, ilyen esetekben nagyon korán figyelmeztetik az embert; mert a hajó még jó néhány napig nem indult el. Nem is csoda: sok volt a tennivaló, s ki tudja, mennyi mindenről kellett gondoskodni még, mielőtt a *Pequod* felszerelése teljes lett volna.

Mindenki tudja, milyen rengeteg holmi - ágyak, serpenyők, kések és villák, lapátok és fogók, asztalkendők, diótörők és ezernyi minden nélkülözhetetlen a háztartásban. Éppígy áll a dolog a bálnavadászattal, amely háromesztendős háztartást kíván meg a nyílt óceánon, távol minden fűszerestől, kofától, orvostól, péktől és bankártól. S bár ez igaz a kereskedelmi vitorlásokra is, de semmiképpen sem olyan mértékben, mint a bálnavadászokra. Mert a bálnavadász út rendkívül hosszú, a halászathoz nagyszámú különleges holmi kell, s ezeket lehetetlen pótolni azokban a távoli kikötőkben, ahová el-ellátogat a hajó; s ezenfelül nem szabad elfeledni azt sem, hogy valamennyi hajó közül a bálnavadász vitorlások vannak leginkább kitéve mindenféle balesetnek, különösképpen pedig ama holmik pusztulásának és elvesztésének, amelyeken leginkább múlik az út sikere. Ezért kell annyi tartalékcsonak, tartalékbocág, tartalékkötél és szigony és csaknem mindennemű tartalék, kivéve a kapitánytartalékot és a másodpéldány hajót.

Mikor a szigetre érkeztünk, a *Pequod* készleteinek java már csaknem teljes volt, már hajóra rakták a húst, kenyeret, vizet, tüzelőt, a vasabroncsokat és a hordódongákat. De, amint már jeleztem, egy ideig szünet nélkül vitték-hordták a fedélzetre a különféle kisebb-nagyobb tárgyakat.

A cipekedők közt a legbuzgóbb Bildad kapitány nővére volt, egy ösztövé, öreg, nagyon határozott és fáradhatatlan lelkű, de azért igen jószívű hölgy, aki úgy látszott, fejébe vette, hogy amennyire rajta múlik, semmiben hiány ne legyen a *Pequodon*, ha egyszer rendjén kifutott a tengerre. Hol egy edény savanyúságot hozott a fedélzetre, a pincér kamrájába; hol egy csomag pennát az első tiszt dolgozóasztalára, ahol az a hajónaplót tartotta; harmadszor egy végflanellt, valakinek a reumás vékonyára. Soha jobban asszony rá nem szolgált a nevére - Angyalkának hívták, és mindenki Angyalka néni nevezte. Mint egy jótékony angyal sürgött-forgott ez az angyali Angyalka néni, készen, hogy kezét-szívét annak szentelje, ami biztonságot, kényelmet és vigasztalást nyújt mindenkinek a hajón, amelyben szeretett Bildad bátyja érdekelve volt, s amelybe ő is befektetett pár tucat gondosan megtakarított dollárt.

De megdöbbenő volt, mikor ez a jeles lelkű kvékernő a fedélzetre jött, mint az utolsó napon is, egyik kezében hosszú olajmerő kanállal, a másikban még hosszabb bálnázó lándzsával. És maga Bildad sem tétlenkedett, sem pedig Peleg kapitány. Ami Bildadot illeti, ő a szükséges

holmik hosszú jegyzékét hordozta magával, s minden új szállítmánynál jelet tett a papiros megfelelő rovatába. Peleg időnként kibicegett bálnacsont odújából, üvöltözött a raktárban dolgozókkal, üvöltözött az árbocsudáron dolgozó árbocmesterekkel, azután befejezésül üvöltözve visszament a wigwamjába.

A készülődés napjaiban gyakran felkerestük Kvikveggel a hajót, és én mindannyiszor Ahab kapitány után kérdezősködtem: hogy van, mikor jön a hajó fedélzetére. Ezekre a kérdésekre azt felelték, hogy mind jobban és jobban van, s mindennap várják; addig a két kapitány, Bildad és Peleg mindent el tud intézni, ami csak szükséges, hogy a vitorlás felkészüljön az útra. Ha teljesen becsületes lettem volna magammal, akkor szívem mélyén őszintén belátom: félig se hittem volna, hogy így ráállok erre a hosszú útra, s egyszer sem veszem szemügyre azt az embert, aki teljhatalmú diktátor lesz, mielőtt a hajó kifut a nyílt óceánra. De ha az ember valami rosszat gyanít, néha megesik - ha már belekeveredett a dologba -, hogy öntudatlanul igyekszik elrejtetni a gyanúját még maga előtt is. Nagyjából ez volt az én esetem is. Semmit se szóltam, és igyekeztem semmit se gondolni.

Végre hírül adták, hogy valamikor másnap a hajó biztosan elindul. Másnap reggel hát nagyon korán felkerekedtünk Kvikveggel.

Hat órára járt már, de csak ködösen, szürkén, ímmel-ámmal hajnalodott, mikor a rakpart közelébe értünk.

- Ha jól látom, néhány matróz szalad ott elöl - mondtam Kvikvegnek. - Nem lehetnek árnyékok; azt hiszem, napkeltekor elmegy a hajó. Gyere!

De amikor a *Pequod* fedélzetére léptünk, minden mélységes csöndben pihent, egy lélek se mozgott. A kabinlejárót belülről bezárták; a fedélzeti nyílások fedői a helyükön, telerakva kötélcsomókkal. Előrementünk az előrészbe, s a csapóajtó reteszét nyitva találtuk. Fényt láttunk, lementünk, s ott lenn egy rongyos kabátba burkolt öreg árbocmestert fedeztünk fel. Egész hosszában elnyúlt két lán, arcát lefelé fordította, s a két összefont karjába rejtette. A legmélyebb álmólében nyugodott.

- Azok a matrózok, akiket láttunk, Kvikveg, azok hova mehettek? - kérdeztem, s bizonytalanul néztem az alvóra. De úgy látszott, a rakparton lenn Kvikveg észre se vette azt, amire utaltam; ezért azt hittem, optikai csalódás áldozata vagyok. Elhessegettem a gondolatot, s ismét az alvóra pillantva, tréfásan jeleztem Kvikvegnek, hogy legjobb volna virrasztani a tetem felett; mondtam, hogy helyezze kényelembe magát. Kvikveg az alvó hátsó részére tette a kezét, mintha azt próbálná, elég puha-e, aztán minden további teketória nélkül nyugodtan leült rá.

- Szent Isten! Kvikveg, ne ülj oda! - mondtam.

- Ó, lenni jó ülés - felelte Kvikveg -, az enyém országban nem csinálni bajt arcának.

- Arcának - mondtam -, te ezt arcnak nevezed? Akkor nagyon jóindulatú ábrázat. De milyen nehezen lélegzik, dobálja magát; szállj le Kvikveg, nehéz vagy, összelapítod szegénynek az arcát. Szállj le, Kvikveg! Figyeld meg, hamarosan le fog dobni. Csudálom, hogy nem ébred föl.

Kvikveg arrébb húzódott, éppen az alvó feje mögé, és meggyújtotta tomahókpipáját. Én az alvó lábánál ültem. Ide-oda adogattuk egymásnak a pipát az alvó fölött. Közben kérdezősködésekre Kvikveg a maga töredezett módján értésemre adta, hogy az ő országában különböző pamlagok és díványok híján a királyok, főnökök és nagyurak általában néhány alacsonyabb rendbeli szoktak felhizlalni kerevetnek; s ha ebből a szempontból kényelmesen akartad berendezni a házad, csak vened kellett nyolc-tíz semmittévő fickót, és körbefektetni őket a

társalgóban és alkóvokban. Ezenfelül ez igen kényelmes kirándulásokon; sokkal jobb, mint azok a kerti székek, amelyeket sétatálcává lehet átalakítani; ha itt az ideje, a főnök odaszólítja kísérőjét, és azt kívánja tőle, hogy legyen kanapé egy terebélyes fa alatt, esetleg valami nyirkos, mocsaras helyen.

Ezeket beszélte Kvikveg, s közben, valahányszor átvette tőlem a tomahókot, mindig megforgatta a szekercefélét az alvó feje fölött.

- Mire jó ez, Kvikveg?

- Igen könnyű jezt megölni; ó, igen könnyű!

Néhány vad emléket mondott még tomahókipájáról, amely, úgy látszik, kettős szerepében részint ellenségeinek fejét verte szét, részint a lelke megnyugtatóására szolgált, s akkor az alvó árbocmester egyenest felhívta magára figyelmünket. Az erős füst tökéletesen betöltötte a szűk lyukat, s kezdett hatni rá. Fújtatva lélegzett; azután az orrát kezdte gyötörni valami; azután egyszer-kétszer átfordult, azután felült, és megdörzsölte a szemét.

- Hohó! - zihálta végül. - Kik vagytok ti, bagózók?

- Új emberek - feleltem. - Mikor indul a hajó?

- Úgy, úgy, hát vele mentek? Már ma indul. A kapitány múlt éjszaka szállt fel.

- Milyen kapitány? Ahab?

- Ugyan ki más?

További kérdéseket akartam feltenni Ahab felől, mikor zajt hallottunk a fedélzetről.

- Hohó! Starbuck már mozog - mondta az árbocmester -, a fűrge első tiszt, az ám; jó és jámbor ember. De most már mindenki fönn van, nekem is indulnom kell! - S ezzel fölment a fedélzetre, mi pedig követtük.

Már teljes napkelte volt. A matrózok hamarosan jönni kezdtek a fedélzetre, kettesével, hármasával; az árbocmesterek munkához láttak; a tisztek tevékenykedtek; és jó néhány parti lakos szorgosan cipelt fel különféle utolsó holmikat a hajóra. Ahab kapitány láthatatlan maradt, bezárkózott a kabinjába.

Végre déltájban, miután a hajó árbocmestereit végleg elküldték, s a *Pequodot* kivontatták a rakpartról, s a mindig gondoskodó Angyalka odahozta egy csónakban utolsó adományait - egy hálósipkát Stubbnak, a második tisztnek, sógorának és egy tartalék Bibliát a pincérnek - mindezek után a két kapitány, Peleg és Bildad előjött a kabinból, s Peleg így szólt az első tiszthez:

- Hát, Starbuck úr, biztos, hogy minden rendben van? Ahab kapitány kész, épp most beszéltem vele. Nem maradt semmi a parton? Akkor hívja össze az embereket. Tartson mustrát fölöttük itt a hajó végiben, a ménkű vágjon beléjük!

- Nem kell szitkozódnod, Peleg, bármily nagy legyen a sietség - mondta Bildad -, te meg, Starbuck barátom, igyekezz óhajtásunk szerint.

Hát ez meg mi? Most, ebben a szent pillanatban, mikor útnak indulunk, Peleg kapitány és Bildad kapitány önkényesen rendelkezik a tatfedélzeten, mintha társkapitányok lennének a tengeren, valamint a parton megjelentek előtt. Ami pedig Ahab kapitányt illeti, neki még nyomát se láttuk; mondják, hogy a kabinjában van. De akkor meg feltámad a gondolat, hogy jelenléte egyáltalán nem szükséges a hajó elindításához, s nem neki kell rendjén a nyílt tengerre kormányozni bennünket. Ez csakugyan nem az ő dolga volt, hanem a révkalauzé; s

mivel Ahab kapitány még nem gyógyult meg teljesen - így mondták -, lenn maradt a kabinban. Mindez elég természetesnek tetszett; főképp azután, hogy a kereskedelmi szolgálatban sok kapitány a horgony felhúzása után jó darab ideig egyáltalán nem mutatkozik a fedélzeten, hanem lenn ül a kabin asztalánál, és búcsumulatságot rendez szárazföldi barátaival, mielőtt ezek végképp elhagynák a hajót a révkalauzzal.

De nem sokat lehetett gondolkodni a dolgon, mert Peleg kapitány elemében volt. Javarészt ő parancsolt és beszélt, nem Bildad.

- Hátra hé, ti fattyúk! - kiáltotta, mikor a matrózok a főárboc körül tébláboltak. - Starbuck úr, hajtsa őket hátra!

- Bontsátok szét a sátrat! - hangzott a következő parancs. Mint már jeleztem, ezt a bálnacsont sátrat csak a kikötőben állították fel; és a *Pequod* fedélzetén harminc év óta jól tudták, hogy a „sátrat bontani” parancsszó után rögtön a horgony felszedése következik.

- Csörlőre, emberek! Mozgás, a teremtésit! - szólt a következő parancs, s a matrózok a feszítővasakért ugrottak.

Induláskor a révkalauz rendszerint a hajó elő részén tartózkodik. És Bildadet, aki Peleggel együtt, mint ismeretes, más tisztsége mellett a kikötő egyik vizsgázott révkalauza volt - azzal gyanúsították, hogy azért tette meg magát révkalauznak, mert meg akarta takarítani a révkalauzdíjat azokon a hajókon, amelyeknél érdekeltége volt (más hajót ugyanis sose révkalauzolt) -, mondom, Bildadot ott látjuk tevékenykedni a hajó orrában, figyeli a közeledő horgonyt, s közben-közben gyaníthatóan egy zsoltár komor szakaszát énekl, hogy serkentse a csörlőnél dolgozó embereket, azok meg szívből jövő buzgalommal valami kardalt zengenek a Booble Alley-i lányokról. Pedig Bildad alig három napja mondta meg nekik, hogy a *Pequod* fedélzetén nem szabad ledér dalokat énekelni, főképp addig nem, míg a horgonyt felszedik, és nővére, Angyalka, minden matróz ágyára egy kis válogatott kiadást tett Watts zsoltáraiból.

Közben a hajó másik végén felügyelő Peleg kapitány hátul a legrémisztőbb módon üvöltözött és káromkodott, már-már azt hittem, elsüllyeszti a hajót, mielőtt még felszednék a horgonyt; önkéntelenül is megálltam a feszítővel, s mondtam Kvikvegnek, hogy ő is tegyen úgy, és vegyük eszünkbe a ránk váró veszedelmeket, ha ilyen ördögi révkalauzzal indulunk útnak. Mégis azzal vigasztaltam magam, hogy a jámbor Bildad némileg mentségünkre szolgál, a hétszázhetvenhated rész ellenére is! Akkor hirtelen éles lökést éreztem a hátsórészemen, s megfordulva, nagy rémületemre Peleg kapitányt láttam, amint éppen visszahúzza a lábát közvetlen szomszédságomból. Most rúgtak meg életemben először.

- Így szoktak a kereskedelmi szolgálatban csörléni?! - ordította. - Ugorj, te tökfilkó, ugorj, vagy eltöröm a csigolyádat! Mért nem ugrotok, ha mondom, ahányan vagytok, ugrás, Kvakvak! Ugorj, te vörös szakállú; ugorj, te skót sapkás; ugorj, te zöld nadrágos. Ugorjatok mind, ha mondom, és ugorjon ki a szemetek! - S így szólván, végigment a csigasorok mellett, s nagyon kiadósan használta a lábát, a rendületlen Bildad pedig tovább buzdított zsoltárával. No, gondolom, Peleg kapitány ma alighanem felöntött a garatra.

Végre fenn volt a horgony, kifeszültek a vitorlák, s tovasiklottunk. Csípős, hideg karácsony volt, s amikor a rövid északi nap estébe hanyatlott, csaknem kinn jártunk már a téli óceánon, amelynek fagyos tajtékja - mint csiszolt páncéllal - jéggel borított be. A mellvéd fogainak hosszú sora csillogott a holdfényben; s mint valami óriási elefánt fehér agyari, hatalmas, ívelt jégcsapok csüngtek a hajó orrán.

Ösztövé Bildad mint révkalauz állta elől a strázsát, s amíg az öreg bárka mélyen lemerült a zöld hullámokba, s véges-végig magára csapta a rengő jégvizet, a szelek üvöltöttek, bongott a kötélzet, folyton-folyvást hallottuk az ő állhatatos dalolását:

Ott, túl az út hömpölygő áramán
édes, zöldellő, üde rétek:
A zsidóknak tűnt így föl Kánaán,
mikor a Jordánhoz elérték.

Sose hallottam édesebbnek ezeket az édes szavakat, mint akkor. Tele voltak reménységgel és megvalósulással. A szilaj Atlanti-óceán fagyos, téli éjszakája ellenére, átázott lábam és viharkabátom ellenére is úgy éreztem, hogy sok kedves öböl vár még rám; és oly örökön zöld mezők és rétek, ahol a tavasszal sarjadó fű a friss, eleven nyár derekáig megmarad.

Végre annyira nyílt vízre kerültünk ki, hogy a két révkalauzra már nem volt szükség. A testes vitorláscsónak, amely elkísért bennünket, felnyomult a hajó oldala mellé.

Érdekes volt s éppen nem visszatetsző, ahogy Peleg és Bildad viselkedett ebben a helyzetben, főként Bildad kapitány. Mert nehezeére esett távozni, igen, nehezeére esett végleg elhagyni a hajót, amely oly hosszú és veszélyes útra készül - túl a két viharos fokon, a hajót, amelybe befektetett néhány ezer nehezen keresett dollárt, a hajót, amelyen a régi hajóstárs kapitánykodott, csaknem olyan öreg ember, mint ő maga, s mégis újra kiindul, hogy szembeszálljon a könyörtelen állkapocs minden szörnyűségével; nehezeére esett elbúcsúzni attól, ami mindenképpen csordultig megtelt minden neki fontossal. Szegény, öreg Bildad sokáig téblábolt: izgatott lépésekkel méregette a fedélzetet, lerohant a kabinba, hogy még egy búcsúsót mondjon, megint feljött a fedélzetre, és szélirányba tekintett, elnézett a széles, végtelen vizek felett, amelyeknek csak a távoli, láthatatlan keleti világrészek szabtak határt; nézett a szárazföld felé, nézett fölfelé, nézett jobbra és balra, mindenüvé nézett és sehová, végül gépiesen csavart egy kötelet a cöveken, görcsösen megragadta a vaskos Peleg kezét, s felemelve a lámpát, egy pillanatig hősiesen az arcába nézett, mintha ezt mondaná: „De azért kibírom, Peleg barátom, igen, kibírom.”

Ami Peleget illeti, ő inkább filozófus módra fogta fel a dolgot, de filozófia ide, filozófia oda, neki is megcsillant egy könny a szemében, amikor a lámpa közléről megvilágította. És ő is szaladgált egy kicsit kabintól a fedélzetig - hol odalenn, hol Starbuckkel, az első tiszttel váltott egy szót.

De végül eltökélt arckifejezéssel társához fordult.

- Bildad kapitány, gyere, öreg hajós komám, mennünk kell. Hátrébb, ott a nagyvitorla rúdjával! Hé, csónak! Gyerünk, ideállni a hajó mellé! Óvatosan, óvatosan! Gyere, Bildad pajtás, búcsúzz el. Sok szerencsét, Starbuck, sok szerencsét, Stubb úr, sok szerencsét, Flask úr, isten veletek, jó szerencsét mindnyájatoknak, mához három évre gőzölgő, meleg ebédvel várlak Nantucketben. Hurrá, induljatok!

- Isten áldjon meg benneteket, és tartson meg az ő szent kegyelmében, emberek! - morogta szaggatottan az öreg Bildad. - Remélem, jó időtök lesz, és Ahab kapitány hamarosan közéték jöhet, csak finom napocska kell neki, abból meg lesz elegetek ezen a trópusi úton. Legyetek vigyázatosak a vadászaton, ti tiszték! Ne kockáztassátok szükségtelenül a csónakokat, ti szigonyosok; a jó fehér cédrusdeszka ára egy év alatt három százalékkal emelkedett. Az imáitokról se feledkezzetek meg! Starbuck úr, ügyeljen, hogy a kádárok ne vesztegessék a tartalék dongákat. Hopp! a vitorlavarró tük a zöld szekrényben vannak. Ne vadásszatok túl sokat ünnepnap, emberek, de azért a jó lehetőséget ne szalasszátok el: nem szabad az ég adományát visszautasítani. Vigyázzon a melaszos hordóval, Stubb úr; azt hiszem, folytat egy

kicsit. Ha a szigetekenél járnak, Flask úr, őrizkedjenek a paráznságtól. Isten áldjon, Isten áldjon! Ne tartsa azt a sajtot túl soká lenn a raktárban, Starbuck úr, megromlik. Csínján bánjanak a vajjal, húsz cent volt fontja, és ne felejtsek el, ha...

- Gyere, gyere, Bildad kapitány, elég a fecsegésből, gyerünk! - és ezzel Peleg átugrott a hajó oldalán, s mindketten leereszkedtek a csónakba.

A hajó és a csónak szétvált, hideg, nedves éji fuvallat fújt el közöttük, rikoltozó sirály repült odafenn, a két törzs vadul himbálózott, nehéz szívvel három éljent kiáltottunk, és vakon, mint a sors, belevesztünk az Atlanti-óceán magányába.

Nyolcadik fejezet

LOVAGOK ÉS FEGYVERHORDOZÓK

A *Pequod* első tisztje a nantucketi származású, kvéker ivadék Starbuck volt, ez a hosszú, komoly ember, aki, bár jeges parton született, úgy látszott, megszokhatta már a forró égövi tájakat, mert a húsa olyan volt, mint a kétszersült. Csak harminc száraz nyarat láthatott; ezek a nyarak elszívták testi feleslegét, de azért egyáltalán nem látszott betegesnek, éppen ellenkezőleg. Ha belenéztél a szemébe, úgy vélted, még ott látod bujkálni a sok ezer veszély képét, amivel élete során nyugodtan szembenézett. Higgadt, állhatatos ember volt, élete nagyobb-részt a tett beszédes pantomimja, nem hangok szelíd fejezete. Külső jelenségek és belső előérzetek között élt. S ha ezek néha meghajlították hegesztettvas-lelkét, még jobban igyekezett őt elhajlítani természetének eredeti nyersségétől fiatal fokföldi feleségének és gyermekének távoli otthonemléke, és még jobban megnyitotta a rejtett befolyásoknak, amelyek némely becsületes lelkű emberben visszafogják a halászat veszélyes viszontagságai között sokak által oly gyakran tanúsított fene vakmerőség kitörését. „Nekem ne szálljon olyan ember a csónakomba - mondta Starbuck -, aki nem fél a bálnától!” Ezzel mintha nemcsak azt akarta volna mondani, hogy az a legmegbízhatóbb és a leghasznosabb bátorság, ami a várható veszedelem okos felméréséből származik, hanem azt is, hogy a teljesen félelem nélküli ember sokkal veszélyesebb társ a gyávánál.

„Az ám - mondta Stubb, a második tiszt -, ez a Starbuck olyan vigyázatos ember, amelyet keveset találok a halászok között.” De nemsokára látni fogjuk, mit jelent pontosan a „vigyázatos” szó, ha az ilyen Stubb-féle ember vagy bármelyik bálnavadász használja.

Starbuck nem volt veszélyekre vágó keresztes vitéz; neki a bátorság nem érzelmet jelentett, hanem valamit, ami egyszerűen hasznos, és mindig kéznél van a halálosan gyakorlati alkalmaknál. És talán azt gondolta, hogy ebben a bálnavadászszakmában a bátorság hozzátartozik a hajó nagy, állandó készleteihez, mint a hús és a kenyér, és nem szabad ostobán elpazarolni. Ezért nem rajongott a napszállta utáni bálnavadászatokért; sem azért, hogy nyakasan harcoljon olyan hallal, amely túlságosan nyakasan harcolt övele. „Mert - gondolta Starbuck - én azért vagyok ezen a vészes tengeren, hogy a megélhetésemért bálnákat öljek, nem azért, hogy megölsem magam az ő megélhetésükért” - és Starbuck jól tudta, hogy sok százan haltak meg így. Mi volt az apja sorsa? Hol találhatja meg a feneketlen mélységekben fivére tépett tagjait?

Stubb volt a második tiszt. A Tőkehal-fokról származott, s ezért a helyi szokásnak megfelelően, tőkehal-foki embernek nevezték. Könnyelmű volt, se nem gyáva, se nem vitéz, ha veszedelem jött, közömbösen fogadta; s ha a vadászat legfenyegetőbb válságába jutott, olyan nyugodtan és fegyelmezetten dolgozott, mint egy teljes esztendőre felfogadott vándorasztalos. Jókedvűen, könnyeden és hanyagul irányította a csónakját, mintha a leghalálosabb összecsapás lakoma volna, s a legénysége: meghívott vendégek. Annyi gondot fordított a maga csónakrészének kényelmes elrendezésére, mint egy öreg postakocsis a bak alkalmatosságára. Mikor közel jutottak a bálnához, a harc halálos forgatagában olyan hidegvérűen és fesztelenül kezelte könnyörtelen lándzsáját, mint egy füttyörésző üstfoltozó a kalapácsát. Régi hetyke nótáit dudorászgatta, mikor szorosan a legnekidühödtebb szörnyeteg oldala mellett himbálóztak. A hosszú megszokás Stubb szemében a halálos állkapcsokat karosszékké változtatta át.

Az, ami talán más dolgokkal egyetemben Stubbot ilyen könnyelmű, rettenthetetlen emberré tette; amitől olyan vidáman viselte az élet terhét ebben a komor házalókkal teli világban, akik

mind földig görnyednek csomagjuk alatt, ami segített előidézni csaknem vétkes jókedvét, ez a valami nem lehetett más, csak a pipája. Mert éppúgy, mint az orra, a kicsi, fekete pipája is állandó vonása volt az arcának. Csaknem éppoly joggal számítható volna arra, hogy orra nélkül bukkan elő a hálólétezéséről, mint pipája nélkül. Egész sor megtömött pipát tartott odalenn, állványra tűzve, jól a keze ügyében; s amikor lement, mindet sorra elszívta, egyiket a másiktól gyújtotta meg, a sorozat végéig, akkor újra megtömte őket, hogy ismét készen álljanak. Mert amikor Stubb öltözött, nem azzal kezdte, hogy a nadrágjába dugta a lábát, hanem a szájába a pipát.

A harmadik tiszt Flask volt, tisburyi születésű, Martha Szőlőskertjéből való ember. Kurta, zömök, pirosposztagos fickó, a bálnakkal szemben igen harcias, mint aki úgy véli, hogy a nagy leviatánok személyesen és örökletesen megsértették őt; ezért becsületbeli dolognak számított nála, hogy elpusztítsa őket, valahányszor találkoztak. Annyira elvesztette érzékét fenséges tömegük és titokzatos szokásaik sok-sok csodája iránt, s annyira képtelen volt felfogni bármilyen lehetséges veszélyt a velük való találkozásokban, hogy korlátolt véleménye szerint a csodálatos bálna csupán csak egy fajta nagyra nőtt egér vagy legfeljebb vízipatkány volt, és megöléséhez, kifőzéséhez más se kell, csak egy kis csalafintaság, némi idő és fáradság. Ostoba, öntudatlan bátorsága kicsit huncutkodóvá tette bálnadolgokban; a móka kedvéért követte ezeket a halakat; s a hároméves utazás a Horn-fok körül csak egy vidám tréfa volt neki, ami három évig tartott. Ahogy az ács szögei feloszthatók kovácsolt szögekre és vágott szögekre, hasonlóképpen felosztható az emberiség is. Kicsi Flask a kovácsoltakhoz tartozott; úgy készült, hogy szoroson fogjon és soká tartson. A *Pequod* fedélzetén Fő Cölöpnek hívták, mert alakban méltán lehetett hasonlítani a kurta, széles gerendához, melyet a fenti néven ismernek a sarkvidéki bálnavadászok, s amely a beleillesztett sok kiszögellő oldalgerenda segítségével védi a hajót ama csapkodó tengerek jeges döngölése ellen.

Hát ez a három tiszt - Starbuck, Stubb és Flask - jelentős ember volt.

Ők parancsnokoltak az általános rendelkezések szerint a *Pequod* három csónakján, mint főemberek. Abban a nagy csatarendben, amelyben alighanem Ahab kapitány fogja vezetni erőit a bálnákra, ez a három főember olyan lesz, mint a seregkapitányok. Nagy, hosszú, éles bálnázódárdájukkal felfegyverkezve olyanok voltak, mint a lándzsások színe-java harcosa; s ugyanígy a szigonyosok gerelyvetők voltak.

S mivel a híres halászatban mindegyik tisztet vagy főembert, miként a régi gót lovagokat a fegyverhordozók, csónakkormányos vagy szigonyos kíséri, aki bizonyos körülmények között új lándzsát ad neki, ha az előző csúnyán meggörbült vagy elhajolt a támadás során, s hozzá még, mivel általában kettejüket szoros kapcsolat és barátság fűzi össze; ezért hát felette illő, hogy ezen a helyen hírt adjak róla, kik voltak a *Pequod* szigonyosai, és egyik is, másik is melyik főemberhez tartozott.

Első volt mindnyájuk között Kvikveg, akit Starbuck, az első tiszt választott ki fegyverhordozójának. Kvikveget azonban már jól ismerjük.

A másik volt Tastego, szintiszta indián a Vidám Főről, Martha Szőlőskertjének legnyugatibb kiszögelléséről, ahol még mindig élnek a rézbőrűek falujának utolsó tagjai, s ez a hely régtől fogva sok vakmerő szigonyossal látta el a szomszédos Nantucket szigetét. A halászatban rendszerint Vidám Fejűek néven emlegetik őket. Tastego hosszú, vékony, fekete haja, magas pofacsontja, fekete, kerek szeme - indián mivoltához képest keleties nagyságú, de északisarki villogó kifejezésű -, mindez elegendőképpen hirdette, hogy azoknak a büszke, harcos vadászoknak romlatlan vérét örökölte, akik a nagy új-angliai jávor nyomában nyíllal a kezükben kutatták át a szárazföld ősvadonjait. De Tastego már nem az erdei vadak nyomát

szimatolta, hanem a tenger nagy bálnáira vadászott; a fiú mindig célba találó szigonya szorította ki az atyák biztos íját. Ha ránéztél karcsú, fűrge, világosbarna és izmos végtagjaira, csaknem hitelt adtál némely régi puritánok babonáinak, s félig-meddig a Légi Hatalmak Hercegének fiát láttad a vad indiánban. Tastego Stubb, a második tiszt fegyverhordozója volt.

Harmadik volt a szigonyosok között Degu, egy óriási, szénfekete, oroszlánjárású néger vadember - szemre valóságos Ahasvérus. Fülében két hatalmas aranykarika függött; a matrózok biztosítógyűrűnek nevezték el őket, és azt szokták mondogatni, hogy a sudárvitorla kötelét hozzájuk kellene kötni. Ifjúságában Degu önkéntesen állt be egy bálnavadász hajóra, amely szülőföldjének egyik elhagyatott öblében horgonyzott. Mivel pedig sose járt másutt a világon, csak Afrikában, Nantucketben és a bálnavadászok által leggyakrabban látogatott pogány kikötőkben, s mivel sok esztendeje a halászok bátor életét élte olyan hajókon, amelyek tulajdonosai rendkívül vigyáztak rá, milyen embereket engednek a fedélzetre; Degu megtartotta összes barbár erényét, és egyenesen, mint a zsiráf, járkált a fedélzeten, harisnyásan és százkilencven centiméteres magasságának pompájában. Testi megaláztatás volt felnézni rá; s az előtte álló fehér ember olyan volt, mint a fehér zászló, amely egyezkedést jött kérni egy erődtől. Furcsa dolog, de ez a fenséges néger, Ahasvérus Degu, a kicsi Flask fegyverhordozója volt, aki úgy festett mellette, mint egy sakkfigura.

Kilencedik fejezet

AHAB

Miután Nantucketet elhagytuk, több napig mit sem lehetett látni Ahab kapitányból a kabinajtón kívül. A tisztek szabályosan felváltották egymást az ügyeletben, és semmi sem mutatta, hogy nem ők a hajó parancsnokai, csak néha kerültek elő a kabinból hirtelen és ellentmondást nem tűrő parancsokkal, s ezek nyilvánvalóvá tették, hogy ők csupán helyettesek a kapitánykodásban. Igen, legfelsőbb uruk és diktátoruk ott volt, bár ez ideig láthatatlan maradt mindenki előtt, aki nem hatolhatott be a kabin szent menedékébe.

Valahányszor felkapaszkodtam a fedélzetre lenti őrségemből, azonnal a hajó tatja felé pillantottam: nem látok-e ott idegen arcot; mert az ismeretlen kapitányra vonatkozó első ködös nyugtalankodásom most, a tenger magányában csaknem izgatottsággá vált. Elsősorban a hajó három tisztjének, a főembereknek alakja volt hivatva igen hatásosan lecsillapítani a homályos rossz érzéseket, és bizalmat, vidámságot önteni az utazás minden megnyilvánulásába. Jelesebb, alkalmasabb tengerésztiszteket és embereket e három oly különböző férfiúnál nem egykönnyen lehetett volna találni, és mindegyik amerikai volt; egyik nantucketi, a másik szőlőskerti, a harmadik tőkehal-foki. Karácsony lévén, mikor a hajó kifutott a kikötőből, egy darabig csípős, sarkvidéki időjárásban volt részünk, bár egész idő alatt távolodtunk tőle dél felé, és minden szélességi fokkal és perccel, amin átvitorláztunk, fokozatosan magunk mögött hagytuk a könyörtelen telet és túrhetetlen időjárást. Egy ilyen kevésbé nyomasztó, de azért elég szürke és borús átmeneti reggelen, mikor jó szélben a hajó ádáz ugrásokkal és komor gyorsasággal vágta a vizet, feljöttem a fedélzetre a délelőtti őrség hívására, s amint a tatkorlát felé emeltem tekintetemet, sugallatos remegések futottak végig rajtam. A valóság túltett a rossz előérzeten: Ahab kapitány állott a tatfedélzeten.

Nem mutatkozott rajta közönséges testi betegség nyoma, sem az, hogy most gyógyult fel valamiből. Olyan volt, mint az az ember, akit akkor vettek le a máglyáról, mikor a felfutó tűz már belekapott végtagjaiba, de nem emésztette még meg őket, egy íznyit sem perzselt el kemény férfirobusztusságukból. Magas, széles teste mintha megváltoztathatatlan formában alakított tömör bronzból lett volna, mint Cellini öntött *Perszeusza*. Szürke hajából keskeny, vesszőszerű élénkfehér sebhely kúszott elő, folytatódott egyenesen le barna, cserzett arcának és nyakának egyik felén, s eltűnt a ruhájában. Hasonlított ahhoz a nagy, függőleges repedéshez, amely néha nagy fák egyenes, magas törzsén támad, mikor az égi villám hasítva alá-cikázik, s anélkül hogy egyetlen gallyat kicsavarna, lehántja és kivájja a hánccsot csúcstól tőig, mielőtt belefutna a földbe, s otthagyja a törzset zöld-elevenen, de megbélyegzetten. Senki sem tudta biztosan, hogy ez a jegy vele született-e, vagy valami iszonyú seb nyomán támadt heg volt-e. Hallgatólagos megegyezéssel az utazás alatt kevés vagy semmi megjegyzést nem tettünk rá, főként a tisztek nem. De egyszer Tastego idősebb társa, egy öreg, Vidám Főről való indián babonásan erősítette, hogy az öreg Ahab csak negyvenéves kora óta hordja ezt a heget, s akkor sem valami halálos verekedés őrvongásában került rá, hanem az elemek harcában a tengeren. De ezt a vad feltételezést megcáfolta az, amire egy szürke Man-szigeti ember célozgatott, egy komor öreg ember, aki eddig sose vitorlázott ki Nantucketből, és ennek előtte sose látta a féktelen Ahabot. Mindazonáltal a régi hajóshagyományok, ősidőkből való babonások közhit szerint természetfeletti ítélőkészséggel ruházták fel az öreg Man-szigetit. Így hát egyetlen fehér matróz sem mondott ellent neki, mikor kijelentette, hogy ha Ahab kapitányt valaha netán nyugodalmasan kiterítik - ami aligha fog bekövetkezni, mormogta -, akkor bárki végezze is az utolsó szolgálatot a halotton, egy, fejtől a talpáig húzódó anyajegyvet talál majd rajta.

Ahab komor megjelenése s az arcán át húzódó élénk heg igen erősen hatott rám, az első percekben alig vettem észre, hogy lenyűgöző komorságában nem kevés része van barbár fehér féllábának. Előzőleg hallottam már, hogy azt a csontlábát a tengeren faragta az ámbráscet állkapcsának csiszolt csontjából.

- Igen, Japán közelében vesztette el az árbocát - mondta egyszer az öreg, Vidám Főrről való indián -, de nem jött haza, ott szerzett új lábat magának, éppen mint mikor a hajója veszti el az árbocait. Tengernyi van neki belőle.

Megdöbentett Ahab különös testhelyzete. A *Pequod* tatfedélzetének mindegyik oldalán, elég közel a fővitorla kötélzetéhez, lyukat fúratott vagy egy centiméter mélyen a deszkába. Csontlábát ebben a lyukban rögzítette; fél karját fölemelte, s egy kötélbe kapaszkodott; így állt Ahab kapitány egyenesen, s nézett előre a hajó mindig bukdácsoló orrán túl.

Végtelen szilárd erő, elszánt, hajlíthatatlan akarat volt ebben a rebbenés és rettenet nélkül előreszegezett tekintetben. Egy szót sem beszélt, a tisztjei se szóltak hozzá, bár legkisebb taglejtésükön és arcmozgásukon is világosan megmutatkozott a kényelmetlen, ha ugyan nem kínos tudat, hogy a zord parancsnokszemek előtt vannak.

Elmúlt néhány nap, elmaradtak a jéghegyek s a jég, a *Pequod* most a fényes quitói tavaszban imbolygott előre - ezen a tengeren csaknem állandóan esős időjárás uralkodik a trópusok örök augusztusának küszöbén. E langymeleg, tiszta, zengő, illatos, túlradóan gazdag napok olyanok voltak, mint perzsa sörbettel teli kristályserlegek, melyekből kipezseg a rózsavíz habja. A csillagos, pompázatos éjszakák pedig olyanok, mint a drágaköves bársonyba öltözött előkelő hölgyek, akik otthon büszke magányban dédelgetik távollevő hódító herceg uruk: az arany-sisakos nap emlékét.

Az öregkor mindig éber álmú: mintha az ember annál kevésbé kötné le magát olyasmivel, ami hasonlatos a halálhoz, minél hosszabb ideig ölelte az életet. A hajóparancsnokok közül az öreg szürke szakállúak hagyják el legtöbbször a hálólhelyüket, hogy meglátogassák az éjpalástú fedélzetet. Így tett Ahab is; csak éppen mostanában annyira a szabad levegőn élt, hogy látogatni voltaképpen inkább a kabinjába látogatott, mint kabinjából a fedélzetre.

- Mintha az ember a kriptájába menne le - szokta magában mormogni. - Az ilyen öreg kapitánynak olyan leereszkedni ezen a keskeny csapóajtón, mintha a síri fekhelyére menne.

Így hát csaknem minden huszonnégy órában, mikor az éjjeli őrséget felállították, és a fedélzeti társaság őrizte a lent alvó társaság álmát, mikor, ha kötelet kellett húzni a hálóterem felett, a matrózok nem vágták le durván, mint nappal, hanem kicsit óvatosabban tették a helyére, mert nem akarták megzavarni szunyókáló matróztársaikat; mikor ez az állhatatos nyugalom megkezdte uralmát, a néma kormányos rendszerint a kabin csapóajtájára figyelt: és hamarosan előbukkant az öregember a vaskorlátba kapaszkodva, hogy nyomorék járásán segítsen. Volt benne némi tapintatos emberség, mert ilyentáiban rendszerint nem szokott fel-alá járkálni a tatfedélzeten; fáradt tisztjei, akik alig tíz centiméterre aludtak elefántcsont sarkától, visszhangzó csattogására, kongására, morzsoló cápafogakról álmodtak volna. Egyszer azonban túlságosan komorságba merült, hogysen figyelemmel legyen köznapi dolgok iránt; és amikor nehéz, fadóntó lépteivel mérte a hajót a tatkorlától a főárbcig, Stubb, a fura második tiszt feljött odalentről, és bizonytalan, szemrehányó tréfával arra célzott, hogy ha Ahab kapitánynak járkálni van kedve a padlózaton, akkor senki se mondhat nemet, de valamiképpen tompítani lehetne talán a zajt; és homályosan, óvatoskodva egy kőcglyóra célzott, amit az elefántcsont-sarokra lehetne illeszteni. Ó, Stubb, akkor te nem ismered Ahabot.

- Ágyúgolyó vagyok-e én, Stubb - mondta Ahab -, hogy ily módon be akarsz bugyolálni? De eridj utadra, elfeledkeztem róla. Bocsátkozz alá éji sírodba, ahol a hozzád hasonlatosak szemfedők között alszanak, hogy hozzászokjanak a végső szemfedőkhöz. Mars, kutya, az ólba!

Stubb megdöbbsent a komor, indulatos öregember utolsó váratlan felkiáltásán, s egy percig nem jutott szóhoz, azután izgatottan mondta:

- Nem szoktam meg, uram, hogy így beszéljenek velem, félig se szeretem az ilyet, uram.

- Kuss! - csikorogta Ahab a foga között, és hevesen odébbment, mintha ki akarna térni valami szenvedélyes kísértés útjából.

- Nem, uram, még nem - mondta Stubb nekibátorodva. - Nem tűröm békén, hogy kutyának nevezzenek.

- Akkor légy szamár, öszvér, ökör, és hordd el magad, mert megszabadítom tőled a világot!

És Ahab olyan lenyűgözően haragos arccal közeledett feléje, hogy Stubb önkéntelenül visszavonult.

- Még így nem bántak velem, hogy jól oda ne vágtam volna érte - motyogta, mikor a kabinajtóban arra eszmélt, hogy megy lefelé. - Igen furcsa. Megállj, Stubb! Valahogy nem tudom, visszamenjek-e és megüsem, vagy - hát ez meg mi? - vagy letérdeljek és imádkozzam érte! Igen, ez a gondolat ötlött eszembe, de ez volna az első alkalom, hogy imádkozom. Furcsa, igen furcsa, és ő is furcsa - akárhonnán nézed is, a legfurcsább vénember, akivel Stubb életében hajózott. - Hogy rám dörrentett! A szeme szikrázott, mint a puskaporszerpenyő. Bolond talán? Akárhogy is, valami nyomja a lelkét, mint ahogy a hajó fedélzetét is nyomja valami, ha recsegnie kezd. Mostanában nem fekszik három órát se a huszonnégyből, és akkor se alszik. Az a Lúdtalp, a pincér mondja, hogy reggel mindig összevissza gyűrve-csavarva találja az öregember ágyneműjét; a lepedő lenn a földön, a takaró csomóba kötve, a vánkos meg olyan forró, mintha megforrosított téglá feküdt volna rajta. Tüzes öregember?! Azt hiszem, az bántja, amit a parton lelkiismeretnek hívnak; az meg afféle fejszaggatás, úgy mondják, rosszabb a fogfájásnál. No mindegy; én nem tudom, micsoda, de Isten óvjon, hogy megkapjam. Csupa rejtély az öreg; Lúdtalp gyanítja, hogy minden éjjel a hátsó raktárba megy, kíváncsi lennék rá, miért; szeretném tudni, mire való ez. Kivel találkozik a raktárban? Hát nem furcsa ez? De nem lehet rájönni, régi mókája. No, aludjunk egyet. Majd meglátjuk, mit mutat napvilágnál ez az átkozott szemfényvesztés.

Miután Stubb elment, Ahab egy ideig még a mellvédhez támaszkodott; azután, amint az újabb időkben szokása volt, odahívott egy matrózt az őrségből, és leküldte csontszékéért és pipájáért. A pipát meggyújtotta az iránytűház lámpáján, s letéve székét a fedélzet széloldalán, ült és füstölt.

A régi normann időkben a tengerszerető dán királyok trónusát - így szól a hagyomány - a sarkvidéki cet agyaraiból csinálták. Ki nézhetett volna a háromlábú csontszéken ülő Ahabra anélkül, hogy a szék eszébe ne juttatta volna a királyi fenséget, akit jelképezett. Mert a fedélzet kánja, a tengerek királya és a leviatánok nagy fejedelme volt Ahab.

Eltelt néhány perc, a vastag füst gyors, állandó bodrokban szállt a szájából, és újra visszaverődött az arcába.

„Miért van az - mondta végül is magában, és kivette szájából a pipát -, miért van az, hogy a pipázás már nem nyugtat meg? Ó, kedves pipám, nagy bajom lehet, ha már benned se lelem örömet. Nem élveztelek, hanem öntudatlanul is kínlódtam veled, igen, és tudatlanul fújtam a füstöt egész idő alatt széliránt, széliránt, és oly zaklatott pöfékeléssel, mint a haldokló bálna,

melynek utolsó vízszugari a legerősebbek és legkeservesőbbek. Mi dolgom van ezzel a pipával? A pipa a derült kedélynek való, hogy szelíd, fehér párákat küldjön a szelíd, fehér haj felé, nem az olyan tépett, acélszürke fürtök felé, mint az enyéme. Nem szívok többet.”

Belelökte a tengerbe a még égő pipát. A tűz sistergett a habokban, a hajó egy pillanat alatt elfutott a süllyedő pipa buborékja mellett. Ahab lehajtott szélű kalappal, tántorogva járkált a fedélzeten.

Tizedik fejezet A KABINASZTAL

Ami a bálnavadász hajó tisztjeit illeti, miért ne ismertetném mindjárt itt a fedélzet egyik apró furcsaságát, amelyet a szigonyostisztek helyzete alakított ki; ez a tisztség - természetesen a bálnavadász flottát kivéve - a hajózás más ágaiban ismeretlen.

A bálnavadász út sikere nagyban függ a szigonyosok viselkedésétől; mivel pedig az amerikai halászatban a szigonyos nemcsak a csónak egyik jelentékeny tisztje, hanem bizonyos alkalmakkor (bálnás vizeken, éjszakai őrt álláskor) a hajó fedélzetén parancsnokolni is az ő dolga, ezért a tenger nagy politikai alaptörvénye megkívánja, hogy névleg elkülönüljön a közrendűektől, s valami megkülönböztetésben részesüljön, mint hivatásbeli feljebbvalójuk, bár azok maguk közül valónak, velük egyenrangúnak tekintik.

Mármost a tengerésztiszt és közember között a nagy megkülönböztetés így nyilvánul meg: az utóbbi a hajó elülső részében, az előbbi a hajó hátulsó részében lakik. Ezért a bálnavadász hajókon éppúgy, mint a kereskedelmieken, a főtisztek kabinja a kapitányé mellett van; és éppúgy, legtöbb amerikai bálnavadász hajón a szigonyosok is a hajó hátulsó részében kapnak szállást, ami annyit jelent, hogy a kapitány kabinjában étkeznek, és hozzá közel eső helyen alszanak.

Bár a hosszan tartó déli bálnavadász utak (messze a leghosszabb utak, amiket ember akár mostanság, akár valaha is megtett), az út sajátos veszélyei s a hajósok között fennálló érdekközösség - mindenki, akár magas, akár alacsony rangú, nem meghatározott bért kap, hanem a haszonból jussol, tehát a közös szerencsétől, a közös éberségtől, rettenthetetlenségtől és kemény munkától függ -, bár mindeme dolgok némely esetben kevésbé szigorú fegyelmet hoznának magukkal, mint amilyen általában a kereskedelmi hajókon van; mindazonáltal a tatfedélzet szörszálhasogató külsőségei ritkán lazulnak fel lényegesen és sohase tűnnek el egészen. Valóban számos nantucketi hajón láthatod, hogy a kapitány a maga tatfedélzetén oly büszke fenséggel sétál, hogy azt semmiféle haditengerészetenél nem múlják felül; mi több, csaknem annyi külső tiszteletet követel, mintha császári bíbort hordana, nem a legkopottabb, durva, kék vászonruhát.

Bár a *Pequod* komor kapitánya bárkinél kevésbé engedte át magát ennek a felette sekélyes fennhéjásznak; és bár az egyetlen tiszteletadás, amit megkövetelt, a feltétlen, azonnali engedelmesség volt, mindazonáltal még Ahab kapitány sem hagyta figyelmen kívül a legfőbb tengerészszokásokat és formákat.

Dél van. Lúdtalp, a pincér kidugja sápadt cipóképét a kabinlejáró ajtaján, és ebédre hívja urát és parancsolóját, aki a tatfedélzet szélárnyék felőli oldalán levő csónakban ülve éppen feljegyezte a napállást, és most némán számítja a szélességi fokokat a puha, érem formájú táblán, ami erre a mindennapos munkára szolgál csontlábának felső részén. Komor Ahab a legcsekélyebb figyelemre sem méltatja a jelentést, azt hihetnéd, nem is hallotta szolgáját. De hirtelen megmarkolja a fővitorla kötelét, a fedélzetre lódítja magát, és tompa, örömtelen hangon így szól:

- Ebéd, Starbuck úr - s azzal eltűnik a kabinban.

Mikor szultánja lépéseinek visszhangja egészen elül, és Starbucknek, az első emírnek minden oka megvan azt hinni, hogy Ahab már leült, akkor Starbuck megmozdul, néhányat fordul a fedélzeten, egy komoly pillantást vet az iránytűre, és így szól némi kellemetességgel:

- Ebéd, Stubb úr - és leereszkedik a csapóajtón. A második emír egy darabig a kötélzet körül téblábol, könnyedén megrázza a főhuzalt, hogy lássa, vajon rendben van-e a fontos köté, azután ő is átveszi a régi refrént, és egy gyors: „ebéd, Flask úr”-ral követi elődjeit.

De a harmadik emír teljes egyedül találja magát a fedélzeten, s úgy látszik, felszabadul minden gátlás alól: mert ravaszokán integet mindenfelé, és cipőjét lerúgva heves, de hangtalan hajóstáncot jár éppen a Nagymogul feje felett, azután szemfényvesztő ügyességgel feldobja sapkáját a hátsó árbocra, mint egy fogásra, és amennyire a fedélzetről látható, hejehujázva lemeget, s ily módon megfordítja a menetek szokásos rendjét, mert az utóvédben szolgáltatja a zenét. De mielőtt a kabinfolyosóra lépne, megáll, egészen más arcot vág, s azután a független, vidám kicsi Flask megjelenik Ahab király színe előtt az Alázatos vagy a Rabszolga szerepében.

A tengerészszokások rendkívüli mesterkéltségéből különös jelenségek fakadnak, s ezek közt nem utolsó az, hogy némely tiszt a fedélzet szabad levegőjén elég bátran és büszkén viselkedik a kapitánnyal szemben, ha az sértegeti; de menjenek csak le ugyanazok a tisztek a következő pillanatban megszokott ebédlőasztalukhoz, ugyanannak a parancsnoknak a kabinjába: tíz az egyhez, azonnal jámbor, talán-talán egyenest hódolatteljes és alázatos magatartást tanúsítanak iránta, amint ott ül az asztalfőn. Csudálatos ez, s néha igen mulatságos.

Csontberakásos asztalánál Ahab úgy elnökölt, mint egy néma, sörényes oroszlánfóka a fehér korallparton, körülvéve harcias, de mégis engedelmes kölykeitől. Mindegyik tiszt megvárta, míg rákerül a sor. Egyazon érzelemmel, mindnyájan az öregember kérésére szegezték feszült tekintetüket, mikor az szeletelni kezdte az előtte álló főfogást. Nem hinném, hogy a világ minden kincséért megszenteltelenítették volna ezt a pillanatot a legkisebb megjegyzéssel is. Nem, még az olyan semleges témától is tartózkodtak, mint az időjárás. S mikor Ahab kinyújtotta a kése és villája közé szorított húsdarabot, s ezzel Starbuck tányérját kérte maga elé, a tiszt úgy fogadta húsadagját, mintha alamizsnát kapna, és gyengéden vagdosta fel, és némileg megriadt, ha a kése véletlenül megcsikordult a tányéron, és zajtalanul, óvatosan rágott és nyelt, micsoda könnyebbség volt a cikákoló Stubbnak, mikor egy patkány hirtelen lármát csapott lenn a raktárban. És szegény kis Flask, ő volt a legifjabb gyermeke, a legkisebb fia ennek a kimerítő családi ebédnek. Neki jutott a sózott marha lábszárcsontja, övé lett volna a csirkecomb. Ha Flask elhatározta volna, hogy maga vesz a tálból, ez fölért volna szemében egy főbenjáró tolvajlással. Ha vesz ennél az asztalnál, kétségkívül soha többé nem járhatott volna emelt fővel ebben a becsületes világban; mindazonáltal, bármily furcsán hangzik is, Ahab sose tiltotta meg neki. Ha Flask maga vesz, Ahab ezt alkalmasint figyelemre sem méltatja. Legkevésbé mert Flask vaját venni magának. Azt gondolta-e, hogy a hajó tulajdonosai meztagadták tőle, mivel pörsenéseket támasztana tiszta, napbarnított arcán, vagy úgy ítélte-e, hogy ilyen hosszú úton, ezeken a piac nélküli vizeken a vaj kitüntetés, s ezért nem neki, az alárendeltnek való, ezért-e vagy azért, de szegény Flask vajtalan ember volt!

Még valami. Flask ment le utolsónak ebédelni, és ő jött fel elsőnek. Gondolják csak meg! Mert ezáltal Flask ebédideje alaposan összeszorult, Starbuck is, Stubb is megelőzi őt az indulásnál, és mégis mindkettejüknek megvan az az előjoga, hogy utána battyogjanak föl. Ha Stubbnak, aki egy grádiccsal áll csak Flask fölött, történetesen rossz étvágya van, és hamarosan jelét adja, hogy befejezte ebédjét, akkor Flasknak mozdulnia kell, s aznap három falatot ha tud enni; mert a szent szokások ellen vétene Stubb, ha előbb menne a fedélzetre, mint Flask. Ezért vallotta meg egyszer négyszemközt Flask, hogy amióta tiszt méltóságra emelkedett, attól a perctől mást se ismert, csak éhséget kisebb vagy nagyobb mértékben. Mert amit evett, az nem annyira enyhítette az éhségét, mint inkább ébren tartotta benne. „A béke és megelégedés - gondolta Flask - mindörökre eltávozott gyomromból. Tiszt vagyok, de bárcsak

elmege; hiszékeny, mesére tágult fülében minden lépésnél úgy csörömpöltek vitézi csontjaik, mint görbe mór kardok a hüvelyükben.

Bár ezek a barbárok a kabinban ebédeltek, s névleg ott is laktak, mégis, mivel éppen nem volt szokásuk az egy helyben ülés, alig léptek be oda, kivéve étkezési időben és valamivel lefekvés előtt, mikor átmentek rajta saját hálólhelyükhöz.

Ebben az egyben Ahab nem különbözött a legtöbb amerikai bálnavadász-kapitánytól, akik mintegy előírászerűen hajlanak arra a vélekedésre, hogy a hajókabin jog szerint övék, és csak udvariasságból engednek be másokat oda. Így hát a *Pequod* tisztjeiről és szigonyosairól elmondhatjuk, hogy a valóságban inkább a kabinon kívül éltek, mint benne. Mert ha be is jutottak, az csak olyan volt, mint amikor az utcai kapu bejut a házba: egy pillanatra befordul, csak azért, hogy a következő pillanatban kiforduljon, rendesen pedig a szabad levegőn tartózkodik. Nem sokat vesztek vele: a kabin nem nyújt társaságot, Ahab társadalmilag megközelíthetetlen volt.

Tizenegyedik fejezet

ÁRBOCCSÚCS ÉS TATFEDÉLZET

Kellemesebb, derült idő járta, mikor a többi matróz után szabályszerűen rám került a sor, hogy őrt álljak az árboccsúcsra. A legtöbb amerikai bálnavadász hajón az árboccsúcsra csaknem azonnal őrt küldenek, mielőtt a hajó elhagyja a kikötőt, még akkor is, ha ezerötszáz mérföldet vagy többet vitorlázik, míg eléri voltaképpen vadászterületét. És amikor három-, négy-, öt éves utazás után hazafelé vánszorog, és nincs rajta üres edény - tán még üres fiola sem -, az árboccsúcsain akkor is őrt állnak az utolsó percig; s mindaddig nem adják fel a reményt, hogy még eggyel több bálnát fognak, míg a sudárárboc rúdja be nem fut a kikötő árbocrengetegébe.

Erre való tekintettel felette sajnálatos, hogy a dél-tengeri bálnavadász hajók árboccsúcsai nincsenek felszerelve azokkal a varjűfészkeknek nevezett, irigylésre méltó, kicsi sátrakkal vagy szószékekkel, amelyek a grönlandi bálnavadász hajók őrszemét védik a Jeges-tenger könyörtelen időjárása ellen. Sleet kapitány meghitt történetében, amelynek címe: *Utazás a jéghegyek közt, a grönlandi bálna nyomában és mellesleg a régi Grönland eltűnt izlandi településeinek felfedezésére* - ebben a csodálatos kötetben minden árboccsúcsra álló őrt elbűvölően részletes ismertetőt kap a *Gleccser* akkoriban feltalált varjűfészkeiről - *Gleccsernek* hívták Sleet kapitány jó hajóját. A kapitány a maga tiszteletére Sleet varjűfészkeknek nevezte el. Formájára nézve a Sleet-féle varjűfészkek hasonló egy nagy hordóhoz vagy boroskádhoz; felül nyitott, egyik oldalfala mozgatható, kemény szélviharban a fejedet véded vele. Az árboccsúcsára lévén felerősítve, alul még be egy kis csapóajtón. Hátra vagy a tathoz legközelebb eső oldalán kényelmes ülőhelyet találsz, alatta pedig szekrényként az ernyőnek, lélekmelegítőnek, kabátnak. Szemben vele bőrháló van, abban tarthatod a szócsövet, pipádat, messzelátódat és a tengerészeti egyéb eszközeit. Mikor Sleet kapitány személyesen állt a maga varjűfészkekben - így meséli -, mindig vitt magával puskát (ezt is a hálóban tartotta), löporzarut és golyót, azzal a szándékkal, hogy odadurrantson a kósza sarkvidéki ceteknek vagy kóborló tengeri egyszarvúaknak, amelyek háborgatni szokták azokat a vizeket; mert a fedélzetről nem lehet eredményesen löni rájuk a víz ellenállása miatt, de felülről lefelé puskázni egészen más dolog.

De ha mi, déli bálnavadászok, nem is kapunk olyan jó helyet odafent, mint Sleet kapitány és emberei, ezt a hátrányt nagymértékben ellensúlyozza a varázslatos tengerek derűje, amelyben mi, délszaki halászok, többnyire hajózunk. Én például igen könnyedén kúszom fel a kötélre, megállok az árbockosárban, egy kicsit beszélgetek Kvikveggel vagy bárki szolgálaton kívüli emberrel, továbbkapaszkodom, majd átvetem a lábamat a sudárvitorla rúdján, előzetes pillantást vetek a vízi térségekre, és azután felmegyek végcélomhoz.

Hadd könnyítsek kicsit magamon: őszintén megvallom, gyengén örködtem. A bennem forrongó világmindenség problémájával hogyan is tartottam volna - mikor teljesen magamra hagytak ebben a gondolatfakasztó magasságban -, hogyan is tartottam volna magam szigorúan a bálnavadász hajók állandó parancsához: „Nyitott szemmel nézz szembe a széllel, és kiálts minden alkalommal!”

Nem sokkal a pipaeset után történt, hogy egyik reggel, kevéssel a reggeli után, Ahab szokása szerint feljött a kabinfeljárón a fedélzetre. Legtöbb tengerészkapitány itt szokott sétálni ebben az órában, mint ahogy a vidéki urak ugyanazon étkezés után néhányat fordulnak a kertben.

- Veszed észre, Flask? - súgta Stubb. - A csirke, ami benne van, kopogtatja a tojáshéjat. Hamarosan előbújik.

Teltek az órák; Ahab egyszer bezárkózott a kabinjába, máskor megint a fedélzeten járkált, mindig egyformán feszült, vakbuzgóan céltudatos arckifejezéssel.

Közeledett a nap vége. Ahab hirtelen megállt a mellvédnél, s beleillesztette csontlábát a lyukba, egyik kezével megkapaszkodott egy kötélben, és megparancsolta Starbucknek, hogy mindenkit küldjön hátra.

- Tessék? - kérdezte a tisztt, meglepődve a parancson, amelyet ritkán vagy sose adnak ki hajón, kivéve egy-egy rendkívüli esetet.

- Küldjön mindenkit hátra! - ismételte Ahab. - Árbocörök, hé, gyertek le!

Mikor a hajó egész gárdája összegyűlt, és kíváncsi és nem egészen aggodalom nélküli arcok tekintettek rá, mivel hasonlított némileg a viharváró látóhatárra, akkor Ahab néhány gyors pillantást vetett a mellvéden túl, azután a legénységre meresztette szemét, és elmozdult helyéről, és mintha egy lélek se volna körülötte, újra megkezdte döngő sétáját a fedélzeten. Lehajtott fejjel és kissé szemébe húzott kalappal lépkedett, nem törődve az emberek csodálkozó suttozásával; Ahab azért hívta őket egybe, súgta Stubb óvatosan Flasknek, hogy tanúi legyenek egy gyaloglási bemutatónak. De ez nem tartott soká. Ahab hirtelen megállt és felkiáltott:

- Mit csináltak emberek, ha bálnát láttok?

- Hírül kiáltjuk! - hangzott a csattanós válasz egy tucat torokból egyszerre.

- Jól van! - vágta rá Ahab ádáz helyesléssel a hangjában erre a szívből jövő lelkesedésre, amibe váratlan kérdése oly delejesen rántotta őket. - És mit tesztek azután, emberek?

- Leeresztjük a csónakot, és utána eredünk.

- És milyen jelszóra eveztek, emberek?

- Halott bálna vagy széttört csónak!

Egyre furcsább és vadabb boldogság és helyeslés öntötte el az öregember arcát minden kiáltásnál; a matrózok kíváncsian nézegettek egymásra, mintha azon csodálkoznának, hogyan is jöhettek izgalomba ilyen látszólag céltalan kérdésektől.

De megint előntötte őket a lelkesedés, mikor Ahab félig megperdülve a lyukban, fél kezével magasan felnyúlt egy kötélért, szorosán, csaknem görcsösen megmarkolta, és így szólott hozzájuk:

- Ti örök, mindnyájan hallottátok már parancsaimat egy fehér bálnáról. Figyeljete! Látjátok-é ezt a spanyol uncia aranyat? - és feltartott egy széles, fényes pénzdarabot a nap felé. - Tizenhat dolláros pénz ez, emberek. Látjátok-é? Starbuck úr, adja ide nékem a fakalapácsot.

Míg a tisztt a kalapácsot hozta, Ahab szó nélkül, lassan dörzsölte az aranypénzt kabátja szegélyéhez, mintha fokozni akarná csillogását, s közben szavak nélkül halkan sustorgott magában, oly furcsán, tagoltan és fojtott hangon, mintha életerejének gépies keréksustorgását hallanád.

Mikor megkapta a fakalapácsot Starbucktól, egyik kezével feltartotta, a másikkal felmutatta az aranyat, így ment előre a főárboc felé, és emelt hangon kiáltott:

- Bárki közületek jelez nékem egy ráncos homlokú, ferde állkapcsú, fehér fejű bálnát, bárki közületek jelzi nékem ama fehér fejű bálnát három szúrt sebbel a jobb oldalán, ide figyeljete, bárki közületek jelzi nékem ezt a Fehér Bálnát, azé lészen ez aranyuncia, fiaim.

- Hurrá! hurrá! - kiáltottak a matrózok, és vászonlobogtatva örvendeztek, míg Ahab az árbochoz szögezte az aranyat.

Ahab ledobta a fakalapácsot.

- Egy Fehér Bálna, mondom - folytatta -, egy Fehér Bálna. Vakulásig keressétek, emberek, jól figyeljete a fehér vízre, hacsak egy buborékot láttok is, kiáltatok.

Tastego, Degu és Kvikveg egész idő alatt még a többiekénél is nagyobb érdeklődéssel és meglepetéssel figyeltek, és a ráncos homlok és ferde állkapocs említésére megrezzentek, mintha mindegyikükben külön-külön feltámadt volna egy emlék.

- Ahab kapitány - mondta Tastego -, az a Fehér Bálna ugyanaz lesz, akit Moby Dicknek hívnak.

- Moby Dick?! - süvített Ahab. - Ismered hát a Fehér Bálnát, Tas?

- Csapkod egy kicsit a farkával, mielőtt alámerül? - kérdezte a Vidám Főről való indián óvatosan.

- És furcsán fújja a vizet - mondta Degu -, túl bokrosan, még az ámbráscethez képest is, és igen gyorsan, ugye, Ahab kapitány úr?

- És lenni neki egy, kettő, három, ó, sok vas övé bőrében, kapitány! - kiáltotta Kvikveg dadogva. - Mind lenni csavarva-facsarva, mint a... mint a - keményen küszködött a szóért, és körbe-körbe forgatta a kezét, mintha dugót húzna ki egy üvegből - mint az, az...

- Dugóhúzó! - rikoltotta Ahab. - Igen, Kvikveg, a szigonyok meggörbítve és összevissza hajlítva ülnek benne; igen, Degu, a fújása nagy, mint a gabonakepe, és fehér, mint a mi nantucketi gyapjúnk halma a nagy, éves birkanyírás után; igen, Tastego, úgy csapkod a farkával, mint egy szakadt ormányvitorla szélviharban. Ördög és pokol! Moby Dicket láttatok, emberek, Moby Dicket, Moby Dicket!

- Kapitány - mondta Starbuck, aki eddig Stubbal és Flaskkel egyetemben, növekvő meglepetéssel figyelte feljebbvalóját, de végül egy gondolata támadt, ami valamelyest megmagyarázta az egész csodát -, kapitány, én hallottam Moby Dickről, de nem Moby Dick vette le a fél lábadat?

- Ki mondta neked ezt?! - kiáltotta Ahab; majd egy kis szünet után: - Igen, Starbuck, igen, ti kedveseim. Moby Dick csonkított meg. Moby Dick szerezte nekem ezt a halott csonkot, amin most állok. Igen, igen! - kiáltotta szörnyű, hangos állati zokogással, mint egy szíven talált jávorszarvas. - Igen, igen, az az átkozott Fehér Bálna roncsolt meg; az csinált belőlem mindörökre nyomorult, tehetetlen sántát. - Aztán széttárta két karját, és féktelen átokkal kiáltotta: - Igen, igen! És én hajszolni fogom a Jóreménység foka és a Horn-fok körül és a norvég Maelstroem körül és a kárhozat lángjai körül, mielőtt feladnám a harcot. És a szárazföld mindkét partján és a földkerekség minden partján, míg fekete vért nem köp, és hátára nem fordul. Mit szóltok, emberek, összefogtok-e ehhez? úgy vélem, derék legények vagytok.

- Igen, igen! - kiáltották a szigonyosok és matrózok, és közelebb futottak az izgatott öregemberhez. - Éles szemmel várjuk a Fehér Bálnát; éles lándzsával várjuk Moby Dicket.

- Isten áldjon meg benneteket! - Ahab félig zokogott, félig kiáltott. - Pincér, eridj, hozzál grogot, de sokat! De mért vágsz olyan megnyúlt képet, Starbuck? Nem akarsz vadászni a Fehér Bálnára? Nem szállsz szembe Moby Dickkel?

- Szembeszállok én azzal a ferde állkapcsával, szembe a Halál állkapcsával is, kapitány, ha rendjén utunkba kerül munka közben; de én bálnavadászni jöttem ide, nem a parancsnokom

bosszúját követni. Hány hordót szerez néked a bosszúd, ha megállod is, Ahab kapitány? Bosszú egy néma állaton! Amely csak vad ösztönből támadt rád. Órúlság! Dühöngeni egy néma állatra, Ahab kapitány, istenkáromlásnak hangzik.

- A legénység, ember, a legénység! Nem egyek-é mindnyájan velem a bálna dolgában? Nézd Stubbot, nevet! Nézd azt a chileit! Felhorokan, ha rá gondol. Az általános orkánban nem tud megállni a te egyetlen hajlongó facsemetéd, Starbuck! És miről van szó? Gondolj utána! Segítesz eltalálni egy uszonyt: nem valami csodálatos hőstett ez Starbucknek. Hisz ennyi az egész. Erről az egy nyomorúságos vadászatról csak nem marad el Nantucket legjobb lándzsása, mikor a tengerészek valamennyien fenőkövet fognak? Beszélj hát, beszélj! Igen, igen, a hallgatásod beszél helyetted. - *Félre:* - Valami kilövellt tág orrlyukaimon, s ő beszívta a tüdejébe. Starbuck már az enyém; nem szállhat szembe velem, csak lázadással.

- Isten segítjen engem, segítjen mindnyájunkat! - mormogta Starbuck halkan.

- Az áldomást! Az áldomást! - kiáltotta Ahab.

Megkapta a színültig töltött cinkupát, és a szigonyosokhoz fordulva megparancsolta, hogy szedjék elő fegyvereiket. Azután felállította őket maga előtt, a csörlő közelében, kezükben a szigonyval, a három tisztje meg mellé állott lándzsájával, s a hajósgárda többi tagja kört formált a csoport körül. Ahab egy pillanatig kutatva figyelte legénységének minden emberét. De azok a vad szempárok belemélyedtek az övébe, ahogy a prérifarkasok vérekes szeme találkozik a vezérükével, mielőtt az nekiindul élükön a bölény után; de jaj! csak azért, hogy beleessen az indiánok rejtett csapdájába.

- Igyatok és adjátok tovább! - kiáltotta Ahab, s átadta a súlyos kancsót a legközelebbi tengerésznek. - Most csak a legénység iszik. Körbeadni, gyerünk! Rövid kortyok, hosszú nyelések, emberek; forró, mint a Sátán patája. Úgy, úgy, pompásan száll körbe. Jó munka volt, csaknem kiittátok. Pincér, töltsd meg újra!

- Most figyeljete, ti harcosok! Szemrevettelek benneteket itt, a csörlő körül. Igyatok! Igyatok és esküdjete, emberek, ti, akik megtöltíte majd a halálhozó csónakot, halál Moby Dickre! Isten üldözzön mindnyájunkat, ha nem üldözzük halálra Moby Dicket!

Kiáltozva, átkokat szórva a Fehér Bálnára, hajtották le a matrózok hangos kortyokban a szeszt. Még egyszer és utoljára körbejárt az újratöltött kancsó a nekivadult legénység között; azután Ahab szabad kezével intett nekik, s ők szétoszlottak, a kapitány pedig visszatért kabinjába.

Tizenkettedik fejezet HAJÓORR, ELSŐ ÉJSZAKAI ŐRSÉG

SZIGONYOSOK ÉS MATRÓZOK *(Felemelkedik az elővitorla, a színen ott az őrség: állnak, téblábolnak, támaszkodnak és fekszenek különféle testtartásban. Mindnyájan kórusban éneklik.)*

Spanyol hölgyek, ég óvjon, Isten áldjon,
ti spanyol hölgyek, Isten veletek!
Immár hív kapitányunk.

ELSŐ NANTUCKETI MATRÓZ Ej, fiúk, ne legyetek már érzelősek; árt az emésztésnek. Frissítő kell ide, gyerünk!

(Énekel s a többiek vele énekelnék.)

Hajóján áll a kapitány,
s lesi távcsövön át
a szerte sugárt lövellő
derék bálnák raját.
Gyerünk csónakra, hej fiúk,
bontsatok kötelet!
Egy jó bálnát ölünk ma még,
fiúk, siessetek.
Csak vígan, hej fiúk, ne féljen senki hát,
ha majd a jó szigony a bálnahúsba vág!

TISZT HANGJA *(a tatfedélzetről)* Hé, ott elöl, kolompoljatok éjfél!

MÁSODIK NANTUCKETI MATRÓZ Kórus, csend! Éjfél! kolompolni, hallod-é, csengető fiú? Verd az éjfél, te Pip! te suviszkbőrű! Én majd kiáltok az őrségnek. Arra való szájam van: jó hordópofám. Úgy, úgy. *(Ledugja fejét a csapóajtón.)* Hé, őrség! Éjfél! Kászalódjatok elő!

HOLLAND MATRÓZ Jól húzzátok a lóbórt ma éjjel, komám, vastag az éjszaka hozzá. Tudtam, mi jön a vén Mogul borából: az egyiket fejbe veri, a másikat meg fölpezsdíti. Mi énekelünk, ők alszanak - az ám, fekszenek, mint a kidöntött tuskó. Rezzents rájuk megint! Nesze, fogd ezt a rézszivattyút, aztán vágd le közékük. Mondd meg nekik, hogy ne álmodjanak már a szeretőikről. Mondd, hogy eljött a feltámadás. Csókoljanak még egy utolsót, azután jöjjenek az ítéletre. Ez az - ez a jó; te aztán nem tetteid tönkre a torkod amszterdami vajjal.

FRANCIA MATRÓZ Csitt, fiúk! Táncoljunk egy jót, mielőtt lehorgonyoznánk a Takaró-öbölben. Mit szóltok hozzá? Ott jön a váltás. Talpra mindenki! Pip, kicsi Pip, elő a tamburinnal!

PIP *(morcosan és álmosan)* Nem tudom, hol van.

FRANCIA MATRÓZ Akkor verd a hasadat és pengesd a füledet. Táncoljunk emberek, ha mondom. Vidám a világ: éljen! A teremtésit, hát nem táncoltok?! Álljatok libasorba, aztán rajta azzal a gyors csoszogóval. Ugorjatok! Dobálni a lábat!

IZLANDI MATRÓZ Nem szeretem a padlódat, komám, túl rugalmas nekem. Megszoktam a jégpadlót. Sajnálom, hogy lehütöm a kedvedet, bocsáss meg.

MÁLTAI MATRÓZ Nekem is. Hol vannak a lányok? Bolond az, aki jobb kezével megfogja a balt, és azt mondja; adjisten, galambom. Táncosnőt! Táncosnőt nekem!

SZICÍLIAI MATRÓZ Az ám, lányt meg rétet - akkor majd ugrálok neked, ha kell, akár szöcskévé is változok.

LONG-ISLAND-I MATRÓZ Eridjete, ti savanyú pofájúak, vagyunk elegenden enélkül is. Addig kapáljátok a szőlőt, amíg lehet, mert hamarosan itt a szüret ideje. Hohó! Itt jön a zene. Ez az igazi.

AZÚR-SZIGETI MATRÓZ (*jön föl s felhúzza a tamburint a csapóajtón*) Nesze, Pip, itt van, és itt a motolla. Ül rá, aztán kezdjük.

(*Fele társaság táncol a tamburinra; némelyek lemennek, mások alszanak vagy fekszenek a kötéltekerceken. Káromkodás bőviben.*)

AZÚR-SZIGETI MATRÓZ (*táncol*) Csapj bele, Pip! Üsd csak ügyesen! Csengjen-bongjon, zengjen-zsongjon, Pip! Hányja a szikrát, törjön a csörgő!

PIP Csörgőt mondasz? Ott a másik, most esett le, annyira verem.

KÍNAI MATRÓZ Csikorgasd hát a fogad, míg ki nem vered. Rakj a csontodból pagodát.

FRANCIA MATRÓZ Csuda jó bolondság. Tartsd fel az abroncsod, Pip, hadd ugrok keresztül rajta. Járjátok szakadásig!

TASTEGO (*nyugodtan pipázik*) Ilyen a fehér ember: ezt mókának hívja. Hú! Én nem töröm ilyennel magam.

ÖREG MAN-SZIGETI MATRÓZ Kíváncsi vagyok, tudják-e ezek a vidám gyerekek, min táncolnak. Táncolni fogok a sírodon - ez a szajhátok legkeserűbb fenyegetése, mikor ellenszéllel küszködik az utcasarkon. Ó Krisztus! ha eszembe jutnak a zöld hajók és a zöld koponyájú tengerészek. No jó. A világ olyan, mint a golyóbis, ahogy ti tudósok nézitek. Akkor hát rendjén való golyózni vele. Játsszatok gyerekek, fiatalok vagytok! Én is az voltam valaha.

HARMADIK NANTUCKETI MATRÓZ Boszorkányság. Fű! rosszabb ez, mintha nyugodt tengeren bálnák után eveznél. Adj egy szippantást, Tas!

(*Abbahagyják a táncot, és csoportokba gyűlnek. Közben besötétedik az ég, feltámad a szél.*)

HINDU MATRÓZ Brahmára, fiúk, hamarosan bevonjuk a vitorlát. Az ég szülötte, áradó Gangesz széllé változott. Megmutatod fekete homlokod, Siva.

PORTUGÁL MATRÓZ Hogy döngetik a hullámok a hajó oldalát. Készüljete, egykomáim, be kell majd húzni a vitorlát. A szelek most mérik össze kardjukat.

DÁN MATRÓZ Recsegj, recsegj, öreg hajó! Amíg recsegsz, tartasz. Jól van. A kormányos keményen fog a hullámmal szemben. Nem fél jobban, mint a kateguti szigeterőd, amelynek a Balti-tengeren kell viharvert, tengersó borította ágyúival uralkodnia.

NEGYEDIK NANTUCKETI MATRÓZ Parancsa van rá, ezt ne feledjétek el. Hallottam, mikor öreg Ahab azt mondta neki, hogy meg kell ölnie a szélrohamot, valahogy úgy, ahogy a vízoszlopot szokták szétvágni pisztollyal - lőj bele a hajóval egyenest a közepibe.

ANGOL MATRÓZ A teremtésit! Ez a vénember remek öreg legény. Hát mi olyan gyerekek vagyunk, akik felhajszoljuk neki a bálnáját.

MIND Úgy van! Úgy van!

ÖREG MAN-SZIGETI MATRÓZ Hogy remeg a három fenyőszál! A fenyő él meg legnehezebben, ha más talajba ültetik, itt pedig nincs semmi, csak a legénység átkozott porhüvelye. Csak keményen, kormányos, csak keményen! Olyan idő van, mikor bátor szívek pattannak meg a parton, és bordás hajótörzsek szakadnak szét a tengeren. Kapitányunkon anyajegy van; oda nézzetek, fiúk, ott is van egy az égbolton - ragyog, látjátok, más minden szurokfelete.

DEGU Hát aztán. Aki fél a feketétől, tőlem is fél. Abból hasítottak ki engem.

SPANYOL MATRÓZ (*félre*) Kötekedni akar. Bosszant ez a régi sérelem. (*Előrébb jön.*) Az ám, szigonyos, a te fajtád tagadhatatlanul az emberiség legsötétebb része - ördögien sötét. Meg ne bántódj!

DEGU (*mogorván*) Nem.

SZENTJAGÓI MATRÓZ Ez a spanyol vagy bolond, vagy részeg. De részeg nem lehet, hacsak az öreg Mogul tüzes vize nem hat nagyon lassan.

ÖTÖDIK NANTUCKETI MATRÓZ Mit láttam? Villámot? Azt hát.

SPANYOL MATRÓZ Nem. Degu mutogatja a fogát.

DEGU (*felugrik*) Nyeld le a magadét, te tökmag! Fehér bőr, fehér máj!

SPANYOL MATRÓZ (*elébe lép*) Majd finoman megkésellek. Sok hús, kevés bátorság.

MIND Verekedés! Verekedés! Verekedés!

TASTEGO (*egyét szippant*) Verekedés lenn és verekedés fenn - istenek és emberek - mindegyik kötekedő. Pfü!

BELFASTI MATRÓZ Verekedés! Hohó, verekedés! Áldassék a Szent Szűz, verekedés! Kezdjétek már!

ANGOL MATRÓZ Tiszta munkát! Vegyétek el a spanyoltól a kést. Kört formálni.

ÖREG MAN-SZIGETI MATRÓZ Készen van. Ott a körforma látóhatár. Ebben a körben ütötte le Káin Ábelt. Finom munka, jó munka. Vagy nem? Akkor hát miért teremtette Isten e kört?

TISZT HANGJA (*a tatfedélzetről*) Emberek a kötélnél! Behúzni a kis sudárvitorlát! Készen állni a sudárvitorláknál!

MIND A vihar, a vihar! Ugorjatok, édes jó komáim! (*Szétszóródnak.*)

PIP (*Behúzódik a motolla alá.*) Édes jó komák? Isten ne verje meg az ilyen édes jó komákat! Reccs! ott repül az ormányvitorla kötele! Bimm-bumm! Szent Isten, bújj beljebb, Pip, jön a főkeresztrúd! Rosszabb itt, mint a viharos erdőben az év utolsó napján! Ki mászna most gesztenye után? De ott másznak, káromkodik mind, én meg itt nem káromkodom. Szép kilátás nekik: az ég felé vezető úton vannak. Fogóddzatok keményen! Teremtöm, micsoda vihar! De azok a legények ott még rosszabbak - azok a te fehér viharaid, úgy bizony. Fehér vihar? Fehér Bálna, brrr, brrr, épp most hallgattam végig a beszédjüket, és a Fehér Bálnáról - brrr, brrr - egyszer se beszéltek, pedig ma este eskette meg az az óriáskígyó vénember őket, hogy megvadásszák. Ha rá gondolok, zörög a csontom, mint a tamburinom. Ó, te nagy fehér isten, odafenn valahol ama nagy sötétségben, légy irgalmas ehhez a kicsiny, fekete fiúhoz, óvd meg minden embertől, akinek a belsejében nem lakozik félelem!

- Pszt! Hallottad ezt a zajt, Cabaco?

A középső őrség ideje volt, szépen sütött a hold, a vihar elmúlt. A matrózok sorban álltak, kezdve a hajóderék egyik hordójától a hajófar korlátja mellett levő nagy hordóig. Így adogatták kézről kézre a vödröket, hogy megtöltsék a hátsó hordót. Legtöbbjük a tatfedélzet megszentelt deszkáin állt, vigyáztak hát, hogy ne beszéljenek, ne csoszogjanak a lábukkal. A vödrök mélységes csendben mentek kézről kézre, a csöndet csak a szüntelenül előrenyomuló hajótörzs állandó sustorgása s néha-néha egy vitorla csattanása törte meg.

E nyugalomban súgta a fenti szavakat szomszédjának, egy félvérnek Archy, a lánc egyik tagja, aki a hátsó fedélzeti rács közelében állt.

- Pszt! Hallottad ezt a zajt, Cabaco?

- Vedd el mán a vödrot, Archy! Milyen zajról beszélsz?

- Most megint, a rács alatt, nem hallod? Köhögés, olyan, mintha köhögnének.

- Fene a köhögésbe! Add ide azt az üres vödrot!

- Most megint, hallod? Olyan, mintha két vagy három alvó forgolódna. Ha!

- A teremtésit, hagyd mán el, komám, az a három szivacsos kétszersült forgolódik benned, amit vacsorára ettél. Nincs itt más. Ügyelj a vödörre.

- Mondj, amit akarsz, komám, jó fülem van.

- Aha, te vagy az, ugye, aki meghallottad az öreg kvéker asszony kötőtűinek zörgését a tengeren, ötven mérföldre Nantucketől? Ugye, te vagy az a gyerek?

- Csak vigyorogj, majd meglátjuk, mi lesz belőle. Figyelj csak ide, Cabaco, valaki van lenn a hátsó raktárban, akit eddig még nem láttunk a fedélzeten. Úgy sejtem, az öreg Mogul tud róla. Hallottam egyik reggeli őrségen, mikor Stubb azt mondta Flasknek, hogy valami ilyesmi bűzlik itten.

- Csend! Itt a vödör.

Tizenharmadik fejezet MOBY DICK

Én, Ishmael, egyike voltam ennek a legénységnek; kiáltozásom a többiekével együtt harsant fel; esküm egybeforradt az övékkel; és én erősebben kiáltoztam, keményebben csikorogtam az eskümet, mert remegett közben a lelkem.

Néhány esztendeje, bár csak időközönként, a Fehér Bálna azokon a barbár tengereken kísértett, amelyeket az ámbráscethalászok legtöbbit látogattak. De nem mindegyik tudott a létezéséről; viszonylag kevesen látták őt tudván tudva; azoknak a száma pedig, akik valóságosan és tudatosan harcba szálltak vele, igazán kicsi volt. Ami pedig azokat illeti, akik előzőleg hallottak a Fehér Bálnáról, és véletlenül meglátták, eleinte csaknem mindegyikük éppoly bátran, félelem nélkül szállt csónakba ellene, mint a fajta bármely más bálnája ellen. De végtére nagy bajokkal jártak ezek a támadások, nemcsak kimarjult csuklókcal és bokákkal, törött tagokkal vagy végtagtépő harapásokkal, hanem végzetes, a legvégzetesebb bajokkal. Ezeknek az ismételt pusztító kudarcoknak, amelyek mind Moby Dickre rakták-gyűjtötték szörnyűségeiket, messzire elszállt a hírük, és megingatta sok derék vadász bátorságát, mikor hozzájuk kerültek.

Az ilyen szerencsétlenségek, még ha a parton nem is verték dobra őket, korántsem voltak szokatlanok a halászatban; de a Fehér Bálna pokolian eltökélt vadsága oly megdöbbentőnek látszott a legtöbb esetben, hogy az általa okozott csonkulásokat vagy haláleseteket gyakran nem egy értelem nélkül való teremtmény művének tekintették.

Gondolják hát el, milyen őrjöngő, izzó dühre lobbant nekikeseredett vadászainak lelke, mikor szétharapott csónokok forgácsai, széttépett bajtársak süllyedő tagjai között kiúsztak a bálna szörnyű haragjának tejfehér habjából a csendes, elkeserítő napfényre, ami úgy mosolygott, mintha születés vagy lakodalom lett volna.

A három csónak körülötte bukdácsolt, emberek és evezők pörögtek az örvényekben; egy kapitány felmarkolta a kötélvágókést csónakja törött orrából, s rátámadt a bálnára, mint valami arkansasi párbajozó az ellenfelére, tízcentis pengéjével próbálta vakon elérni a bálna ölnyi mély életét. Ahab volt ez a kapitány. És ekkor történt, hogy Moby Dick hirtelen alája tolt a sarlóforma állkapcsát, és lemetszette Ahab lábát, mint a kaszás egy szál fűvet a réten. Egy turbános török, egy velencei vagy maláj bérgyilkos nem csaphatott volna le rá feltűnőbb rosszakarattal. Nemigen lehetett hát kételkedni benne, hogy e csaknem végzetes találkozó óta Ahab vad bosszút forralt a bálna ellen; számára minden rossz Moby Dickben öltött látható alakot s vált gyakorlatilag is megtámadhatóvá. A bálna fehér púpjára halmozta mindama általános dühöt és gyűlöletet, amit egész fajtája érzett Ádámtól fogva.

Haza kényszerült fordulni, s hosszú heteken, hónapokon át Ahab és e gyötrelme egy függőágyban feküdtek, míg megkerülték tél közepén a sivár, süvöltő Tűzföldet; akkor folyt egybe megszaggatott testének és sebzett lelkének vére, és ez megtébolyította. Csak akkor, a találkozás után, a hazafelé vezető úton, kerítette hatalmába a teljes megszállottság; ezt csaknem bizonyossá teszi az a tény, hogy az úton időszakonként dühöngő örült volt. És bár elvesztette egyik lábát, mégis oly életerő bujkált még egyiptomi mellkasában, s rohamai annyira fokozták ezt, hogy tisztjei kénytelenek voltak szorosan megkötözni még a hajóúton is, mikor függőágyában őrjöngött. Kényszerzubbonyban himbálódzott a szelek eszeveszett rohamai közepe. S amikor kellemesebb szélességi fokokra kerültek, s a hajó szelíd szárnyvitorláit kifesztítve úszott a nyugodt trópusokon, az öregember tébolya minden jel szerint hátramaradt a Horn-fok hullámverésében; Ahab feljött sötét odújából az áldott napfényre és levegőre, bár

sápadtan, de szilárd, fegyelmezett arccal, s megint osztogatta nyugodt parancsait; tisztjei pedig hálát adtak Istennek, hogy szörnyű örülsége elmúlt; de Ahab legbelsejében titkon akkor is tovább őrvöngött.

Bizonyos, hogy nem csillapodó dühének belézárt, lelkébe lakatolt örült titkával Ahabot kitervelten az az egy és mindent kiszorító cél indította erre az útra, hogy a Fehér Bálnára fog vadászni. Ha régi ismerősei közül a parton bárki csak sejti is, mi bujkál benne, megdöbben és igazságos lelkük elragadta volna a hajót az ilyen sátáni embertől. Ők hasznot hajtó utakat akartak, s a hasznot csengő új dollárokbán szerették volna látni. Ahab vakmerő, engesztelhetetlen és természetfeletti bosszúra szomjazott.

Ha követték volna Ahab kapitányt a vihar után aznap éjjel, mikor tervét a legénysége oly vadul elfogadta, láthatták volna, hogy a falba vágott szekrénykéhez lép, elővesz egy nagy, gyűrött-sárgult tengeri térképtekercset, és kiteríti maga előtt lecsavarozott asztalán. Azután láthatták volna, amint leül melléje, és elmélyülten tanulmányozza a különböző vonalakat és árnyékolásokat, amelyekkel szeme találkozik, és lassú, de biztos vonásokkal további útvonalakat rajzol eddig üres területekre. Időnként tanácskozik a mellette felbástolt régi hajónaplókkal, amelyekben feljegyezte különböző régebbi útjain az évszakokat és helyeket, ahol ámbráscetet fogtak vagy láttak.

Míg ezzel foglalkozott, a feje felett láncon függő, nehéz ónlámpa folytonosan himbálódzott a hajó mozgásától, és mindig váltakozó fény- és árnyékvonalakat vetett ráncos homlokára; végül már úgy látszott, hogy amíg ő vonalakat és utakat jelöl a gyűrött térképen, valami láthatatlan ceruza szintén vonalakat és utakat húz homlokának mély vonalú térképén.

De nemcsak ezen az egy éjszakán töprengett így Ahab a térképei fölött, kabinja magányában. Csaknem minden éjjel előhozta őket; csaknem minden éjjel kitörölt néhány ceruzajel, és másokkal pótolta. Mert maga elé terítvén a négy óceán térképét, Ahab áramlatok és forgók útvesztőjét követte, hogy biztosabban véghezvigye megszállott lelke rögeszméjét.

Bárkinek, aki nem ismeri alaposan a leviatánok szokásait, nevetségesen reménytelen feladatnak tetszhet, hogy valaki így kutasson e bolygó végeérhetetlen óceánjain egyetlen lény után. De Ahab, aki minden áramlatot és dagályt ismert, nem látta reménytelennek, mert ki tudta számítani az ámbráscet táplálékának sodródását, és eszébe idézve a szabályszerű, kiismert évszakokat, amikor bizonyos szélességi fokokon vadászni lehet a leviatánra, elfogadható következtetésekkel, már-már biztos megállapításokkal mérlegelte: melyik nap a legalkalmasabb ezen vagy amazon a területen keresnie prédáját.

Valóban olyannyira bizonyossá vált az ámbráscet ott-tartózkodásának rendszeres megismétlődése bizonyos vizeken, hogy sok vadász úgy véli: ha szerte a világon gondosan megfigyelnek és tanulmányoznák, s az egész bálnavadász flotta hajónaplóit egy útról gondosan összegyűjténék, akkor kiderülne, hogy az ámbráscet vándorlása minden esetben megegyezik a heringtömegekével vagy a fecskék röptével. Ebből az ötletből kiindulva megkísérelték az ámbráscet vándorlásának részletes térképeit összeállítani.

Emellett az ámbráscet, ha útra kel egyik táplálkozási területéről a másikra, valami csalhatatlan ösztöntől vezetve - vagy mondjuk inkább: az Istenség titkos sugallatára -, többnyire úgynevezett erekben úszik; pontosan oly kitérők nélkül folytatja útját egy adott óceánvonalon, hogy soha hajó a térképei segítségével a tizedével sem ment ennek a bámulatos célirányosságnak. Bár ilyen esetekben minden egyes bálna útiránya egyenes, mint a földmérő mérnök vonalai, s bár a nyomdokvize egy szikrányit sem tér el az előrenyomulás egyenes vonalától, mégis a mesterséges ér, amiben, úgy mondják, ilyenkor úszik, általában néhány mérföldnyi szélességre terjed (többre vagy kevesebbre, mivel feltevések szerint az ér tágul vagy szűkül), de sohasem

kerül kívül a bálnavadász hajó árboccsúcsán álló őr szemhatárán, amikor a hajó óvatosan siklik ezen a bűvös délkörön. A lényeg az, hogy bizonyos évszakokban az ismert szélességi fokok között ezen az útvonalon nagy reménységgel lehet bálnákat keresni.

Ezért Ahab nemcsak abban bízhatott, hogy meghatározott időpontban és ismert, különálló táplálkozási területein találkozik prédájával; hanem a területek közötti roppant vizeken keresztülvágva is annyira meg tudta szabni tudományával útjának irányát és idejét, hogy ezalatt sem látszott lehetetlennek a találkozás.

Volt egy körülmény, amely első látásra úgy látszott, összezavarja eszelős, de mégis módszeres tervét. A valóságban azonban talán nem így állt a dolog. Bár a csapatokban járó ámbráscet bizonyos területeken, szabályos időközökben jelenik meg, általában mégsem juthatsz arra a megállapításra, hogy a csordák, amelyek ezen és ezen a szélességi fokon mozgolódnak ebben az évben, azonosak az előző időszakban itt talált bálnákkal. Vannak sajátos és kétségbevonhatatlan esetek, amikor ennek az ellenkezője bizonyul igaznak. Ez a megjegyzés vonatkozik a kifejtett, idősebb, magányos és remeteéletet élő ámbráscetekre is, csak éppen szűkebb határok között. Ha tehát Moby Dicket az elmúlt esztendő valamelyikében például az úgynevezett Seychelle területen látták az Indiai-óceánon, vagy a japán partoknál a Vulkán-öbölben, ebből mégsem következik, hogy a *Pequod* feltétlenül találkozik vele, ha meglátogatja bármelyik helyet a megfelelő későbbi időszakban. Ugyanez állt a többi táplálkozási területre, ahol időnként megmutatkozott, de mindezek csak alkalmi megállóhelyeinek látszottak, hogy úgy mondjuk: tengeri fogadóinak, nem pedig hosszabb tartózkodási helyének. És ha eddig arról beszéltünk, hogy Ahabnak milyen lehetőségei voltak céljának megvalósítására, csak arra utaltunk, mennyire várokozók, reménykedők, különlegesek voltak a kilitásai, míg bizonyos meghatározott időpontot vagy helyet el nem értünk, ahol minden lehetőség valószínűséggé válik, és - amint azt Ahab dédelgetve elképzelte - minden valószínűség csaknem bizonyossággá. Ezt a meghatározott időt és helyet egy szakkifejezés fogta egybe: a Vándorlási Vonal Évszaka. Mert ott és akkor több egymás utáni évben rendszeresen látták Moby Dicket időzni egy darabig, ahogy a nap éves körútján előre kiszámítható időre megtorpan az állatöv minden egyes képénél. Ott folytak le a leggyilkosabb összecsapások is a Fehér Bálnával; ott teltek el a hullámok az ő tetteivel, ott volt az a tragikus hely is, ahol a megszállott öregember bosszújának szörnyű indítékát kapta.

Mármost a *Pequod* a Vándorlási Vonal Évszakának legkezdetén indult ki Nantucketből. Semmilyen elképzelt kísérlet nem tette hát lehetővé, hogy parancsnoka megtegye a nagy utat délre, megkerülje a Horn-fokot, és hatvan szélességi fokot átrohanva idejében érkezzék vadászni az egyenlítői Csendes-óceánra. Ezért várnia kell a következő évszakig. De a *Pequod* indulásának túl korai időpontját talán mégis helyesen választotta meg Ahab, tekintettel a dolgok bonyolultságára. Háromszázhatvanöt nap és éjszaka volt előtte; így ezt az időt, ahelyett hogy türelmetlenül kínlódna a parton, különféle vadászatokkal töltheti, és a Fehér Bálna, miközben az időszakos táplálkozási területeitől messze eső tengereken vakációzik, véletlenül felütheti ráncos homlokát a Perzsa-öbölben, vagy a Bengál-öbölben, vagy a kínai tengereken, vagy bármely más vizeken, ahol csak megfordul a fajtája. Így hát a monszun, a pampai szél, az északnyugati, a harmattan, a passzátszél: mind-mind odafújhatja Moby Dicket a *Pequod* föld körüli útjának kanyargós cikcakkjába, csak a levantei szél és a számum nem.

De ha el is fogadjuk mindezt, mégis józanul és hidegvérűen mérlegelve a dolgot, vajon nem látszik-e örült ötletnek, hogy a széles, határtalan óceánon felismerjen a vadász egy magányos bálnát, ha találkozik is vele? Nem. Mert Moby Dick sajátos hófehér homlokát és hófehér púpját nem lehetett eltéveszteni, és „nem jelöltem-e meg a bálnát - szokta motyogni Ahab magában, miután jóval éjjel utánig töprengett a térképek fölött, és végül hátradőlt álmodozni -,

nem jelöltem-e meg? Széles uszonyai ki vannak lyukasztva, csipkézve, mint az elveszett bárány füle”. És itt örült lelke lélegzetelállító rohanásba kezdett, míg a töprengés el nem fárasztotta, gyengítette. Ilyenkor a fedélzet szabad levegőjén igyekezett visszanyerni erejét. Ó, Istenem! Micsoda gyötrelmes révületeket kínlódik át az az ember, akit egyetlen beteljesületlen bosszúvágy emészt. Ökölbe szorított kézzel alszik, s arra ébred, hogy véres körme bele-vágódott tenyerébe.

Tizennegyedik fejezet

EGYNÉMELY NEVEZETES BÁLNÁK

Az előző fejezet legalább olyan fontos, mint bármelyik ebben a könyvben, de főkérdését még ki kell bővíteni, hogy elhallgattassunk minden hitetlenkedést e történet főbb pontjainak természetrajzi igazságával kapcsolatban.

Én személyesen három esetről tudok, mikor a bálnának, miután megszigonyozták, sikerült elmenekülnie, és egy idő (egy esetben három év) múlva ugyanaz a vadász találta el és ölte meg; akkor vették ki a két lándzsát - mindkettőn ugyanaz a magánjelzés volt - a testéből. Mondom, én magam három hasonló esetről tudok, azaz, kétszer láttam a megsebzett bálnát, majd a második támadás után láttam a két lándzsát a pontosan egyező véséssel, mikor kivették őket a döglött állatból. A hároméves esetről történetesen mindkétszer a csónakban ültem, először is, utoljára is, és másodszor világosan felismertem a bálna szeme alatt a furcsa, óriási bibircsókot, amelyet már három évvel előbb észrevettem. Három évet mondok, de meglehetősen biztos vagyok benne, hogy több idő telt el a két esemény között. Íme, három eset, melyeknek igazságáról személyesen győződtem meg; de sok más esetet hallottam olyan emberektől, akiknek igazmondását nincs okom kétségbe vonni.

Bármennyire keveset tudjon is a szárazföldi világ róla, az ámbráscethalászatban közönségesen tudott több olyan emlékezetes történelmi eset, hogy egy bizonyos bálnát egymástól távol eső helyeken és időközökben általánosan ismertek. Az ilyen bálnát voltaképpen és eredetileg nem azért jegyezték meg, mert valami testi különlegesség megkülönböztette a többi bálnától; hisz bármily különös lehet ebből a szempontból valamelyik bálna, hamarosan véget vetettek különlegességeinek: megölték, és különlegesen finom olajat főztek belőle. Nem, az ok a következő volt: az ilyen bálnának a végzetes halászszerencsétlenségek folytán olyan szörnyűségesen veszedelmes hírneve támadt, mint Rinaldo Rinaldininek, annyira, hogy a legtöbb halász felismerésképpen csupán csak intett a matrózoknak, amikor észrevette, hogy a tengeren körülöttük lebzsel, és cseppet sem igyekezett szorosabb ismeretségbe kerülni vele.

Ezek a bálnák nagy egyéni hírnévnek örvendtek - sőt mondhatjuk, óceánszerte közismertek voltak: de nemcsak életükben voltak híresek, és lettek haláluk után halhatatlanok a matrózszállítás történeteiben, hanem megszerezték a tulajdonnév minden jogát, privilégiumát és megkülönböztetését is: éppúgy volt nevük, mint Cambyesnek vagy Caesarnak. Igaz-e, ó Timor Tom, te híres leviatán, aki össze voltál hasogatva, miként egy jéghegy, aki oly soká bujkáltál a hasonló nevű keleti szorosokban, akinek vízfúvását oly gyakran látták Ombay pálmás partjairól? Igaz-e, ó új-zélandi Jack, te réme minden cirkálónak, amely Tattoa-föld szomszédságában húzta nyomdokvizét? Igaz-e, ó Morquan, Japán királya, kinek magas fújása, úgy mondják, néha fehér kereszt formáját öltötte az égen? Igaz-e, ó Don Miguel, te chilei bálna, kinek titokzatos hieroglifák jelölték a hátát, mint egy öreg teknőcét? Egyszerű prózában: íme négy bálna, amelyet a cetológia történetének tanulmányozói éppoly jól ismernek, mint Mariust vagy Sullát a klasszika-filológusok.

De ez még nem minden. Új-zélandi Jacket és Don Miguelt, miután különböző alkalmakkor nagy pusztítást vittek véghez más-más hajók csónakjai között, végül is keresni kezdték, módszeresen felhajszolták, üldözték és megölték azok a vitéz bálnavadász-kapitányok, akik ezzel a határozott céllal szedték fel horgonyukat.

Bár a legtöbb embernek van némi homályos, felületes elképzelése a nagyhalászat általános veszélyeiről, még sincs határozott, eleven fogalmuk a veszélyekről s arról sem, milyen sűrűn

ismétlődnek meg ezek. Egyik oka ennek talán, hogy a halászszerencsétlenségek során előforduló halálesetek és pusztulások közül ötvenből ha egyet adtak hírül az újságok, lett legyen akármilyen futólagos és tüstént elfeledett is az a híradás. Azt hiszik, annak a szegény fickónak, akit tán ebben a pillanatban kap el a szigonykötél Új-Guinea partjainál, s visz le az alámerülő leviatán a tenger fenekére - azt hiszik, ennek a szegény fickónak a neve megjelenik majd az újságok gyászjelentéseiben, s holnap, a reggelinél olvashatják majd? Nem, mert a posta nagyon rendszertelenül jár köztünk és Új-Guinea között. Valóban: hallottak-e valaha olyasmit, ami közvetett vagy közvetlen, de szabályos új-guineai hírnek mondható? Pedig elmondhatom, hogy egyszer, mikor a Csendes-óceánra utaztam, többek közt harminc különböző hajóval találkozunk, s mindegyiken veszett el ember bálna által, némelyiken több is, három hajón pedig egy teljes csónak legénysége. Az Isten szerelmére, takarékoskodjanak a lámpáikkal és gyertyáikkal: minden gallonért, amit elégetnek, legalább egy csepp embervér folyt.

Szerencsére azonban azt a különleges mondanivalót, amit itt ki akarok fejteni, az enyémtől teljesen független tanúbizonyságokra alapíthatom. Ez a mondanivaló a következő: az ámbráscet némely esetben elég erős, ravasz és eltökélten rosszindulatú, hogy kitervelten bezúzzon, teljesen elpusztítson és elsüllyesszen egy nagy hajót. S mi több, az ámbráscet meg is tette ezt.

Először: 1820-ban az *Essex* hajó a nantucketi Pollard kapitány vezetésével a Csendes-óceánon vitorlázott. Egyik nap vízsugarakat láttak, leengedték a csónakokat, és üldözőbe vettek egy csapat ámbráscetet. Rövid időn belül több bálnát megsebesítettek; akkor hirtelen egy igen nagy bálna, amely megmenekült a csónakoktól, kitört a csapatból, és egyenest nekiúszott a hajónak. Homlokával a hajótörzsnek rontva annyira beszakította, hogy az *Essex* alig tíz perc alatt megtelt vízzel, és elsüllyedt. Egy szál deszkáját se látták azóta. A legénység egy része a legsúlyosabb viszontagságok után elérte csónakjain a szárazföldet. Pollard kapitány, miután végre hazakerült, megint elvitorlázott a Csendes-óceánra egy másik hajó parancsnokaként, de az istenek zátonyra futtatták ismeretlen sziklákön és hullámtörőkön. A második alkalommal hajója teljesen elveszett, ő pedig megesküdtött, hogy nem száll tengerre többé, és azóta sem kísérelte meg.

Másodszor: az ugyancsak nantucketi *Union* hajó 1807-ben az Azori-szigetekenél hasonló támadástól teljesen elpusztult, de a szerencsétlenség hiteles részleteivel nem sikerült találkoznom, bár a bálnavadászokat hallottam itt-ott alkalmilag utalni rá.

Harmadszor: vagy tizennyolc-húsz esztendővel ezelőtt J. sorhajókapitány, aki akkoriban egy első osztályú amerikai hadinaszádon parancsnokolt, bálnavadász-kapitányok társaságában ebédelt egy nantucketi hajón a Sandwich-szigeti Oahu kikötőjében. A beszélgetés bálnákra terelődött, és a sorhajókapitány kétségeit fejezte ki a bámulatos erő iránt, amit a jelenlevő hivatásos urak a bálnának tulajdonítanak. Ellentmondást nem tűrően tagadta például, hogy bármilyen bálna erejéből olyan ütésre telne, amitől az ő erős hadinaszádjá akár egy gyűszűnyit is folytatna. No jó, de ezzel még nincs vége a dolognak. Néhány hét múlva a sorhajókapitány elvitorlázott legyőzhetetlen hajóján Valparaiso felé. Útközben azonban megállította őt egy testes ámbráscet, amely néhány percig bizalmasan óhajtott tárgyalni vele. A tárgyalás során olyat vágott a sorhajókapitány hajójára, hogy az összes szivattyúit munkába fogva egyenest a legközelebbi kikötőbe ment lehorgonyozni és a sérülést kijavíttatni. Nem vagyok babonás, de a sorhajókapitány találkozását a bálnával a gondviselés munkájának tekintem. Vajon a tarsusi Sault nem hasonló ijedelem térítette-e meg a hitetlenségéből? Én mondom, az ámbráscettel nem lehet tréfálni.

Tizenötödik fejezet

AZ ELSŐ CSÓNAKBA SZÁLLÁS

Bár szándékának égető tüzétől emésztve Ahab minden gondolatában és tettében mindig számolt a végcéllal: Moby Dick elejtésével, s bár késznek látszott, hogy e szenvedélynek feláldozzon minden földi érdeket, mégis, alkalmasint természeténél s a hosszú megszokásnál fogva, túlságosan belérögződtek a szenvedélyes bálnavadász szokásai, hogysen teljességgel letegyen a párhuzamos üldözésről.

Akár így, akár amúgy volt, most gyakran lehetett hangját hallani, amint a három árbocórnek kiáltozott, és intette őket, hogy szemesek legyenek, és el ne mulasszanak jelenteni még egy delfint se. Ez az éberség nem maradt sokáig jutalmazatlanul.

Felhős, tikkasztó délután volt; a matrózok lustán tébláboltak a fedélzeten, vagy kifejezéstelen tekintettel meredtek az ólomszínű vízre. Kvikveg és én nagy tunyán egy úgynevezett zsinegyékényt fontunk, csónakunk megerősítésére. Oly csendes és fojtott és valamiképpen várakozásteljes volt minden, s oly varázslatos révület lebegett a levegőben, hogy mindegyik szótlán matróz feloldódni látszott a maga láthatatlan énjében.

Így fontunk, fontunk, mikor összereszttem egy hangra, amely oly furcsa, elnyújtott, dallamosan vad és ijesztő volt, hogy a gombolyag kiesett kezemből, és néztem felfelé a felhőkre, ahonnét a hang alálebent, mint egy szárny. Magasan fenn, a keresztrúdon állt az az örült Vidám Fejú, Tastego. Teste sóváran előredőlt, keze kinyúlt, mint egy vessző, és kurta időközökben megismételte kiáltásait. Bizonyos, hogy abban a pillanatban szerte a tengereken felhangzott ez a kiáltás száz és száz magasan ülő bálnavadász-örszem torkából; de kevés tüdőből tört elő a megszokott régi kiáltás olyan csodálatos lejtéssel, mint az indián Tastegóból.

Amint ott állt felettünk, félig a levegőben függve, s vadul, sóváran meredt a láthatárra, azt hitte volna az ember, valami próféta vagy látnok, aki a Végzet árnyékait figyelni, s vad kiáltásaival jelenti jöttüket.

- Ott fúj! Ott! Ott! Ott! Fúj! Fúj!

- Merrefelé?

- Ferdén széliránt, vagy kétmérföldnyire! Egész csapat!

Minden tüstént megbolydult.

Az ámbráscet úgy fúj, ahogy az óra ver, ugyanazzal a pontos és megbízható egyformasággal. A bálnavadászok ezáltal különböztetik meg ezt a halat fajának más törzseitől.

- Lemerülnek! - kiáltotta most Tastego, és a bálnák eltűntek.

- Gyorsan, pincér! - harsant fel Ahab. - Időt! Időt!

Lúdtalp lenyargalt, az órára pillantott, és pontosan jelentette a percet Ahabnek.

A hajót most kivették a szélből, lassan himbálódzva ment előre. Mivel Tastego szerint szélirány felé merültek el a bálnák, mi bizalommal vártuk, hogy legközelebb egyenesen a hajó orra előtt látjuk meg őket. Mert azzal a sajátságos fortéllyal, amit néha az ámbráscet bemutat, mikor fejével egyik irányba lebukik, a felszín alatt körbefordul és gyorsan az ellenkező irányba úszik - ezzel a cselével most nem kellett számolnunk, mert semmi okunk nem volt feltételezni, hogy a Tastego látta halak bármi módon is megriadtak volna, vagy egyáltalán tudtak volna a szomszédságunkról. Az egyik ember, akit hajóórnek neveztek ki - vagyis nem szállott

csónakba -, ez időre már felváltotta az indiánt a főárboc csúcsán. Az első és hátsó árbocon örökös matrózok lejöttek; a kötél tartó kádakat helyükre erősítették; a darukat kibocsátották; a főárboc keresztrúdját hátrafelé fordították, s kinn lógott a három csónak a tenger felett, mint három vízi kaproskosár magas sziklák fölött. A csónakok tettvágyó legénysége a mellvéden kívül fél kézzel kapaszkodott a korlátba, s fél lábát várakozóan a hajó peremére helyezte. Ilyen a hadihajók hosszú embersora, mikor átugrani készül az ellenség hajójára.

De ebben a válságos pillanatban hirtelen kiáltás vont el minden figyelmet a bálnáról. Mindenki meghökkenve pillantott a sötét Ahabre, akit - mintha most születtek volna a levegőből - öt barna rémalak fogott körül.

A rémalakok - mert azoknak látszottak - a fedélzet túloldalán lebegtek, és nesztelen gyorsasággal oldozták ki az ott lengedező csónak köteleit és csomóit. Ezt a csónakot mindig a tartalék csónakok egyikének tekintették, bár hivatalosan a kapitány csónakjának hívták, mert a tatfedélzeten lógott. Az alak, aki most az orránál állt, magas volt és barna bőrű, egyik fehér foga csúnyán előreugrott fémcső között. Gyűrött, fekete kínai kabát takarta gyászszínevel, és széles, fekete nadrág, ugyanabból a sötét anyagból. Ezt a koromszínt furcsán koronázta egy csillogó-fehér, sodrott turbán: a feje köré fonatokba tekert, eleven haj. Kevésbé sötét bőrű társainak élénk tigrissárga arcszíne volt, ami némely Manila szigeti bennszülött sajátossága - egy ördögi ravaszágáról hírhedt fajé, amely egyes becsületes fehér tengerészek hite szerint fizetett kémje és titkos bizalmas ügynöke vízen az ördögnek, urának, akinek irodája, úgy vélik, nem a tengeren van.

A csodálkozó hajósnépség még mindig az idegeneket bámulta, mikor Ahab odakiáltott az élükön álló fehér turbános öregembernek:

- Kész minden, Fedallah?!

- Kész - hangzott a félig sziszegő válasz.

- Akkor hát leereszkedni, hallottátok?! - bömbölte keresztül a fedélzeten. - Leereszkedni, ha mondom!

Úgy mennydörgött a hangja, hogy az emberek csodálkozásuk ellenére is átugrottak a korláton; a csigák pörögtek a tartógerendákban, a három csónak vizet ért; a matrózok pedig minden más szakmában ismeretlen, ügyes, könnyed merészséggel leugrottak az imbolygó hajó oldalán a lenn táncoló csónakokba.

Alig eveztek ki a hajó törzse alól, mikor a negyedik csónak a hajó széloldala felől megkerülte a fart, és megmutatta az öt, Ahabot szállító idegent. Ahab egyenest állt a tatban, és kiáltozott Starbucknak, Stubbnak és Flasknak, hogy oszoljanak jól széjjel, és nagy vízterületet fogjanak be. De a csónakokban ülők nem engedelmessé váltak a parancsainak: tekintetüket a barna Fedallahra és legénységére szegezték.

- Ahab kapitány?... - mondta Starbuck.

- Oszoljatok szét! - kiáltotta Ahab. - Indulni, mind a négy csónak! Te, Flask, húzz jobban szélután!

- Igenis, uram! - kiáltotta vidáman kicsi Fő Cölöp, és körbeforgatta széles kormányvezetőjét. - Düljetek bele! - fordult a legénységéhez. - Ott! Megint ott! Ott fúj, éppen előttünk, fiúk! Düljetek bele! Sose törődj azokkal a sárga gyerekekkel, Archy.

- Ó, én nem törődök velük, uram - mondta Archy. - Én már előbb is tudtam. Iszen hallottam őket a raktárban. Mondtam is ennek a Cabacónak itten. Igaz-e, Cabaco. Potyautasok ezek, Flask úr.

- Húzzatok, húzzatok, drágaságaim, húzzatok, szívem gyerekei, húzzatok, kicsikéim! - suttogta Stubb vontatottan és csitítóan a legénységének, amelynek néhány tagja még mindig nyugtalannak látszott. - Hadd törjön az a gerinc! Mit bámultok? Azokat a komákat ott a csónakban? Ugyan. Csak öt új ember, segíteni jöttek, ne törődjete vele, honnan, minél többen vagyunk, annál vígabb a munka. Húzzatok, húzzatok hát, ne törődjete a kénköszaggal, az ördögök jó cimborák ám. Ez az, most jól csináljátok; az ilyen csapás megér ezer fontot; az ilyen csapással díjat lehet nyerni. Éljen az ámbraolajos aranykupa, jó vitézeim! Háromszor éljen, emberek, mindnyájan, drágaságaim. Csak nyugalom, csak nyugalom, nem kell sietni, nem kell sietni. Mért nem vágjátok bele a lapátot, gazemberek? Harapjátok azt a vizet, kutyák! Úgy, úgy, most jó, finoman, finoman! Ez az, ez az! Hosszút és erőset! Gyerünk, hé, gyerünk! Az ördög vigyen el, ti rongy, gézengúz csavargók! Hiszen alusztok. Ne hortogyogjatok, ti alvók, hanem húzzatok! Húzzatok, húzzatok már! Húzzatok, hé! Mi a kutyateremtette kór-ságos ménkűnek nem húztok?! Húzzatok, míg bele nem szakadtok! Húzzatok, míg kiguvad a szemetek! Ide nézz! - kihúzta övéből éles kését. - Minden embergyereke előveszi a kését, és a pengével a fogai között evez. Ez az, ez az! Ezt már hívják valaminek; ezt már nevezem, ti acélzablásaim. Röpítsétek, röpítsétek, ezüstedényeim! Röpítsétek, selyemvitorláim!

Stubb beköszöntő beszédét szabadon közöltük, mert meglehetősen furcsa módon szokott beszélni általában, és különösképpen akkor, ha az evezés tízparancsolatát hirdette. De nem szabad prédikációinak ebből a példájából azt hinni, hogy valaha is vad szenvedéllyel támadt volna nyája népére. Éppenséggel nem, és ez adta a legfurcsább sajátosságát. A legszörnyűbb dolgokat mondta a legénységének a harag és a tréfa oly furcsa keverékével, s a harag annyira csak a tréfa kiadagolt fűszerének látszott, hogy az evezősök, ha meghallották e különös buzdításokat, szakadásig belefeküdtek, s mégis, pusztán a móka kedvéért eveztek. Amellett Stubb maga egész idő alatt olyan könnyednek és hanyagnak látszott, olyan fölényesen kezelte kormánylapátját, és oly széleseként ásított - néha nyitott szájjal -, hogy az ilyen szája-nyújtó parancsnok látványa a pusztá ellentéténél fogva mintegy megbűvölte a legénységet. Azután meg Stubb egyike volt azoknak a furcsa humoristáknak, akiknek vidámsága néha oly megdöbbenően kétértelmű, s így minden alárendeltje lóhalálában igyekezett engedelmeskedni neki.

Ahab jelzésének engedelmeskedve Starbuck most egyenesen Stubb csónakjának orra előtt evezett, s amikor egy percre a két csónak meglehetősen közel járt egymáshoz, Stubb átkiáltott az első tisztnek:

- Starbuck úr, hé, bal oldali csónak, szeretnék uram egypár szót váltani önnel!

- Hahó! - válaszolta Starbuck, s egy centit se fordult hátra beszéd közben, hanem komolyan, bár suttogva serkentette a legénységét; arca olyan volt Stubbé mellett, mint a kovakő.

- Mit tart azokról a sárga fiúkról, uram?

- Úgy csempészték őket a hajóra valahogyan, mielőtt elindultunk. (Keményen, fiúk, keményen!) - suttogta a legénységének, azután ismét hangosan beszélt: - Szomorú dolog, Stubb úr (Fordítsátok, fordítsátok, fiacskáim), de oda se neki, Stubb úr, az a legjobb. Húzzon a legénység teljes erővel, akármi történjék is. (Ugorjatok, emberek, ugorjatok!) Hordószámra van előttünk az ámbra, Stubb úr, s ezért jöttünk. (Húzzatok, fiaim!) Ámbra, ámbra, arról van most szó. Ez itt most a kötelesség, kötelesség és haszon egyszerre.

- Igen, igen, gondoltam - mormogta magában Stubb, mikor a csónokok elváltak -, mihelyt elém kerültek, tüstént gondoltam. Igen, ezért ment a hátsó raktárba olyan gyakran, jól gyánította Lúdtalp. Ott bújtak el. A Fehér Bálna van emögött. No jó, hát legyen. Mit lehet tenni? Rendben van. Gyerünk, emberek! Ma nem a Fehér Bálnával van dolgunk. Gyerünk!

A különös idegenek megjelenése ilyen nehéz percekben, mikor a csónakokat leeresztik a fedélzetről, nem ok nélkül keltett valami babonás csodálkozást a hajósgárda egyik-másik tagjában; Archy képzelt felfedezésének azonban valamivel korábban híre ment - bár akkor nem adtak neki hitelt -, s valamelyest előkészítette őket az eseményre. Kicsikét tompította álméltóságukat; így hát részint ez, részint Stubb magabiztos magyarázata egyelőre megszabadította őket a babonás feltevésektől; bár a dolog így is elegendő lehetőséget adott a vad képzelgésekre, például azzal kapcsolatban: milyen szerepe volt pontosan a komor Ahabnak az ügyben kezdettől fogva.

Közben Ahab tisztjei hallótávolságán kívül kievezett szél iránt a csónaksor legszélére, s még mindig előtte járt a többi csónaknak; ez a körülmény is tanúsította, milyen erős legénység evezett vele. Tigrissárga pártfogoltjai mintha csupa acélból és bálnacsontból lettek volna; mint öt gőzkalapács emelték és vágták bele a lapátot, szabályos, erőteljes csapásokkal, s ezek úgy lökték előre a csónakot a vízen, mint a gőzt egy horizontálisan fellövellő kazán egy Mississippigőzösön. Ami Fedallahot illeti, aki a szigonyos evezőt húzta, ő ledobta fekete kabátját, és megmutatta mellkasát egész felsőtestével a csónak pereme fölött; alakja élesen kirajzolódott a csupa víz láthatár váltakozó hullámmozgásában; a csónak másik végében Ahab egyik kezét félig hátra, a levegőbe emelte, mint a vívó, mintha így védekezne minden billenés ellen; és kitartóan kezelte kormánylapátját, mint ezernyi csónakba szálláskor, mielőtt a Fehér Bálna megtépte volna. A kinyújtott kar hirtelen furcsa mozdulatot tett, aztán úgy maradt abban a helyzetben, a csónak öt evezője pedig egyidejűleg kiemelkedett a vízből. A csónak és legénysége mozdulatlanul lebegett a tengeren. A bálnák összevissza alámerültek a kék mélységbe, s így nem adták semmi észrevehető jelét mozgásuknak, de Ahab közelebb volt, megfigyelte őket.

- Minden ember nézzen, amerre az evezője mutat! - kiáltotta Starbuck. - Te meg állj fel, Kvikveg!

A vadember ügyesen a háromszögletű magas orrládára ugrott, ott egyenesen állt, és feszülten sóvár tekintettel meredt arra a helyre, ahol a prédát utoljára látták. A csónak leghátsó részében, ahol ugyancsak volt egy háromszögletű deszkatető, egy síkban a peremmel, maga Starbuck állt, nyugodtan és ügyesen kiegyensúlyozva kölyök-hajójának taszigáló ugrásait, és némán szemmel tartotta a tenger hatalmas kék szemét.

Nem nagyon messze Flask csónakja is dermedt mozdulatlanul lebegett; parancsnoka hanyagul állt a kötélúcon: egy tömzsi cölöpön, amely a hajótöbe ékelődött, s vagy félméternyire a farülés szintje fölé emelkedett. Erre szokták tekerni a bálnakötelet. Teteje nem szélesebb, mint egy férfi tenyere, s ilyen talpazaton Flask mintha olyan hajó árboccsúcsán állt volna, amely a felső keresztárbocáig elsüllyedt. De kicsi Fő Cölöp apró volt és kurta, s ugyanakkor kicsi Fő Cölöp tele volt nagy és magasra törő szándékokkal. Így hát e dúcmagaslat semmiképpen sem elégítette ki.

- Három hullámon túl se látok. Állítsatok fel egy evezőt, hadd mászom fel rá.

Erre Degu mindkét kezével a csónak peremébe kapaszkodva, hogy biztosabbá tegye útját, gyorsan hátrasiklott, ott felállt, és felajánlotta talpazatnak magas vállát.

- Van olyan jó árboccsúcs, mint bármelyik, uram. Felkapaszkodik?

- Fel ám, és nagyon köszönöm neked, rendes legény vagy. Csak lennél tizenöt méterrel magasabb.

Lábát szilárdan megtámasztva a csónak két szemközti palánkján, az óriási néger kissé meghajolt, s odakínálta lapos tenyerét Flask lábának; azután Flask kezét gyászgyapjas fejére tette, megkérte, hogy ugorjon, amikor ő emeli, s egy ügyes dobással annak rendje és módja

szerint feltette vállára a kicsi embert. Ott állt most Flask, s Degu egyik felemelt karját odanyújtotta neki, támasztéknak és kapaszkodónak.

A zöldfülűnek mindig furcsa, ha látja, milyen csodálatosan, milyen természetes és öntudatlan ügyességgel áll meg egyenesen csónakjában a bálnavadász, még ha a leglázongóbban gonosz kereszt hullámok dobálják is. Még furcsább, ha ilyen körülmények között szédítően imbolyog a kötélúdon. De az óriási Degura kapaszkodott kicsi Flask még különösebb volt, mert a nemes néger nyugodt, közömbös, könnyed, természetes barbár méltósággal állt, és a tenger minden hullámával harmonikusan együtt hullámozott pompás teste. Széles hátán a lenszőke Flask hópehelynek látszott. A hordozó nemesebb külsejű volt, mint a lovas. Bár az ugyancsak eleven, izgó-mozgó, hangos, kicsi Flask egyszer-egyszer rúgkapált türelmetlenségében, a néger fenséges mellkasa mégse emelkedett egy gondolattal se gyorsabban. A Szenvedély és a Hiúság rúgkapálta így az eleven, nagylelkű Földet, de azért a Föld nem változtatta meg forgását és évszakait.

Ezalatt Stubb, a második tiszt, nem árult el ilyen távolba meredő nyugtalanságot. A bálnák alighanem szokott módjukon merültek alá, nem pedig csak kurta időre, félelemből; s ha így állt a dolog, Stubb szokása szerint, úgy látszik, elhatározta, hogy a gyötrő várakozásban pipával nyugtatja magát. Elővette kalapszalagjából: itt szokta hordani, ferdén, mint egy tollat. Megtöltötte és lenyomkodta a dohányt hüvelykujja hegyével. Alig gyújtotta meg azonban a gyufát dörzspapírdurva kezén, mikor Tastego, a szigonyosa, akinek szeme úgy szegződött szél iránt, mint két állócsillag, villámgyorsasággal lehuppant álltából ülőhelyére, és őrzőngő sietséggel kiáltotta:

- Leülni, leülni, gyerünk! Ott vannak!

Szárazföldi ember ebben a pillanatban nem látott volna bálnát, még csak egy hering nyomát sem, semmit, csak egy darabka limányos zöldesfehér vizet s vékony, ritka gőzpamacsokat, amelyek felette imbolyogtak, és kavarodva húzódtak szél után, mint a fehér, hömpölygő hullámok kavargó fellege. A levegő körös-körül hirtelen remegni és bizseregni kezdett, mint az erősen felhevített vaslemezek fölött. Ez alatt, a légi hullámozás, örvénylés és részben egy vékony vízréteg alatt úsztak a bálnák. A gőzpamacso, amiket kifújtak, minden más jelzést megelőztek, s előrefutó hírnökeiknek és kiküldött repülő csatlósáiknak látszottak.

Most mind a négy csónak hevesen üldözte azt a megzavart levegő- és vízfoltot. De nehéznek látszott utolérni: úgy repült tovább, mint gyors hegyi folyó sodrában az összekavarodott buborékok tömege.

- Húzzatok, húzzatok, drága fiaim! - mondta Starbuck az embereinek a lehető leghalkabb, de feszülten éles suttogással, egyenest a csónak orra elé szegeződő éles, merev pillantása csaknem olyan volt, mint két tévedhetetlen iránytű látható mutatói. Nem sokat beszélt azonban legénységéhez, legénysége pedig semmit sem szólt hozzá, csak időnként hasította át sajátos suttogása megdöbbenően a csónak csendjét, egyszer éles parancssal, másszor lágy esdekléssel.

Mennyire más a hangos kis Fő Cölöp.

- Kiáltatok, mondjátok valamit, szívecskéim! Ordítsatok és húzzatok, ti fenegyerekeim! Üvöltsetek és húzzatok, mennykőcsapásaim! Tegyetek ki, tegyetek ki a fekete hátukra, fiúk; csak ezt az egyet tegyétek meg nekem, rátok íratom az ültetvényemet Martha Szőlőskertjén, fiúk, asszonyostul, gyerekestül, fiúk. Rakjatok ki, rakjatok ki rájuk. Hej, te nagy Isten, tüstént megörülök, tisztára megörülök! Nézzétek, nézzétek azt a fehér vizet.

Kiáltozott, letépte fejéről a kalapját, és megtiporta; azután felvette s messze kilódította a tengerre; végül pedig hányta-vetette magát, ágaskodott a csónak farában, mint a nekibolondult préricsikó.

- Nézzétek azt a fickót! - dörmögte filozofikusan Stubb, aki kialudt pipáját gépiesen foga között tartva nem messze követte a másik csónakot. - Rohamai vannak neki, ennek a Flask-nak. Rohamai, igen, valóságos rohamai. Csak frissen, frissen, szívem gyerekei. Puding lesz ebédre, tudjátok, csak frissen. Húzzatok, kicsikém, húzzatok, csecsszopóim! Húzzatok mindnyájan. De mi az ördögnek siettek? Finoman, emberek, finoman és kitartóan. Csak húzzatok, megállás nélkül húzzatok! Más nem is kell. Törjön a gerincetek, harapjátok ketté a késeteket, ennyi az egész. Csak könnyedén, csak könnyedén, mondom, amíg ki nem köpítek a tüdőtöket.

De amit a kifürkészhetetlen Ahab mondott tigrissárga legénységének, azokat a szavakat legjobb itt nem említeni, mert az olvasó a keresztény világ áldott fényében él. Csak a vakmerő tengerekben lakó hitetlen cápák hallgathatják meg azt, amit Ahab mond, amikor viharhomlok-kal, gyilkos szemekkel és tajtékosan izzó ajakkal ugrik prédája után.

Ezalatt valamennyi csónak előreszárguldott. Flask ismételt különleges utalásokat tett „arra a bálnára”, így hívta a képzelt szörnyeteget, amely szerinte szüntelenül piszkálja a csónakja orrát a farkával, s ezek az utalások néha annyira élénkek és életszerűek voltak, hogy egyik-másik embere félős pillantást vetett hátra a vállá fölé, de ez szabályellenes volt, mert az evezősnek le kell hunynia a szemét, és úgy ülnie, mintha nyársat nyelt volna. Azt szokták mondani, hogy nem lehet más érzékszerve, csak füle, más végtagja, csak karja ezekben a válságos pillanatokban.

Fürge csodákkal és rettenetességgel teli látvány volt! Ó, mindenható tenger hatalmas hullámai, a habok dörgő, tompa morgása, amint elhőmpölyögtek a nyolc csónakkorlát mellett, mint óriási tekegolyók egy határtalan tekepályán; a csónak rövid, gyötrő vonaglása, mikor egy pillanattal fenn billegett az élesebb taréjok késpengehátán, amely mintha ketté akarta volna vágni; a hirtelen mély alábukás vízvölgyekbe és szakadékokba; a heves ösztökélés és hajszolódás, hogy elérjék a következő hegy tetejét; a meredek szánkócsúszás lefelé a hullám másik oldalán - mindezek és a parancsnokok és szigonyosok kiáltásai, az evezősök remegő lihegése, az elefántcsont *Pequod* csodás látványa, amint kifeszített vitorlával igyekezett előre csónakjai mögött, mint a vadtyúk csipogó fiókái után: mindez lenyűgöző volt.

Sem az újoncot, aki felesége kebléről vonul első csatája lázforróságába, sem a halott ember kísértetét, mikor az első ismeretlen rémmel találkozik a túlvilágon - egyiküket sem foghatják el furcsább és erősebb érzelmek, mint azt az embert, aki először evez az üldözött ámbráscet bűvös, tajtékos körében.

A vadászat kavarta fehér, fortyogó víz mind jobban és jobban láthatóvá vált, mert a tengerre vetülő mélybarna felhőárnyékok sötétsége fokozódott. A párasugarak nem keveredtek már egybe, hanem jobbra és balra mindenfelé felíveltek: a bálnák, úgy látszik, szétváltak. A csónakok jobban eltávolodtak egymástól; Starbuck három bálnára vadászott, amelyek egyenesen szél után menekültek. Felhúztuk a vitorlát, és az egyre fokozódó szélben tovarohantunk. A csónak vadul szárguldott a vízen, a szél iránti evezőket alig tudtuk elég gyorsan mozgatni, hogy a víz ki ne szorítsa őket a villából.

Hamarosan terjengő, széles ködfátyolon futottunk keresztül, s nem láttuk sem a hajót, sem a csónakokat.

- Gyerünk, emberek - suttogta Starbuck, s még hátrább húzta vitorlája kötelét. - Van még időnk megölni egy halat, mielőtt itt a vihar. Megint fehér víz! Közelebb hozzá!

Hamarosan kétoldalt gyors egymásutánban két kiáltás jelezte, hogy a többi csónak bálnát szigonyozott. De alig hangzottak el, mikor Starbuck villámszerűen sístergő suttogással azt mondta: - Állj fel! - és Kvikveg szigonyával a kezében talpra ugrott.

Bár egyik evezős se nézett szembe a közeli élethalál-veszedelemmel, szemüket a tatban álló tiszt feszült arcára szegezve mégis tudták, hogy érkezett a pillanat; és hatalmas, sístergő hangot hallottak, mintha ötven elefánt mocorogna az almon - közben a csónak még mindig előrelendült a ködben, a hullámok úgy forogtak, sziszegtek körülöttük, mint felálló taréjú, dühös kígyók.

- Az a púpja. Ott, ott, vágd bele! - suttogta Starbuck.

Kurta, surrogó hang szökellt ki a csónakból. Ekkor egyetlen összecsapódó mozgásban hátulról láthatatlan erő taszította meg a csónakot, elől pedig mintha sziklaélre futott volna, a vitorla megroggyant és szétrepedt; fortyogó gőzárdat lövellt el mellettünk; valami hömpölygött és hánykolódott alattunk, mint a földrengés. A legénység fuldoklott, mintha szélrohamok fehér, tajtékozó habjában hánykolódna összevissza. Szélroham, bálna és szigony, minden egybekavarodott, s a bálna, amelyet csak súrolt az acél, elmenekült.

A csónak csaknem sértetlen maradt, bár teljesen elöntötte a víz. Körülötte úszkálva összeszedtük a lebegő evezőket, keresztülvetettük a csónakkorlátot, és visszakapaszkodtunk a helyünkre. Ott ültünk térdig tengervízben, a víz elborított minden bordát és palánkot, és lefelé szögelt szemünkben a lebegő hajócska mintha korallzátony lett volna, amely most nőtt fel hozzánk a tenger fenekéről.

A szél üvöltése erősödött, a hullámok összecsapták pajzsukat, a vihar bömbölt, kanyargott, ropogott körülöttünk, mint fehér tűz a prérin, amelyben el nem égve lángolunk, halhatatlanok a halál állkapcsai között. Hiába kiáltoztunk a többi csónaknak; éppúgy kiáltozhatsz egy lángoló kohó kéményén át az eleven paráznak, mint mi a többi csónaknak abban a viharban. Közben a száguldó felhők, fellegfoszlányok, a köd sötétén összezárultak az éjszaka árnyaival; a hajónak se híre, se hamva. A háborgó tengerben vakmerőség lett volna megkísérelni a csónakot kimerni. Az evezőkkel nem lehetett húzni, most a mentőöv tisztét töltötték be. Starbuck elvágta a vízhatlan gyufatartó hordócska köteleit, és többszöri kudarc után sikerült meggyújtania a lámpás lángját, azután felrakta egy jelzőrúdra, s átnyújtotta Kvikvegnek, mint vesztett reményei zászlóvivőjének. Ott ült Kvikveg, s tartotta a hunyó lelkű gyertyát a mindenható reménytelenség kellős közepén. Ott ült Kvikveg, a hitevesztett ember jele és jelképe, s reménytelenül tartotta fel a reményt a teljes kétségbeesésben.

Nedvesen, átázva, dideregve a hidegtől, se hajóban, se csónakban nem bizakodva már, emeltük fel tekintetünket hajnalhasadáskor. Még mindig köd terjengett a tengeren, az üres lámpás összeroppanva feküdt a csónak fenekén. Kvikveg hirtelen felállt, és tölcsért formált tenyeréből a fülére. Gyenge ropogást hallottunk: mintha kötelek és keresztrudak hangja lett volna, amit eddig elnyomott a vihar. A hang egyre közelebb jött; a vastag ködöt homályosan szétnyomta egy hatalmas, elmosódott test. Rémulően ugrottunk a tengerbe, mikor a hajó végre szemünk elé bukkant, alig egy hajóhossznyira tőlünk, s jött egyenest ránk.

A hullámokon lebegve láttuk az elhagyott csónakot, amint egy pillanatig hánykolódott és táncolt a hajó orra alatt, mint egy forgács a vízesés alján; azután átgázolt rajta a hatalmas hajótest, s nem is láttuk többé, csak amikor hátul megint feljött bukdácsolva. Újból odaúsztunk hozzá, nekicsaptak a hullámok, míg végre felszedtek bennünket, és biztonságban a fedélzetre raktak. Mielőtt a vihar közel ért volna, a többi csónakon elvágták a halba fúródott szigony kötelét, és jókor visszatértek a hajóra. A hajón elveszettek hittek bennünket, de azért

még pásztáztak, hátha véletlenül felbukkan valami jele a pusztulásunknak - egy evező vagy egy lándzsanyél.

- Kvikveg - mondtam, mikor utolsónak felhúztak a fedélzetre, s én még mindig táncoltam a kabátomban, hogy lerázzam a vizet -, Kvikveg, drága barátom, gyakran történik ilyesmi?

Bár éppúgy átázott, mint én, különösebb felindulás nélkül értésemre adta, hogy ilyesmi gyakran megtörténik.

- Stubb úr - fordultam a tiszteletreméltó férfiúhoz, aki vízhatlan kabátjában nyugodtan szívta pipáját az esőben -, Stubb úr, azt hiszem, hallottam, mikor azt mondta, hogy minden bálnavadász tiszt közül, akivel valaha is találkozott, első tisztünk, Starbuck úr messze a leggondosabb és legmegfontoltabb. Ebből hát azt gondolhatom, hogy rászaladni egy menekülő bálnára kifeszített vitorlával, ködös szélviharban a bálnavadász-óvatosság teteje.

- Úgy van. Én már szálltam csónakba bálnák után lyukas hajóról, viharban a Horn-fok körül.

- Flask úr - fordultam kicsi Fő Cölöphöz, aki közelünkben állt -, ön tapasztalt ezekben a dolgokban, én nem. Megmondaná, Flask úr, vajon megváltoztathatatlan törvénye-e ebben a halászatban az evezősöknek, hogy szakadásig húzzák magukat háttal előre a halál állkapcsába?

- Mit csinálsz ebből akkora hühót? - kérdezte Flask. - Igen, ez a törvény. Szeretném látni, amikor egy csónak legénysége arccal előre farol a vízen a bálnához. Haha, a bálna a szemünkbe kacsintana, az ám!

Így három pártatlan tanútól kaptam megfontolt nyilatkozatot az egész ügyről. Tekintve tehát, hogy szélviharok, vízbeborulások és következőképpen a mélység fölött való táborozások közönségesen előforduló dolgok ebben a foglalkozásban; tekintve, hogy a bálna megközelítésének rendkívül válságos pillanataiban annak kezébe adom életemet, aki a csónakot kormányozza - tekintve, hogy a mi csónakunkat ért szerencsétlenség nagyrészt Starbucknek tulajdonítható, aki csaknem a szélvihar legközepén hajtott rá a bálnára, és tekintve, hogy Starbuck ennek ellenére híres volt halászat közben tanúsított óvatosságáról; tekintve, hogy én eme nem mindennapian megfontolt Starbuck csónakjához tartozom; és végül tekintetbe véve, micsoda pokoli vadászatba keveredtem a Fehér Bálna dolgában: mindezek után úgy gondoltam, legjobb lesz lemennem és megcsinálnom a végrendeletem nyers vázlatát.

- Kvikveg - mondtam -, gyere velem, te leszel az ügyvédem, végrehajtom és örökösöm.

Furcsának tetszhet, hogy éppen a matrózok pepecselnek a végrendeletükkel és testamentumukkal, pedig nincs a világon ember, aki jobban szeretné ezt a szórakozást. Most csináltam meg negyedszer hajóséletem során ugyanazt. Miután a mostani szertartás véget ért, könnyebbnek éreztem a lelkemet; nagy kő gördült le a szívemről.

Tizenhatodik fejezet

A KÍSÉRTETSUGÁR

Napok, hetek múltak el, s az elefántcsont *Pequod* könnyű vitorlával négy vadászterületen futott át; az Azori-szigetek mellett, a De Verdes-fok mellett, az úgynevezett Plate-en, amely a Rio de la Plata torkolatánál van, és a Carrol területen, ezen a körülhatárolatlan vízi vidéken, Szent Ilonától délre.

Ez utóbbi vízen siklott a hajó, mikor egy derült, holdfényes éjszakán ezüst vízsugár csillant fel, távol a hajó orránál felszökő fehér buborékoktól. A hold fényében égi sugárnak látszott: mintha valami tolldíszes, villogó isten emelkedett volna ki a tengerből. Fedallah fedezte föl először a sugarat. Mert szokása volt az ilyen holdfényes éjszakákon felmászni a főárboc csúcsára, s ott kémlelődni, ugyanolyan megbízhatóan, mintha napvilág volna. Bár csordaszám lehetett éjszaka bálnát látni, százból ha egy bálnavadász merészkedett volna éjszaka csónakba szállni ellenük. Gondolhatják, milyen érzelmekkel szemlélték hát a tengerészek az öreg keletit, amint odafönn gubbasztott ebben a szokatlan időpontban, s turbánja meg a hold osztozkodott az égen. Több egymást követő éjszaka úgy töltötte el itt szabályos idejét, hogy egyetlen hangot sem adott, s amikor ijesztő kiáltással jelentette az ezüstös, holdsütötte sugarat, minden fekvő matróz talpra állt, mintha valami szárnyas szellem szállott volna alá a kötélzetre, s onnan szólítaná a halandó hajósnépet. „Ott fúj!” Ha az ítélet harsonája zendül meg, akkor se reszkettek volna jobban. Bár igen szokatlan volt az időpont, a kiáltás mégis annyira hatott, s oly lázas izgalmat keltett, hogy a fedélzeten csaknem mindenki ösztönösen csónakba akart volna szállni.

Ahab gyors, oldalra billenő lépésekkel róttá a fedélzetet, és megparancsolta, hogy a fősudár-vitorlákat húzzák fel, és minden szárnyvitorlát feszítsenek ki. A hajó legjobb embere álljon a kormány mellé. És minden árboccsúcsra őrszem állt, s a felkészült hajó előrehömpölygött a széllel. Ha figyelték volna Ahab arcát azon az éjszakán, azt gondolták volna, hogy benne is két különböző dolog harcol. Eleven fél lábával élénken dübörgött végig a fedélzeten, halott lábának minden dobbanása úgy hangzott, mintha koporsót szögelnének le. Életen és halálon járt ez az öregember. De - bár a hajó gyorsan száguldott, s minden szemből mohó pillantások lövelltek nyílveszőként előre - az ezüstös sugarat nem láttuk többé aznap éjszaka. Minden matróz megesküdt, hogy egyszer látta, másodszor már nem.

Ez az éjféli vízsugár csaknem elfelejtődött már, mikor néhány nap múlva - íme! - ugyanabban a csendes órában megint hírül kiáltották, megint megfigyelte mindenki, de mikor vitorlát bontottunk, hogy utolérjük, megint csak eltűnt, mintha sose lett volna. És így bánt el velünk egyik éjről a másikra, míg végül már senki sem törődött vele, legfeljebb megcsodáltuk. Titokzatosan felszökellt a tiszta holdfényben vagy csillagfényben, ami éppen világított; megint eltűnt egy egész napra vagy kettőre, háromra is; és minden egyes megismétlődésénél, egyre tovább- és továbbvonulva előre hajónk előtt, ez a magányos vízsugár mintha örökkön csalogatott volna bennünket.

A *Pequodot* sok mindenben már-már természetfeletti jelenségek kísérték, így hát nem hiányoztak fajtájuk ősi babonásságával azok a matrózok sem, akik megesküdték, hogy bárhol, bármikor vesszük is észre, bármilyen nagy időközökben vagy egymástól távol eső szélességi és hosszúsági fokokon ezt a megközelíthetetlen sugarat, egy és ugyanaz a bálna lövelli; ez a bálna pedig a Moby Dick. Egy ideig különös félelemérzést okozott e tovalebegő tünemény,

mintha áruló módra csalogatna egyre tovább, hogy a szörnyeteg ránk fordulhasson és összeronthasson a legtávolibb és legvadabb tengereken.

De végezetül keletnek fordultunk, a Jóreménység fokának szelei kezdtek üvöltözni körülötünk, és az ott gyakori, hosszú, hánytorgó hullámokon emelkedtünk és zuhantunk; az elefántcsontagyas *Pequod* hevesen hajlongott a légrohamokban, és örvongve hasogatta a sötét habokat, míg ezüst forgácszaporként tajtékpelyhek repültek mellvédjére; s ekkor az elhagyatottság, élet nélküli üresség eltűnt, s még borzasztóbb látványnak adott helyet. Jóreménység fokának hívnak? Inkább Kínok fokának kellene, mint hajdanán. De hidegen, hófehéren és mindig egyformán, még mindig égre irányítva tollpermetegét, még mindig hívogatva bennünket maga után, láttuk néha-néha a magányos vízsugarat.

Az elemeknek sötétségében Ahab - bár egy időre csaknem állandóan magának tartotta fenn a parancsnoklást az átázott és veszedelmes fedélzeten - a legkomorabb tartózkodást tanúsította; még ritkábban szólította meg tisztjeit, mint eddig. Az ilyen viharos időkben semmit se lehet tenni, csak tétlenül kivárni a szélvész végét, ha már mindent biztosítottak lenn és fönn. A kapitány és legénység ilyenkor gyakorlati fatalistává válik. Így, elefántcsont lábát belerögzítve a megszokott lyukba, és félkezével szorosán markolva a kötelet, Ahab órák hosszat állt, s meredten nézett szél iránt; egy-egy darás vagy havas szélroham összefagyasztotta még a szempilláját is. Közben a legénységet elűzték a hajó orrából a veszedelmes hullámok, melyek zuhogva törtek meg a fedélzeten; az emberek sorban álltak a mellvédek mentén, a hajó derekán, s hogy még jobban óvják magukat a szökellő haboktól, a korláthoz erősített kötélhurokba bújtak, s úgy imbolyogtak bennük, mint egy laza övben. Keveset vagy semmit se beszélünk; és a néma hajó, mintha viaszbaülegénysége volna, nap nap után zúdult előre a démoni hullámok tébolyult ujjongásában. Éjszaka ugyanolyan emberi hallgatás fogadta az óceán sikoltozását, akkor is csendben lengtek az emberek a hurkokban, akkor is ott állt a szótlan Ahab, szemben a szélvésszel. Még akkor sem keresett nyugovást függőágyában, mikor a fáradt természet pihenőt kívánt. Starbuck sose felejtette el, milyenek látta az öregember arcát, mikor egyszer éjjel lement a kabinba megnézni a barométer állását, s Ahab csukott szemmel, mereven ült padlóra csavarozott székében; az eső és vihar félig olvadt darája, amiből nemrég került ki, még mindig csöpörészett kalapjáról és kabátjáról, amit le se vetett. Az asztalon kiterítve feküdt előtte az áramlások és sodrások rajza: egyike azoknak a térképeknek, amelyekről már beszélünk. Lámpása görcsösen összeszorított kezében lengedezett. Bár a test egyenes volt, a fej annyira hátrahanyatlott, hogy a csukott szem egyenest annak az iránytűnek a mutatójára irányult, amely egy mennyezeti gerendára akasztva himbálódzott.

„Rettenetes öregember - gondolta Starbuck megborzongva. - Bár alszol e szélvészből, mégis állhatatosan figyeled célodat.”

A Jóreménység fokától délkeletre, a távoli Crozet-szigetek mellett - jó terület ez a sziláscetvadászoknak - vitorlás tűnt fel előttünk, névre a *Goney* (Albatrosz). Amint lassan közelebb ért, magas leshelyemről, az előárbocról jól megfigyeltem az újoncnak oly jelentős látványt a nagytengeri halászatban: egy otthonától rég távol levő bálnavadász hajót a tengeren.

Mintha a hullámok kallósok lettek volna, a hajó úgy kifehéredett, mint egy partra vetett rozmárcsontváz. Az oldalán véges-végig vörös rozsdá csíkozta ezt a kísérteties színt, árbocágai és kötélzete olyan volt, mint a zúzvara csipkézte vastag faágak. Csak alsó vitorláit húzta fel. Vad látvány volt a három hosszú szakállas őrszem azon a három árboccsúcson. Mintha állatbőrbe lettek volna öltözve, annyira tépett és foltozott volt a ruhájuk, amely csaknem négyéves hajóutat állt ki. Az árbochoz szögezett abroncsokban állva, feneketlen tengervíz fölött imbolyogtak, lengedeztek. Mikor a hajó lassan elsiklott mellettünk, mi hatan a levegő-

ben oly közel kerültünk egymáshoz, hogy csaknem átugorhattunk volna egyik hajó árboccsúcsáról a másikéra; azok az elhanyagolt külsejű halászok mégse szóltak egy szót se a mi őrszemeinknek, csak szelíden néztek ránk, míg letről, a tatfedélzetről felhangzott a kiáltás:

- Hahó, hajó, láttátok a Fehér Bálnát?!

De midőn a furcsa kapitány, aki a fakó mellvédre támaszkodott, éppen szájához akarta emelni a szócsövét, valahogy kiejtette a kezéből, egyenest a tengerbe; mivel a szél megint erősödött, hasztalan küszködött, hogy megértesse magát szócső nélkül. Közben hajója növelte a távolságot köztünk. Míg a *Pequod* hajósai különféle módon némán kimutatták, hogy észrevették, milyen baljós esemény történt, midőn először említették meg a fehér bálna nevét egy másik hajónak, Ahab csendben maradt; úgy tetszett, mintha már-már csónakot akart volna lebocsátani, hogy az idegen hajó fedélzetére szálljon, de a fenyegető szél megakadályozta. Ám kihasználva szél iránti helyzete előnyeit, újra felkapta szócsövét, és - mivel formájáról tudta, hogy az idegen hajó nantucketi, és csakhamar hazatér - hangosan így kiáltott:

- Hahó ott! Itt a *Pequod*, világ körüli úton! Mondjátok meg otthon, hogy ezután leveleiket a Csendes-óceánra címezzék! És ha mától számítva három év múlva nem vagyok otthon, címezzék...

Ebben a pillanatban a két nyomdokvíz csaknem kereszteződött. Ahab a kormányoshoz fordult, aki ez ideig szél iránt tartotta a hajót, hogy csökkentse sebességét, és oroszlánhangján így kiáltott:

- Fel a kormány! Irány a világ körül!

A világ körül! Sok van ebben a mondatban, ami büszke érzéseket ébreszt! De mire vezet mindez a körbehajózás? Számatalan veszedelmen át csupán arra a pontra, ahonnan elindultunk, ahol azok, akiket biztonságban magunk mögött hagytunk, egész idő alatt előttünk voltak.

Ha két idegen átvág a Fenyő-karszton, New York államban, vagy a hasonlóképpen elhagyatott Salisbury-síkságon, Angliában; s ha véletlenül találkoznak a barátságtalan vadonban, a világ minden kincséért sem kerülhetik el, hogy ne üdvözljék egymást, s ne álljanak meg egy percre kicserélni a híreket - s tán le is ülnek egy időre, és együtt pihennek; akkor mennyivel természetesebb, hogy a tenger határtalan Fenyő-karsztján és Salisbury-síkságán két bálnavadász hajó, ha összetalálkozik a világ végén: az elhagyatott Fanning-szigetnél vagy a távoli Gilbert-szigetekenél, mennyivel természetesebb, mondom, ha ilyen körülmények között a hajók nem kiáltoznak egymásnak, hanem még közelebbi, barátságosabb és szívélyesebb érintkezésbe kerülnek. Különösen magától értetődőnek látszik ez az egy kikötőből való vitorlások esetében, amelyek kapitányai, tisztjei és nem kevés matróza személyesen ismeri egymást; és következésképpen van beszélőnivalójuk mindenféle kedves otthoni dolgról.

A rég távol levő hajónak az újonnan jött talán leveleket hoz; mindenesetre átad neki néhány hírlapot, amely egy vagy két évvel frissebb, mint a legutolsó az ő mocskos és ujjnyomatos irattárában. És az udvariasság viszonzásául a kifelé tartó hajó megkapja a legújabb bálnatudósításokat arról a vadászterületről, ahová készül - tehát számára rendkívül fontos dolgot. És lényegében áll ez az egymás útját keresztező bálnavadász hajókra a vadászterületen is, még ha egyformán régen vannak is távol hazulról. Mert egyikük levélszállítmányt kaphatott egy harmadik, most már messze járó hajótól; és némelyik levél annak a hajónak az embereihez szólhat, amellyel most találkozik. Azután meg kicserélik a bálnavadász híreket, és kellemesen elbeszélgetnek.

Nemzeti különbségek sem jelentenek lényeges változást; pontosabban akkor nem, ha mindkét fél ugyanazt a nyelvet beszéli, mint például az angolok és amerikaiak. Bár való igaz, hogy az

angol bálnavadászok kis száma miatt ilyen találkozások ritkán fordulnak elő, s amikor előfordulnak, túlságosan könnyen támad közöttük valami féltékenység; mert az angol meglehetősen tartózkodó, a jenki pedig el sem tudja képzelni ezt a tulajdonságot másban, mint magában. Azonfelül az angol bálnavadászok néha nagyvilági fensőbbiséget tanúsítanak az amerikai bálnavadászokkal szemben, és a hosszú, szikár nantucketieket leírhatatlan provincializmusukkal afféle tengeri parasztnak tekintik. De nehéz volna megmondani, hol is található a valóságban az angol bálnavadászoknak ez a fensőbbisége, hisz a jenki együttesen több bálnát ölnek meg egy nap alatt, mint az angolok együttesen tíz év alatt. De ez ártalmatlan kis gyarlóság az angol bálnavadászokban, s a nantucketi nem is veszi nagyon a szívére, talán mert tudja, hogy neki is van néhány gyarló tulajdonsága.

Így hát láthatjuk, hogy a magányosan vitorlázó hajók közül a bálnavadászoknak van legtöbb okuk rá, hogy barátkozóak legyenek - és azok is. Ugyanakkor némely kereskedelmi hajók, ha keresztezik egymás útját az Atlanti-óceán közepén, gyakran elmennek egymás mellett egy árva üdvözlő szó nélkül, s kölcsönösen rá se hederítenek egymásra a nyílt tengeren, mint két aranyifjú a Broadwayn; s közben egész idő alatt talán szörszálhasogató kritikával nézegetik egymás árbocozatát. Ami a hadihajókat illeti, ha véletlenül találkoznak a tengeren, előbb olyan sor ostoba hajlongáson és hajbókoláson, olyan zászlólengetésen mennek keresztül, hogy az egészben nem sok igazi szíves jóakaratot és testvéri szeretetet találunk. A rabszolgahajók találkozása - nos hát azok csudálatosan sietnek, elfutnak egymástól, mihelyt lehet. Ami a kalózkodat illeti, ha keresztezik egymás keresztbe tett lábszárcsontjait, az első kiáltás ez: „Hány koponya?” - éppúgy, ahogy a bálnavadászok ezt kiáltják: „Hány hordó?” És ha erre a kérdésre feleltek, a kalózkodok gyorsan elválnak, mert mindkét fél pokoli gazember, és nem szeretik látni túl sokáig egymás egyező gazemberségeit.

De nézzék meg az istenfélő, becsületes, egyszerű, vendégszerető, tisztaságkedvelő, könnyed bálnavadászt! Mit csinál a bálnavadász, ha másik bálnavadással találkozik bárminemű tisztességes időben? „Bandárt” tart; annyira ismeretlen ez a többi hajón, hogy még a nevét sem hallották; és ha véletlenül hallanának is róla, csak húzogatnák a szájukat, és holmi mókás dolgokat hajtogatnak: „vízfűjók” és „olajfűzők”, és más ilyen kedves elnevezéseket. Miért táplál minden kereskedelmi tengerész, kalóz, haditengerész avagy egy rabszolgahajó matróza ilyen megvetést a bálnavadász hajók iránt? Mert például a kalózkodok esetében, mondjuk, szeretném tudni, vajon ezt a foglalkozást valami különleges dicsfény veszi-e körül. Igaz, néha rendkívüli felmagasztalással végződik: de csak az akasztófán. Azután meg, ha az embert ilyen fura módon magasztalják fel, aligha van megfelelő alapja a fensőbbiséges magatartásnak. Ebből arra a következtetésre jutok, hogy ha a kalóz azzal hanceg, hogy magasan a bálnavadász fölé emeltetett, kijelentésével nem áll szilárd alapon.

De mi is az a bandár? Elkoptathatják mutatóujjukat a szótárak forgatásában, mégse találják meg. Mindazonáltal e kifejező szót évek óta állandóan használja vagy ezeröttszáz vérbeli halász. Kétségkívül meg kell határozni és felvenni a szótárakba. Ezzel a céllal hadd adjam tudós meghatározását.

BANDÁR. *Főnév* - Társas érintkezése két (vagy több) bálnavadász hajónak, főként vadászterületen; mikor is, miután kölcsönösen üdvözölték egymást, átlátogatnak egymáshoz csónakon; a két kapitány egy ideig az egyik hajó fedélzetén marad, a két első tiszt a másikon.

Van még egy kis szakasz a bandárolásról, azt sem szabad kifelejtenünk. Minden foglalkozásnak megvannak a maga kis részletsajátosságai. A kalóz-, hadi-, rabszolgahajókon a kapitány, ha valahová csónakon megy, mindig a hátsó ülésen ül, kényelmes, néha párnázott helyén, és gyakran maga kormányoz egy csinos kis masamód-kormányrúddal, amelyet vidám szalagok és pántlikák díszítenek. De a bálnavadász csónaknak nincsen hátsó ülése, párnásszékféle sincs

rajta, sem kormányrúd. Szép dolog is volna, ha a bálnavadász kapitányokat keréken gurítanák a vízben, mint a tolószékben járó köszvényes, öreg városatyákat. Ami pedig a kormányrudat illeti, a bálnavadász csónak semmi ilyen elpuhultságot nem tűr meg; ezért, mivel a bandárolásnál teljes csónaklegénységnek kell elhagynia a hajót, s mivel a csónak kormányosa vagy szigonyosa is hozzátartozik a létszámhoz, ő kormányoz ilyen alkalmakkor, a kapitány pedig, akinek nincs ülőhelye, áll, mint egy fenyőfa, s így eveznek vele látogatóba. Gyakran megfigyelhetik, amint az álló kapitány, tudatában lévén, hogy az egész látható világ tekintete rászegeződik a két hajó oldaláról, teljes erejéből igyekszik megőrizni egyensúlyát, s ezáltal megőrizni méltóságát is. Ez pedig nem könnyű dolog, mert hátulról a hatalmas, kiugró kormány-evező verdesve a térdét, válaszolgat. Így hát teljesen ollóba kerül előlről és hátulról, és csak oldalt terpeszkedhet szétvetett lábaival; de a csónak hirtelen heves ugrása gyakran csaknem felborítja, mert az alapozás hosszúsága nem ér semmit a megfelelő szélesség nélkül. Csinálnak csak egy háromszöget két rúdból, nem fogják tudni felállítani. Az viszont lehetetlen a világ mohó tekintete előtt, mondom: lehetetlen, hogy a szétvetett lábbal álló kapitány bármit megfogva a kezével egy szikrányit is megtámogassa magát; sőt teljes, fölényes önuralmának jeleként általában nadrágzsebben tartja a kezét; de az is lehet, hogy nehezeknek tartja ott őket, mert a kapitányok keze általában igen nagy és nehéz. Mindazonáltal előfordultak esetek, igen hitelesek is, mikor a kapitány egy-két igen válságos pillanatban, például hirtelen szélrohamban, megragadta a legközelebbi evezős haját, és beleakaszkodott, mint a zord halál.

Tizenhetedik fejezet A HEJ ODA TÖRTÉNETE

(Elbeszélték az Arany fogadóban)

A Jóreménység foka s a körülötte elterülő vízvidékek igen hasonlatosak valami híres nagy útkeresztveződéshez, ahol több utazóval találkozol, mint másutt.

Nem sokkal azután, hogy a *Goney*vel beszélünk, egy másik hazafelé tartó bálnavadász hajóval, a *Hej odával*¹ találkoztunk. Csaknem a teljes legénysége polinéziai volt. A kurta bandárban, amit tartottunk, biztos híreket kaptunk tőlük Moby Dickről. Némelyekben vadul fokozta az érdeklődést a Fehér Bálna iránt egy részlet a *Hej oda* történetében; mintha valami csodás, fordított jelentkezését foglalta volna magában az úgynevezett istenítéleteknek, amik állítólag el szoktak érni némely embert. Ez utóbbi esemény a maga sajátos kísérelő jelenségével - úgy is mondhatnánk, hogy az elmesélendő tragédia titkos része - sohase jutott el Ahab kapitány és a tiszték fülébe. Mert a történetnek ezt a titkos részét még maga a *Hej oda* kapitánya sem ismerte. A hajó három szövetséges fehér matrózának tulajdona volt, s egyikük, úgy látszik, római titoktartási fogadalmak mellett közölte Tastegóval, de Tastego a következő éjjel motyogott álmában, s ily módon elárult annyit, hogy mikor felébresztették, már nem titkolhatta el a többit sem. Mindazonáltal az eseménynek oly erős hatása volt a *Pequod*nak azokra a matrózaira, akik megtudták az egészet, s ebben az ügyben, mondhatni, oly különös tapintat irányította őket, hogy megőrizték maguk között a titkot, s az sose szivárgott hátrább a *Pequod* főárbocánál. Beleszöve a megfelelő helyen a sötétebb fonalat a hajón nyilvánosan elmondott történetbe, most maradandóan fel fogom jegyezni e furcsa históriát.

A humor kedvéért megőrzöm azt a stílust, amivel egyszer elbeszéltem Limában spanyol barátaim történetekre ácsingó körének, egy ünnepnap este, az Arany fogadó vastagon arannyal borított piazzáján pöfékelve. A finom lovagok közül az ifjú Don Pedro és Sebastian meghattebb viszonyban voltak velem; innen származnak a közbeeső kérdések, amelyeket néha feltettek, s amelyekre rendjén válaszolok a maguk helyén.

Vagy két esztendővel az esemény előtt, amelyet el akarok önöknek mondani, uraim, a nantucketi *Hej oda* ámbráscetvadász hajó az önök Csendes-óceánján járt, nem sok napi vitorlázással nyugatra e jó Arany fogadó ereszeitől. Valamerre az Egyenlítőtől északra jutott. Egyik reggel, mikor szokás szerint a szivattyúkkal dolgoztak, észrevették, hogy a hajó több vizet ereszt, mint máskor. Úgy vélték, egy kardhal szúrta meg, uraim. De a kapitány, akinek rendkívüli jó oka volt azt hinni, hogy ritka nagy szerencse vár rá azon a tengerrészen, nem akart eltávozni; s mivel a léket akkor még egyáltalán nem tartották veszélyesnek, ámbár nem találták meg, pedig olyan mélyen átvizsgálták a hajóúrt, amilyen mélyen abban a viharos időben lehetett, a hajó folytatta útját, s a matrózok nagy időközökben váltogatták egymást a szivattyúknál. De a jószerencse csak nem jött; múltak a napok, s nemcsak hogy nem találták meg a léket, de az még érezhetően nagyobb is lett. Olyannyira, hogy most már némileg megriadva, a kapitány felhúzatta az összes vitorlát, és elindult a legközelebbi sziget kikötője felé, hogy ott kiemeltesse és megjavíttassa a hajótörzset.

¹ Régi bálnavadász-kiáltás, ezzel jelezték, mikor először bálnát láttak az árboccsúcsról; még ma is használják a bálnavadászok a híres Galápagos-teknőc vadászatánál

Bár nem csekély út állt előtte, mégiscsak valamennyire is kedvező körülmények esetén nem félt attól, hogy hajója elsüllyed útközben, mert szivattyúi a legjobbak voltak, és harminchat embere szabályos váltásokkal könnyen vízmentesen tarthatta a hajót, még akkor is, ha a lék megkétszereződne. És csakugyan, majdnem egész úton nagyon kedvező szelek fújtak, s a *Hej oda* valóban tökéletes biztonságban beért volna a kikötőjébe, a végzet legkisebb jele nélkül, ha Radney, a tiszt, egy szőlőskerti ember nem hatalmaskodik olyan durván, s nem hívja ki Steelkiltnek, egy elszánt, Buffalóból származó tavi embernek keserű bosszúját.

Don Sebastian felemelkedett lengő fűszőnyegéről.

- Tavi ember? Buffalo? Kérem, mondja meg, mi az a tavi ember, és merre van Buffalo? - kérdezte.

- A mi Erie-tavunk keleti partján, Don Sebastian; de elnézését kérem, talán hamarosan többet hall minderről. Mármost, uraim, ez a tavi ember, bár Amerikának szárazföldi szívében született, mégis azokon a szárazföldi kalózelményeken nevelkedett, amelyek általában a nyílt óceánhoz kapcsolódnak, s otthonosan mozgott a szögletes vitorlájú briggeken és háromárbcos hajókon, ezek pedig csaknem olyan nagyok és erősek, mint az önök öreg Callaójából a messzi Manila felé vitorlázó tengerjárók. Mert egybefolyó egészükben a mi nagy édesvizeink - az Erie-, Ontario-, Huron-, Superior- és Michigan-tó - óceánszerűen kiterjednek; egyaránt lebegtetik a teljes árbcocozatú kereskedelmi hajót, az Államok felfegyverzett cirkáló-ját, a gőzhajót és a bükkfa csónakot; éppoly szörnyű, árbcotörő boreasi szelek korbácsolják őket, mint a sós vizeket; tudják, mi a hajótörés, mert a szárazföld látókörén túl sok éjszakai hajót süllyesztettek el sikoltozó legénységével. Így hát, uraim, szárazföldi ember létére Steelkilt a vad tengerek szülötte volt, vad tengerek nevelték, és volt olyan vakmerő tengerész, mint akárki. Ami pedig Radneyt illeti, bár gyermekkorában lefekhetett az elhagyott nantucketi parton, hogy tenger-anyjával dajkáltassa magát; bár később sokáig járta a mi szigorú Atlanti-óceánunkat s az önök elméledő Csendes-óceánját; mégis éppoly bosszúálló volt, s éppúgy tele kötekedni vágyással, mint az isten háta mögül jött tengerészek, akik épp most érkeztek a kecskeszarv nyelvű török vidékéről. A nantucketinek voltak jószívre valló tulajdonságai is; a tavi embert pedig, bár csakugyan ördögfajzat volt, mégis fékezni lehetett hajlíthatatlan szilárd-sággal s az emberi elismerésnek azzal az általános tisztességtudásával, ami kijár a legutolsó rabszolgának is; ha így bántak vele, Steelkilt sokáig ártalmatlan és kezelhető maradt. Leg-alábbis eladdig ilyennek bizonyult; Radney azonban vesztét érezte, megörült és... de majd meghallják, uraim.

Legtöbb, ha egy vagy két nap telt el, mióta a *Hej oda* a szigeti öböl felé irányította orrát, s a lék megint nőni látszott, bár csak annyira, hogy egynéhány órával többet kellett naponta a szivattyúknál tölteni. Tudniok kell, hogy az olyan megállapodott és civilizált tengeren, mint a mi Atlanti-óceánunk, némely kapitány nem sokat törődik a szivattyúzással egész úton; bár ha egy csendes, álmos éjszakán a fedélzeti tiszt történetesen elfelejtené kötelességének ezt a részét, valószínűleg aligha jutna többé eszébe neki vagy bajtársainak, már csak azért sem, mert mindenki szép csendesen elsüllyedne a fenékre. Az önöktől messze nyugatra eső elhagyott és vad tengereken azonban nem szokatlan, uraim, hogy a hajókon folyton csapatostul markolják a szivattyú nyelvét, még nem tekintélyes hosszúságú utakon is, azaz, ha van a közelben elérhető part, vagy más számba vehető menedék kínálkozik. A kapitány csak akkor kezd aggódni egy kicsit, ha a meglékelt hajó valaminő nagyon isten háta mögötti vizeken, valaminő igazán földtelen szélességi fokokon jár.

Ilyenformán állt a dolog a *Hej odával* is, s amikor megint azt tapasztalták, hogy a lék növekszik, valóban, a hajóskompanya néhány tagja egy kis nyugtalanságot árult el, főként Radney, az első tiszt. Parancsot adott, hogy a felső vitorlákat jól húzzák meg, kössék ki újból, s minden

módon feszítsék ki a szélnek. Mármost ez a Radney, uraim, úgy sejtem, éppoly kevéssé volt gyáva, s éppoly kevéssé hajlott bármilyen ideges aggályoskodásra a maga személyét illetően, mint bármelyik félelem nélküli, értelmetlen szárazföldi vagy vízi lény, amit önök, uraim, kedvükre el tudnak képzelni. Ezért, mikor kiderült, hogy nyugtalankodik a hajó biztonsága miatt, némelyik tengerész kijelentette: csak azért teszi, mert résztulajdonos. S mikor este a szivattyúknál dolgoztak, nem kevés móka járta közöttük huncutul az ő rovására, mialatt lábukat állandóan ellepte a fodrosodó tiszta víz - tiszta, mint a hegyi forrás, uraim -, amely bugyborékolva futott le a szivattyúból a fedélzeten, és állandó sugárban ömlött ki a szél utáni vízlevezető nyílásokon.

Mármost, amint azt önök is jól tudják, nem ritka a mi merev világunkban - legyen az vízvilág, vagy bármi más -, hogy az embertársai fölé parancsnoknak helyezett ember egyik alárendeltjét általános büszkeségben és férfiasságban magánál jóval többnek találja, s ez iránt az ember iránt azonnal legyőzhetetlen ellenszenvet és keserűséget érez; s ha módja nyílik, lerontja és felrobbantja alárendeltje vártornyát, s kicsi törmelékhalommá pusztítja. De lett légyen akármilyen az én hasonlatom, uraim, Steelkilt mindenestre magas és nemes állat volt, római fejvel s olyan repkedő aranyzakállal, mint az önök utolsó alkirályának horkoló harci ménjén a rojtos nyeregtakaró, és olyan esze, szíve, lelke, uraim, hogy az Nagy Károlyya tette volna Steelkiltet, ha ő Nagy Károly apjának a fia. Radney pedig, az első tiszt, csúf volt, mint egy öszvér; de olyan szívós, makacs, rosszindulatú is. Nem szerette Steelkiltet, és Steelkilt tudta ezt.

A tavi ember a szivattyúnál dolgozva észrevette, hogy az első tiszt közeledik, de úgy tett, mintha nem látná, és félelem nélkül folytatta vidám kötekedését.

- Az ám, egykomáim, fürge egy lék ez; tartsatok oda egy flaskát, hadd kóstoljuk meg. Biz' isten, érdemes palackozni. Én mondom, emberek, az öreg Rad befektetése rámegy; legjobb volna, ha levágná a ráeső részt a törzsből, és hazavontatná. Az az igazság, fiúk, hogy az a kardhal csak megkezdte a munkát; megint visszajött egy bandára való hajóáccsal, fűrészhallal és reszelőhallal s mit tudom én, mivel; és most az egész csajvadék keményen vágja-veri a feneket. Gondolom, javításokat végeznek. Ha az öreg Rad most itt volna, megmondanám neki, hogy ugorjon a vízbe, és verje szét őket. Megmondanám, hogy kutyaúl elbánnak a tulajdonával. De hát olyan jótét egyszerű lélek ez a Rad, és igazán szép gyerek. Fiúk, azt beszélnek, hogy a vagyona többi részét tükrökbe fektette; szeretném tudni, vajon odaadná-e a magamfajta szegény ördögnek az orra mintáját.

Radney úgy tett, mintha nem hallotta volna a matróz szavait.

- A ménkű vágjon belétek! Mért áll a szivattyú?! - üvöltötte. - Húzzátok meg, a teremtésit!

- Igenis, uram - mondta Steelkilt, vidáman, mint a szöcske. - Szaporán, fiúk, csak szaporán! - S a szivattyú úgy csattogott, mint ötven tűzfecskendő; az emberek lelökték kalapjukat, és csakhamar hallani lehetett a tudónek azt a sajátos zihálását, ami az élet legnagyobb erőinek teljes feszültségét jelzi.

Végre otthagyták a szivattyút, és a tavi ember, csoportjának többi tagjával együtt lihegve előrement és leült a motollára; arca tűzvörös volt, szeme véraláfutásos, törülgette arcáról a bőséges verítéket. Én nem tudom, uraim, milyen alattomos ördög volt ez a Radney, hogy egy testileg ennyire kimerült emberrel kikezdzjen, de így történt. Gőgösen járkált a fedélzeten, s megparancsolta neki, hogy vágjon seprőt, seperje föl a padlót, azután meg vegyen lapátot, és tüntessen el bizonyos szemsértő dolgokat, egy szabadjára engedett disznó nyomait.

Mármost, uraim, a hajó fedélzetét söpörni a tengeren olyan házimunka, amit - kivéve őrzöngő szelekben - minden este elvégeznek; ismeretesek olyan esetek, mikor süllyedő hajókon is

megcsinálták. Ilyen merevek a tengerésszokások, uraim, s ilyen a hajósnép ösztönös vonzódása a tisztasághoz; némelyik még megfulladni sem szívesen megy, ha előbb nem mosta meg az arcát. De ez a sepregető munka minden hajón az inasok kiszabott tartománya, ha vannak inasok a fedélzeten. Amellett a *Hej odán* a legerősebb embereket osztották a szivattyú mellett egymást felváltó csoportokba, s mivel Steelkilt a legizmosabb matróz volt valamennyi között, őt jelölték ki az egyik csoport állandó parancsnokának; következésképpen fel kellett volna menteni minden közönséges munka alól, ami nem tartozott szorosan az igazi tengerésszokásokhoz, ha már egyszer vezetője lett társainak. Azért említem ezeket a részleteket, hogy pontosan megérthessék, hogy állt a helyzet a két ember között.

De volt még valami: a lapátra vonatkozó parancssal Radney oly világosan meg akarta szűrni és sérteni Steelkilt, mintha az arcába köpött volna. Mindenki, aki matrózként szolgált bálnavadász hajón, megérti ezt, és a tavi ember mindezt és kétségkívül még többet is megértett, mikor a tiszt kiadta a parancsot. De amint ott ült csendben egy pillanatig, és szilárdan nézett a tiszt rosszindulatú szemébe, meglátta a benne felhalmozott puszkaporos hordókat s a lassan leégő kanócot, midőn ösztönösen meglátta ezt, furcsa türelem fogta el, s az a kívánság, hogy ne kavargja fel egy amúgy is haragos ember mélyebb szenvedélyeit - olyan tartózkodás, amit, ha valaki, hát az igazán bátor férfiak éreznek, mikor megsértik őket - egyszóval, ez a névtelen kísértetérzés szállta meg Steelkilt.

Ezért nyugodt hangon, csak épp szaggatottan kicsit a pillanatnyi testi kimerültségtől azt válaszolta, hogy a fedélzet seprése nem az ő dolga, s nem is csinálja meg. Azután, anélkül hogy a lapátra célzott volna, a három inasra: a szokásos sepregetőkre mutatott, akik nem lévén beosztva a szivattyúkhöz, egész nap alig valamit vagy semmit sem dolgoztak. Radney erre egy káromkodással válaszolt, és a legzsarnokibb és -gyalázatosabb változatban megismételte feltétlen parancsát, közben felkapott egyik közeli hordóról egy rézműveskalapácsot, s azzal ment a még mindig ülő tavi ember felé.

A verejtékező Steelkilt, akit felhevített és felzaklatott a szivattyúnál végzett görcsös munka, alig tudta elszenvadni a tiszt viselkedését, bármennyire is elfogta előbb a névtelen türelemérzés, de valahogyan mégis elnyomta magában a tüzet, és szó nélkül, makacsul ülve maradt, míg végül a nekibőszült Radney alig egy-két centiméterre arcától rázta a kalapácsot, és dühödten megparancsolta, hogy teljesítse utasítását.

Steelkilt felemelkedett, és nyomában a kalapácsot rázó tiszttel lassan vonult vissza a motolla körül, s közben eltökélten megismételte, hogy nem hajlandó engedelmeskedni. Már látta, hogy türelmének nincsen a legkisebb hatása sem, ökölbe szorított kezének szörnyű és leírhatatlan jelzésével figyelmeztette az eszeveszett, bolond embert, de hasztalan. Így kerülték meg lassan ketten egyszer a motollát; akkor a tavi ember elhatározta, hogy nem vonul többé vissza, mert úgy érezte, elviselt már annyit, amennyi természetével összefér; megállt hát a fedélzeti rácsnál, s így szólt a tisztnek:

- Radney úr, nem engedelmeskedem önnek. Tegye le azt a kalapácsot, mert pórul jár.

De a végzet hajtotta tiszt még közelebb ment a mereven álló tavi emberhez, s a nehéz kalapácsot a fogától néhány centiméterre rázta, közben pedig egy sereg túrhetetlen átkot hajtogatott; Steelkilt egy millimétert sem húzódott hátra, hanem tekintetének mozdulatlan törét a szemébe döfte, jobb kezét háta mögött ökölbe szorítva lassan visszahúzta, s azt mondta üldözőjének, hogy ha a kalapács csak súrolja is az arcát, ő (mármint Steelkilt) megöli. De a bolondot, uraim, kijelölték áldozatnak az istenek. A kalapács azonnal megérintette Steelkilt arcát, a következő pillanatban a tiszt alsó állkapcsa beleszaladt a fejébe, s ő maga elnyúlva a rácson bálnaként köpte a vért.

Mielőtt a kiáltás eljutott volna a hátsó fedélzetre, Steelkilt megrázta az egyik vezérkötelet, amely felvezetett a magasba, ahol két társa örködött az árboccsúcson. Mindketten a csatornáról valók voltak.

- Csatorna?! - kiáltotta Don Pedro. - Sok bálnavadász hajót láttunk kikötőinkben, de az önök csatornájáról sose hallottunk. Kérem, mondja meg, mi az és hol van?

- A csatornáról valók, Don Sebastian, a mi nagy Erie-csatornánk csónakosai. Hallania kellett róla.

- Nem, señor, itt, ebben az unalmas, meleg, lusta és hagyományos országban keveset tudunk az önök eleven Északjáról.

- Igen? Hát akkor, Don Sebastian, töltse meg a poharakat. Az önök chichája igen nagyon jó; mielőtt azonban továbbmennék, elmondom, kik a csatornáról valók, mert ez a magyarázat némileg megvilágíthatja az én történetemet.

Háromszázhatvan mérföldön keresztül, uram, New York állam teljes szélességén át; sok-sok népes városon és szépen gyarapodó falun; hosszú, szörnyűséges lakatlan mocsarakon és termékenységükben páratlanul gazdag, megművelt mezőkön át; biliárdtermek és söntések mellett; nagy erdők szentélyén át; római íveken az indián folyók felett, árnyékon és napsütésen; boldog és megtört szíveken át; keresztül a nemes mohawk megyék roppant változatos tájékán; és főként, hófehér kápolnák sora mellett, melyek hegyes tornyai csaknem mérföldkövekként követik egymást, egyetlen, megszakítatlan folyóban hömpölyög a velenceien romlott és gyakran törvénytelen kívüli élet. Ott vannak az igazi asantik, uraim, ott üvöltönek a pogányok; ott mindig megtalálják őket, a szomszédos házban, a templomok elnyúlt árnyékában és kényelmes, szélvédett oldalán. Mert gyakran megfigyelhető, hogy valami furcsa végzet folytán a bűnösök többnyire a legszentebb helyek szomszédságában gyülekeznek, éppúgy, ahogy az önök városi martalócai a törvényszék körül tanyáznak.

- Nem egy szerzetes megy ott? - kérdezte Don Pedro, és mókás ijedelemmel nézett le a népes térre.

- Északi barátunk szerencséjére Isabella királynő inkvizíciója hanyatlóban van Limában - nevetett Don Sebastian. - Folytassa, señor.

- Egy pillanatra! Bocsánat! - kiáltotta valaki a társaságból. - A limaiak nevében szeretném kijelenteni, matróz úr, hogy egyáltalán nem kerülte el a figyelmünket az ön tapintata, mikor a romlottságra hasonlatot keresve nem helyettesítette a távoli Velencét az itteni Limával. Ó, ne hajlongjon, és ne mutasson meglepődést; ismeri a partvidéken véges-végig használatos közmondást: „Romlott, mint Lima.” Az ön példája megerősíti a mi szavajárásunkat is, több itt a templom, mint a biliárdasztal, s mindig nyitva állnak - és mégis: „Romlott, mint Lima.” Velence is ilyen, jártam ott, az áldott evangélista, Szent Márk városa. Szent Domonkos, tisztítsd meg! A poharát! köszönöm, töltök: most folytassa tovább.

- Ha jól ábrázolnák a maga hivatásában a csatornáról való embert, uraim, pompás drámai hős lenne, annyira sokoldalúan és festőien komisz. Mint Marcus Antonius a maga virágos zöld partú Nílusán, ő is tétlenül csónakázik napokig, s nyilvánosan játszik piros képű Kleopátrájával, vagy érleli sárgabarackszínű combját a napos fedélzeten. De a parton eltűnik ez a puhaság. A banditaöltözet, amit oly büszkén visel, a széles peremű és tarka szalagos kalap jelzi nagyvonalúságát. Réme a mosolygósan ártatlan falvaknak, melyeken keresztülcsónakázik; barna arca és bátor hencegése elővigyázatra int a városokban is. Egyszer a csatornán kujtorogtam, s egy ilyen csónakos jót tett velem, szívből köszönöm neki, és nem szeretnék hálátlan lenni; de az ilyen erőszakos emberek egyik legszebb tulajdonsága, hogy éppoly erős karral

támogatják a szegény embert szorult helyzetében, amilyennel kifosztják a gazdagot. Egy szóval, uraim, a csatorna életének vadságát nyomatékosan tanúsítja a következő tény: a mi vad bálnavadászatunkban annyi a kitanult, diplomás csatornacsónakos, és bálnavadász-kapitányaink az egy sidneyiek kivételével nem sok emberfajtában bíznak oly kevéssé, mint bennük. Az sem csökkenti a dolog furcsaságát, hogy sok ezer itt született parasztfiúnak és fiatalembernek a nagy csatornán eltöltött próbaidő jelenti az egyetlen átmenetet valami jámbor gabonaföld békés aratása és a legbarbárabb tengerek vakmerő szántogatása között.

- Értem, értem! - kiáltotta hevesen Don Pedro, és kilötyintette chicháját ruhája ezüsfodraira. - Nem kell utaznunk. Az egész világ olyan, mint Lima. Azt hittem, maguknál, a mérsékelt északon az emberek hidegek és szentek, mint a hegyek. De folytassa a történetet.

- Ott hagytam el, uraim, hogy a tavi ember megrángatta a vezérkötelet. Alighogy befejezte, körülfogta a három alsóbb tiszt és a négy szigonyos, s a hátsó fedélzet felé szorították. De a két csatornáról való ember mint két vészterhes üstökös lecsúszott a kötélén, belerohant a kavargásba, és igyekezett emberét kiráncigálni a legénységi szállás felé. Más matrózok is csatlakoztak hozzájuk, és nagy kavarodás, zenebona támadt. A bátor kapitány óvakodott belekeveredni a bajba, csak ugrált fel és alá egy bálnalándsával, és kiáltozott a tisztjeinek, hogy verjék meg az erőszakos gazembert, és vonszolják hátra a tatfedélzetre. Időnként odarohant a zűrzavar pörgő széléhez, és beleszurkálva lándzsájával a közepébe, igyekezett neheztelése tárgyát elcsípni. De Steelkilt és a banditái túl nagy falat voltak nekik; sikerült elérniök az első fedélzetet, ott három-négy nagy hordót gyorsan a motolla mellé görgettek, s a tengeri jakobinusok bevették magukat a barikádok mögé.

A kapitány épp akkor vett át két pisztolyt a pincértől.

- Gyertek elő, ti kalózkod! - üvöltötte, s a pisztolyokkal két kezében fenyegetőzött. - Gyertek elő, ti gyilkosok!

Steelkilt a barikádra ugrott, s ott fel-alá lépkedve, lefitymálta a pisztolyok legveszedelmesebb hatását is; de értésére adta a kapitánynak, hogy az ő, vagyis Steelkilt halála jelt adna a matrózoknak az öldöklő lázadásra. A kapitány lelkében megijedt, hogy ez igaznak bizonyulhat, s elállt szándékától, de azért most is azt parancsolta a felkelőknek, hogy térjenek vissza munkájukhoz.

- Megígéri, hogy hozzánk se nyúl, ha megteesszük? - kérdezte a főkolompos.

- Dolgozni! Dolgozni! Semmit se ígérek. Végezzétek a munkátokat! Ilyenkor álltok le? El akarjátok sülyeszteni a hajót? Dolgozni! - és megint felemelte a pisztolyát.

- Elsülyeszteni a hajót?! - kiáltotta Steelkilt. - Igen, hadd sülyedjen el. Egyetlen ember se dolgozik közülünk, ha meg nem esküszik, hogy nem emeltet ránk korbácsot. Igaz-e, emberek? - fordult a társaihoz. Azok ádáz éljennel válaszoltak.

A tavi ember a barikádokon járkált, egész idő alatt szemmel tartotta a kapitányt, s ilyen mondatokat lökött ki:

- Nem a mi hibánk. Mi nem akartuk. Megmondtam neki, hogy vigye el a kalapácsát; az inasok munkája lett volna, ennyire már ismerhetett volna engem. Mondtam neki, hogy ne ingerelje a bölénybikát. Azt hiszem, eltörtem egyik ujjamat azon a ronda állán. Lenn vannak a szálláson az aprítókések, emberek? Keressétek meg az emelőrudakat, komáim. Kapitány, az ég szerelmére, térjen észhez, mondjon igent, ne legyen bolond. Felejtse el az egészet; akkor szívesen felvesszük a munkát. Ha tisztességesen bánik velünk, a maga emberei vagyunk. De a korbácsolást nem tűrjük el.

- Dolgozni! Nem teszek ígéreteket! Dolgozni, ha mondom!

- Ide figyeljen! - kiáltotta a tavi ember, és feléje emelte a karját - vannak itt néhányan (köztük én is), akik erre az útra csaptak fel, érti. Ön is tudja, uram, hogy kérhetjük elbocsátásunkat, mielőtt leeresztik a horgonyt. Mi nem akarunk hát zendülést, nem áll érdeünkben, mi békességet akarunk. Szívesen felvesszük a munkát, ha nem korbácsolnak meg.

- Dolgozni! - ordította a kapitány.

Steelkilt gyorsan körülnézett, és így szólt:

- Mondok én valamit, kapitány úr. Nem öljük meg önt, s nem akasztjuk fel magunkat ilyen komisz gazemberért. Egy ujjal se bántjuk, ha nem támad meg; de amíg nem adja a szavát, hogy nem korbácsolat meg, egy szalmaszálat se teszünk odébb.

- Gyerünk akkor, le veletek a matrózszállásra! Ott tartalak benneteket, míg bele nem gebedtek. Indulás lefelé!

- Lemegyünk? - kérdezte a főkolompos az embereitől. Legtöbben ellene voltak, de végül Steelkilt iránti engedelmességből lementek előtte a sötét odúba, s morogva tűntek el, mint medve a barlangjában.

Mikor a tavi ember fedetlen feje egy síkban volt a padlóval, a kapitány és szövetségesei átugráltak a barikádon, gyorsan lecsukták a lejáró csapóajtáját, és ráállították a maguk embereit, majd hangosan kiáltottak a pincérnek, hogy hozza oda a kabinlejáró nehéz rézkorlátját. A kapitány azután kicsit kinyitotta az ajtót, lesuttogott valamit a résen, s újból becsukta az ajtót, rájuk zárta kulccsal. Tízen voltak lenn, vagy húsz-egynéhány, eddig még semleges matróz maradt fenn a fedélzeten.

A tiszték egész éjszaka éberem örködtek elöl és hátul, főként a matrózszállás lejárója és fedélzeti nyílása körül, mert féltek, hogy a felkelők, miután áttörték a válaszfalat, kimásznak az utóbbin. De a sötétség órái békességben múltak el, azok az emberek, akik még mindig munkájukat végezték, keményen gürcöltek a szivattyúknál, s a csattogás-zakatolás időnként ijesztően visszhangzott a hajón a komor éjszakában.

Napkeltekor a kapitány előrement, és a fedélzeten kopogva, munkára szólította fel a foglyokat, de azok egy üvöltéssel visszautasították. Akkor vizet adtak le nekik, és néhány marék kétszersültet löktek utána, azután a kapitány ismét rájuk fordította a kulcsot, zebre vágta, és visszavert a tatfedélzetre. Ez naponta kétszer megismétlődött, három napon át, a negyediken a felszólításra zürzavaros küszködés, majd verekedés hallatszott, és hirtelen négy ember tört elő az odúból, s azt mondták, készek újra felvenni a munkát. A fülledt levegő bűze, az éhkoppétrend s ezzel együtt tán a végső megtorlástól való félelem arra kényszerítette őket, hogy kegyelemre megadják magukat. Ezen felbátorodva a kapitány megismételte kívánságát a többiek előtt, de Steelkilt szörnyű fenyegetéssel kiáltotta fel neki, hogy hagyja abba a fecsegést, és menjen, ahová való. Az ötödik reggelen még három lázadó szokell fel a levegőbe a lentiek karjaiból, akik kétségbeesetten igyekeztek visszatartani őket. Csak hárman maradtak odalenn.

- Felveszitek a munkát végre? - kérdezte a kapitány kárörvendő gúnnyal.

- Csukjon be bennünket megint, legyen szíves! - kiáltotta Steelkilt.

- Meglesz - mondta a kapitány, és a kulcs megcsikordult.

Ekkor, uraim, Steelkilt feldühödött hét volt társának hűtlenségén, sértette az imént a kapitány csúfolódó hangja, és megőrijtette a hosszú kriptafoogság, olyan helyen, amely sötét, mint a reménytelenség legbelseje, szóval Steelkilt akkor azt javasolta a két csatornáról való ember-

nek, akik eddig nyilván egy véleményen voltak vele, hogy az őrség következő felszólításánál törjenek ki a lukból, és éles aprítókéseikkel felfegyverezve (hosszú, sarló alakú szerszám ez, mindkét végén nyéllel), rendezzenek ámokfutást a hajóorrtól a tatkorlátig, s ha a pokoli elkeseredés lehetővé teszi, foglalják el a hajót. Ami őt illeti, mondta, ő ezt teszi, akár csatlakoznak hozzá, akár nem. Ez az utolsó éjszaka, amit ebben az odúban tölt. A másik kettő nem ellenezte a tervet, megesküdték, hogy készek erre vagy bármilyen más örütségre, egyszóval mindenre, de nem adják meg magukat. S mi több, mindegyik erősködött, hogy ő ugrik ki elsőnek a fedélzetre, mikor eljön a kirohanás ideje. De ezt vezetőjük hevesen ellenezte, s az elsőséget magának tartotta fenn, főként, mivel társai ebben a kérdésben egymásnak sem akartak engedni, s ketten nem lehettek elsők, mert a létrán egyszerre csak egy ember mehetett föl. És ebben állt, uraim, e csirkefogók alattomos terve.

Mikor meghallották vezetőjük eszeveszett tervét, lélekben, úgy látszik, mindegyik ugyanarra az áruló ötletre jutott, azaz: elől akart menni a kirohanásnál, hogy hármuk közül első, bár a tíz közt az utolsó legyen, aki megadja magát, s ezzel biztosítja magának azt a kis kegyelmet, amit ilyen viselkedéssel kiérdemelhet. De amikor Steelkilt tudtukra adta elhatározását, hogy az utolsó percig vezeti őket, valamilyen módon, a gazemberségnek valami finom tudományával összevegyítették eddig titkos terveiket, s midőn vezetőjük elszunnyadt, szóban is megnyitották egymás előtt lelküket néhány mondattal. Azután megkötözték kötéllal az alvót, betömték a száját, és az éjszaka kellős közepén kiáltozni kezdtek a kapitánynak.

Az azt hitte, gyilkosság készül, és vérszag után szimatolva fegyveres tisztjeivel és szigonyosaival előrerohant. A csapóajtót néhány pillanat alatt felnyitották, és a hitszegő szövetségeselek kezét-lábát megkötözve levegőbe emelték még mindig küszködő vezérüket, s azonnal maguknak tulajdonították az érdemet, hogy őrizetbe vettek egy embert, aki gyilkolni készült. De őket is nyakon csípték s végigvonszolták a fedélzeten, mint a döglött marhát, és egymás mellett felhúzták őket a fővitorla kötélzetére, mint három húskoloncot, s ott lógtak reggelig.

- Döglöjtek meg! - kiáltotta a kapitány, s fel-alá járt előttük. - A keselyűk sem nyúlnának hozzátok, ti gazfickók!

Napkeltekor egybehívott minden embert, elkülönítve a volt zendülőket azoktól, akik nem vettek részt a lázadásban, s azt mondta az előbbieknél, hogy nagy kedve volna végigkorbácsolni őket - s egészében meg is tenné -, meg kellene tennie, az igazságosság is ezt kívánja, de most az egyszer, tekintetbe véve, hogy idejekorán megadták magukat, elengedi őket egy kis dorgálással, amit népiesen tüstént el is mondott.

- Ami pedig titeket illet, ti dögvész gazemberek - fordult a kötéleten lógó három emberhez -, titeket felvagdostatlak fasírozottnak - és kötelet ragadva teljes erejéből végigtáncoltatta a két áruló hátán; még üvölni sem tudtak, csak élettelenül lógatták oldalt fejüket, mint a rajzokon a két keresztre feszített lator.

- Kimarjul a csuklóm tőletek - kiáltotta végül -, de jut még elég kötél neked is, te hörcsög, aki nem adta meg magad! Vegyétek ki a tömést a szájából, hadd halljuk, mit tud mentségére felhozni.

A kimerült lázadó egy percig görcsösen mozgatta meggyötört állkapcsát, azután kínosan megfordítva a fejét, így sziszegett:

- Azt, és jól jegyezze meg, hogy ha megkorbácsol, megölöm!

- Azt mondd? Akkor lásd, mennyire félek tőled - és a kapitány ütésre emelte a kötelet.

- Jobb lesz, ha nem! - sziszegte a tavi ember.

- De meg kell lennie! - A kötélmegint hátralendült, ütésre készen.

Steelkilt valamit sziszegett, senki sem hallotta, csak a kapitány, az pedig, mindnyájuk csodálkozására, hátrahőkölt, kétszer vagy háromszor gyorsan végigment a fedélzeten, azután hirtelen eldobta a kötelet, és így szólt:

- Nem verem meg, hadd menjen. Vágjátok le, halljátok?!

Az alsóbb tisztek siettek, hogy teljesítsék a parancsot, de feltartóztatta őket egy sápadt, bekötött fejű ember - Radney, az első tiszt. Az ütés óta ágyban feküdt, de aznap reggel meghallotta a csödületet a fedélzeten, előmászott, s eddig csak figyelte a jelenetet. Szája komisz állapotban volt, alig tudott beszélni, de motyogott valamit, hogy ő hajlandó és képes is megtenni, amit a kapitány nem mert, azután felkapta a kötelet, s közelebb lépett megkötözött ellenfeléhez.

- Gyáva! - sziszegte a tavi ember.

- Az vagyok, de ez meg a tiéd! - A tiszt már éppen ütni akart, mikor egy újabb szisszenés megállította felemelt karját. Habozott, majd további habozás nélkül beváltotta szavát, Steelkilt fenyegetése ellenére, bármi volt is az. A három embert azután levágták, mindenki munkába állt, s a rosszkedvű matrózok mogorván hajtották a csattogó-zakatoló vasszivattyúkat.

Aznap, közvetlenül sötétedés után, mikor az egyik őrség pihenőre tért lenn, kiáltozás hallatszott a matrózszállásról; a két remegő áru felrohant, megostromolta a kabinajtót, s azt mondta, nem mer együtt lakni a legénységgel. Sem fenyegetéssel, sem pofonokkal, rúgásokkal nem tudták visszazavarni őket, így hát saját kérésükre megkapták a legelső kamrát menedékkül. A többiek között azonban a lázadásnak semmi nyoma nem mutatkozott. Ellenkezőleg, talán Steelkilt ösztönzésére, elhatározták, hogy a legteljesebb nyugalomban maradnak, minden parancsnak engedelmeskednek, s mikor a hajó kikötőbe ér, testületileg elhagyják. De az utazás meggyorsítására megegyeztek egy dologban - nevezetesen abban, hogy nem jelentik a bálnákat, ha felbukkannának. Mert a lék és egyéb veszedelmek ellenére a *Hej oda* most is tartott árbocőrséget, és a kapitánya most is éppoly szívesen csónakba szállt volna egy halért, mint első nap, mikor a vadászterületre értek; és Radney, az első tiszt éppoly szívesen felcserélte volna fekvőhelyét a csónakkal, s megkísérelte volna bekötözött szájával halálba dermeszteni a bálna eleven állkapcsát.

A tavi ember azonban, bár társait rábeszélte, hogy vállalják ezt a tartózkodó viselkedést, fenntartotta magának a maga tervét (legalábbis addig, míg minden véget nem ér), a maga egyéni bosszúját az ellen, aki szíve legközepébe döfött. Radney, az első tiszt őrségéhez tartozott; s mintha az eszeveszett tiszt legalább félúton elébe akart volna menni végzetének, a kapitány határozott tanácsa ellenére ragaszkodott hozzá, a korbácsolási jelenet után is, hogy újra átvegye éjszakai őrsége vezetését. Erre és még néhány mozzanatra építette Steelkilt módszeresen bosszútervét.

Éjszaka Radney azt a tengerészhez nem illő szokást vette fel, hogy leült a tatfedélzet mellvédjére, ott, ahol az egyik csónakot függesztették fel valamivel a hajó oldala fölé; s karjával a csónak oldalára támaszkodott. Ebben a helyzetben köztudomásúlag néha elszunnyadt. A csónak és a hajó közt meglehetősen ür tátongott, s odalenn a tenger hullámzott. Steelkilt kiszámította az alkalmas időt, s úgy vélte, hogy elárultatása után a harmadik napon hajnali kettőkor kell majd őrt állnia. Szabad idejében valamit igen gondosan font a matrózszálláson két őrség közt.

- Mit csinálsz? - kérdezte egyik matróztársa.

- Na, mit gondolsz? Mire formázik?

- Olyan, mint a batyudra való zsinór, de úgy nézem, igen furcsa.

- Igen, meglehetősen furcsa - mondta a tavi ember, s kartávolságnyira eltartotta magától -, de azt hiszem, megteszi. Komám, nincs elég madzagom, nem tudsz adni?

A matrózszálláson azonban nem volt madzag.

- Akkor az öreg Radtól kell kérnem. - És felállt, hogy hátra megy.

- Csak nem akarsz tőle kunyorálni? - mondta egy matróz.

- Miért ne? Gondolod, hogy nem tesz meg nekem ennyit, mikor végül is magát segíti vele?

Odament a tiszthez, nyugodtan ránézett, és madzagot kért tőle, hogy megjavítsa a függőágyát. Megkapta - sem a madzagot, sem a batyuzsinórt nem látta többé senki; de a következő éjszaka egy szorosan hálóba font vasgolyó fordult ki egy kevéssé a tavi ember zubbonya zsebéből, mikor a kabátot függőágyába gyűrögette párnának. Huszonnégy órával később elérkezett volna őrállásának ideje, a végzetes óra - közel ahhoz az emberhez, aki képes volt szundikálni a hajósok mindig tátongó sírja fölött, és Steelkilt előrenéző lelkében a tiszt már betört homlokú, merev, kinyújtott hullá volt.

De uraim, egy bolond megmentette a leendő gyilkost a tervezett véres tettől. Bosszúja mégis teljes volt, noha mégsem ő lett a bosszúálló. Valami titokzatos elrendelés folytán az Ég átvette az ő kezéből a magáéba a kárhozatos dolgot, amire készült.

Éppen hajnalhasadás és napkelte között, a második napon, mikor a fedélzetet mosták, egy ostoba tenerifei ember, aki vizet húzott a hajóperemről, hirtelen felkiáltott:

- Ott úszik! Ott úszik!

- Szent Isten, micsoda bálna volt! Moby Dick.

- Moby Dick?! - kiáltotta Don Sebastian. - Szent Domonkosra, matróz úr, hát megkeresztelik a bálnákat? Kít nevez ön Moby Dicknek?

- Egy nagyon híres, fehér, pusztító, halhatatlan szörnyeteget, Don Sebastian, de ez nagyon hosszú történet volna...

- Halljuk, halljuk! - kiáltották az összesereglett fiatal spanyolok.

- Nem, uraim, nem lehet. Most nem tudom elbeszélni. Hagyjanak egy kis lélegzethez jutni.

- Chichát! Chichát! - kiáltotta Don Pedro. - A mi fürge barátunk sápadtnak látszik. Töltsétek meg üres poharát!

- Nem kell, uraim. Egy perc és máris folytatom. Hát uraim, a tenerifei ember, mikor oly hirtelen észrevette a hőszerű bálnát, ötven méterre a hajótól, elfeledkezett a matrózok egyezségéről, és a pillanat izgalmában ösztönösen és akaratlanul is hírt adott a bálnáról, amelyet a három mogorva árbócór már jó ideje észrevett. Minden felbolydult.

- A Fehér Bálna! A Fehér Bálna! - kiáltozta a kapitány, a tisztek, szigonyosok, akiket nem tartottak vissza az ijesztő szóbeszéddek, s mindnyájan szerették volna elejteni a híres és értékes halat, a makacs legénység pedig bosszúsan és káromkodva nézte a hatalmas, tejszínű tömeget, amely a ferdén sütő nap fényében úgy csillogott, játszatta színét a kék hajnali tengerben, mint az eleven opálkő. Furcsa végzet hatja át, uraim, az ilyen események egész menetét, mintha valóban már azelőtt kirajzolták volna őket, mielőtt a világ térképe elkészült volna. Az első tiszt főembere a lázadó volt, s ha maga után húzta őket a hal, neki kellett mellette ülnie és parancsra beszélni vagy kiengedni a kötelet, amíg Radney lándzsájával a csónakorrban állt. Sőt midőn a négy csónakot leengedték, az első tiszt indult el először, és senki nem ordított

vadabban a gyönyörűségtől, mint az evezőjének feszülő Steelkilt. Kemény evezés után szigonyosuk eltalálta a bálnát, és Radney lándzsával a kezében az orra ugrott. Úgy látszik, mindig megbőszült a csónakban. Most azt kiáltotta bekötött szájával, hogy rakják a bálna hátának legtetejére. Nosza, az evezősei fel és alá vitték a vakító tajtékban, amely egybemosta a két fehérséget, míg egyszer hirtelen a csónak, mintha valami elsüllyedt párkánynak ütődött volna, felbillenve kilökte az álló tisztet. Abban a pillanatban, mikor a bálna csúszós hátára esett, a csónak felegyenesedett és félrevágódott a hullámmal, Radney pedig átsodródott a tengerben a bálna túlsó oldalára. Felütközött a habból, és egy pillanatra homályosan látszott a tajtékfátyolon át, amint lázasan igyekezett Moby Dick szeme elől elhúzódni. De a bálna örvényt kavarva hirtelen megfordult, megragadta az úszót, és magasan kiemelkedve vele, fejjel alá vágódott és lemerült.

Közben, mikor a csónak fenekét az első lökés érte, a tavi ember meglazította a kötelet, hogy hátracsúszhassanak az örvényből, aztán nyugodtan és elgondolkozva figyelt. De egy hirtelen szörnyű rántás gyorsan odaparancsolta kését a kötélhez. Elvágta, és a bálna szabad volt. Némi távolságra Moby Dick újból kiemelkedett, Radney vörös gyapjúingének néhány foszlányával a fogai között, amelyekkel elpusztította az első tisztet. Mind a négy csónak újból hajtani kezdte, de a bálna elsiklott előttük, és végül teljességgel eltűnt.

A *Hej oda* idejekorán elérte a kikötőjét - egy vad, elhagyatott helyet -, ahol egyetlen civilizált lény sem akadt. Ott a tavi ember vezetésével, öt vagy hat matrózt kivéve, valamennyi közember kitervelten a pálmafák közé szökött; később, amint kiderült, elvettek egy nagy kettős harci csónakot a vadaktól, és elvitorláztak valami más öböl felé.

A hajó létszáma tehát maroknyira olvadt, s a kapitány a szigetlakókat szólította fel, hogy segítsenek vesződéses munkájukban, mert ki kellett emelni a hajót, s úgy tömni be a léket. De a fehérek kis csapatának oly szüntelen éberséggel kellett veszélyes szövetségeseik felett éjjel-nappal őrködniük, és oly kemény munkát kellett végezniük, hogy mire a hajó ismét útra készen állt, egészen legyengültek, s a kapitány nem mert útra kelni velük a nehéz vitorlásra. Tanácsot tartott tisztjeivel, s olyan messze horgonyozta le a hajót a partról, amilyen messze csak lehetett; megtöltette és beállította két ágyúját a hajóorrba. Gúlába rakatta muskétáit a farban, azután figyelmeztette a szigetlakókat, hogy a saját biztonságuk érdekében ne közelítsék meg a hajót, majd magához véve egy embert, vitorlát bontott legjobb bálnavadász csónakján, és az ötszáz mérföldnyire fekvő Tahiti felé kormányzott, hátában a széllel, hogy erősítést hozzon legénységének.

Hajózásuk negyedik napján nagy csónakot vettek észre, amely egy alacsony korallsziget mellett futott. A kapitány más irányba kormányzott, de a vad hajó utánavetette magát, s hamarosan Steelkilt hangja csattant rájuk, hogy álljanak meg, különben elgázolja őket. A kapitány pisztolyt vett elő. Két lábával a két összekapcsolt harci csónak orrán a tavi ember csúfondárosan nevetett, és biztosította, hogy ha csak kattan is a pisztoly kakasa, tajtékba és buborékba temeti.

- Mit akarsz tőlem?! - kiáltotta a kapitány.

- Hova készül? Mit keres ott? - kérdezte Steelkilt. - Ne hazudjon!

- Tahitiba megyek, emberekért.

- Nagyon jó. Hadd megyek át egy percre. Békességgel járok. - Azzal kiugrott a csónakból, a bárkához úszott, és átkapaszkodva a peremén, szemtől szembe állott a kapitánnyal.

- Tegye keresztbe a karját, uram, és vesse hátra a fejét! Most mondja el utánam: esküszöm, hogy amint Steelkilt elhagy, kikötök azon a szigeten, és ott maradok hat napig. Ha nem teszem meg, vágjon belém az istennyila.

A kapitány megtette.

- Jó tanítvány - nevetett a tavi ember. - Adios, señor! - Beleugrott a tengerbe, és visszaúszott társaihoz.

Steelkilt szemmel tartotta a bárkát, amíg rendjén partot ért, és felhúzták a kókuszfák gyökeréig, azután újra vitorlát bontott, és idejében megérkezett a maga úticéljához, Tahitiba. Ott kedvezett neki a szerencse: két hajó készült Franciaországba, és gondviselészerűen éppen annyi emberük hiányzott, ahányat a matróz vezetett. Hajóra szálltak; s így egyszer s mindenkorra megelőzték kapitányukat, ha annak szándékában állt volna, hogy törvényes megtorlást kérjen ellenük.

Vagy tíz nappal a francia hajók indulása után megérkezett a bálnavadász csónak, s a kapitány kénytelen volt felvenni néhány civilizáltabb tahiti bennszülöttet, akik valamennyire jártasak voltak a tengeren. Kibérelt egy kis hajót, s visszatért vele a magáéhoz. Miután ott mindent rendben talált, folytatta útját.

Senki sem tudja, uraim, hol van most Steelkilt: de Nantucket szigetén Radney özvegye még mindig kijár a tengerhez, amely nem hajlandó visszaadni halottait; és álmában még mindig látja a szörnyű Fehér Bálnát, amely elpusztította férjét.

- Befejezte? - kérdezte Don Sebastian nyugodtan.

- Igen, Don Sebastian.

- Akkor, kérem, mondja meg, hogy legjobb meggyőződése szerint igaz-e lényegében a története. Annyira meghökkentően csodálatos. Megbízható forrásból hallotta? Ne haragudjék rám, ha okvetetlenkedőnek látszom.

- Ránk se haragudjék, matróz úr, mert mindnyájan csatlakozunk Don Sebastian kérelméhez! - kiáltotta a társaság rendkívüli érdeklődéssel.

- Van szent Biblia az Arany fogadóban, uraim?

- Nincs - mondta Don Sebastian -, de ismerek egy közel lakó becsületes papot, aki hamarosan szerez nekem. Elmegyek érte. De jól meggondolta? A dolog komolyra válhat.

- Legyen szíves, uram, hozza magával a papot is.

- Bár most nincsen Limában inkvizíció - mondta a társaság egyik tagja a másiknak -, mégis félek, hogy matróz barátunk magára haragítja az érsekséget. Húzódjunk vissza jobban a holdfényből. Nem látom értelmét a dolognak.

- Bocsásson meg, uram, hogy ön után szaladok, de hadd kérjem meg: legyen szíves, hozza magával a legnagyobb Bibliát, amit csak talál.

- Itt van a pap, hozza a Bibliát - mondta Don Sebastian komolyan, mikor egy magas, ünnepléses alakkal visszatért.

- Hadd vegyem le a kalapom! Most lépjen, szentatyám, jobban a fényre, és tartsa elém a szentírást, hogy megérinthessem.

- Esküszöm az égre és a magam becsületére, hogy a történet, amit elmondtam önöknek, uraim, lényegében és nagy vonásaiban igaz. Tudom, hogy igaz. Ezen a féltéken esett meg. Jártam a hajón, ismertem a legénységet, láttam Steelkilt, és beszéltem vele Radney halála óta.

Tizennyolcadik fejezet A TINTAHAL; A BÁLNÁZÓKÖTÉL

A Crozet-szigetektől északkeletre vettük utunkat, és hatalmas planktonmezők közé kerültünk; e kicsi, sárga anyagon él nagyjából a sziláscet. Hosszú mérföldeken át hullámzott körülötünk; mintha véget nem érő érett, arany búzatáblák között vitorláznánk.

A második napon egy csomó sziláscetet láttunk, amelyek, biztonságban lévén az ámbráscet-vadász *Pequod* támadásától, nyitott szájjal, lomhán úsztak a planktonmezőn keresztül, s a szájukban levő rojtos szálak csodálatos zsaluja révén kiszűrték a táplálékot az ajkukon visszacsorduló vízből.

Mint a reggeli aratók, akik egymás mellett lassan, karéjban viszik előre kaszájukat a mocsaras rétek hosszú, nedves fűvében, úgy úsztak ezek a szörnyek furcsa, sercegő, metsző hanggal, és végtelen, kék rendeket hagytak maguk mögött a sárga tengeren.²

De csupán a hang emlékeztetett az aratókra. Az árboccsúcsról figyelve hatalmas, fekete testük leginkább élettelen sziklatömbre hasonlított, különösen, ha megálltak s egy ideig mozdulatlanul lebegtek. Ahogy India nagy vadászterületein az idegen távolabbról elhalad a síkságon fekvő elefántok mellett s nem ismeri fel, csupasz, megfeketedett földkitüremkedéseknek nézi őket, ugyanúgy jár gyakran az, aki először látja a tenger leviatánjainak ezt a fajtáját. És ha végül fel is ismeri őket, roppant nagyságuk miatt alig hiszi el, hogy a túlbujánzó testtömeget ugyanaz az élet hatja át minden porcikájukban, mint a kutyákat vagy a lovakat.

Lassan nyomakodtunk előre a planktonmezőkön, a *Pequod* továbbra is északkeletnek tartott, Jáva szigete felé; könnyű fuvallat hajtotta előre törzsét, s a környező nyugalomban olyan szelíden hajlongott három magas, hegyes csúcsban végződő árboca a lanyha szélben, mint három szelíd pálma a síkságon. És nagy időközökben, ezüstös éjszakákon most is felbukkant a magányos, hívogató vízszugár.

De egy áttetszően kék reggelen, mikor csaknem természetfölötti nyugalom borult a tengerre, noha nem állt be tespedt szélcsend, mikor a napfény csillogó tükörfénye a vízen aranyujjnak látszott, amely azért fekszik keresztül rajta, mert titkoltól tilt el, mikor az osonó hullámok lágyan, suttogva hömpölyögtek, a látható világnak e mélységes csendjében Degu furcsa kísértetet vett észre a főárboc csúcsáról.

A távolban nagy, fehér tömeg bukkant fel lomhán, és egyre magasabbra, magasabbra emelkedve és kibontakozva a kékségből, végül úgy csillogott a hajó orra előtt, mint a hegyekről most lecsuszamlott hógörgeteg. Így villogott egy percig, ugyanolyan lassan alámerült és elsüllyedt. Azután még egyszer kiemelkedett, és némán ragyogott. Mintha nem bálna lett volna, vagy mégis Moby Dick az, gondolta Degu. A jelenés újból lemerült, de mikor újra előkerült, a néger pengeéles kiáltással mindenkit felriasztott szundikálásából:

- Ott! Ott van megint! Ott bukkant fel, egyenest előttünk! A Fehér Bálna! A Fehér Bálna!

² A tengernek az a része, amelyet a bálnavadászok „Brazil-partok” néven ismernek, nem azért kapta a nevét, mert helyenként sekélyesek és szakadások törik meg, mint az új-fundlandi partokat, hanem rendkívülién rétszerű jellegéért; azon a szélességi fokon állandóan nagy tömegben lebeg a plankton, s az okozza a jelenséget; errefelé gyakran vadásszák a sziláscetet

Erre a tengerészek a szárnyvitorlafákhoz rohantak, mint a méhek ellepik rajzáskor az ágakat. Ahab fedetlen fővel állt a tikkasztó napsütésben az oromárbocon, és egyik kezét messze maga mögé lökte, készen arra, hogy parancsokat tudjon inteni a kormányosnak; sóvár tekintetét abba az irányba vetette, amelyet odafönn Degu mozdulatlanul kinyújtott karja mutatott.

Talán a csendes, magányos vízszugár fel-felbukkanó kísértete hatott fokozatosan Ahabra, s ezért képes volt első látásra a szelídség és nyugalom képébe beleilleszteni a bálnát, amelyet üldözött, talán így volt, talán a sóvárgása árulta el, de akármi okozta is, alig látta meg világosan a fehér tömeget, hirtelen feszültséggel máris parancsot adott a csónakba szállásra.

A négy csónak hamarosan vízen járt, elől Ahabé, s mindegyik gyorsan evezett prédája felé. A bálna rövidesen alámerült, s amíg mi kiemelt evezővel felbukkanására vártunk, íme lassan feljött ugyanazon a helyen, ahol alámerült. Egy pillanatra csaknem teljesen elfeledkezve Moby Dickről, meredten néztük a legcsodálatosabb tüneményt, amit a titokzatos tengerek eddig megmutattak az emberiségnek. Hatalmas, kocsonyás, csillogó, krémszínű tömeg lebegett száz és száz méter hosszúságban és szélességben elterülve a vízen, közepéből megszámlálhatatlan hosszú kar ágazott szét és tekergőzött, csavarodott, mint egy fészekre való óriáskígyó, mintha vakon át akarna fogni minden közelébe eső szerencsétlen lényt. Nem volt kivehető feje vagy eleje, nem adta semmi észrevehető jelét az érzékelésnek vagy ösztönnek, csak lebegett ott a hullámokon az élet e fenyegető, alaktalan, sorsszerű kísértete.

Valami halk, szívó hanggal lassan megint eltűnt. Starbuck még mindig a felkavart vízre meredt, ahol az állat eltűnt, és vad hangon felkiáltott:

- Inkább kívántam volna tán Moby Dicket látni s megharcolni vele, mint téged, te fehér kísértet!

- Mi volt ez, uraim? - kérdezte Flask.

- A nagy tintahal, amit, úgy mondják, kevés bálnavadász hajó látott eddig, hogy haza is tért s beszámolt volna róla.

Ahab semmit se szólt, megfordította a csónakját, és visszavitorlázott a hajóhoz, a többiek éppoly szótlánul követték.

Bármilyen babonát fűznek is az ámbráscetvadászok ehhez a lényhez, annyi bizonyos, hogy rendkívül szokatlan külsejű lévén, ez a körülmény nagyban segített felruházni mindenféle csodálatos szörnyűségekkel. Oly ritkán látható, hogy - bár mindenki a tenger legnagyobb élőlényének tartja - mégis a legtöbb embernek csak homályos elképzelése van igaz természetéről és formájáról; mégis úgy tartják, hogy ez az állat adja az ámbráscet egyetlen táplálékát. Mert a többi bálnaféle a víz felszínén találja meg táplálékát, és az ember láthatja táplálkozás közben; az ámbráscet azonban egész ennivalóját ismeretlen víz alatti rétegekben keresi meg, és csupán következtetni tudunk rá, miből is áll voltaképpen ez az ennivaló. Néha, ha keményen üldözik, kiöklend valamit, ami feltevések szerint a tintahal letépett karja; némelyik ily módon előkerült végtag hosszúsága öt-tíz méternél is több volt. Úgy képzelik, hogy a szörnyeteg, amely e karokat viseli, rendszerint az óceán fenekéhez tapad velük, s az ámbráscetnek, más cetektől eltérően, azért van foga, hogy megtámadja és széttépje őket.

Rövidesen leírom majd a bálnavadász-jelenetet, hogy jobban megértsék a máshol bemutatott hasonló jeleneteket, s ezzel kapcsolatban beszélnem kell itt a varázslatos, néha rettenetes bálnázókötélről.

A halászatban eredetileg használt kötél a legjobb kenderből készült, s kátránnyal enyhén átgőzölték - nem itatták át, mint a rendes köteleket; mert a szokásos módon használt kátrány hajlíthatóbbá teszi a kötélverő kenderét, s a matrózok a közönséges hajóhasználatban alkalma-

tosabban kezelhetik, de a szokásos mennyiségű kátrány nemcsak hogy túlságosan megmerevítene a bálnázókötelet, amelyet pedig szoros tekercsbe kell rakni, hanem, amint azt a legtöbb tengerész kezdi már megtanulni, a kátrány általában éppenséggel nem fokozza a kötél tartósságát és erejét, bármennyire növeli is tömörségét és simaságát.

Az utóbbi években a manilakötél mint bálnázókötélnak való anyag teljesen kiszorította az amerikai halászatban a kendert, mert, bár nem olyan tartós, mint a kender, erősebb és sokkalta lágyabb és rugalmasabb, és én még hozzáteszem (mert van szépség mindenben), hogy sokkal csinosabb és illőbb a csónakhoz, mint a kender. A kender morcos, sötét legény, afféle indián; a manila pedig szemre olyan, mint egy aranyhajú cserkesz.

A bálnázókötel vastagsága mindössze másfél centiméter. Első látásra nem hinnéd olyan erősnek, amilyen valójában. A kísérlet kimutatja, hogy ötvenegy fonatának mindegyike megbír hatvan kilót; s az egész kötélnél csaknem háromtonnás szakítószilárdság van. Az átlagos ámbráscetre való kötél hosszúsága valamivel több háromszázötven méternél. A csónak fara tájékán, a kádban áll, spirális tekercsben, de nem úgy, mint a lepároló készülék kígyócsöve, hanem a koncentrikus spirálban futó „nyalábok” vagy rétegek egyetlen, tömören illeszkedő, saját formájú tömeget alkotnak, amelyen nincs rés, csak a „szíve”, a saját tengelyében keletkező kicsi, függőleges cső. Mivel a legkisebb csomó vagy hurok is letéphetné valakinek a karját, lábát, még az egész testét is, a kötelet a legnagyobb elővigyázattal rakják a kádba. Némelyik szigonyos egész reggelt eltölt ezzel a foglalatossággal: magasan viszi a kötelet, azután egy csigán ereszti le a kád fölé, hogy a tekercsbe rakás során megóvja minden lehető csavarodástól és töréstől.

Az angol csónakokban egy helyett két kádat használnak, s a kötelet folyamatosan tekerceslik mindkét kádba. Van valami előnye ennek, mert az ikerkádek aprók lévén, könnyebben beleférnek a csónakba, és nem terhelik meg annyira; míg ellenben az amerikai kád csaknem egy méter átmérőjű, és ennek megfelelő mélységű, s meglehetősen terjedelmes rakománya az olyan csónaknak, amelynek palánkja csak egy centiméter vastag, mert a bálnavadász csónak alja olyan, mint a veszedelmes jég: elosztva elég tekintélyes súlyt bír meg, de egy helyre összpontosítva nem sokat. Mikor az amerikai kötélhordóra ráillesztik a festett vászonborítót, olyan a csónak, mintha valami nagy esküvői tortát vinnének rajta ajándékba a bálnáknak.

A kötélnél mindkét vége szabad: az alsó vége a kádból emelkedik ki az oldalfala mentén, hurokban vagy karikában végződik, és nem kötik semmihez az égvilágon. Az alsó kötélvéget két okból kell így elrendezni. Először: könnyebb így hozzáerősíteni a szomszéd csónakról a zsinórtoldást, ha a sebzett bálna oly mélyre merül, hogy már-már elviszi egész hosszában a szigonyhoz erősített kötelet. Ilyen esetben persze a bálnát úgy csúsztatják át egyik csónakból a másikba, mint egy korsó sört, bár az első csónak azután is mindig a közelben kereng, hogy segíthessen társának. Másodszor: ez az elrendezés elengedhetetlen az általános biztonság miatt, mert ha a kötél alsó vége bármi módon a csónakhoz volna erősítve, s a bálna levinné az egész kötelet egy kurta perc alatt - amint azt meg is teszi néha -, akkor nem állna meg, hanem maga után rántaná a halálra ítélt csónakot a tenger mélységeibe, és ebben az esetben semmilyen kisbíró nem találná meg többé.

Mielőtt lebocsátják vadászatra a csónakot, a kötél felső végét hátraviszik a kádból, s ott megkerülik vele a kötéldúcot, majd előrehúzzák a csónak teljes hosszában, hogy cikcakkban nyugszik minden ember evezőnyelén vagy lapátmarkolatán, és verdesi a csuklóját evezés közben, és a két csónakperemnél váltakozva ülő evezősök között tekeregve elvisz a csónak legvégébe, az ólmozott ékekhez vagy vajatokhoz, ahol egy közönséges penna nagyságú fatő vagy pecek védi a lecsúszástól. Az évektől laza füzérben hajlik vissza az orrpalánkokra, azután megint a csónak belsejébe érkezik; itt vagy húsz-nyolcvan métert (az úgynevezett

ládakötelet) tekercsbe raknak a ládán, s a kötél még folytatja útját hátrafelé, és ott kötik a kurtaínhoz - ahhoz a kötélehez, amelyet közvetlenül a szigonyhoz erősítenek: de a kurtaín, mielőtt még a szigonyhoz érne, egy sereg titokzatos dolgon megy keresztül, amit túl fárasztó volna részletezni.

Így öleli át a bálnázókötél az egész csónakot bonyolult tekerkseivel: csaknem minden irányban befonja, végigkanyarogja. Minden evezős beleesik veszélyes kanyarulataiba, s a szárazföldi ember félénk szemében olyanoknak rémlenek, mint az indiai szemfényvesztők, akik a legmérgezőbb kígyók füzereit aggatják tréfálkozva végtagjaikra. És minden halandó anya fia beleborzong, hogy úgy remeg csontjaiban a velő, mint a kocsonya, mikor először ül a kendercsavarulatok között, s amíg teljes erejéből húzza a csónakot, azon gondolkodik, hogy a szigony bármelyik pillanatban váratlanul kiröpülhet, és ezek a szörnyű hurkok utánavágódnak, mint a csavaros istennyila. De a megszokás - furcsa dolog: mit el nem ér a megszokás! Vígabb ötleteket, hangosabb vidámságot, jobb tréfákat és ragyogóbb visszavágásokat mahagóni asztalod fölött sem hallasz, mint itt, a bálnavadász csónak centiméteres fehér cédrusfája fölött, a hóhér kötélhurkaiban; és mint a hat calais-i polgár Edward király előtt, a hat emberből álló legénység, mondhatni kötéllel a nyakán evez a halál torkába.

Egy kis gondolkodással talán most már megértik azt a sok bálnavadász-szerencsétlenséget - egy-egy nagy ritkán újságba is kerül -, hogy ezt vagy azt az embert kirántotta a kötél a csónakból, és elpusztult. Mert olyan az, mikor a kötél kirepül, mintha egy teljes erővel dolgozó gőzgép sokféle sivítása fogna körül, és minden csapkodó rúd, minden tengely és kerék súrolna. Még rosszabb, mert nem ülhetsz mozdulatlan ebben a veszélyes helyzetben, hisz a csónak úgy ring, mint a bölcső, majd egyik oldalra billensz, majd a másikra, minden előzetes figyelmeztetés nélkül, és csak ösztönös rugalmasságod ment meg attól, hogy oda ne repülj, ahonnan maga a mindent látó nap sem tud elővadászni.

Tizenkilencedik fejezet STUBB BÁLNÁT ÖL

Ha Starbucknek a tintahal megjelenése szörnyűséges volt, Kvikvegnek egészen mást jelentett.

- Ha látni őt tintahal - mondta a vadember, miközben szigonyát köszörülte felhúzott csónakja orrában -, akkor hamar látni őt ámbráscet.

A következő nap rendkívül csendes és tikkasztó volt, semmi különös nem kötötte le a *Pequod* legénységét, s alig tudtak ellenállni az üres tenger sugallta álomvarázslatnak. Az Indiai-óceánnak ezt a részét, ahol utaztunk, nem tartják a bálnavadászok mozgalmas területnek; vagyis ritkábban látni rajta delfint, repülőhalat és az elevebb vizeknek más mozgékony lakóit, mint például a Rio de la Plata vidékén vagy Peru partmenti vizein. Rajtam volt a sor, hogy az előárboc csúcsán öröködjem; vállamat a meglazított kötélnek támasztva lustán ringatóztam ide-oda a varázslatos levegőben. Semmilyen elhatározás nem tudott ellenállni neki, ez az álomhangulat elringatta öntudatomat, s végül lelkem kiröppent testemből, bár testem tovább lengett, mint az inga szokott, jóval azután is, hogy az erő, amely először megmozdította, megszűnt.

Mielőtt a teljes elfeledkezés előtört volna, észrevettem, hogy a fő- és a hátsóárbocon örökdő matrózok már szunyókálnak. Végül azután mind a hárman élettelenül imbolyogtunk a keresztrudakon, és a szunyókáló kormányos odalenn minden lengésünkre bölintott egyet. A hullámok is bólogattak tunya tajtékjukkal, és a tenger széles révületén át kelet bölintott nyugatnak, és a nap mindeneknek.

Hirtelen, mintha buborékok törtek volna fel lezárt szempilláim alatt, kezem mint a harapófogó ragadta meg a köteleket, valami láthatatlan kegyes közbenjáróm megóvott: összerázkódva magamhoz tértem. És íme, közel a hajó bal oldalához, alig nyolcvanméternyire óriási ámbráscet ringatózott a vízen, mint egy vitorlás felfordult törzse, széles, sima, etiópiai színű háta úgy csillogott a napon, mint a tükör. A bálna lustán hömpölygött a hullámvölgyekben, minduntalan lomhán fellövellte gőzös vízsugarát, s olyan volt, mint valami pocakos polgár, aki pipáját szívja egy meleg délután. De ez volt az utolsó pipád, szegény bálna. Mintha valami varázsló vesszeje érintette volna meg, az álmos hajó és minden alvója egyszerre ébrenlétre rezzent, és több mint húsz hang, a hajó minden részéről, egyidőben a három ór jelzésével, a szokásos kiáltást harsogta, míg a nagy hal lassan és szabályosan levegőbe fújta a csillogó tengervizet.

- Eloldani a csónakokat! Szél iránt fordulni! - kiáltotta Ahab. És a saját parancsának engedelmeskedve lependerítette a kormánykereket, mielőtt a kormányos a küllőhöz nyúlhatott volna.

A legénység kiáltozása alighanem megriasztotta a bálnát, mielőtt még a csónakok vízen lettek volna, méltóságteljesen megfordult, és elúszott szél után, de oly állhatatos nyugalommal, és úszás közben oly kevés fodrot vert, hogy Ahab mégsem tartotta túl riadtnak, parancsot adott hát, hogy ne használjunk evezőt, és senki se beszéljen másképpen, csak suttogva. Úgy ültünk, mint az ontariói indiánok a csónak peremén, s így lapátoltunk gyorsan, de csendesen, mert a szélcsend miatt nem lehetett a zajtalan vitorlákat felhúzni. Amíg mi így siklottunk előre a vadászatra, a bálna hirtelen függőlegesen levegőbe vágta a farkát vagy tíz méter magasra, s azután alámerült, mint egy elsüllyedt torony.

- Ellépett! - hangzott a kiáltás. S erre a jelzésre Stubb tüstént elővette gyufáját, és meggyújtotta pipáját, mert most szünet következett. Miután eltelt az alámerülés ideje, a bálna ismét fel-

bukkant, jóval közelebb a pipás csónakjához, mint a többiekéhez. Stubb számított is az elejtés dicsőségére. Most már világos volt, hogy a bálna végre észrevette üldözőit. Szükségtelenné vált hát minden csendesség és elővigyázatosság. Ledobtuk a lapátokat, és az evezők hangosan működni kezdtek. Stubb pedig, még mindig pőfékelve, támadásra buzdította legénységét.

Igen nagy változásokon ment át a hal; ráébredt a veszélyre, és „pipálva” úszott: fejét ferdén kiemelte a rohanás kavarta eszeveszett tajtékából.³

- Nyomjátok, emberek, nyomjátok! Ne siessetek, van elég idő, csak nyomjátok, nyomjátok, mint a ménkű, ennyi az egész! - kiáltotta Stubb, és beszéd közben ömlött szájából a füst. - Nyomjátok hát, hosszú, erős csapásokat, Tastego! Nyomjad, Tas fiam, nyomjátok mindnyájan, de nyugalom, csak nyugalom, csak csigavér, kényelmesen, kényelmesen, csak nyomjátok, mint a halálveszedelem, mint a vigyorgó ördögök, hogy a holtak felemelkedjenek a sírjukban, ennyi az egész, fiúk. Nyomjátok!

Az indián válaszképpen valami régi csatakiáltást harsogott az égre.

- Vu-u! Va-hi! - ordította, és a száguldó csónakban minden evezős akaratlanul előrebillent a sóvár indián vezércsapásától.

Vad kiáltására mások éppoly vad üvöltéssel válaszoltak.

- Ki-hi! Ki-ki! - ordította Degu, és előre-hátra feszült ülésén, mint a lépkedő tigris ketrecében.

- Ka-la! Ku-lu! - süvöltötte Kvikveg, mintha egy falat zsványpecsenye felett cuppogna az ajkával. És így metszették a csónakok a tengert, evezőcsapásokkal és ordítózásokkal. Közben Stubb, aki helyén maradt a csónak farában, tovább buzdította embereit támadásra, s egész idő alatt fújta a füstöt. Mintha az életük függne tőle, úgy húztak és erőlködtek, míg el nem hangzott a várva várt kiáltás:

- Állj fel, Tastego! Vágj bele!

A szigony kirepült.

- Vissza!

Az evezősök visszafelé nyomták a csónakot, s abban a pillanatban valami forrón és sziszegve súrolta mindnyájuk csuklóját. A varázslatos kötél. Egy pillanattal előbb Stubb még kétszer áttekerte a kötélűcon, ahonnan a fokozott gyors súrlódás miatt most kék kenderfüst szállt fel, és összekeveredett a tiszt folytonos pipafüstjével. A kötél körbe- és körbejárta a kötélűcot, és ugyanígy, még mielőtt odajutott volna, hólyagot húzva keresztülment Stubb mindkét kezén, amelyről véletlenül leestek a kézvédők: a tűzdelt vászon négyszögek, melyeket ilyenkor néha felvesznek. Olyan volt ez, mintha az ellenség éles kétélű kardjának pengéjét fognád, s az ellenség egész idő alatt ki akarná csavarni szorításodból.

- Megvizezni a kötelet! Megvizezni a kötelet! - kiáltotta Stubb a kád mellett ülő evezősnek, aki lekapta kalapját, és vizet zúdított a kötélre.⁴ A kötelet még néhányszor körülcsavarták, s

³ Más helyen látni fogjuk, milyen könnyű anyagból van az ámbráscet hatalmas fejének egész belseje. Bár látszólag igen tömör, valójában a legkönnyebb fajsúlyú része. Könnyen a levegőbe emeli, és ezt minden alkalommal meg is teszi, ha a legnagyobb sebességgel úszik. Amellett fejének felső része elől olyan széles, a csúcsosodó alsó rész pedig úgy hasítja a vizet, hogy mikor felemeli a fejét, mintegy átalakul meredek orrú, lomha gályából hegyes elejű New York-i révkalauzcsónakká

⁴ Részben, hogy megmutassam, mennyire elengedhetetlen ez, hadd mondjam el itt a következőt: a holland halászatban rongyot használnak a kifeszülő kötél nedvesítésére, más hajókon faszapulyt vagy merítőt készítenek oda erre a célra. Legkényelmesebb azonban a kalap

most már kezdett tartani. A csónak úgy repült a vízen, mint az összes uszonyával dolgozó cápa. Stubb és Tastego helyet cserélt - orrból a farba -, ami igazán imbolygó munka volt abban a nagy dobálódzásban.

A csónak felső részén végighúzódo, remegő kötélből, amely már feszesebb volt, mint a hegedűhúr, azt hihetted volna, hogy a csónaknak két éle van - egyik a vizet vágja, másik a levegőt -, s ezért kavarja egyszerre a két ellentétes elemet. Szüntelen vízesés zubogott az orránál, állandó örvény a nyomdokvizében, és a bent ülők legkisebb mozdulására, még egy ujj moccanására is az egész remegő, recsegő jószág kihajolt vonagló peremével a tengerre. Így rohantunk: minden ember körömmel-foggal kapaszkodott az ülésbe, hogy ki ne repüljön a tajtékba, és Tastego magas alakja a kormányvezetőnél csaknem kétrét hajlott, hogy lejjebb hozza súlypontját. Mintha egész Atlanti- és Csendes-óceán maradt volna el, úgy repültünk előre, míg végre a bálna valamelyest lassabban menekült már.

- Beszedni! Beszedni! - kiáltotta Stubb az orrban ülőnek, és arccal a bálna felé fordulva mindenki kezdte a csónakot közelebb húzni a bálnához, amely még mindig vontatta őket maga után. Felnyomultak a bálna oldala mellé, és Stubb szilárdan megtámasztva térdét az esetlen hajócölöpön, szüntelenül döfködte a menekülőt; parancsára néha a csónak elfarolt a bálna szörnyű hánykolódásától, majd odanyomult megint, újabb lándzsázásra.

Most már mindenütt vörös áradat folyt le a szörny hátán, mint csermelyek a hegyen. Meggyötört teste nem tengervízben, hanem vérben kavargott, s a vér méterekre mögöttünk is forrt és bugyborékol. A ferde nap rásütött erre a bíbor tóra a tengerben, sugara visszaverődött az arcokra, s mindenki rézbőrűnek látta a társát. A bálna szelelőlyukából ezalatt egyik fehér gőzsugár a másik után tört elő a haláltusában, az izgatott tiszt szájából pedig egyik füstpamacs a másik után. Stubb minden dőfés után behúzta elgörbült lándzsáját a hozzáerősített kötéllel, azután néhányszor gyorsan a csónak pereméhez csapva újra meg újra kiegyenesítette, és újra meg újra belevágta a bálnába.

- Odahúzni! Odahúzni! - kiáltotta az orrevezősnek, mikor az ernyedő bálna haragja alábbhagyott. - Odahúzni! Közelebb! - s a csónak a bal oldala mellé állt. Akkor Stubb messze kinyúlt a csónakból, lassan beleforgatta hosszú, éles lándzsáját a bálnába, és óvatosan forgatta benne tovább, mintha vigyázva valami aranyóra után tapogatna, amelyet a bálna lenyelt, s amelyet nem szeretne összetörni, mielőtt előpiszkálja. Az aranyóra, amit keresett, a hal szíve-élete volt. És most rátalált: mert a szörnyeteg révületéből átcsapott a „rohamnak” nevezett leírhatatlan állapotba, szörnyűségesen hánytorgott vérében, s áthatolhatatlan, eszeveszett, fortyogó tajtékba burkolta magát, úgyhogy a veszélyeztetett csónak tüstént elfordult, s így is sokat kellett vakon küszködnie, míg kivergődött a tébolyult félhomályból a napvilág tiszta levegőjére.

A bálna csillapodó rohamában még egyszer szem elé vergődött; egyik oldaláról a másikra hengeredett; fújórése éles, recsegő, kapkodó lélegzéssel görcsösen kitágult és összehúzódott. Végül egyre-másra csomós, alvadó vért lövellt a dermedt levegőbe, amely mintha vörös bor bíbor seprője lett volna, s amely visszahullott, és végigcsurogva a bálna mozdulatlan oldalán a tengerbe futott. A hal szíve megszakadt.

- Meghalt, Stubb úr! - mondta Degu.

- Igen, kiégett mind a két pipa. - Stubb kivette szájából a pipáját, és vízbe szórta a hamut; s egy percig elgondolkodva nézte keze művét, a hatalmas tetemet.

Huszadik fejezet STUBB VACSORÁJA

Stubb a hajótól elég messze ölte meg bálnáját. Szélcsend volt, ezért hát egymás elé fogtunk három csónakot, s megkezdődött a hosszadalmas munka: odavontatni a zsákmányt a *Pequod*-hoz. Most, midőn tizenhét, harminchat karunkkal, száznyolcvan ujjunkkal lassan, órákon át veszködtünk a tengerben úszó élettelen, lomha tetemmel, amely csak néha, nagy időközökben mozdult meg, most jó bizonyítékát kaptuk, milyen hatalmas az általunk mozgatott tömeg. Mert Kínában, a nagy Hang Ho csatornán, vagy hogyan is hívják, négy-öt munkás gyalogszerrel elvontat egy nagyobb, megrakott dzsunkát, óránként egy mérföldön; de ez a nagy bárka, amit olyan nehezen vontattunk, úgy ment előre, mintha ólomérccel volna töltve a gyomra.

Besötétedett, de a *Pequod* főárbocozatán fenn és lenn három fény irányította homályosan utunkat, közelebb értünk s láttuk, hogy Ahab több lámpás közül egyet leenged a mellvéden át. Szórakozottan nézte a dagadozó bálnát, majd kiadta a szokásos parancsot, hogy éjszakára helyezték biztonságba, és átnyújtva lámpását egy matrónak, lement kabinjába, és nem jött elő reggelig.

Bár a bálna üldözésében Ahab kapitány szokásos tetterejével - mondjuk: élénkségével - vett részt, mégis, most, mikor az állat elpusztult már, mintha valami homályos elégedetlenség, türelmetlenség vagy reménytelenség támadt volna föl benne, mintha a bálna arra emlékeztetné, hogy Moby Dicket még ezután kell megölnie, és ha még ezer bálnát hozunk is a hajóhoz, az se mozdítja elő egy fikarcnyit se nagy, megszállott tervét. A *Pequod* fedélzetén hamarosan támadó zajokból azt hihette volna az ember, hogy mindenki horgonyt vetni készül a mélyben; nehéz láncokat húzkodtak a padlón, és csörögve kihajították őket az oldalrészeken. De ezek a csörömpölő kötelek a hatalmas tetem kikötésére szolgálnak, nem a hajóéra. Fejét a tathoz kötötték, farkát az orrhoz, s a bálna fekete törzse most szorosán a hajó törzse mellett fekszik, az éj sötétségében, amelyben elmosódnak fenn az árbocok és keresztrudak, olyan ez a kettő - a bálna és a hajó -, mint két óriási, igába fogott ökör, amelyek közül az egyik pihen, a másik állva marad.⁵

Ha a komor Ahab teljes nyugalomban volt - már amennyire a fedélzeten tudni lehetett -, második tisztje, Stubb, a hódítástól felhevülten, szokatlan, bár jóindulatú izgalmat árukt el. Oly meglepően sürgött-forgott, hogy hivatalos feljebbvalója, a higgadt Starbuck csendesén ráhagyta egy időre a dolgok teljes irányítását. Stubb élénkségének egyik kicsi előmozdítója hamarosan furcsán kiderült. Stubb életművész volt, s tán mértéktelenül is szerette a bálnát, mint ínycsiklandozó ételt.

- Sültet, sültet, mielőtt aludni megyek! Te Degu, eredj le, és vágj ki egy darabot a vékonyából nekem.

⁵ Legjobb lesz itt egy kis értekezést tartani. A hajó a melléje kötött bálnát legerősebben és legmegbízhatóbban a farkánál fogva tartja; ez a része, tömörebb lévén, nehezebb, mint a többi testrész (kivéve az oldaluszonyokat), s mivel holtan is hajlékony marad, mélyen a felszín alá süllyed. Csónakból nem férhet hozzá kézzel az ember, hogy rátegye a láncot. De ezt a nehézséget szellemesen legyőzték: vékony, erős kötelet készítenek elő, a végére fapótát erősítenek, közepére súlyt, a másik végét a hajóhoz kötik. Úgyes mesterkedéssel a fapótát alul átvezetik a test túlsó felére, ott felemelik, s miután így átfogta a bálnát, a lánc már hamar a helyére kerül; körülcsúsztatják a testen, és szorosán rögzítik a farok legkeskenyebb részén, a kormányuszonyok vagy szárnyak elágazási pontján

Itt tudni kell, hogy ezek a vad halászberek általában nem fizettetik meg a nagy katonai alapelvnek megfelelően az ellenféllel a háború folyó költségeit (legalábbis az utazás eredményének elszámolása előtt nem), de egyszer-másszor találni olyan nantucketit, aki igazán szereti az ámbráscetnek Stubb által megjelölt részét, beleértve a test csúcsos elejét.

Éjfél tájra a sült ott volt, szeletekre vágva és megsütve; és két ámbráolajjal égő lámpás fényénél Stubb keményen állt ámbráscet vacsorája fölött a motollafejnél, mintha a motolla pohárszék volna. Nemcsak Stubb lakmározott aznap éjszaka bálnahúst. Majszolásukat az ő csámcsogásába vegyítve, ezernyi-ezer cápa rajzott a halott leviatán körül, és cuppogva falta szalonnáját. A néhány alvó lenn a kamrában gyakran arra riadt, hogy a cápák farka a hajótörzshöz csapódik, pár centiméterrel az alvó szívéből. Ha az ember lenézett a hajó oldalán, láthatta (ahogy előbb hallhatta) bukdácsolni őket a komor, fekete vízben, hátukra fordulva gömbölyű, emberfej nagyságú darabokat téptek ki a bálnából. A cápáknak ez a teljesítménye szinte csodálatos, része a világ egyetemes problémáinak az is, hogyan sikerül ebből a látszólag megbonthatatlan felületről olyan szabályos falatokat kitépniük. Harapásuk nyoma a bálnán legjobban ahhoz a lyukhoz hasonlítható, amit az ács csinál a csavaranya süllyesztésére.

Bár a tengeri csaták égő szörnyűségében és poklában sok cápa látható: vágyakozva néznek fel a fedélzetre, mint éhes kutyák az asztalra, ahol véres húst vágnak, és készek rácsapni minden közékük sodródó holttestre, és amíg a vitéz mészárosok a fedélzetasztalon így vagdossák kannibál módra egymás élete húsát aranyozott és bojtos késekkel, a cápák is verekedve vagdossák ékszeres markolatú szájukkal az asztal alatt a halott húst; és ha megfordítanád a helyzetet, talpáról a fejére, akkor is nagyjából ugyanaz lenne, vagyis megdöbbenően cápának való munka mindkét fél részéről, és bár a cápák elmaradhatatlan futárai az Atlanti-óceánon vitorlázó rabszolgahajóknak: szabályosan menetelnek mellette, hogy kéznél legyenek, ha valami csomagot kell elvinni, vagy egy halott rabszolgát illendően eltemetni; és bár fel lehetne még sorolni hasonló példákat, amikor a fenti körülmények, alkalmak során a cápák igen nagy társaságban összegyűlnek, és igen vidáman lakmároznak, mégis, nincs olyan elképzelhető időpont vagy alkalom, mikor az ember olyan számlálhatatlan mennyiségben s olyan vidám vagy kedélyes hangulatban találná őket, mint egy döglött ámbráscet körül, amelyet éjszakára a hajóhoz kötöttek. Ha ezt nem látták, akkor függesszék fel az ördögimádás jellegéről és az ördög kiengesztelésének eredményességéről alkotott ítéletüket.

De Stubb most nem törődött a közelében folyó lakoma csámcsogásával, mint ahogy a cápák sem törődtek az ő epikureus ajkainak cuppogásával.

- Szakács! Szakács! Hol az a vén Gyapjasfejű?! - kiáltotta nagy sokára, és még jobban szétvetette lábát, mintha biztosabb alapot akarna adni vacsorájának; ugyanakkor beledöfte villáját a tányérba, mintha lándzsájával szúrna. - Szakács, hé szakács, vitorlázz ide, szakács!

Az öreg fekete nem volt túl vidám, mivel az imént a legváratlanabb időpontban keltették ki meleg függőágyából; most csoszogva jött elő a konyhából, mert mint sok öreg feketének, baja volt a térdkalácsával, amely jóval sötétebb színezetű volt, mint a kemencében sült kalácsai; az öreg Gyapjasfejű - így nevezték - csoszogva, sántikálva jött elő, járását vasfogójával segítette, amely kiegyenesített vasabroncsból készült valami esetlen formára; az öreg Ebenfa elősántikált, és a parancsszónak engedelmességgel lekövekelte Stubb pohárszékének túloldalán; ott két kezét maga előtt összekulcsolva kétlábú botjára támasztotta; azután még jobban meggömbölyítette íves hátát, miközben fejét oldalt hajtotta, hogy a jobbik fülét használhassa.

- Szakács - mondta Stubb, és gyorsan szájához emelt egy meglehetősen vörös falatot -, nem gondolod, hogy ez a hús túlsült? Túl sokat verted ezt a húst, szakács, túl puha. Nem mondom mindig, hogy a jó bálnasült rágós? Ott vannak azok a cápák lenn a vízben, nem látod, hogy

azok rágósan és nyersen szeretik? Micsoda ricsajt csapnak! Eridj, szakács, beszélj velük. Mondd meg nekik, hogy szívesen látjuk őket, ha tisztességgel és szerényen esznek, de nyugodtan kell viselkedniök. Fulladjak meg, ha saját hangomat hallom. Nesze, itt a lámpás - levett egyet a pohárszékéről -, most eridj és prédikálj nekik!

Az öreg Gyapjasfejű mogorván átvette a lámpást, és keresztülsántikált a fedélzeten a mellvédhez, azután egyik kezével mélyen a tenger fölé engedte a lámpást, hogy jól lássa a gyülekezetet, a másikkal ünnepélyesen forgatta fogóját, és messze kihajolva a hajó oldalán, szólni kezdett a cápákhoz; Stubb pedig csöndesen mögéje kúszott, és végighallgatta az egészet.

- Hád szeredett tesvér-deremtmények...

- Nagyon jó! Buzdítsd csak őket! - és Gyapjasfejű folytatta:

- Ti cápák fagytok, és dermészetül fogva natyon falánkok, mékis aszt montom nektek, tesvér-deremtmények, hogy ez a falánkság, ...ne csapkottyatok a farkotokkal! Nem hallatok ety szót se, ha ity csapkottok és harabdáltok odalenn!

- Szakács - kiáltotta Stubb és nyakon ragadta -, úriember módra beszélj velük!

Megint folytatódott a prédikáció:

- Én nem hipásztatok pennetek a ti falánkságtokat, tesvér-deremtmények, ez a dermészetetek, nem lehet váldoztatni rajta; de fékezni ezt a gonosz dermészetet, aszt lehet. Ti cápák fagytok, szentigaz; de ha fékeszitek makotokban a cápát, antyalok lesztek; mer az antyal nem más, csak mekfékezett cápa. Hallgassatok rám, tesvéreim, físelkedjete disztességgel, ha veszte abból a bálnából. Ne téptyétek ki a hájt a másik szájából. Nincs ettyik cápának annyi joga ahhoz a bálnához, mint a másiknak? És pizonyisden, senkinek gözületek nincsen joga ahhoz a bálnához; asz a bálna másé. Tudom, hogy etyik-másiknak közüledék natyon naty szája fan, natyobb, mint a döbbinek; de a naty szájhoz sokszor kicsi a tyomor; ezért a naty száj nem natyot nyelni való, hanem leharapni a zsírt asz apró cápanépséknek, aki nem tud oda furakszani és venni makának.

- Jó volt, vén Gyapjasfejű! - kiáltotta Stubb. - Ez az igazi kereszténység. Folytasd!

- Nem érdemes folytatni: a kazembereg csak furakszanak és verik etymást, Stubb ifijur, ety szót se hallanak, nem érdemes prédikálni asz ilyen ronda mohóknak, ahoty mondani szokják, mik nincs tele a tyomruk, a tyomruk pediklen feneketlen; ha mek teleraktyák, nem hallanak mek, mer akkor elsüllyednek. Gyorsan aludni mennek a korallra, és nem hallanak semmit sohase.

Stubb folytatta vacsoráját a motollánál.

- Ide figyelj, szakács - mondta -, állj oda, ahol előbb álltál, szembe velem, és igen erősen figyelj!

- Csupa fül - mondta Gyapjasfejű, és ráhajolt fogójára a kívánt testtartásban.

- Helyes - mondta Stubb, s közben bőségesen vett. - Most visszatérek erre a sültre. Először is: hány éves vagy, szakács?

- Mi köze ennek a süldhöz - kérdezte az öreg fekete mogorván.

- Csend! Hány éves vagy, szakács?

- Olyan kilencfen, ety montyák - motyogta az rosszkedvűen.

- Hát te majdnem száz évig éltél ezen a világon, te szakács, és mégse tudsz jó bálnasültet csinálni? - Az utolsó szónál hirtelen bekapott egy darabka húst, úgyhogy a falat a kérdés folytatásának tetszett. - Hol születted, szakács?

- Ety révészhajón, a ragtárban a Roanoke-on.

- Révészhajón?! Furcsa. De azt szeretném tudni, szakács, melyik országban születted.

- Montam, a Roanoke-országban! - kiáltotta a fekete élesen.

- Nem mondtad, szakács. De mondom neked valamit. Haza kell menned és újból születned, nem tudsz még rendesen bálnasültet csinálni.

- Etyen mek a fene, ha még csinállok - morogta Gyapjasfejű dühösen, és megmozdult, hogy elmegy.

- Gyere vissza, szakács, add ide azt a fogót! Most edd meg ezt a falat sültet, és mondd meg: szerinted úgy készült-e, ahogy kell. Edd meg, ha mondom, edd meg, kóstold meg - és feléje tartotta a fogót.

Az öreg néger egy percig gyengén csámcsogott aszott ajkával.

- A legjobb, amit valaha ettem, leves, natyon leves.

- Szakács - mondta Stubb, és még egyszer nekilátott -, tagja vagy valamelyik egyháznak?

- Etyszer voltam etyben, Fogvárosban - mondta az öregember mogorván.

- Egyszer voltál egy székesegyházban, Fokvárosban, s bizonyára ott hallottad, hogy a jámbor atya szeretett testvérteremténynek szólította hallgatóit, igaz-e, szakács? És még idejössz, és ilyen szörnyű nagyot hazudsz nekem, mi? - kérdezte Stubb. - Hova mégysz majd, szakács?

- Átyba, natyon hamar - motyogta, és félig elfordult.

- Állj! Horgonyt le! Úgy értem, akkor, mikor meghalsz, szakács. Rettenetes kérdés. Mit válaszolsz rá?

- Ha asz öreg fekete ember meghal - mondta a néger lassan, és megváltozott az egész magatartása és viselkedése -, ő maka nem mety sehova, hanem jön valami szent antyal és elviszi.

- Elviszi? Hogyan? Négyes fogaton, mint Illést? És hova viszi?

- Oda fel - mondta Gyapjasfejű, és fogóját a feje fölé emelve, ünnepélyesen feltartotta.

- Akkor hát te a mi árboccsúcsunkra akarsz menni, szakács, ha meghaltál. Hát nem tudod, hogy minél magasabbra mászol, annál hidegebb van? Az árboccsúcsra, mi?

- Eszt nem mondtam - mondta Gyapjasfejű megint elkomorodva.

- Azt mondtad, hogy oda föl, igaz? Most nézz fel, majd meglátod, hova mutat a fogód. Hanem te talán a patkánylyukon akarsz fölmászni az égbe, de az nem megy ám, szakács, nem jutsz oda, csak ha rendes útján mész, körbe az árbocozaton. Kicsit csiklandós munka, de meg kell tenni, másképp nem megy. De egyikünk sincs még az égben. Engedd le a fogódat, szakács, és hallgasd meg parancsomat! Hallod? Egyik kezedbe fogd a kalapodat, szakács, a másikat meg szorítsd a szívedre, ha parancsot adok, szakács. Micsoda? Ott van a szíved? Az a zúzád, te. Följebb, följebb! Ez az, most jól van. Tartsd ott, és figyelj rám.

- Csupa fül - mondta az öreg fekete, két kezét a parancs szerint forgatta, fejét pedig úgy csavargatta, mintha mind a két fülét előre akarná tartani egyszerre.

- Hát ide figyelj, szakács! A bálnasülted olyan rossz volt, hogy eltüntettem, amilyen hamar csak lehetett, látod, ugye? Megmondtam, mit csinálj, ha legközelebb bálnát sütsz nekem, a magánasztalomra, ide a motollára, hogy el ne rontsd, túl ne süsd. Tartsd a húst egyik kezében, a másikkal meg mutass meg neki egy égő parazsat, ha ez megvan, tedd tálra, érted? Holnap pedig ott legyél, szakács, ha a halat vágjuk, és szerezd meg nekem az uszonya végét, azután tedd el ecetbe. Ami a kormányúszó végét illeti, azt pácold be. Most elmehetsz.

De alig ment Gyapjasfejű három lépést, visszahívta:

- Szakács, holnap éjjel, a középső örségen bordaszeleteket adj nekem vacsorára! Érted? Akkor elvitorlázhatsz. Hé, megállj! Hajolj meg, mielőtt elmész. No, indulás! Ne felejtsd el: bálnafasírozottat adsz reggelire.

- Istenre mondom, szeredném, ha bálna enné őt, nem ő bálnát. Süllyeggyek el, ha az ifijur maka nem natyobb cápa, mint a cápákok - motyogta az öregember, mikor elsántikált, s ezzel a bölcs kitoréssal lefeküdt függőágyába.

Huszonegyedik fejezet

A FELHASÍTÁS

Ha a déltengeri halászok hosszú és fáradságos munka után késő éjszaka a hajóhoz hozzák az elejtett ámbráscetet, nem szoktak - legalábbis általában nem - nekilátni a felhasításának. Mert ez a munka igen veszélyes, nem lehet egykettőre végezni vele, és minden embernek dolgot ad. Azért általában bevonják a vitorlát, szélirányra rögzítik a kormányt, és mindenkit leküldenek a függőágyba reggelig, azzal a kikötéssel, hogy ezalatt horgonyőrséget kell tartani, azaz a legénységből óránként két-két ember váltásokban felmegy a fedélzetre, és utánaéz, hogy minden rendjén menjen.

De néha, főképp a Csendes-óceánon, az Egyenlítő körül, ez a beosztás nem jó, mert a kikötött tetemre olyan megszámlálhatatlan mennyiségű cápa gyűlik, hogy ha egyhuzamban hat óra hosszát otthagyják, reggelre alig maradna belőle több, mint a csontváza. Az óceán más részein azonban, ahol ezek a halak nem élnek olyan nagy számban, időnként meglehetősen mérsékelt lehet a halászat, ha éles bálnaászóval függén döfködik őket; mindazonáltal ez az eljárás némely esetben mintha még nagyobb buzgalmat piszkálna ki belőlük. De a *Pequod* cápáival most nem így állt a helyzet: bár kétségtelen, hogy ha aznap éjjel olyan ember néz le a hajó oldalán, aki nem szokott hozzá a látványhoz, az egész kerek tengert egyetlen óriási sajtnak hihette volna, s a cápákat sajtkukacoknak.

Mindazonáltal, mikor Stubb vacsorája végeztével kirendelte a horgonyőrséget, s amikor ennek megfelelően Kvikveg és egy közmatróz feljött a fedélzetre, nem kis izgalom támadt a cápák között, mert a két tengerész tüstént kitámasztotta a daraboló állványokat a hajó oldalán, leengedtek három lámpást, amelyek hosszú fénysávokat vetettek a zajló tengerre, azután bálnaászóikkal döfködve szünet nélkül mérszározták a cápákat:⁶ az éles vasat mélyen belevágták egyetlen halálosan sebezhető részükbe, a koponyájukba. De kavargó, harcoló csapatukban a lándzsázók nem mindig találták el célpontjukat, és ez újabb tanúsággal szolgált az ellenfél hihetetlen vadságáról. Nemcsak egymás zsigereibe kaptak bele gonoszul, hanem hajlékony íjként hátrahajolva a magukéba is, mintha a beleket újra meg újra elnyelné ugyanaz a száj, hogy hátul kiürüljenek a tátongó seben. És ez nem volt minden. Vigyázni kellett ezeknek a teremtményeknek még a tetemével és kísértetével is. Egyiküket holtan a fedélzetre húzták a bőréért, s csaknem levette szegény Kvikveg kezét, amikor az rá akarta húzni a cápa szája szélét a gyilkos állkapcsokra.

- Kvikvegnek mindegy lenni, milyen isten csinálni cápa - mondta a vadember, és görcsösen emelte kezét -, Fidszi isten vagy nantucketi isten, vagy az isten, aki csinálni cápa, volt biztosan ronda indián.

Szombat este volt, és micsoda vasárnap következett rá: az elefántcsont *Pequod* mintegy vágóhíddá vált s minden matróza mérszárossá.

Először is, a hatalmas feldaraboló csigákat, más dolgokkal egyetemben - ezek együtt egy többnyire zöldre festett csigarendszeret adtak, amelyet egyetlen ember aligha tudott volna mozgatni -,

⁶ A feldaraboláshoz használatos bálnaászó a legjobb acélból készül; nagyjából akkora, mint egy nyitott férfitenyér; formája általában megfelel a kerti szerszámnak, amelyről a nevét kapta, de lapjai teljesen simák, és a felső vége lényegesen keskenyebb az alsónál. Ezt a fegyvert mindig a lehető legélesebbre fenik használat előtt, mint a borotvát. A foglalatába három-öt méteres merev rudat illesztenek nyélnek

szóval ezt az óriási gyümölcsfürtöt felhúzták a főárbocra, és alaposan odaerősítették az alsó árbocfőhöz, a hajófedélzet legerősebb pontjához. A horgonyláncszerű kötél végigfutott ezen a labirintuson, azután a motollához vezették, s a csigasor hatalmas alsó részét a bálna fölé függesztették; ahhoz erősítették a nagy szalonnahorgot, amely vagy ötven kilót nyomott. Most az oldalakon kitámasztott állványokról a két tiszt, Starbuck és Stubb hosszú ásójával lyukat vágott a horognak a közelebb eső oldaluszony felett. Ezután széles félkört vágnak a lyuk mellé, beillesztik a horgot, és a legénység java része vad hórúkkolással sűrű tömegben emelni kezdi a motollával. A hajó tüstént oldalt billen, minden csavara meglazul, mint egy öreg házban a szögfejek fagy idején; egész törzse remeg, megterhelt árboca az egekre bólogat. Egyre jobban a bálna fölé dől, a motolla minden egyes lihegő emelésére könnyítő emeléssel válaszolnak a hullámok, míg végül gyors, meghökkenítő recsenés hallatszik, a hajó nagy loccsanással felegyenesedik és elbillen a bálnától, a diadalmas csiga felemelkedik, és húzza maga után az első szalonnadarab levált félkör alakú végét. A szalonna éppen úgy borítja a bálnát, mint narancsot a héja, és éppen úgy, karikában hámozzák le róla, mint héját a narancsról. Mert a motolla folytonos húzása állandóan forgatja a bálnát a vízben, és a szalonna egyetlen csíkban arányosan bomlik le az „eresztéknek” nevezett vonal mentén, amit közben a két tiszt, Starbuck és Stubb vág; és amilyen gyorsan hámozzák, a hámozás révén úgy emelik egyre magasabbra és magasabbra, míg felső vége az alsó árbocfőt súrolja, akkor az emberek nem emelnek tovább, s a rettentő, vértől csöpögő tömeg ide-oda leng, mintha az égből engedték volna alá, és minden jelenlevőnek résen kell lennie, hogy lengés közben elkerülje, másképp kupán vágná és fejjel a vízbe taszítaná.

Egyik segédkező szigonyos most odamegy egy hosszú, éles fegyverrel, az úgynevezett tengerészkarddal, és kilesve az alkalmat, ügyesen tekintélyes lyukat vág a himbálódzó tömeg alsó részébe. Ebbe a lyukba a másik nagy csigasor végét akasztják, hogy tartsa a szalonnát, előkészületképpen a következő műveletre. Ezután a mesteri kardforgató, miután mindenkit figyelmeztetett, hogy álljon félre, még egyszer tudományos pontossággal a szalonnára támad, és néhány oldalazó, nekikeseredett, gyors vágással teljesen kettéhasítja, a rövidebb, alsó rész továbbra is rögzítve marad, a pokrócnak nevezett hosszú, felső darab pedig szabadon leng, le lehet engedni. Az emelők elől megint hórúkkolni kezdenek, s amíg az egyik csigasor a második csíkot hámozza le a bálnáról és emeli magasba, a másikat lassan lazítják, s az első szalonnacsík lekerül a fő fedélzeti nyíláson át egy bútorozatlan helyiségbe, amelyet zsírkamrának neveznek. Ebben a homályos kamrában ügyes kezek tekercsbe rakják a „pokrócot”, mintha összefont kígyók nagy, eleven tömege volna. Így folyik a munka; a két csigasor egyidőben emel és lebocsát; a bálna és a motolla forog, az emelők énekelnek, a zsírkamrában lévő úriemberek tekercesznek, a tiszték metszenek, a hajó recseg-ropog, és olykor mindenki káromkodik, hogy enyhítse az általános feszültséget.

Egy-két szót a bálna bőréről vagy szalonnájáról. Azt már elmondtam, hogy hosszú darabokban, úgynevezett „pokrócokban” húzzák le róla. Mint a legtöbb tengerészlevezés, ez is igen szerencsés és kifejező. A bálnát csakugyan olyanformán takarja a szalonnája, mint az igazi pokróc vagy paplan, vagy még inkább, mint egy indián poncho, amelyet fejére húztak, és amely véges-végig befedi. Testének ez a kényelmes takarója teszi lehetővé, hogy a bálna jól érezze magát minden időjárásban, minden tengeren, minden vízállásban és évszakban. Hová lenne, mondjuk, egy grönlandi bálna azokban a jeges, fagyasztó északi tengerekben, ha nincs ez a kényelmes felöltője? Igaz, más halak is vígan megélnek a sarkvidéki vizekben, de azok, ne feledjük el, hideg vérű, tüdő nélküli halak, a gyomruk olyan, mint a hűtőszekrény, olyan lények, amelyek úgy melegszenek egy jéghegy széle alatt, ahogy az utazó sütteti magát télen a fogadó tűzével, a bálnáknak ellenben éppúgy, mint az embernek, tüdeje és meleg vére van. Ha megfagy a vére, elpusztul. Milyen csodálatos hát - ha nem ismerjük a magyarázatát -, hogy ez

a nagy szörnyeteg, amelynek létfeltétele a testi meleg, éppúgy, mint az embernek, szájaig alámerülve otthon érzi magát azokban a sarki vizekben, ahol a vízbe esett matrózt néha hónapokkal később találják meg, függőlegesen belefagyva a jégmezők kellős közepébe, ahogy a légy kövül bele a borostyánba. De még meglepőbb, hogy egy sarkvidéki bálna vére, amint kísérlettel is bebizonyították, melegebb, mint a borneói négeré nyáron.

- Behúzni a láncokat! Hadd menjen a tetem!

A hatalmas csigák már megtették kötelességüket. A bálna lehámozott fehér teste úgy villog, mint egy márványkoporsó, színe ugyan megváltozott, de tömegéből nem vesztett észrevehetően. Lassan egyre messzebb úszik, körülötte telhetetlen cápák kavargják, verik a vizet, fölötte fortyog a levegő a rikoltozó madarak mohó szárnyalásától. Csőrük mint megannyi támadó tör fúródik a bálnába. A hatalmas, fehér, fej nélküli kísértet mind távolabb és távolabb úszik a hajótól, és minden egyes megtett méternél - amit szinte a cápák négyzetméterével és a madarak köbméterével lehetne mérni - növekszik a gyilkos lárma. A csaknem mozdulatlan hajóról órákon át lehetett látni ezt az ocsmány jelenetet. A felhőtlen, szelíd kék ég alatt, a békés tenger szép felszínén, vidám szellőktől lebegtetve úszik, egyre úszik a nagy, holt tömeg, míg el nem veszik a végtelenben.

És ezzel még nincs vége. Messziről észreveszi valami félénk hadihajó vagy tévelygő felfedező bárka, a távolság elmosza a nyüzsgő madarakat, de a napfényben úszó fehér tömeget megmutatja, s a bálna ártalmatlan teteme belekerül a hajónaplóba: itt zátonyok, sziklák és hullámtörők, vigyázat! És a hajók tán esztendőig kerülnek a helyet, átugorják, mint az ostoba birkák az üres levegőt, mert a vezérük egyszer ott ugrotta át az elébe tartott botot.

Meg kellett volna említeni, hogy teljes lenyúzása előtt a leviatánt lefejezik. Az ámbráscet lefejezése tudományos, anatómiai művelet, amire a tapasztalt bálnavadászok igen büszkék, s nem ok nélkül.

Vegyék tekintetbe, hogy a bálnának nincs olyan testrésze, amelyet joggal nyaknak lehetne nevezni, ellenkezőleg, ott, azon a helyen a legvastagabb, ahol a törzs és a fej találkozik. Ne felejtsek el, hogy a sebész fentről operál, két-három méter választja el a páciensétől, s a páciens csaknem eltűnik a zavaros színű, hullámos, sőt gyakran háborgó és csapkodó tengerben. Azt is jól tartásuk észben, hogy ilyen alkalmatlan körülmények között több mint egy méter mélyen kell a húsba vágnia, és szinte vakon, anélkül hogy belepillantana egyszer is a mindig összehúzódó vágásba, ügyesen el kell kerülnie minden környező, tilalmas részt, és pontosan át kell metszenie a gerincet a megfelelő ponton, valamicskével azelőtt, hogy a koponyába ér. Vajon nem csodálják-e Stubb hengegését, aki csak tíz percet kért egy ámbráscet lefejezésére!

Mikor a fej levált, hátracsúszik, s ott egy kötél tartja, míg a testet le nem vágják. Ezután, ha a fej kisebb bálnáé, felhúzzák a fedélzetre, és ott módszeresen végeznek vele. De a kifejlett leviatánnál ez lehetetlen, mert az ámbráscet feje csaknem egyharmada az egész állatnak, és az ilyen terhet felhúzni még a bálnavadász hajó roppant csigasorain is éppoly hiábavaló kísérlet volna, mint patikamérleggel mérni meg egy zsák búzát.

Miután a *Pequod* bálnáját lefejezték, a testet lefejtették, a fejet a hajó mellett félig kiemelik a vízből - jókora része tehát még mindig szülőelemében lebeghetett. A feszülő hajó meredeken fölébe dőlt az első árbocfőt húzó roppant súly miatt, s azon az oldalon minden keresztárbockar úgy nyúlt a víz fölé, mint egy daru, s a vértől csöpögő fej úgy lógott a *Pequod* oldalán, mint az óriás Holofernesé Judit övé.

Dél volt, mire az utolsó munkát is befejezték, s a matrózok lementek ebédelni. Csend ült az előbb még nyüzsgő, de most már elhagyott fedélzeten.

Rövid idő elteltével feljött Ahab a kabinjából, egyedül a némaságba. Néhányat fordult a tatfedélzeten, megállt, lenézett a hajó oldalán, azután lassan a főárboc rögzítőláncához került, és felvette Stubb hosszú ásóját, amely a hal lefejezése után ottmaradt; azután belevágta a félig függő tömegbe, s a másik végét mankószerűen hónalja alá helyezve kihajolt, és szemét figyelmesen a feje szögezte.

- Vitorla, hahó! - kiáltotta egy diadalmas hang az árbockosárból.

- Igen? Nahát, ez kellemes! - kiáltotta Ahab hirtelen kiegyenesedve: egész viharfelhők oszlottak szét a homlokán. Ez az élénk kiáltás ebben a halott szélcsendben tán egy igazabb embert is megtérítene. - Merrefelé?

- Három fokra az orrtól jobbra, uram. Jön felénk a széllel.

Huszonkettedik fejezet

A *JEROBOAM* TÖRTÉNETE

Összekapaszkodva közeledett a hajó és a szél; de a szél sebesebb lett, s a *Pequod* hamarosan himbálódzni kezdett.

A messzelátón át az idegen csónakjai és az emberek az árbocfőn bálnavadász hajóra vallottak. De mivel nagyon messze volt és szél után, és gyorsan repült el a *Pequod* mellett, mintha útban volna valami más vadászterület felé, nem remélhettük, hogy elérjük. Így hát jelt adtunk: hadd lássuk, milyen választ kapunk rá.

Itt említem meg, hogy a haditengerészet hajóihoz hasonlóan az amerikai bálnaflotta minden hajójának megvan a maga jele; minden ilyen jelet összegyűjtöttek egy könyvben a megfelelő hajók nevével együtt, s a könyv valamennyi kapitánynál megtalálható. Ezáltal a bálnavadászparancsnokok felismerik egymást az óceánon, még tekintélyes távolságról is, éspedig elég könnyen.

Végre válaszolt az idegen a *Pequod* jelére a magáéval, s ebből megtudtuk, hogy a hajó a *Jeroboam* Nantucketből. Keresztbe állította árbocrúdjaikat, felénk száguldott, megállt ferdén a *Pequod* széloldalán, és csónakot bocsátott le, az hamarosan közel ért, de amikor Stubb parancsára kikötötték az oldallétrát, hogy a látogató kapitány feljöhessen, a szóban forgó idegen kezével integetett a csónak farában, jelezve, hogy az előkészület teljesen felesleges. Kiderült, hogy a *Jeroboam* fedélzetén rosszindulatú ragály van, és Mayhew, a kapitány nem akarta megfertőzni a *Pequod* embereit. Bár ő maga és a csónak legénysége még fertőzetlen volt, s a hajója fél puskalövésnyi távolságra állt, s köztünk megfertőzhetetlen tenger és levegő áradt, hullámzott, ő mégis lelkiismeretesen ragaszkodott a félénk szárazföldi elkülönítéshez, és semmi módon nem volt hajlandó közvetlen kapcsolatra lépni a *Pequoddal*.

De ez éppenséggel nem akadályozta meg az érintkezést, A *Jeroboam* csónakja néhány méternyi távolságot tartott maga és a hajó között, és alkalomadtán evezőit is igénybe véve párhuzamosan haladt a *Pequoddal*, amely fősudárvitorláját elfordítva nehézkesen nyomult előre a tengeren (mert akkorra már élénk szél fúj), a csónakot ugyan néha egy nagy hömpölygő hullám támadása valamelyest előrelökte, de a bennülők hamarosan a megfelelő irányba ügyeskedtek vele. Az ilyen és ehhez hasonló megszakításoknak kitéve társalgott a két fél, de időnként még valami, merőben másféle megszakítást is el kellett szenvedniök.

A *Jeroboam* csónakjának egyik evezőse különös megjelenésű ember volt, még a vad bálnavadászéletben is, ahol minden közösség nevezetes egyénekből áll. Alacsony, vézna, fiatalos külsejű férfi volt, arcát egészen bepettyegette a szeplő, fejét dús sárga haj borította. Hosszú lebernyeges, kabalisztikus szabású, fakó diószínű kabát fedte, a bő ujjakat feltúrte csuklóján. Szemében mély, állandó megszállott révület ragyogott.

Mihelyt az alakot észrevették, Stubb felkiáltott:

- Ez ő! Ez ő, a kiöltözött Bramarbas, akiről a *Hej oda* legénysége beszélt!

Stubb egy furcsa történetre utalt, amit a *Jeroboam*ról s legénységének egyik tagjáról beszéltek, s ami nem sokkal azelőtt esett meg, hogy a *Pequod* a *Hej odával* találkozott. E beszámoló s a rákövetkező értesülések szerint a szóban forgó gyáva hencegő csodálatos fölényre tett szert a *Jeroboam*nak csaknem minden tagjával szemben. Története a következő:

Eredetileg a Neskeyeuna Shakerek bolond társaságában nevelődött, s ott nagy próféta volt; esztelen titkos összejöveteleiken több ízben aláereszkedett az égből egy csapóajtón, és meghirdette a kabátzsebében hordott hetedik fiola gyors kinyitását, amely azonban, a feltevések szerint, puskapor helyett laudanummal volt töltve. Furcsa apostoli szeszély kerítette hatalmába, s elment Neskeyeunából Nantucketbe, ahol az örültekre jellemző ravaszsággal megbízható, józan külsőt vett fel, és zöldfülű jelöltként ajánlkozott a *Jeroboam* bálnavadászútjára. Felvették, de mihelyt a hajó kikerült a szárazföld látóhatárából, viharosan kitört belőle a téboly. Kijelentette, hogy ő Gábiel arkangyal, és megparancsolta a kapitánynak, hogy ugorjon a tengerbe. Közzétette kiáltványát, s abban önmagát mint a tenger szigeteinek felszabadítóját és egész Óceánia általános érseki helynökét mutatta be. A rendíthetetlen komolyság, amivel ezeket kijelentette - álmatlan képzeletének sötét, merész játéka s a valódi rémület természetfeletti szörnyűségei, együttesen a szentség légkörével ruházták fel ezt a Gábrielt a tudatlan legénység nagy része előtt. Sötét féltek is tőle. Az ilyen embernek nem sok haszna van a hajón. Kiváltképpen azért, mert csak akkor volt hajlandó dolgozni, mikor neki tetszett, s a hitetlen kapitány szívesen megszabadult volna tőle, de az arkangyal rájött, hogy az illető partra szándékozik őt tenni az első alkalmas kikötőben, s tüstént kinyitotta minden pecsétjét és fioláját, tétlen pusztulásra kárhóztatva a hajót, ha ez a terv megvalósulna. Oly erősen hatott matróz tanítványaira, hogy azok végül testületileg a kapitányhoz mentek, s megmondták neki, hogy ha elküldi Gábrielt a hajóról, egyikük sem marad tovább. Így hát a kapitány kénytelen volt feladni tervét. A matrózok azt sem engedték, hogy Gábriellel keményen bánjanak, bármit mondott vagy tett is: így aztán lassacskán Gábiel teljes szabadságot élvezett a hajón. Ennek az lett a következménye, hogy az arkangyal keveset vagy éppenséggel semmit sem törődött a kapitánnyal és a tisztekkal, s a ragály kitörése óta magasabban hordta a fejét, mint addig, kijelentette, hogy a dögvész, amint ő nevezte, csupán az ő parancsának van alávetve, és addig marad, ameddig az ő nagyúri tetszése kívánja. A matrózok, nagyobb részét szegény ördögök, megalázkodtak és csúsztak-másztak előtte; és rendelkezéseinek engedelmeskedve, néha személyes imádatban részesítették, mint egy istent. Mindez talán hihetetlennek hangzik; de bármilyen különös is, igaz. S a fanatizmus történetében nem is olyan megdöbbenő a fanatikus mérhetetlen önámítása, mint az a mérhetetlen hatalom, amivel sok más embert elámít és megbabonáz. De ideje visszatérni a *Pequod*hoz.

- Én nem félek a ragálytól, ember - mondta Ahab a mellvédről Mayhew kapitánynak, aki a csónak farában állt. - Jöjj fel a fedélzetre.

De most talpra állt Gábiel.

- Gondolj a lázra, a sárga, görcsös lázra! Óvakodj a dögvésztől!

- Gábiel, Gábiel - kiáltotta Mayhew kapitány -, neked vagy... - De ebben a pillanatban egy gyors hullám messze előre lökte a csónakot, s kavargása minden beszédet elfojtott.

- Láttad a Fehér Bálnát? - kérdezte Ahab, mikor a csónak visszahúzott.

- Gondolj a csónakodra, kilyukasztott és elsüllyedt csónakodra! Óvakodj a szörnyű faroktól!

- Még egyszer mondom, Gábiel, hogy... - de a csónak megint előrerapult, mintha ördögök húznák. Néhány percig senki sem beszélt. Egy sor zajgó hullám hömpölygött el, amelyek a hullámok egyik alkalmi szeszélye folytán nem emelték, hanem taszigálták a csónakot. Közben a felemelt ámbráscetfej igen hevesen himbálózott, s Gábiel látnivalóan nagyobb aggodalommal szemlélte, mint amennyi arkangyali természetéhez illett volna.

Mikor ez a közjáték véget ért, Mayhew kapitány sötét történetet mondott el Moby Dickről; elbeszélését gyakran félbeszakította Gábiel, ha a nevét hallotta, és az eszeveszett tenger, amely mintha szövetségre lépett volna a prófétával.

Úgy látszik, a *Jeroboam* legénysége nem sokkal indulása után egy bálnavadász hajóval találkozott, és hiteles értesületeket kapott Moby Dick hollétéről és az általa véghezvitt pusztításról. Gábiel mohón szívta magába ezt a hírt, és ünnepélyesen figyelmeztette a kapitányt, hogy ne támadja meg a Fehér Bálnát, ha netán találkoznak vele; makogó tébolyában kijelentette, hogy a Fehér Bálna nem más, mint a testet öltött Shaker Isten, mert a shakerek befogadták a Bibliát. De amikor egy vagy két évvel később meglátták Moby Dicket az árboccsúcsról, Macey, az első tiszt égett a vágytól, hogy megmérkőzzék vele; a kapitány nem akarta megfosztani a lehetőségtől. Az arkangyal minden kinyilatkoztatása és figyelmeztetése ellenére Maceynek sikerült öt embert a csónakjába csalogatnia, legénységnek. Velük indult el, és hosszú, fárasztó evezés és veszélyes és sikertelen támadás után végül sikerült egyik vasat beledöfnie. Közben Gábiel fölmászott a főárboc csúcsára, és egyik karjával eszeveszetten hadonászva próféciákat mondott az istenség szentségtörő támadóinak közeli végzetéről. Macey, a tiszt pedig a csónak orrában állt, és fajtájának zabolátlan erejével vad kiáltásokat üvöltött a bálna felé, és igyekezett jó alkalmat találni nehéz lándzsájának, mikor - íme! - egy széles, fehér árnyék emelkedett ki a tengerből, s gyors, legyező mozgása elállította az evezősök lélegzetét. A következő pillanatban a szerencsétlen tiszt, akiben annyira tombolt az élet, egész testével a levegőbe vágódott, és hosszú ívben szállva vagy ötvenméternyi távolságra zuhant a tengerbe. A csónaknak egy szöge sem szenvedett kárt, az evezősöknek hajuk szála se görbült meg, de a tiszt mindörökre alámerült.

(Nem árt itt zárójelben megjegyezni, hogy az ámbráscethalászat során előforduló szerencsétlenségek közt az ilyen talán éppoly gyakori, mint másfajta balesetek. Néha senkinek sem esik baja, csak annak az egy embernek, aki elpusztul; gyakran betörik a csónak orra vagy a csónakdeszka, amin a főember áll, leszakad a helyéről, és elkíséri a testet. De a legcsudálatosabb az a körülmény, hogy amikor a testet kihalásszák, gyakran nem találják rajta az erőszaknak semmi nyomát, s az ember mégis halott.)

A hajóról világosan látszott az egész baleset, Macey repülő testével együtt. Gábiel átható kiáltással: „A fiola! A fiola!” - visszahívta a megrettent legénységet a bálna további üldözéséből. Ez a szörnyű eset növelte az arkangyal befolyását, mert hiszékeny tanítványai azt hitték, hogy ő pontosan megjelentette előre, nem pedig, hogy általános jóslatokat mondott csak, amit mindenki megtehet, s így sikerült véletlenül eltalálnia egy célpontot a sok közül azon a nagy céltáblán. Megnevezhetetlen rettenetté vált a hajón.

Mikor Mayhew befejezte történetét, Ahab néhány kérdést tett fel neki, s erre az idegen kapitány nem állta meg, hogy meg ne kérdezze: vajon vadászni szándékozik-e a Fehér Bálnára, ha alkalom kínálkozik. „Igen” - válaszolta Ahab. Gábiel tüstént újból felpattant, az öregemberre meredt, és lefelé szegezett ujjal hevesen felkiáltott:

- Gondoljatok az istenkáromlóra, meghalt, odalenn van! Óvakodjatok, mert olyan véget értek, mint az istenkáromló.

Ahab egykedvűen félrefordult, azután így szólt Mayhew-hoz:

- Kapitány úr, most jutott eszembe a postazsákomban; van ott egy levél az egyik tisztednek, ha nem tévedek. Starbuck, nézd át a zsákot.

Minden bálnavadász hajó jó csomó levelet visz különféle hajóknak; a címzésben feltüntetett személynek kézbesíteni pusztán véletlenségből tudják csak, ha találkoznak velük a négy óceánon. Legtöbb levél sose jut el rendeltetési helyére, sok pedig csak két-három éves, sőt hosszabb idő után került a címzetthez.

Starbuck hamarosan visszatért, levéllel a kezében. Az írás csúnyán gyűrött, nedves volt, s homályos, foltos, zöld penész borította, mert a kabinban, egy sötét szekrényben tartották. Ilyen levélnek maga a Halál lehetett volna a kézbesítője.

- Nem tudod elolvasni?! - kiáltotta Ahab. - Add ide, ember! Igen, igen, elmosódott macskakaparás, mi ez? - Amíg a címzést böngészte, Starbuck fogott egy hosszú darabolóásó-nyelet, késével kissé behasította a végét; ide szorítják majd be a levelet, s így nyújtják le a csónakba, anélkül hogy az közelebb jönne a hajóhoz.

- Har... igen, Harry - motyogta közben Ahab - (szájkás asszonyírás - fogadni mernék, hogy a felesége) -, igen Harry Macey úrnak, a *Jeroboam* hajón. Hiszen ez Maceynek szól, az meg halott.

- Szegény gyerek, szegény gyerek, és a felesége írt! - sóhajtotta Mayhew. - De add ide!

- Nem, tartsd meg! - kiáltotta Gábiel Ahabnak -, te is hamarosan odajutsz.

- Akadjon torkodon az átok! - üvöltötte Ahab. - Mayhew kapitány, vedd át a levelet!

Elvette a végzetes levelet Starbucktól, beszorította a rúd hasítékába, és lenyújtotta a csónak felé. Az evezősök várakozva nézték, nem húztak, s a csónak egy kicsit a hajó tatja felé sodródott; és mintha varázslat segítené, a levél hirtelen Gábiel mohó keze mellé ért. Az arkangyal egy szempillantás alatt megragadta, felkapta a csónakkést, és rászúrva a levelet, a súllyal egyetemben visszadobta a hajóra. Ahab lábához esett. Akkor Gábiel rákiáltott társaira, hogy mozgassák meg az evezőket, s a lázongó csónak gyorsan elszárguldott a *Pequodtól*.

Mikor a közjáték után a matrózok folytatták munkájukat a bálna kabátján, sok furcsa célzás esett erre a bolond esetre.

Huszonharmadik fejezet

A MAJOMKÖTÉL

A felhasítás és a bálna feldolgozásának nyüzsgő munkájában a legénység sokat rohangál előre-hátra. Most itt kell segítség, most meg amott. Nem lehet megállapodni egy helyen, mert egyszerre kell mindent csinálni mindenütt. Nagyon hasonló helyzetbe kerül az, aki megkísérel leírni a jelenetet. Most egy kicsit visszafelé kell mennünk. Említettük, hogy amikor a bálna hátát először megbontják, a szalonnahorgot a tiszték ásója által vágott lyukba illesztik. De hogyan rögzítik a lyukban az ügyetlen és nehéz horgot? Különös barátom, Kvikveg rögzítette meg; mint szigonyosnak, neki volt kötelessége leereszteni a szörnyeteg hátára a már említett sajátos munka elvégzésére. De a körülmények igen sok esetben megkívánják, hogy a szigonyos a bálnán maradjon, míg az egész leszalonnázási vagy fejtési művelet be nem fejeződik. Hadd jegyezzük meg, hogy a bálna csaknem víz alá merül, kivéve azokat a részeit, amelyen éppen dolgoznak. Így hát a szegény szigonyos vagy három méterrel a fedélzet szintje alatt, félig a vízben, félig a bálnán evickél, s a hatalmas tömeg úgy forog alatta, mint a taposómalom. A szóban forgó alkalommal Kvikveg felföldi öltözékben - ingben és harisnyában - szerepelt, amely, legalábbis az én szememben, rendkívüli előnyére szolgált; márpedig senkinek nem állt módjában nálamnál jobban megfigyelni, amint az mindjárt kiderül.

Mivel én voltam a vadember orrozója, vagyis az, aki az orrlapátot húztam a csónakban (előlről a második evezős), az én kedves kötelességem volt segíteni neki ebben a különös komisz kapaszkodásban a bálna hátán. Láttak-e már olasz kintornás fiúkat, akik táncoló majmot tartottak hosszú kötélén? Éppígy tartottam a hajó meredek oldaláról Kvikveget ott lenn a tengerben azzal, amit a halászatban szakszerűen majomkötélnek neveznek, s amit a derekára csavart erős vászoncsíkhöz erősítettek.

Mókásan veszélyes munkát jelentett mind a kettőnknek. Mert meg kell mondani, mielőtt továbbmennénk, hogy a majomkötél mindkét vége rögzítve volt, rögzítve Kvikveg széles vászonövéhez, és rögzítve az én keskeny bőrövemhez. Így hát egy ideig jóra-rosszra összekapcsolódtunk; s ha szegény Kvikveg alámerül és soha többé fel nem bukkanhat, akkor mind a szokás, mind a becsület tiltotta, hogy elvágjam a kötelet, hanem hagynom kellett volna, hadd rántsón maga után. Ilyenformán meghosszabbított sziámi kötelék egyesített bennünket, Kvikveg elválaszthatatlan ikertestvérem volt, s én sem tudtam semmi módon megszabadulni a kenderkötéllel járó veszélyes kötelezettségektől.

Jelezttem, hogy gyakran ki kellett ráncigálnom szegény Kvikveget a hajó és a bálna közül, ahova néha lelökte a két törzs szüntelen hánykolódása. De nemcsak az összemorzsoltság veszélye fenyegette. A cápákat nem rettentette meg az éjszakai mézárálás, s most újból és még hevesebben vonzotta őket a felgyülemlett vér, amely folyini kezdett a tetemből, s a nekiveszedett állatok úgy rajzottak körülötte, mint méhek a méhkasban. És pontosan a cápák között állt Kvikveg, néha még félre is lökte őket csúszkáló lábával. Ez teljességgel hihetetlennek hangzik, de az egyébként mindenevő ragadozó, a cápa ritkán nyúl emberhez, ha olyan préda vonzza, mint a kimúlt bálna.

Mindazonáltal könnyen elképzelhető, hogy ilyen fogas-bendős népségről lévén szó, bölcs dolog bizony erősen szemmel tartani őket. Ennek megfelelően Kvikveget még valami védte a majomkötél mellett, amellyel egyszer-másszor elrántottam szegény fiút egy különösen vadnak látszó cápa szájának gonosz szomszédságából.

Az egyik kitámasztott állványon Tastego és Degu folytonosan két éles bálnaásót forgatott, s azzal annyi cápát gyilkoltak meg, amennyit elértek. Munkálkodásuk bizony nagyon önzetlen és jó szándékú volt. Kvikvegnek a lehető legjobbat akarták, elismerem; mivel azonban Kvikveget is, a cápákat is néha csaknem elborította a vérmocskos víz, a szigonyosoknak, heves buzgalmukban, hogy szolgálatára legyenek, csaknem előbb sikerült tolakodó ásójukkal emberlábát levágniuk, mint cápafarkat. Azt hiszem, szegény Kvikveg, aki ott lenn erőlködött és zihált a nehéz horogtól - szegény Kvikveg, azt hiszem, csak Yojójához imádkozott, és istenei kezébe tette le az életét.

De bátorság! Nagy eszem-iszom vár még rád, Kvikveg. Mert most kék ajakkal, véraláfutásos szemmel felmászik a kimerült vadember a láncokon, és tetőtől talpig csöpögve s akaratlanul is reszketve megáll a hajó szélén; a pincér odamegy, és jóakaró, vigasztaló pillantással átnyújt neki - mit? Forró konyakot? Nem! Átnyújt neki, ó istenek! átnyújt neki egy pohár langyos gyömbérvizet. - Gyömbér? Gyömbért érzek? - kérdezte Stubb gyanakodva, és közelebb jött. - Igen, ez bizony gyömbér. - Belekukkantott a még érintetlen pohárba. Egy ideig állt, mintha nem hinne a szemének, azután nyugodtan a csodálkozó pincér felé lépett, s lassan így szólt: - Gyömbér? Gyömbér? Nem mondaná meg, az Isten szerelmére, Lúdtalp úr, mire jó a gyömbér? Gyömbér? Gyömbér! Tengeri szén? Tüzelőfa? Kénkögyufa? Tapló? Puskaapor? Mi a ménkű az a gyömbér, kérdem, hogy ezt a poharat kínálsz szegény Kvikvegünknek?

- Valami alattomos Alkoholelles Társaság keze van ebben a dologban - tette hozzá hirtelen, és Starbuck felé közeledett, aki épp most jött előlről. - Nem vetne egy pillantást, uram, arra a kupára, uram? Szagoljon bele, kérem! - Figyelte az első tiszt arcát, és hozzátette: - Starbuck úr, a pincérnek van pofája ezt a hascsikaró ricinust kínálni Kvikvegnek, aki ebben a pillanatban jött fel a bálnáról. Hát patikus a pincér, uram? És kérdezem én, ez az a gyomorkeserű, amivel megint életet lehel egy félig megfúlt emberbe?

- Nem hinném - mondta Starbuck. - Elég hitvány lőre.

- Az ám, pincér - kiáltotta Stubb -, majd mi megtanítunk, milyen gyógyszer kell egy szigonyosnak! El ezekkel a patikus orvosságokkal. Meg akarsz talán mérgezni bennünket, te! Tán biztosítást kötöttél az életünkre, és meg akarsz gyilkolni mindnyájunkat, hogy bezsebelhesd a díjat, mi?

- Nem én hoztam a gyömbért a hajóra - kiáltotta Lúdtalp -, hanem Angyalka néni! Megkért, hogy sose adjak szeszt a szigonyosoknak, csak ezt a gyömbéritalt, így nevezte.

- Gyömbéritalt! Te gyöngéd lelkű gazember! Nesze neked, most szaladj a kamrába, s hozz valami becsületesebb italt. Remélem, nem teszek rosszat, Starbuck úr. A kapitány parancsa: grogot a bálnán dolgozó szigonyosnak.

- Elég - felelte Starbuck -, de ne üsd meg még egyszer, ha nem...

- Ó, sose teszek kárt, ha odavágok, csak ha bálnának vagy más ilyesminek vágok oda; ez a fickó pedig menyét. Mit akart mondani, uram?

- Csak azt, hogy menj le vele, és hozd fel magad, amit akarsz!

Mikor Stubb újra előbukkant, egyik kezében egy sötét flaskát, a másikban valami teásdoboz-félét hozott. Az elsőben erős pálinka volt, azt Kvikvegnek nyújtotta át, a másodikat, Angyalka néni ajándékát, szabadjára a hullámoknak adta.

Huszonnegyedik fejezet

STUBB ÉS FLASK MEGÖL EGY SZILÁSCETET

Tartsuk észben, hogy egész idő alatt egy roppant ámbráscetfej lógott a *Pequod* oldalán. De hagyjuk ott lógni még egy ideig, míg alkalmunk nyílik, hogy feldolgozzuk. Most más ügyek sürgetnek, s a legtöbb, amit a fejért tehetünk, ha imádkozunk az éghez, hogy a csigák kitartsanak.

Az elmúlt éjszaka és délelőtt a *Pequod* fokozatosan olyan tengerre sodródott, amely elszórt sárga planktonmezőivel szokatlan jelét adta a sziláscet közelségének; nem sokan tételezték fel, hogy a leviatánoknak ez a fajtája ebben az időpontban bárhol a közelben tartózkodik. Bár mindenki általánosan megvetette ennek az alacsonyabb rendű lénynek az elejtését; bár a *Pequod* egyáltalán nem kapott megbízatást, hogy utánuk járjon; és bár a Crozet-szigetekenl csordaszámra hagyta el őket, s egyetlenegyszer sem bocsátotta le csónakját; mégis most, mikor már egy ámbráscetet hoztunk a hajóhoz, és lefejeztük, mindnyájunk meglepetésére kihirdették, hogy aznap, ha alkalom kínálkozik, el kell ejtenünk egy sziláscetet.

Az alkalom nem sokáig váratott magára. Magas vízsugarakat láttunk szél iránt, és két csónak - Stubbé és Flaské - elindult a vadászatra. Egyre távolabb és távolabb eveztek, és végül már az árbocfőn álló emberek is alig látták őket. De hirtelen nagy tömeg kavargó fehér vizet vettek észre, s hamarosan ezután híre jött főntről, hogy egy vagy mindkét csónak kötélre vette a bálnát. Eltelt egy kis idő, s felbukkantak a csónakok: egyenesen a hajó felé húzta őket a vontató bálna. Oly közel jött a szörnyeteg a hajótörzshöz, hogy először úgy látszott, mintha bajt akarna csinálni, egyszerre azonban örvényt kavarva alámerült tizenöt méterre a hajótól, s egészen eltűnt szem elől, mintha a tőgerenda alá bukott volna.

- Elvágni! Elvágni! - hangzott a kiáltás a hajóról, mert úgy látszott egy pillanatig, hogy a csónakok mindjárt nekicsapódnak halálos összeütközésben a hajó oldalának. De elég kötelük volt még a kádban, a bálna se merült túlságosan mélyre, hát bőségesen engedtek köteleket, s ugyanakkor teljes erejükből eveztek, hogy a hajó elé kerüljenek. Néhány percig a küzdelem igen válságos volt: mert egyik irányba még mindig engedték ki a megfeszült köteleket, evezőikkel pedig a másik irányba húztak, s a két ellentétes húzóerő alárántással fenyegette őket. De csak néhány méter előnyt igyekeztek szerezni. És addig küszködtek, míg meg nem szereztek. Akkor hirtelen gyors remegés futott végig, mint a villám, a tőgerendán, amint a feszes kötélsúrolta alul a hajót, s egyszerre remegve, csattogva víz fölé emelkedett a hajóorr alatt; s úgy fröcskölte szét magáról a vizet, hogy a cseppek törött üvegcserepként hullottak a tengerre. Túloldalt a bálna is felszínre emelkedett, s a csónakok megint szabadon repülhettek. De a kimerült bálna csökkentette sebességét, vakon irányt változtatva megkerülte a hajó farát, s a két csónakot vontatva teljes kört írt le.

Közben a csónakon egyre több köteleket szedtek be, míg szorosan a bálna oldalához nem nyomultak, s akkor Stubb és Flask váltogatva dőfte bele lándzsáját az állatba. Így keringett a *Pequod* körül a csata, s a cápaseregek, amelyek eddig az ámbráscet teteme körül úszkáltak, a frissen kiöntött vérre rohantak, s minden új döfés után mohón ittak, mint a sóvár zsidók a frissen fakadt forrásokból, amelyek a megütött sziklából ömlöttek.

A bálna vízfújása végül sűrűvé vált, s az állat rettentő hánykolódás és hányás után dögölten háttára fordult.

Míg a két főember köteleket erősített a farkára, s más módon is előkészítette vontatásra a testet, kis párbeszéd folyt le közöttük.

- Csak tudnám, mit akar az öregember ezzel a ronda hájtömeggel - mondta Stubb némi utálkozással, hogy ilyen nemtelen ceffélével kell foglalkoznia.

Flask a felesleges kötelet tekerceselte fel a csónak orrában.

- Mit akar vele? - mondta. - Sose hallottad, hogy az a hajó, amelyiknek csak egyszer is egy ámbráscetfejet húztak fel a jobb oldalán s egy sziláscetfejet a bal oldalán, sose hallottad, Stubb, hogy az ilyen hajó aztán nem borulhat fel többé?

- Miért nem?

- Nem tudom, de hallottam, mikor az a gumigutti kísértet, a Fedallah mondta, s ő, úgy látszik, mindent tud a hajók megbabonázásáról. De néha azt hiszem, hogy végül is nem sok jót hoz majd varázsolása a hajóra. Sehogy se szeretem azt a fickót, Stubb. Nem vetted észre, hogy az agyara valami kígyófej formára van faragva?

- Fulladjon meg! Rá se szoktam nézni, de ha egyszer alkalom nyílik egy sötét éjszakán, s ő közel áll a mellvédhez, és senki sincs a közelben... Nézz oda le, Flask! - Kezének sajátos mozdulatával a tengerre mutatott. - Megteszem, meg én! Flask, én azt hiszem, ez a Fedallah maga az ördög áruhában. Elhiszed ezt a dajkamesét, hogy úgy dugták el a hajón? Én mondom, maga az ördög. Azért nem látod a farkát, mert eldugja szem elől. Azt hiszem, a zsebében hordja, összecsavarva. A fene egye meg! most jut eszembe, hogy mindig kócot kér, kitömní a cipője orrát.

- Cipőben alszik, igaz? Nincs függőágya, láttam, hogy éjszakákon át egy kötéltekercesen alszik.

- Úgy bizony, éspedig az átkozott farka miatt; bedugja a kötéltekerces közepébe.

- Mit trafikál vele az öregember annyit?

- Gondolom, valami cserét csinál, vagy alkut köt vele.

- Alkut? Mire?

- Hát nem látod, hogy az öregember mennyire áhítozik a Fehér Bálnára, s az ördög most megkönyékezi, és rá akarja venni, hogy adja cserébe az ezüstóráját vagy a lelkét vagy valami ilyesmit, akkor kezére játssza Moby Dicket.

- Húha! Stubb, te bolondozol. Hogy tudná ezt Fedallah megcsinálni?

- Nem tudom, Flask, de az ördög fura fickó és gonosz is, én mondom. Hiszen mesélik, hogy egyszer ördögien könnyedén és úriasan tekergetve a farkát felszökölt az öreg zászlóshajóra, és megtudakolta, hogy otthon van-e az öreg kormányzó. Otthon volt, s megkérdezte az ördögtől, mit akar. „Johnt akarom.” „Minek?” - kérdezi az öreg kormányzó. „Mi köze ehhez magának?” - mondja az ördög nekidühödve. „Szükségem van rá.” - „Vigye el” - mondja a kormányzó. És Istenemre, Flask, ha John nem kapott egykettőre ázsiai kolerát az ördögtől, egy harapásra megeszem ezt a bálnát. De vigyázat! Készen vagytok? Akkor gyerünk az evezőkkel, húzzuk a hajóhoz a bálnát!

- Azt hiszem, emlékszem valami olyanforma történetre, amilyent meséltél - mondta Flask, mikor a két hajó már lassan haladt előre terhével a hajó felé -, de nem tudom, hol hallottam.

- A három spanyol! A három gyilkos lelkű katona kalandjai. Nem ott olvastad, Flask? Azt hiszem, igen.

- Nem. Sose láttam azt a könyvet, bár hallottam róla. De mondd meg nekem, Stubb, azt hiszed, hogy az ördög, akiről imént meséltél, ugyanaz, aki szerinted most a *Pequod* fedélzetén van?

- Ugyanaz az ember vagyok-e én, aki segítette megölni a bálnát? Hát nem él az ördög örök időnkig? Ki hallotta, hogy az ördög meghalt? Láttál már plébánost, aki az ördögöt gyászolja? És ha egy ördögnek van kulcsa, hogy bejusson a tengernagy kabinjába, akkor nem gondolod, hogy be tud mászni a hajóablakon is? Erre feleljen, Flask úr.

- Mit gondolsz, Stubb, hány éves Fedallah?

- Látod ott azt a főárbocot? - A hajóra mutatott. - Az első számjegy. Most vedd a *Pequod* raktárából az összes abroncsot, rakd egy sorba az árboccal, nullának, érted? S akkor még meg se közelítéd Fedallah korát. A világ minden kádára sem tudna annyi abroncsot csinálni, hogy elég legyen nullának.

- Tudod, Stubb, azt hiszem, kicsit hencegtél az imént, mikor azt mondtad, hogy a tengerbe akarod ölni Fedallahot, ha alkalmaid nyílik. Hát ha olyan öreg, amennyit a te abroncsaid mutatnak, és ha örökké él, akkor mire jó vízbe ölni? Ezt mondd meg nekem!

- Legalább jól megfürösztöm.

- De visszamászik.

- Megint megfürösztöm, folyton fürösztetni fogom.

- És ha a fejébe találná venni, hogy ő füröszt meg téged, igen, és vízbe fullaszt - akkor mi lesz?

- Azt szeretném én látni, két olyan monoklit ragasztok rá, hogy sokáig nem mer a tengernagy szobájában mutatkozni, hanem csak lenni, az alsó fedélzeten, ahol lakik, meg itt a felsőn, ahol annyit szaglász. Ménkü vágjon az ördögbe, Flask, azt hiszed, félek az ördögtől? Ki fél tőle? Csak az öreg kormányzó, aki nem meri fülön csípni és dupla bilincsbe verni érdeme szerint, hanem hagyja, hadd rabolja az embereket; igen, és alkut kötött vele, hogy mindenkit, akit az ördög elrabol, meg fog majd sütni neki. Ilyen a kormányzó.

- Azt hiszed, hogy Fedallah el akarja rabolni Ahab kapitányt?

- Hogy azt hiszem-e? Hamarosan meglátod, Flask. De majd én erősen szemmel tartom, és ha valami gyanús dolgot látok, megfogom hátul a nyakát, és azt mondom: Ide figyelj, Belzebub, ne csinálj ilyet. És ha akadékoskodik, istenemre, kibontom a zsebéből a farkát, odaviszem a motollához, és olyan csavargatást meg emelést viszek véghez rajta, hogy tőből leszakad. Érted? Azt hiszem, ha majd érzi, hogy ilyen furamód megkurtították a farkát, elsompolyog, és nem lesz meg az a nyavalyás kis elégtétele sem, hogy a farkát behúzzhatja.

- És mit csinálsz a farkkal, Stubb?

- Mit csinálok? Eladom egy igásostorért, ha hazaérünk. Mi mást csinálnék?

- Komolyan gondolod, Stubb, amit mondasz, és mondtál eddig?

- Komolyan vagy sem, itt vagyunk a hajónál.

A csónakok parancsot kaptak, hogy húzzák a bálnát a jobb oldalra, ahol a farkára való láncok és más szükséges eszközök már elő voltak készítve a kikötőzésre.

- Nem megmondtam? - szólt Flask. - Igen, hamarosan látni fogod, hogy a sziláscet fejét felhúzzák az ámbráscetével ellenkező oldalon.

Flask jóslata hamarosan valóra vált. Eddig a *Pequod* meredeken az ámbráscet feje fölé dőlt, most a két fej kiegyensúlyozta, s a hajó visszanyerte egyenes futását, bár elhihetik, hogy erősen meg volt terhelve.

Ha a sziláscetet a hajóhoz húzzák, testének feldolgozására általában ugyanazokat az előkészületeket teszik, mint az ámbráscetére; csak éppen az utóbbinál a fejet egészben vágják le; az előbbinél pedig külön választják le az ajkat és a nyelvet, és felhúzzák a fedélzetre a jól ismert fekete csonttal együtt, amely az úgynevezett koronarészbe ékelődik. De a jelen esetben semmi ilyen nem történt. A két bálna teteme hátramaradt; s a két fejjel megterhelt hajó nem kevésbé hasonlított egy málháskosarakkal kétoldalt agyonterhelt öszvérhez.

Közben Fedallah nyugodtan szemlélte a sziláscet fejét, és a rajta levő mély ráncokról minduntalan a saját tenyérvonalaira pillantott. És Ahab véletlenül úgy állt, hogy a párszira esett az árnyéka, s a párszi árnyéka, ha egyáltalán ott volt, mintha összekeveredne vele, csupán meghosszabbította volna Ahab árnyékát. A legénység pedig munkája közben lappföldi töprengéseken vitatkozott, az iménti eseményekkel kapcsolatban.

Huszonötödik fejezet

A BÁLNA FEJE

Íme, itt van két nagy bálna, összeteszük a fejüket; kövessük mi is a példájukat, és tegyük össze a magunkét.

A folio leviatánok nagy családjában az ámbráscet és a sziláscet messze a legfigyelemreméltóbb. Az ember csak ezt a két fajtát vadássza rendszeresen. A nantucketieknek ők jelentik az összes ismert bálnaféleség két végétét. Mivel a külső különbségek leginkább a fejükön figyelhetők meg, mivel ebben a pillanatban mindegyiknek a feje ott lóg a *Pequod* oldalán, s mivel szabadon mehetünk egyiktől a másikhoz, ha keresztülvágunk a fedélzeten - szeretném tudni, hol nyílna ennél jobb alkalmunk a gyakorlati cetológia tanulmányozására.

A két fej ellentéte első pillanatra is meglepő. Mindkettő kétségkívül elég vastag, de az ámbráscet fejében van valami matematikai szimmetria, ami a sziláscet fejéből sajnálatosan hiányzik. Az ámbráscet feje nagyobb egyéniségről tanúskodik. Ha nézed, önkéntelenül is megérzed lenyűgöző méltóságának roppant felsőbbrendűségét. A jelen esetben ezt a méltóságot fokozza fejcsúcsának fehér pettyes feketesége, ami előrehaladott korról és nagy tapasztalatokról tanúskodik. Egyszóval ez a bálna az volt, amit a halászok műszóval „szürkefejű bálnának” neveznek.

Most figyeljük meg azt, ami legkevésbé hasonló a két fejen - nevezetesen a két legfontosabb szervet, a szemet és a fület. Messze hátul a fej oldalán és mélyen lenn, a bálnák állkapcsának elágazásánál, ha jól megnézed, megtalálod a héjtalan szemet, amelyet egy kicsikó szemének hihetnél, annyira aránytalanul kicsi a fej nagyságához képest. Mivel a bálna szeme ilyen sajátosan oldalt fekszik, világos, hogy a pontosan előtte levő tárgyakat nem látja, éppúgy, mint a mögötte levőket. Röviden: a bálnaszem helyzete olyasforma, mint az emberfülé; és elképzelhetik magukban, mi lenne önökkel, ha oldalról, a fülükkel néznék a tárgyakat. A bálna hát alighanem világos képet lát ezen az oldalon és egy másik világos képet a másik oldalon; ami közbül van, az neki vastag sötétség és semmi. Az ember voltaképpen mondhatni egy örbódéból néz ki a világra, két egyesített tolóablakon át. De a bálnánál ez a két ablak szétválasztva épült be: két különálló ablakot adnak, és sajnálatosan gyengítik a látást. A bálnának ezt a sajátosságát mindig figyelembe kell venni a halászatnál; jó, ha az olvasó emlékszik majd rá a következő jeleneteknél.

De a bálna füle éppoly furcsa, mint a szeme. Ha egyáltalán nem ismered a leviatánok fajtáját, órák hosszat keresgélhetsz ezen a két fejen, és sose fedezed fel a hallásszervét. A fülnek nincs semmilyen külső kagylója; s a lyukba magába alig tudsz beledugni egy tollat, annyira csudálatosan apró. Valamicskével a szem mögött található. Lényeges különbség figyelhető meg az ámbráscet és a sziláscet füle között. Az előbbiének ugyanis van külső nyílása, az utóbbiét teljesen befödi egy hártya úgy, hogy kívülről teljességgel észrevehetetlen.

Fordítsuk most át a rendelkezésünkre álló emelőkkel és gőzgépekkel az ámbráscet fejét, hogy aljával felfelé feküdjön, azután ereszkedjünk le létrán a végéhez, és pillantsunk bele a szájába, és ha a testét nem választották volna le teljesen, egy lámpással leereszkedhetnénk gyomrának nagy kentuckyi mammutbarlangjába. De kapaszkodjunk meg ebben a fogban, és nézzünk körül ott, ahol vagyunk. Milyen szép és tiszta formájú száj! Padlótól a mennyezetig olyan sima, fényes, fehér hártya borítja vagy inkább tapétázza, mint a menyegzői szatén.

De menjünk ki most, és vessünk egy pillantást tömérdek alsó állkapcsára, amely olyan, mint egy roppant tubákosdoboz hosszú, keskeny fedele, a forgópánt azonban nem oldalt van rajta, hanem a végén. Ha felpeckeljük, hogy a fejünk fölé kerüljön, és kimutassa fogsorát, szörnyű

csapórácsnak látszik, és jaj! csapórács is a halászság közt sok szegény fiúnak, akibe ezek a nyársak roppant erővel befűrődnek. De sokkalta szörnyűbb, ha több ölnyre a tenger színe alatt látunk egy mogorva bálnát, amint ott úszik lebegve, nagy, ötméteres rengeteg állkapcsa lefelé lóg derékszögben a testéből, hajszára úgy, mint egy hajó ormányrúdja. Ez a bálna nem halott, csak levert, talán nem jól érzi magát, vagy hipochonder; és olyan egykedvű, hogy állkapcsának forgói elernyedtek, s most ott lebeg ebben az esetlen tartásban, mint eleven szegénye egész népének, amely kétségkívül állkapocsgörccsel átkozza majd meg.

Az alsó állkapcsot - mivel gyakorlott mester könnyen le tudja akasztani - többnyire leveszik és fedélzetre emelik, hogy kihúzzák az elefántcsont fogakat, és készletet szerezzenek abból a kemény, fehér bálnacsontból, amelyet a halászok mindenféle furcsa tárgyá formálnak, többek között botokká, esernyőnyéllé és lovaglóstorok nyelvévé.

Az állkapcsot hosszú, fáradságos húzással emelik a fedélzetre, mintha valami horgony volna, s ha eljön az ideje - néhány nappal a többi munka után -, Kvikveg, Degu és Tastego mint kiváló fogászok nekiállnak fogat húzni. Kvikveg éles feldolgozó ásóval felvágja a foghúst, azután az állkapcsot a vasgyűrűkhöz kötik, fent felkötnek egy csigasort, s kihúzzák a fogat, ahogy a michigani ökrök húzzák ki vad erdőirtásokból az öreg tölgyek tönkjeit. Egy bálnának általában negyvenkét foga van összesen, az öregeké erősen megkopott, de nem odvas, s nincs benne mesterséges tömés, mint a miénkben. Az állkapcsot azután lemezekre vágják és felrakják, mint házépítésnél a gerendákat.

Most menjünk át a fedélzeten, és vegyük alaposan szemügyre a sziláscet fejét.

Ha a nemes ámbráscet feje általános formájában egy római harci kocsihoz hasonlítható (főként elöl, ahol oly szélesen kerekedik le), akkor első pillantásra a sziláscet feje nem túlságosan elegáns módon csónakorrú cipőre hasonlít. Két évszázaddal ezelőtt egy régi holland utazó cipéskaptafához hasonlította. És ezen a kaptafán vagy ebben a cipőben igen kényelmesen ellakhat a dajkamesék nyüzsgő gyerekű öregasszonya, ő is, ivadékai is.

Amikor közelebb lépsz a nagy fejhez, más és más alakot ölt, aszerint, honnan nézed. Ha a csúcán állsz, és a két *f* alakú fújólyukat nézed, akkor az egész fejet óriási nagybögőnek látod, s a két szelelőlyukat a hangláda nyílásainak. Ha meg szemedet a tömeg tetején lévő furcsa taréjos, fésűszerű lerakódásra szegezed, erre a zöld kagylós kinövésre, amit a grönlandiak „a sziláscet koronájának”, a déli halászok pedig „parókájának” neveznek, ha egyedül erre szegezed szemedet, a fejet valami óriási tölgyfa törzsének gondolhatod, amelynek madárfészek van az ágvillaiban. Ez a gondolat bizonyosan eszedbe jut, ha megfigyeled azokat az eleven rákokat, amelyek a sapkán fészkelnek, hacsak le nem köti képzeletedet az ugyancsak hasonlatos „korona” szakkifejezés; ebben az esetben nagy érdeklődéssel gondolsz arra, hogy e hatalmas szörnyeteg csakugyan a tenger koronás királya, és zöld koronáját csakugyan igen csodálatos módon rakták össze. De ha a bálna király, igen mogorván hordja a diadémját. Nézz arra a lógó alsó ajkára, micsoda roppant durcásság, micsoda lebiggyesztés! Asztalosbecsléssel hat méter hosszú és másfél méter mély durcásság és ajkbiggyesztés; olyan durcásság és ajkbiggyesztés, ami vagy 2250 liter olajat ad, s tán még többet is.

Nagy kár, hogy ez a szerencsétlen bálna nyúlshájú. A bevágás keresztben vagy harminc centiméter. Ajkán mint valami csúszós küszöbön át most besiklunk a szájába. Szent Isten, ezen az úton ment Jónás! A tető vagy négy méter magasan van, s meglehetősen éles szögben emelkedik, mintha szabályos szelemengerendára épült volna; ezek a bordás, íves, szőrös oldalak pedig azokat a csodálatos, félfüggőleges, görbe kard alakú bálnacsont léceket mutatják be - egyik-egyik oldalon mondjuk háromszázat -, amelyek a fej felső részén, a koronacsonton függenek, s a már futólag említett zsalut adják. A csontok szélén szőrös rostok bojtjai lógnak,

ezenen át szűri a sziláscet a vizet, s ezzel a szövevényyel fogja fel az apró halakat, amikor evésidőben nyitott szájjal járja a planktontengereket. Ha a zsaluk természetes rendjükben állnak, a középsőkön furcsa jelek: hajlatok, üregek és tarajok vannak, egyes bálnavadászok ezen számítják ki a bálna életkorát, mint a tölgyfáét az évgyűrűin. Bár e jegy bizonyossága korántsem kétségtelen, mégis van benne valami analogikus valószínűség. Mindazonáltal, ha elfogadjuk, sokkalta nagyobb életkort kell a sziláscetnél feltételezni, mint amekkora első pillantásra ésszerűnek látszik.

De most feledjük el egy pillanatra a zsalukat és a pofaszakállakat, s a sziláscet szájában állva nézzünk újból körül. Ha ezeket az oly szabályosan sorjázó csontoszlopokat látod, nem úgy érzed, mintha a nagy harlemi orgona belsejében állnál, és felfelé néznél ezer sípjára? Az orgonához való szőnyeg is itt van, a legpuhább perzsa - a nyelv -, amely mintegy oda van enyvezve a száj padlójához. Nagyon zsíros és lágy, és könnyen darabokra szakad, ha a fedélzetre húzzák. Ez az előttünk levő nyelv itt, úgy vélem első pillantásra, olyan hathordós: azaz nagyjából annyi olajat ad.

Láthatták eddig az igazságát annak, amivel kezdtem: hogy az ámbráscetnek és a sziláscetnek majdnem teljesen különböző feje van. Összefoglalva tehát: a sziláscet fejében nincsen nagy ámbráforrás, sem elefántcsont fog, nincs olyan hosszú, kávas alsó állkapcsa, mint az ámbráscetnek. Az ámbráscetnek meg nincsenek csontzsalui, sem hatalmas alsó ajka, és alig van valamicske nyelve. Továbbá a sziláscetnek két fúvónyílása van, az ámbráscetnek csak egy.

Vessenek még egy utolsó pillantást e két tiszteletreméltó csuklyás fejre, amíg egymás mellett fekszenek, mert egyik hamarosan nyomtalanul elsüllyed a tengerben, s a másik nem sokkal később követi.

Mielőtt elhagynánk most már az ámbráscet fejét, szeretném, ha átvizsgálnák, csupán azért, hogy túlzás nélkül, értelmesen felbecsüljék magukban, mekkora faltörőkos-erő rejtőzhet benne. Ez fontos kérdés; mert vagy magunkban kell kielégítően eldöntenünk, vagy mindörökre tamáskodva gondolnak az egyik legmegdöbbentőbb, de nem a legkevésbé igaz esetre, ami az írott történelemben bárhol is található.

Megfigyelhették, hogy rendes úszóhelyzetben az ámbráscet fejének első része csaknem teljesen függőleges síkot képez a vízen; észrevehették, hogy az első rész alsó darabja meglehetősen hátrahajlik, mert így jobban védi a hosszú vályút, amelybe a rúdszerű alsó állkapocs illeszkedik; megfigyelhették, hogy a száj teljesen a fej alatt van, olyanformán, mintha a mi szájunk az állunk alatt volna. Sőt azt is megfigyelhették, hogy a bálnának nincs külső orra; ami van - a fúvóluka -, az a feje tetején van; megfigyelhették, hogy a szeme, füle oldalt van a fején, teljes testhosszának csaknem egyharmadával az első része mögött. Így hát rá kellett jönniük, hogy az ámbráscet fejének első része halott, érzéketlen fal, amelyen nincs egyetlen érzékszerv, nincs semmiféle lágy kiemelkedés. Továbbá figyelembe kell venniük, hogy a fej első részének csak az alsó, hátrahajló darabján van némi nyoma a csontnak, és csak úgy hatméternyire a homloktól kezdődik. Így hát ez a roppant csont nélküli tömeg olyan, mintha egyetlen szigetelőtömb volna. Végezetül, amint az hamarosan kiderül, egyes részei a legfinomabb olajat tartalmazzák; most azonban meg kell ismerniük annak az anyagnak a természetét, amely oly áthatolhatatlanul burkolja ezt a látszólagos puhaságot. Előbb valahol már leírtam, hogy a bálna testét úgy borítja a szalonna, mint narancsot a héja. Ugyanez áll a fejre is, egy különbséggel: a fejen ez a burok, bár nem olyan vastag, csonttalan és olyan szívós, hogy az, akinek nem volt dolga vele, fel sem tudja mérni. A leghegyesebbre köszörült szigony, a legélesebb lándzsa, amit a legerősebb emberi kar hajít, tehetetlenül visszapattan róla. Olyan, mintha az ámbráscet homloka lópatákkal volna kirakva. Nem hiszem, hogy bármilyen érzékelés lappangana benne.

Most figyeljenek rám! E halott, áthatolhatatlan és sérthetetlen falat, e lendületesen úszó részt tévedhetetlenül irányítva hátul irdatlan tömegű életerő úszik, s az egész egyetlen akaratnak engedelmeskedik, mint a legkisebb féreg. És ha ezután részletezni fogom önöknek mindazt az erőt, amely e terjedelmes szörnyeteg porcikáiban lappang, remélem, távol tartanak maguktól minden tudatlan tamáskodást, és tartják magukat a következőkhöz: fúrjon bár az ámbráscet átjárót a darieni földnyelven, és keverje össze az Atlanti-óceánt a Csendes-óceánnal, szemöldökük egyetlen szálát sem fogják felhúzni csodálkozásukban.

Huszonhatodik fejezet

A NAGY HEIDELBERGI HORDÓ

Most következik a Tartály Kimérése. De hogy jól értsék, valamit ismerniük kell annak a belső szerkezetéről, amin a munka folyik.

Ha szemügyre vesszük az ámbráscet fejét, az alsó részén találjuk a csontrendszer, amely a koponyát és az állkapcsokat alkotja; a felső rész mócsingos, teljességgel csonttalan tömeg.

A kocsonyás tömeg koncnak nevezett alsó része egyetlen roppant olajlép, amely véges-végig fehér, szívós, rugalmas rostokból áll. A felső rész, a tartály, az ámbráscet nagy heidelbergi hordójának tekinthető, s az olajszüret legeslegértékesebb levét tartalmazza, nevezetesen a nagyra becsült ámbráolajat, teljesen tiszta, átlátszó és illatos állapotában. Míg a bálna él, az ámbrá tökéletesen folyékony, de az állat pusztulása után hamarosan szilárdulni kezd, s olyan szép kristályhajtásokat bocsát ki magából, mint mikor az első gyenge jég képződik a vízen. Egy nagy bálna tartálya általában kétezer-kettőszázötven liter ámbrát ad, bár elkerülhetetlen körülmények folytán jelentős része kiloccsan, elfolyik és elcsepeg, vagy másképp vész el menthetetlenül a nehéz munkában, míg biztosítani igyekszel, amennyit csak tudsz.

Az ámbráscet heidelbergi hordója magában foglalja hosszában az egész fejtetőt, s mivel - amint ezt már másutt közöltük - a fej az egész állat hosszúságának egyharmadát adja, s mivel a jól megtermett bálna hosszúsága huszonnégy méterre tehető, nyolc méter mélységű hordód van, ha függőlegesen felhúzzák a hajó oldalán.

A bálna lefejezésénél a sebész műszere közel jár ahhoz a helyhez, ahol később utat vágnak az ámbraraktárhoz; ezért rendkívül óvatosnak kell lennie, nehogy egy óvatlan, korai vágás behatoljon a szentélybe, és pocsékba engedje menni nagy értékű tartalmát. A fejnek ezt a levágott részét emelik ki a vízből, s tartják fenn ebben a helyzetben a roppant feldolgozó csigák, melyeknek kenderszövevénye valóságos kötélzdsungelt alkot.

Ezek után, kérem, figyeljenek a nagy - és ebben az esetben csaknem végzetes - műtétre: az ámbráscet nagy heidelbergi hordójának megcsapolására.

Tastego ügyesen, mint a macska, felmászik, s egyenes tartásán mit sem változtatva, végigszalad a kinyúló keresztárbocon arra a pontra, amely pontosan a felhúzott heidelbergi hordó fölé nyúlik. Ostornak nevezett könnyű kötélzetet visz magával, amely két részből áll, és egy-egy csigán fut át. A csigát rögzíti, hogy lelógjon a keresztárbochról, s a kötél egyik végét addig lóbálja, míg a fedélzeten álló ember el nem kapja és jól meg nem fogja. Akkor csak kézzel kapaszkodva ügyesen levegőbe lódul és leereszkedik a fej csúcsára. Onnan - még mindig a többiek feje felett áll - vidáman lekiáltoz, mintha török müezzín volna, aki tornya csúcsáról imára szólítja fel a jó népet.

Most kurta nyelű, éles ásót adnak fel neki, s ő szorgosan keresi a megfelelő helyet, ahol fel lehet törni a hordót. Ezt a munkát nagyon elővigyázatosan végzi, mint a kincsvadász, aki valami öreg házban furkálja a falat, hogy megtalálja a befalazott aranyat. Mikor óvatos keresgélésével végzett, az ostor másik végéhez erős vasabroncsos vödört kötnek, éppen olyat, mint a kútödör; a kötél másik végét kifeszítik a fedélzeten, s két vagy három ügyes ember tartja. Az utóbbiak most felhúzzák a vödört az indián keze ügyébe, egy ember pedig igen hosszú rudat nyújt fel neki. Tastego beleilleszti a rudat a vödörbe, és levezeti a vödört a hordóba, míg egészen el nem tűnik; ekkor jelt ad az ostornál álló hajósoknak, a vödör megint feljön bugyborékolva, mint egy fejlőlány friss tejjel teli sajtára. Gondosan leengedik a csordultig telt

edényt, a kijelölt ember elkapja és nagy dézsába üríti. Azután megint felkúszik, járja ugyanazt a kört, míg a mély ciszterna már nem ad több olajat.

Utóbb Tastegónak egyre keményebben és egyre mélyebbre kell nyomkodnia hosszú rúdját a hordóba, a végén már vagy hat méter tűnik el belőle.

A *Pequod* emberei már egy darab ideje meregettek, több dézsa megtelt az illatos ámbrával; akkor hirtelen különös baleset történt. Azért-e, mert Tastego, a vad indián gondatlanul és elővigyázatlanul elengedte egy percre a fejet tartó nagy fonott köteleket, vagy azért-e, mert a hely, ahol állt, csálóka és síkos volt, vagy azért-e, mert a gonosz akarta, hogy így történjék - meg sem állapíthatnánk az okát, hisz nem is lehet pontosan tudni, miért, hogyan történt -, egyszóval, mikor a nyolcvanadik vagy kilencvenedik vödör cuppanva feljött - Szent Isten, szegény Tastego! -, mint egy igazi kútba a váltogatva leereszkedő két vödör, fejjel előre a nagy heidelbergi hordóba zuhant, és szörnyű olajos bugyborékolással eltűnt a szemünk elől.

- Ember a vízben! - kiáltotta Degu, aki az általános megdöbbenésből először tért magához. - Lódítsátok ide a vödört! - Beletette egyik lábát, hogy biztosabbá tegye fogását a csúszós oston, s az emelők felrántották a fej tetejére, csaknem előbb, mintsem Tastego belül elérte volna az alját. Közben szörnyű zűrzavar volt. Ha az ember kinézett a hajó oldalán, látta, hogy az előbb még élettelen fej hánykolódik és emelkedik a tenger felszíne alatt, mintha ebben a pillanatban valami hirtelen ötlete támadt volna, pedig csak a szegény indián árulta el az öntudatlan vonaglásokkal, milyen veszélyesen mélyre süllyedt alá.

Degu a fej tetején az ostort igazgatta, amely valahogy összekeveredett a nagy feldolgozó kötelekkel, s akkor éles reccsenés hallatszott, és mindenki kimondhatatlan rémületére a fejet tartó két roppant horog közül az egyik kiszakadt, s a rengeteg fej hatalmas remegéssel oldalra lódult, a részeg hajó pedig úgy rengett és imbolygott, mintha jégheggyel ütközött volna össze. A megmaradt horog, amely most egymaga tartotta az egész súlyt, minden pillanatban kiszakadással fenyegetett, s ezt az eseményt még valószínűbbé tette a fej heves mozgása.

- Gyere le, gyere le! - üvöltöttek a matrózok Degunak, a néger azonban félkézzel megkapaszkodott a súlyos kötelekben, hogy függeszkedve maradjon, ha a fej le is esik, és az összekeveredett zsinórt kibontva leengedte a vödört a most már eldőlt kútba; azt akarta, hogy az el-süllyedt szigonyos megragadja, s azután majd kihúzzák.

- Az istenért, ember, ágyúgolyót akarsz oda beledöngölni?! Megállj! Mit segít az neki, ha azt a vasabroncsos vödört a feje tetejére zuhintod? Állj meg már!

- Kapaszkodj a kötélbe! - kiáltotta egy hang, mint a rakéta robbanása.

Csaknem ugyanabban a pillanatban a roppant fej mennydörgésszerű morajjal a tengerbe zuhant, mint a Niagara Asztalsziklája a forgatagba. A hirtelen felszabadult hajótörzs elbillent tőle s a túloldalon elmerült egészen csillogó rezezéséig. Mindenki visszatartotta a lélegzetét; Degut homályosan láttuk a sűrű tajtékelhőben: a lógó kötelekbe kapaszkodva ide-oda lengett, majd a matrózok feje fölé, majd a tenger fölé, szegény elevenen eltemetett Tastego pedig menthetetlenül süllyedt alá a tenger fenekére. De alig tisztult el a gőzfátyol, meztelen alakot láttunk, kezében karddal egy gyors pillanatig lebegni a mellvéd fölött. A következő pillanatban hangos loccsanás hirdette, hogy az én bátor Kvikvegem alámerült menteni. Tömegestül arra az oldalra tódultunk, és minden szem minden fodrot számolt, ahogy teltek a percek, és még semmi nyoma nem volt sem a süllyedőnek, sem a bűvárnak. Néhányan a hajó mellett álló csónakba ugrottak, és egy kicsit ellökték magukat a hajótól.

- Haha! - kiáltotta Degu hirtelen, most már nyugodalmasan lengő helyéről odafönt; amikor jobban kihajoltunk a hajó oldalán, egy kart láttunk egyenesen kiemelkedni a kék hullámokból; furcsa látvány volt, olyan, mintha valami sírdomb fűvéből emelkedne ki egy kar.

- Mind a kettő! Mind a kettő! Itt van mind a kettő! - kiáltott ismét Degu örömteli hangon; és hamarosan láthatóvá vált Kvikveg, amint egyik kezével bátran úszik, s a másikkal az indián hosszú haját markolja. Beemelték a csónakba és gyorsan a fedélzetre hozták őket; de Tastego sokára tért magához, és Kvikveg sem látszott nagyon fürgének.

Mármost hogy sikerült ez a nemes mentés? Kvikveg a lassan süllyedő fej után bukott, és éles kardjával hosszú vágásokat tett majdnem az alján, és sikerült ott lyukat nyitnia; azután hosszú karjával messze benyúlt, fölfelé kotorászott, és kirángatta szegény Tas a fejénél fogva. Igaz, amikor először benyúlt érte, egy láb került a kezébe; de jól tudta, hogy ez így nincs rendjén, és nagy bajt csinálhat, hát visszalökte a lábat, és ügyes emeléssel és rántással megbukfenceztette az indiánt. A következő kísérletnél azután Tastego a régi, bevált módon jött elő: fejjel előre. Tudom, hogy ezt a különös kalandot bizonyára hihetetlennek tartja némelyik szárazföldi ember, bár ők maguk is láthatták vagy hallhatták, hogy valaki odakünn egy ciszternába esett; nem ritka baleset, pedig sokkal kevésbé indokolt, mint az indiáné, ha tekintetbe vesszük, milyen rendkívül síkos az ámbráscetkút pereme.

De talán megkérdezhetik nagy okosan, hogyan is van ez. Azt hittük, az ámbráscet legkönnyebb és leglebegőbb része a rostos olajjal átítatott fej; és te mégis elsüllyeszted egy sokkalta nagyobb fajsúlyú elembe. Most megfogtunk. Szó sincs róla, én fogtam meg önöket; mert amikor szegény Tas beleesett, a tartályból már csaknem teljesen kimerték könnyebb tartalmát, alig maradt más, mint a kút sűrű, inas fala - ez a kétszeresen összeforrasztott, összekalapált anyag, amely, mint már mondtam, sokkal nehezebb a tengervíznél, s amelynek egy darabja szinte úgy süllyed alá, akár az ólom. De ennek az anyagnak gyors süllyedésre való hajlandóságát a jelen esetben ellensúlyozta az, hogy a fej többi részét nem választották le róla; így hát nagyon lassan, mintegy megfontoltan merült el, és jó lehetőséget adott Kvikvegnek, hogy mondhatni futtában vezesse le az ügyes szülést.

Ha pedig Tastego elpusztul a fejben, halála nagyon értékes pusztulás lett volna; a legfehérebb és legfinomabb, illatos ámbraolajba fullad, s a bálna titkos belső kamrájában, szentélyében kapja koporsóját, ravatalát és sírját. Csak egyetlen edesebb halált lehet hirtelen felidézni, egy ohioi mézvadász gyönyörűséges halálát, aki mézet keresvén egy üreges fa ágavillájában, oly nagy mennyiséget talált, hogy túlságosan fölbe hajolván, a méz leszívta, s ő bebalzsamozva halt meg.

Huszonhetedik fejezet

A PEQUOD TALÁLKOZIK A SZŰZZEL

Elérkezett a kijelölt nap, s mi rendjén találkoztunk a brémai Derick De Deer gazda hajójával, a *Jungfrau*val.

A hollandok és a németek valaha a legnagyobb bálnavadász népek voltak a világon, de most az utolsók között vannak.

Itt-ott azonban, igen messze eső hosszúsági és szélességi fokokon alkalomadtán találkozik az ember lobogójukkal a Csendes-óceánon.

Valamilyen oknál fogva a *Jungfrau* nagyon igyekezett tiszteletét tenni. Már elég messze a *Pequod*tól megfordult, leeresztette csónakját, s a kapitány türelmetlenül az orrban állva a far helyett, felénk hajtatott a vízen.

- Mi van a kezében?! - kiáltotta Starbuck, s a német kezében himbálódzó valamire mutatott. - Lehetetlen, lámpatöltő!

- Nem az - mondta Stubb -, nem, nem, kávészibrik az, Starbuck úr; idejön, hogy megcsinálja nekünk a kávékat ez a nímet. Nem látja azt a nagy cinkannát mellette? Abban van a forró vize. Űgyes ember ám ez a nímet.

- Eriggy már! - kiáltotta Flask - lámpatöltő az, meg egy olajos kanna. Kifogyott az olaja és kódulni jön.

Bármilyen furcsán hangzik is, hogy olajhajó olajat kérjen kölcson a bálnázó területen, és bármennyire ellentmondjon is a régi közmondásnak, hogy vizet hordani a tengerbe, néha mégis előfordul ilyesmi, és a jelen esetben Derick De Deer kapitány kétségkívül lámpatöltőt hozott, amint azt Flask kinyilvánította.

Mikor felkapaszkodott a fedélzetre, Ahab hirtelen megszólította, fikarcnyit sem törődött vele, mit tart amaz a kezében. De a német tört nyelvén hamarosan elárulta, hogy mit sem tud a Fehér Bálnáról, és azonnal lámpatöltőjére és olajoskannájára fordította a beszédet, megjegyezvén, hogy este teljes sötétségben kell függőágyában elaludnia - utolsó csepp brémai olaja elfogyott, s eddig még egyetlen kiolvasztani való halat sem fogtak, amivel pótolhatnák a hiányt; befejezésül célzott arra, hogy a hajója valóban az, amit a halászatban tisztának neveznek (azaz üres), s így igazán kiérdemli a *Jungfrau*, azaz *Szűz* nevet.

Miután kielégítették, Derick eltávozott; de nem ért el hajójáig, mikor csaknem egyidőben bálnákat jeleztek mindkét hajó árboccsúcsairól; és Derick annyira égett a vadászatért, hogy le sem tette lámpatöltőjét és olajoskannáját a fedélzetre, hanem megfordult csónakjával, és az óriási lámpatöltők után eredt.

A zsákmány szél után jelentkezett, így hát neki s a hamarosan utána igyekvő három német csónaknak meglehetősen előnye volt a *Pequod* bárkáival szemben. Nyolc bálna tűnt fel: egy átlagos csorda. A veszély tudatában nagy sebességgel mentek előre a széllel, s oldalukkal úgy súrolták egymást, mint megannyi kettes lófogot a hámban. Nagy, széles nyomdokvizet hagytak maguk után, mintha valaki folyton-folyvást nagy, széles, fehér pergament göngyölne ki a tengeren.

A gyors nyomdokvízben és jó egynéhány méterrel hátrább egy hatalmas, púpos öreg bika úszott, amelyet viszonylag lassú haladásából és a testét elborító szokatlan sárga kéregből

ítélve sárgaság vagy más betegség támadott meg. Kérdésesnek látszott, vajon ez a bálna az előtte járó csordához tartozik-e; az ilyen tekintélyes leviatánok egyáltalán nem szoktak társágkedvelők lenni. Mindazonáltal követte nyomdokvizüket, bár az alighanem hátráltatta, mert a tajték vagy sodrás megtört széles orrán, mint két ellenséges áramlat találkozásánál a hullámok. Vízfújása kurta, lassú és nehézkes volt; szaggatott sugárban tört elő, tépett rongyokra foszlott, s a bálnában furcsa föld alatti mozgás támadt, amely, úgy látszik, a másik víz alatti végén talált kiutat, és megbugyborékkoltatta hátul a vizet.

- Kinek van fájdalomcsillapítója? - kérdezte Stubb. - Félek, hogy fáj a hasa. Szent Isten, ha arra gondolok, hogy félholdnyi hasfájása van! A gonosz szelek csúnya lakodalmat csapnak benne, fiúk. Ez az első olyan rossz szél, amit hátul láttam fújni; de nézzétek, láttatok már bálnát így félrefarolni? Alighanem elvesztette a kormányrúdját.

Az öreg bálna úgy emelgette vén testét, mint a túlterhelt indiai hajó, amely a hindusztáni partok mentén igyekszik, fedélzetén riadt lórakományával, és oldalra billent, megmerül, imbo-lyog, bukdácsol; időnként átfordult kényelmetlen bordavégein, és megmutatta kacskaringós útjának okát: jobb oldali uszonyának természetellenes csonkját. Nehéz lett volna megmondani, vajon harcban veszítette-e el azt az uszonyt, vagy anélkül született.

- Csak várj egy kicsit, öreg legény, majd kötést teszek a sebesült karodra! - kiáltotta a kegyetlen Flask, és a mellette fekvő bálnázókötélre mutatott.

- Csak vigyázz, hogy ő be ne kötözzön veled téged! - mondta Starbuck. - Gyerünk, másképp a német csípi meg.

A vetélkedő csónakok mindnyájan egyazon szándékkal erre a halra vetették magukat, nemcsak azért, mert a legnagyobb, tehát legértékesebb bálna volt, hanem mert a legközelebb is esett, s a többi bálna olyan nagy sebességgel haladt, hogy csaknem reménytelenné tette egy időre az üldözést. A *Pequod* csónakjai most elhúztak az utoljára leeresztett német bárkák mellett; de a kezdeti nagy előny folytán még mindig Derick csónakja vezette a vadászatot, bár más országbeli vetélytársai percről percre jobban megközelítették. Egyedül attól tartottak, hogy a német, annyira közel járván már a céljához, ki tudja hajítani vasát, mielőtt egészen utolérnék. Ami Dericket illeti, ő nagyon bízni látszott benne, hogy ez fog bekövetkezni, s időnként csúfondáros mozdulattal rázta lámpatöltőjét a többi csónak felé.

- A hálátlan, lelketlen kutya - kiáltotta Starbuck - azzal az alamizsnagyűjtővel piszkál, csúfol engem, amit alig öt perce töltöttem meg! - Aztán a régi, feszült suttogással: - Gyerünk, agarak! Csak utána!

- Mondok én nektek valamit, emberek! - rikkantotta Stubb a legénységének. - A vallásom tiltja, hogy dühöngjek, de szeretném megenni ezt a gazember nímetet, húzzatok, a mindenit! Tűritek, hogy ez a lator le hagyjon? Szeretitek a pálinkát? Két hordó pálinkát kap a legjobb ember, gyerünk, hadd fakadjon ki az ütőeretek. Ki vetette ki a horgonyt? Egy szikrát se jutunk előre. Megálltunk! Hé, fű nő a csónak fenekén, és istenemre, az árboc kirügyezett! Nem lesz ez így jó, fiúk. Nézzétek a nímetet! Sok szónak is egy a vége: fújtok-e tüzet, vagy nem fújtok?

- Nézzétek, micsoda szappanos vizet kever! - kiáltotta Flask fel és alá ugrándozva. - Micsoda púp! Ó, tegyetek fel a kövérjére, úgy fekszik, mint egy tuskó. Ó, fiaim, ugorjatok, palacsintát és kagylót kaptok vacsorára, csak ugorjatok, ugorjatok, százhordós bálna, ne veszítsétek el most, jaj, el ne veszítsétek! Ó, hát nem húztok a fánkotokért, fiaim? Micsoda fene bálna, micsoda veszett bálna! Hát nem szeretitek az ámbrát? Ott megy háromezer dollár, emberek! Egy bank, egy egész bank! Az Angol Bank! Ó, húzzatok, húzzatok! Már megint mit akar az a nímet?

Derick ebben a percben éppen a közeledő csónakok felé dobta lámpatöltőjét és olajoskannáját; talán azzal a kettős szándékkal, hogy hátráltassa vetélytársai előrejutását, s ugyanakkor módjával gyorsítsa a magáét a hátralökés pillanatnyi lendületével.

- A szemtelen holland ladik - kiáltotta Stubb -, húzzatok emberek, mint ötvenezer sorhajó-rakomány vörös hajú ördög! Mit szólsz hozzá, Tastego? Hajlandó vagy-e huszonkét darabra szakítani a gerincdet a vén Vidám Fő becsületéért? Mit mondasz?

- Azt mondom, húzni, mint a ménkű! - harsogta az indián.

Vadul s még inkább felbőszülve a holland kötekedésén, a *Pequod* három csónakja csaknem egymással párhuzamosan haladt, és ebben a helyzetben pillanatnyilag megközelítették Dericket. A három tiszt felállt, a tisztnek avval a pompás, könnyed, lovagi tartásával, amivel a prédára húz, s időnként buzdító kiáltással ösztökélték a vezérevezőst:

- Ott siklik! Éljen a szél! Le a nímettel! Előzzétek meg!

De olyan jelentős előnye volt eredetileg Dericknek, hogy vitézségük ellenére is ő győzött volna a küzdelemben, ha nem éri utol az igazságos ítélet egy rák formájában, amit a középevezős lapátja fogott. Amíg az ügyetlen tahó a tollat igyekezett kiszabadítani, s amíg ennek következtében Derick csónakja csaknem felborult, s ő hatalmas haraggal mennydörgött embereire - azalatt Starbuck, Stubb és Flask jól kihasználta az időt. Egy kiáltással halálba nekifeszültek és ferdén felzárkóztak a hollandhoz. Még egy pillanat, és mind a négy csónak rézsútosan futott közvetlen a bálna nyomdokvizében, s kétoldalt mellettük húzódott el ék alakban a halverte tajtékozó hullám.

Szörnyű, szájalomraméltó és tébolyító látvány volt. A bálna most kiemelt fejjel úszott, vízfújását szakadatlan, vergődő sugárban lökte maga elé, nyomorult uszonya rémült gyötrelemmel verdeste az oldalát. Most errefelé, majd amarra farolt tétova menekülésében, és valahányszor áttört egy hullámon, görcsösen a vízbe merült, vagy oldalt az ég felé hömbölyödött az egyetlen evező uszonyával. Ilyennek láttam egyszer egy nyesett szárnyú madarat, amely törött köröket írt le a levegőben, s hasztalan igyekezett elmenekülni a kalózkodó sólymok elől. De a madárnak van hangja, és panaszos kiáltozással hírül adja félelmét; a tenger e hatalmas, néma barmának félelme azonban elvárásolva belé volt zárva, nem volt más hangja, csak a levegőnyílások csukladozó lélegzése, s ez kimondhatatlanul szájalmassá tette, míg meg-hökkentő nagysága, csapórács-állkapcsa és mindenható farka elegendő volt, hogy megrémítse a legbátrabb embert is, aki így szánakozik rajta. Derick látta, hogy alig néhány perc múlva a *Pequod* csónakjai lesznek előnyben, s inkább hajlandó volt megkockáztatni egy neki hosszúnak tetsző dobást, mielőtt utolsó esélye is végképp elveszne, mintsem hogy megfosszák zsákmányától.

De alig állt föl szigonyosa a dobáshoz, máris mind a három tigris, Kvikveg, Tastego, Degu ösztönösen talpra ugrott, és átlós sorban állva egyidőben emelte fel szigonyát; a három nantucketi vas elrepült a holland szigonyos feje felett, és behatolt a bálnába. A vakító tajték-, gőz- és lánghabok közt, a bálna veszett menekülésének első rohamában a három csónak olyan erővel vágódott a hollandéhoz, hogy Derick is, a meghökkent szigonyos is kivágódott, és elvitorlázott a három repülő csónak felett.

- Sose féljete, kicsi hollandusok - kiáltotta Stubb, és futó pillantást vetett rájuk, mikor elhúzott mellettük -, hamarosan felszednek benneteket! Semmi baj. Láttam néhány cápát ott hátul. Olyan bernáthegyi kutyák, tudjátok, megszabadítják a bajba jutott utazót. Éljen! Így kell most vitorlázni. Mindegyik csónak egy napsugár. Éljen! Úgy megyünk, mint három ónüst egy bolond puma farkához kötve. Erről jut eszembe: mi lenne, ha valami síkságon egy elefánt után kötném a csézát? Röpülnének ám a küllők, fiúk, ha így utána kötnétek, s az ember is ki-

billenhetne, ha nekifut egy hegynek. Éljen! Így érzi magát az ember, ha Davy Joneshoz megy: csak rohan lefelé a végtelen lejtőn. Éljen! Ez a bálna már végső nagy terhét húzza magával.

De a szörnyeteg nem sokáig rohant. Hirtelen fölzhált és hánykolódva alámerült. A három kötél súrlódó nessel futott körbe a kötél tartó cölöpökön, olyan erővel, hogy mély rovátkákat dörzsölt beléjük; a szigonyosok pedig félelmükben, hogy ez a gyors alámerülés hamarosan leviszi a kötelet, minden ügyességüket és erejüket összeszedve újabb füstölgő meneteket húztak a kötélen, hogy tartson; míg végül a csónakok vájatos ékeire nehezedő függőleges húzás miatt - a három kötél innen egyenesen lefutott a kékségbe - az orr pereme csaknem a vízzel egy szinten volt, a far pedig magasan a levegőbe billent. A bálna merülése hamarosan megszűnt, s a csónakok egy ideig így maradtak; nem akartak több kötelet adni, bár a helyzet kissé csiklandós volt. Noha ily módon több csónak elsüllyedt és elveszett már, mégis ez az úgynevezett „visszatartás”, a hát eleven húsának ez a felkampózása az éles szakállal, gyakran ez gyötri meg annyira a leviatánt, hogy hamarosan újból felemelkedik és szembeszáll ellenségei hegyes dárdájával. Nem beszélve a dolog veszélyes voltáról, kétséges, vajon mindig ez az eljárás a legjobb-e; mert ésszerű feltételezni, hogy minél tovább marad a sebzett bálna a víz alatt, annál jobban kimerül. Roppant felülete miatt ugyanis - a kifejtett ámbrásceté valamivel kevesebb hétszáz négyzetméternél - mérhetetlen nagy víznyomás nehezedik rá. Mindnyájan tudják, mekkora légköri nyomás alatt élünk mi magunk is, milyen óriási akkor a bálna terhe, ha négyszáz méter tengervíz oszlopot tart a hátán? Legalább ötven légkör nyomásával egyenlő. Egy bálnavadász becslése szerint húsz sorhajó súlya ez ágyústul, készletestül, teljes személyzettel.

A három csónak ott feküdt a szelíden hömpölygő tengeren, s nézett alá az örökös kék delelésbe; egyetlen nyögés, egy kiáltásféle, sőt egy fodor, egy buborék sem jött fel a mélységből, melyik szárazföldi ember hitte volna, hogy a csend és a nyugalom alatt a tengerek legnagyobb szörnyetege vonaglik, hánykolódik haláltusájában? Tizenöt centiméternyi sem látszott a csónak orránál függőlegesen aláfutó kötélből. Hihetetlenül hangzik, hogy a nagy leviatán három ilyen vékony fonálon függött, mint egy nyolc napig járó óra nagy súlyzója. Függött? Min? Három deszkadarabon. Ez az a teremtmény, akiről egyszer diadalmasan mondták: „Telerakodhatod-e nyársakkal a bőrét, s nagy szigonnyal a fejét? Ha éri is a fegyver, nem áll meg benne, legyen bár dárda, kopja vagy kelevéz; annyiba veszi a vasat, mint a szalmát, a nyíl vesszője el nem űzi őt, pozdorjának tartja a dárdadöfést, és kineveti a lándzsa suhogását.” Ez az a lény? ő az? Ó, hogy be nem teljesedés kövesse a próféták jóslatait. Mert farkában ezernyi comb erejével a leviatán fejét a tenger hegyei alá fúrta, hogy elbújjon a *Pequod* halászdárdái előtt.

A ferde délutáni napfényben a három csónak víz alá vetülő árnyéka elég hosszú és elég széles lehetett, hogy árnyékot vessen Xerxes fele hadára. Ki tudná megmondani, mennyire rémítették meg a sebzett bálnát a feje felett lebegő óriási rémalakok.

- Gyerünk, emberek, megmozdult! - kiáltotta Starbuck, amikor a három kötél hirtelen megremegett a vízben, és mágneses drótként kivehetően felvezette hozzájuk a bálna élet- és halál-üktetését, hogy minden evezős megérezte ülésén. A következő pillanatban a csónakorr megszabadult az aláhúzó teher nagy részétől. A bárkák hirtelen felszökkentek, mint a kis jégmező, ha egy jókora csorda fehér medvét leriasztanak róla a tengerbe.

- Beszedni! Beszedni! - kiáltott Starbuck újfent. - Emelkedik.

A köteleket, amelyekből alig egy pillanattal előbb egy arasznyit sem lehetett volna visszavenni, most csöpögő, gyors tekercekben hajigálták a csónakba, s a bálna hamarosan felszínre tört, két hajóhossznyira a vadászoktól.

Mozgása világosan mutatta végső kimerültségét. Legtöbb szárazföldi állat ereinek java részében bizonyos szelepek vagy zsilipkapuk vannak, s ha az állat megsebesül, ezek bizonyos irányban elzárják a vért, legalábbis pillanatnyilag. Nem így áll a helyzet a bálnával, amelynek egyik sajátossága véredényeinek szelep nélküli szerkezete; így aztán, ha mégoly kis hegy dőfi is meg, mint amilyen a szigonyé, egész érrendszerében halálos szivárgás kezdődik el, s amikor ezt a felszín alatt nagy mélységben a víz rendkívül nagy nyomása is fokozza, élete mondhatni szakadatlan patakokban ömlik ki belőle. De olyan hatalmas mennyiségű vér van benne s oly számos és szétszórt belső forrása, hogy jelentős ideig vérzik így, szünet nélkül, ahogy aszályban folyik a folyó, amely messzi, kivehetetlen hegyek forrásaiból fakad. A csónakok a bálnára húztak, és veszélyesen kerülgették csapkodó farkát, és lándzsákat szúrtak bele; s még most is állandó vérsugarak szökelltek fel az új sebekből, és folyton-folyvást ömlöttek, míg a bálna fején levő természetes nyílás, bármilyen gyorsan is, de csak időnként lökte fel a levegőbe rémült permetegét. Az utóbbi résen még nem jött vér, mert eddig még nem találták el a bálna nemesebb szerveit. Élete, ahogy jelentőségteljesen mondani szokták, még érintetlen volt.

A csónakok most még szorosabban körülfojták, testének egész felső része előbukkant, még abból is nagy darab, ami rendesen víz alá merül. Láttuk a szemét, vagy inkább azt a helyet, ahol a szeme volt. Ahogy furcsa, torz kinövések támadtak a ledőlt nemestölgy csomódóvájában, úgy duzzadtak most ki vak, szörnyűségesen szárnalmas gumók abból az üregből, amelyet hajdan a bálna szeme töltött ki. De nem volt szárnalom. Mert öreg kora, fél karja, vak szeme ellenére halálok halálát kell hálnia, gyilkossággal elvesznie, hogy fényt adjon az emberek menyegzőin és multságain, és megvilágítsa az ünnepélyes templomokat, ahol azt prédikálják, hogy senki semmit semmi módon ne bántson. A bálna még mindig vérében fetrengett, s végül részben kimutatott egy véka nagyságú, furcsán elszíneződött daganatot vagy kinövést, mélyen lenn az oldalán.

- Csinos hely! - kiáltotta Flask. - Hadd szúrom meg egyszer!

- Megállj! - szólt rá Starbuck. - Nincs arra szükség!

De az emberséges Starbuck elkésett. A döfés pillanatában gennyes sugár lövellt ki a kegyetlen sebből, s a bálna elviselhetetlen gyötrelmében sűrű vért fújva hirtelen dühvel vakon a csónakok felé rohant, és lefecskengette őket és diadalittas legénységüket alvadt vérrel. Flask csónakját pedig felborította és megrongálta az orrát. Ez volt a végvonaglása. Mostanra már akkora lett a vérvesztése, hogy tehetetlenül elhengeredett a roncsból, amelyet ő tört össze; zihálva feküdt az oldalán, ártalmatlanul csapkodott csonka uszonyával, azután át- meg átfordult, mint egy lehanyatló világ, felfordítva hasának fehér titkait, úgy feküdt, mint egy tuskó, és meghalt. Utolsó, kimúló vízfújása nagyon szárnalomraméltó volt. Mint mikor valami láthatatlan kéz fokozatosan elvonja a vizet egy hatalmas szökőkúttól, és a permetoszlop fuldokló, bánatos bugyborékolással alább-alább ereszkedik a földre - olyan volt a bálna utolsó, hosszú, halódó vízfújása.

Mialatt a legénység a hajó érkezésére várt, a testen annak jelei mutatkoztak, hogy el nem rabolt kincseivel alámerül. Starbuck parancsára tüstént köteleket erősítettek rá különböző pontokon, úgyhogy hamarosan mindegyik csónak egy-egy bójává vált; az elmerült bálna rajtuk függött, néhány centiméterrel alattuk. Mikor a hajó közel ért, igen óvatos ügyeskedéssel áttették a bálnát az oldalához, és alaposan megerősítették a legmerevebb farokláncokkal, mert nyilvánvaló volt, hogy, hacsak mesterségesen fenn nem tartják, a test egyszerre lesüllyed a fenékre.

Mikor először belevágtak az ásóval, véletlenül egy teljes hosszúságában megrozsdásodott szigonyt találtak beleágyazódva a hasába, az imént leírt daganat alsó részében. De szigonydarabokat gyakran találnak az elejtett bálnák testében; a hús tökéletesen begyógyul körülöttük, és semmiféle kinövés nem jelzi helyüket; ezért a jelen esetben valami ismeretlen okra kellett a leírt gennyesedést visszavezetni. De még különösebb volt az a tény, hogy a bálnában egy kő lándzsafejet találtak, nem messze a betokosodott vastól, s a hús teljesen egészséges volt körülötte: ki dobhatta azt a kőlándzsát? És mikor? Talán valami északnyugati indián dobhatta, jóval Amerika felfedezése előtt.

Senki sem tudná megmondani, milyen csodákat lehetett volna még előturkálni ebből a tömérédek szekrényből. De a további kutatást félbeszakította az, hogy a hajó váratlanul a tenger fölé dőlt, mert a bálnatest süllyedése roppantul fokozódott. Starbuck azonban, aki a munkát vezette, a végsőkig ragaszkodott hozzá; olyan elszántan ragaszkodott hozzá, hogy végül a hajó már-már feldőléssel fenyegetett, ha még tovább is összeölelkezik a tetemmel, s mikor elhangzott a parancs: szabadulni a bálnától, akkor már olyan nagy húzóerő nehezedett a gerendafejekre, amelyekre a farokláncokat és köteleket erősítették, hogy lehetetlen volt szabadulni tőle. Közben a *Pequodon* minden lejtőre állt. A fedélzeten állni olyan volt, mint egy ház meredek, oromzatos tetején felsétálni. A hajó nyöszörgött és sóhajtozott. Mellvédjének és kabinjának számos elefántcsont berakása kimozdult helyéről a természetellenes helyzetben. Hiába estek neki emelőrudakkal és feszítőkkel a megmozdíthatatlan farokláncoknak, hiába akarták lefeszíteni őket a gerendafejekről; a bálna pedig annyira mélyre süllyedt, hogy a vízbe merült kötélvégeket nem lehetett megközelíteni. Minden perc újabb tonnákkal látszott növelni a süllyedő tömeget, és a hajó már-már felborult.

- Állj meg, állj meg, hé! - kiáltotta Stubb a testnek. - Mi az örögnek sietsz annyira lesüllyedni? A ménkübe is, emberek, csinálnunk kell valamit, vagy odaveszünk. Nem érdemes itt feszegetni. Félre ha mondom, az emelődarukkal, szaladjon egyikőtök egy imakönyvért meg egy tollkésért, és vágja el a nagy láncot.

- Kés? Igen, igen! - rikkantotta Kvikveg, és megmarkolva az ács nehéz szekercéjét, kihajolt egy szellőzőnyíláson, és acéllal a vasat, csapkodni kezdte a legnagyobb farokláncot. Alig néhány szikrázó ütés kellett, a többit elintézte az iszonyú feszítőerő. Szörnyű csattanással minden kötél elszakadt, a hajó felegyenesedett, a tetem elmerült.

Egy-egy frissen megölt ámbráscetnek ez az elkerülhetetlen alámerülése igen furcsa dolog, a halászberek még nem találták meg kielégítő magyarázatát. A döglött ámbráscet rendszerint lebegve úszik, oldala vagy hasa meglehetősen a víz színe fölé emelkedik. Ha az elsüllyedt bálnák mind öreg, sovány és megtört szívű állatok lettek volna, összezsugorodott szalonná-párnákkal és nehéz, reumás csontokkal, akkor az ember joggal feltételezné, hogy ezt a süllyedést a lebegő anyagtól megfosztott hal rendkívüli fajsúlya okozza. De nem ez a helyzet, mert ifjú, makkegészséges bálnák, amelyek nemes igyekezettől duzzadoztak, s amelyeket idő előtt vágtak le életük meleg tavaszi lobogásában, még ezek az izmos, lebegő hősök is elsüllyedtek néha, minden lüktető szalonnájukkal együtt.

Meg kell azonban mondani, hogy az ámbráscet sokkal kevésbé hajlamos erre, mint a többi bálnafajta. Egy alámerülő ámbráscetre húsz sziláscet esik. Ez a fajtabéli különbség nem kis mértékben kétségkívül a sziláscetben található nagyobb csontmennyiségnek tulajdonítható, hisz néha csak a zsálui több mint egy tonnát nyomnak; ettől a tehertételtől az ámbráscet tökéletesen mentes. De vannak esetek, mikor több óra vagy néhány nap elteltével az elsüllyedt bálna újra felszínre jön, lendületesebben, mint életében. Ennek az oka azonban nyilvánvaló. Gázok keletkeznek benne, csodálatos nagyságúra növekszik, afféle állati léggömbbé válik. Egy sorhajó alig tudná ilyenkor víz alá nyomni. Ha a part menti bálnavadászatban, a szaka-

dásokon, Új-Zéland öbleinél a sziláscet süllyedni kezd, bójákat erősítenek rá bőséges kötélén, hogy amikor a test alámerült, tudják, hol kell várni felszínre emelkedését. Nem sokkal a test elsüllyedése után kiáltás jelezte a *Pequod* árboccsúcsairól, hogy a *Jungfrau* megint lebecsátotta csónakjait, bár az egyetlen vízszög a láthatáron egy hosszúszárnyú bálnától származott, amely hihetetlen úszósebessége miatt az elejthetetlen bálnák fajtájához tartozott. Mindazonáltal a hosszúszárnyú bálna vízszögára annyira hasonlít az ámbráscetéhez, hogy tapasztalatlan halászberek gyakran összetévesztik a kettőt. Így azután Derick és csapata most vitézi üldözésére indult a megközelíthetetlen állatnak. A *Szűz* felhúzta minden vitorláját, és négy ifjú hajócskaja után eredt; így tűntek el messze szél után, még mindig bátor és reményteli hajzában.

Ó, sokan vannak a hosszúszárnyú bálnák, és sokan vannak a Derickek, barátaim.

A kocsi tengelyét olajozzák, hogy könnyen és gyorsan fussanak; s nagyon hasonló célzattal némely bálnavadászok ugyanolyan műveletet hajtanak végre a csónakjukon: bezsírozzák a fenekét. Nem kétséges, hogy ez az eljárás nem árthat, esetleg nem megvetendő előnyt is jelent, mivel az olaj és víz ellenséges elemek, az olaj csúszós anyag, s a cél az, hogy a csónak derekasan csússzék a vízen. Kvikveg erősen hitt a csónak kenésében, s egyik reggel, nem sokkal a *Jungfrau* nevű holland hajó eltűnése után a szokásosnál is nagyobb gondot fordított erre a műveletre; a hajó oldalán lógó csónak feneké alá mászott, és olyan szorgalmasan dörzsölte bele a kenőcsöt, mintha egy vágásra való haját akarna növeszteni a kopasz hajótón. Mintha valami különleges előérzetnek engedelmeskedett volna, s az események igazolták is előérzetét. Dél felé bálnákat jeleztek, mihelyt azonban a hajó feléjük vitorlázott, megfordultak, és sebes igyekvéssel menekültek, olyan rendületlenül, mint Kleopátra bárkái Actiumnál.

A csónakok azonban utánuk eredtek, és Stubb járt elől. Tastegónak nagy erőfeszítéssel sikerült elhelyeznie egy szigonyt, de a sebzett bálna nem merült alá, hanem fokozott sebességgel folytatta vízszintes menekülését. A húsban ülő szigonynak ettől a folytonos feszüléstől előbb vagy utóbb ki kellett szakadnia. Parancsolóan szükségszerűvé vált, hogy meglándzsázzák a menekülő bálnát, vagy belenyugodjanak elvesztésébe. De a csónakot nem lehetett az oldalához vontatni, olyan gyorsan és dühödten úszott. Mit lehetett hát tenni?

A veterán bálnavadász gyakran rákényszerül csodálatos fogásokra, mesterkedésekre, ügyességre és számos elmésségre, de egyik sem múlja felül azt a pompás műveletet a dárdával, amit gerelyvetésnek neveznek. Csak megrögzött rohanó bálnánál elkerülhetetlen; nagyszerűsége abban a csodálatos távolságban rejlik, amelyről a hosszú lándzsát a hevesen himbálódzó, ugráló, nagy gyorsasággal haladó csónakból pontosan kihajítják. Az egész dárda hosszúsága, vas és fa együttesen, vagy három, három és fél méter; a nyele sokkal vékonyabb, mint a szigonyé, és könnyebb anyagból: fenyőből van. Beszedőnek nevezett vékony, tekintélyes hosszúságú kötél lóg rajta, amellyel dobás után vissza lehet húzni a kézbe.

Mielőtt még továbbmennénk, meg kell említenünk, hogy bár a szigonyt ugyanúgy ki lehet hajítani, mint a lándzsát, mégis ritkán teszik; s ha megteszik, sokkal kevesebb eredményt érnek el, mert a szigony súlyosabb és rövidebb a lándzsánál, ami a gyakorlatban komoly hátrányt jelent. Általában tehát kötéltre kell fognunk a bálnát, a gerelyvetés csak azután jöhet szóba.

Nézzék meg most Stubbót. Olyan ember, akit vidám, megfontolt nyugalma és a legválságosabb helyzetekben tanúsított lélekjelenléte különösen alkalmassá tesz, hogy a gerelyvetésben kiváljon. Nézzék csak: egyenesen áll a repülő csónak táncoló orrában; a vontató bálna gyapjas tajtékba burkolva tizenkét méterre úszik előtte. Stubb könnyedén emelgeti a hosszú lándzsát, kétszer-háromszor végignéz rajta, hogy egészen egyenesen áll-e, füttyörészve egyik kezébe

veszi a beszédő tekerceit, végét markába fogja, a többit pedig szabadon hagyja. Azután a lándzsát egész hosszában derékövének közepe elé tartja, és a bálnára irányítja; mikor már célba fogta, fokozatosan lenyomja kezével a nyelet, s ezáltal a lándzsa hegye felemelkedik, míg végül a fegyver szépen egyensúlyozva áll a tenyerén öt méterre a levegőben. Némileg egy zsonglőrre emlékeztet, aki hosszú rudat egyensúlyoz az állán. A következő pillanatban gyors, leírhatatlan lendülettel, pompás magas ívben áthidalja a fényes acél a tajtékos távolságot, és remegve áll meg a bálna elevenjében. Ott most szikrázó víz helyett vörös vér lövell fel.

Stubb újra meg újra megismétli az ügyes dobást, a dárda úgy tér vissza urához, mint a szakértelemmel pórázon tartott agár. A haldokló bálna végvonaglásába kezd, a vontatókötél meglazul, a gerelyvető hátramegy, összefonja karját, és némán figyel a szörnyeteg halálát.

Huszonnyolcadik fejezet A SZÖKŐKÚT

Hogy hatezer évig - és senki sem tudja, előtte hány millió esztendőn át - nagy bálnák fújtak vizet véges-végig a tengeren, és öntözték és ködbe vonták a mélység kertjeit, mint megannyi locsolókanna; és néhány évszázadon át a közelmúltban vadászok ezrei jutottak közel a szökőkúthoz, és megfigyelték ezeket a permetegeket és fúvásokat - hogy mindez így van, mégis, eddig a szent percig (A. D. 1851. december tizenhatodik napján, du. egy óra, tizenöt és egynegyed perckor) még mindig nyitott kérdés maradt, vajon ezek a sugarak csakugyan vízből vannak-e, vagy pusztán csak gőzből - ez kétségkívül figyelemreméltó dolog.

Vizsgáljuk meg hát ezt a kérdést, néhány felmerülő érdekes tétellel egyetemben. Mindenki tudja, hogy az uszonyos nép kopolyájának különös csalafintaságával abból az elemből veszi ki általában a levegőt, amelyben úszik; ilyenformán a hering vagy a tőkehal élélhet úgy egy évszázadig, hogy egyetlenegyszer sem kell a felszín fölé emelnie a fejét. De a bálna, jellegzetes belső szerkezete révén - szabályos tüdővel rendelkezik, olyannal, mint az emberé -, csak a kötetlen levegőt tudja beszívni a szabad légtérben. Ezért kell időnként meglátogatnia a fenti világot. De semmi módon sem tud a száján át lélegezni, mert szokásos tartásában az ámbráscet szája legalább két és fél méterrel a felszín alatt van; s ami még több, légcsőve nem áll összeköttetésben a szájával. Nem, kizárólag a levegőnyílásán át lélegzik, s ez a feje tetején van.

A bálna rendszeresen eltölt néha egy egész órát s még többet is a fenéken, egyetlen lélegzetvétel nélkül, vagy bármi más módon beszívott cseppnyi levegő nélkül; mert ne felejtjük el: nincs kopolyája. Hogy lehet ez? Bordái között és gerince mindkét oldalán a féregszerű edények ugyancsak bonyolult krétai labirintusa van, s ezek az edények teljesen megtelnek oxigénes vérrel, ha elhagyja a felszínt. Ezért hát egy óráig vagy még tovább ezer méterre lent a tengerben jelentős életerőtöbbletet visz magával, mint ahogy a víztelen sivatagon áthatoló teve víztöbbletet visz magával jövődjé használatra a négy pótgyomrában. Ha az ámbráscet zavartalanul felszínre jöhet, pontosan annyi időt tölt el ott, mint a többi zavartalan felbukkanásánál. Mondjuk tizenegy percig marad fenn, és hetvenszer lövell sugarat, azaz hetven lélegzetet vesz; akkor bármelyik újabb felbukkanásakor biztosan hetven lélegzetet vesz megint, s percre ugyanannyi időt tölt fenn. Mármost, ha néhány lélegzetvétel után megzavarod, mindig újra fel fog bukanni, hogy elérje szokásos levegőszükségletét. Csak akkor merül le kitölteni teljes víz alatti idejét, ha már elérte a hetven lélegzetvételt. Jegyezzék meg azonban, hogy ezek a számok egyedenként változnak; de egynél-egynél ugyanazok. Mármost: miért ragaszkodik a bálna ennyire a vízfújásához, ha nem ezzel töltené meg levegőraktárait, mielőtt végleg alámerül? Az is nyilvánvaló tehát, hogy a bálnát ez a kényszerű felbukkanás kiteszi a vadászat végzetes veszedelmének. Mert sem horoggal, sem hálóval nem lehet ezt a hatalmas leviatánt megfogni, ha ezer méterrel a napvilág alatt vitorlázik.

Mondtuk, hogy a bálna csak a levegőnyílásán át lélegzik; s ha joggal hozzátehetjük, hogy fújása vízzel keveredik, akkor úgy vélem, megtaláltuk az okát: miért vesztette el a szaglőérzékét. Mert az egyetlen része, ami valamennyire is megfelel az orrnak, éppen a levegőnyílás; ezt pedig annyira eltömi a két elem, hogy nem tételezhető fel benne a szaglóképesség. De a sugár titka miatt - hogy vajon víz-e vagy gőz - ezen a téren nem jutottak biztos eredményre. Annyi azonban bizonyos, hogy az ámbráscetnek nincs igazáncsi szaglószerve. De mit is csinálna vele? A tengerben nincs se rózsza, se viola, se kölnivíz. Továbbá: mivel légcsőve kizárólag fúvócsatornájának tömlőjébe nyílik, s mivel ezen a hosszú csatornán - mint az Erie-csatornán

- zsilipfélék vannak (amelyek nyílnak és záródnak), hogy lefelé visszatartsák a levegőt, felfelé kizárják a vizet, azért a bálnának nincsen hangja; hacsak sértegetni nem akarja az ember, mondván, hogy amikor olyan furcsán dűnnyög, akkor az orrán át beszél. De hát mi mondani-valója volna egy bálnának?

Az ámbráscet fújócsatornája főként levegővételre szolgál; méter hosszan, vízszintesen fekszik közvetlenül a fej felső széle alatt, kissé oldalt; ez a furcsa csatorna nagyon hasonlít a városi gázvezetékhez, amelyet az utca egyik oldalán raktak le. De újból felmerül a kérdés, vajon ez a gázvezeték egyúttal vízvezeték is; más szóval az ámbráscet fújása csupán a kifújott levegő gőze-e, vagy pedig a kifújott levegő vízzel keveredik, amit a bálna a száján át vesz be, és a levegőnyíláson bocsát ki. Ez akkor látszik leginkább szükségesnek, mikor táplálkozás közben véletlenül vizet is beszív. De az ámbráscet mélyen a felszín alatt találja meg táplálékát, s ott nem tud fűjni, még ha akarna sem. Azután meg, ha nagyon közelről figyeled és óráddal méred az időt, rájössz, hogy a háborítatlan bálna fújása és rendes lélegzési üteme között hibátlan összhang van.

De miért zaklatsz minket ezzel a fejtegetéssel? Mondd ki! Te láttad fűjni a bálnát; jelentsd hát ki, mi a fújása. Nem tudod megkülönböztetni a vizet a levegőtől? Drága uraim, ezen a világon nem olyan könnyű megállapítani az egyszerű dolgokat. Én az önök egyszerű dolgait találtam mindig a legbonyolultabbnak. Ami pedig a bálnafújást illeti: még ha csaknem a közepébe állnak is, akkor sem tudják határozottan megmondani, hogy pontosan miből áll.

A középső részét elrejti a körös-körül terjengő hőszerű, szikrázó köd; és akkor se állapíthatja meg az ember, hogy esik-e belőle víz, ha elég közelről sikerül megfigyelni a fújását, mert ilyenkor a bálna roppant mozgásától mindenfelé körös-körül fröcsköl a víz.

Az meg éppenséggel nem bölcs dolog, ha a vadász túlon túl érdeklődik a bálnafújás mibenléte iránt. Nem válnék hasznára, ha belekukucskálna és odadugná az orrát. Ehhez a forráshoz nem mehatsz oda korszódat megtölteni s azután elhozni onnan. Mert ha csak kicsit is érintkezésbe kerülsz a sugár külső, gőzös foszlányaival, lázasan égni kezd a bőröd a maró anyag hatására. Ismerek valakit, aki közelebbi érintkezésbe került a fújással - hogy tudományos célzattal-e vagy sem, azt nem tudom -, és a bőr lehámlott arcáról és kezéről. Ezért a bálnavadászok mérgesnek tartják a bálna fújását, és igyekeznek elkerülni. Még valami: hallottam, és nem is kételkedem benne, hogy a sugár megvakítja az embert, ha egyszer a szemébe fröccsen. A legokosabb tehát, amit a kutató tehet, ha békét hagy ennek a veszedelmes fújásnak.

Huszonkilencedik fejezet

A FAROK

A költők már megénekeltek az antilop lágy szemének dicséretét és gyönyörű tollát a madárnak, amely sose száll le; én kevésbé fennköltet hirdetek: a fark dicsőségét.

A legnagyobb ámbráscet farka a törzsnek attól a pontjától számítva, ahol embervastagságúvá keskenyedik, csak a felső felületén legalább tizenhét négyzetméteres felületet ad. Gyökerének tömör kerek teste két széles, erős, lapos lapátra vagy uszonyra ágazik el, s fokozatosan vékonyodik alig két centiméteres vastagságúvá. A villánál vagy elágazásnál ezek az uszonyok kicsit egymásra borulnak, azután oldalt elívelődnek, mint a szárnyak, s közbül széles nyíladékot hagynak. Semmilyen élőlényen nem valósulnak meg finomabban a szépség vonalai, mint a kormányúszók félholdívű szélein. Teljesen kifeszítve a kifejlett bálna farkszélessége jóval több hat méternél.

Az egész végtag összeforrt inak sűrű fonadékának látszik; de vágj bele, és meglátod, hogy három világosan megkülönböztethető réteg alkotja: a felső, középső és az alsó. Az alsó és a felső réteg rostjai hosszúak és vízszintesek, a középső rostjai igen kurták és keresztben futnak a külső rétegek között. Ez a hármas szerkezet mindennél inkább erőt ad a farknak. A régi római falak tanulmányozója furcsa párhuzamot talál a középső réteg s az ókor e csodálatos emlékeinek mindig téglával váltakozó vékony cserépsora között, amely kétségtelenül sokban hozzájárult a falazat nagy erősségéhez.

De mintha az inas farknak ez a hatalmas helyi ereje nem volna elég, a leviatán egész tömegét végigfűzi az izomrostok és -szálak szövevénye, amely kétoldalt elmegey a lágyék mellett, leszalad az uszonyokba, alig észrevehetően beléjük kapcsolódik, és nagyban fokozza erejét; úgyhogy a farkban bizonyos mértékig mintegy az egész bálna egybefolyó mérhetetlen ereje összpontosul.

Öt nagy mozgásfajta jellemzi. Először: mikor uszognak használja úszás közben. Másodszor: mikor buzogánynak használja a csatában; harmadszor: seper vele; negyedszer: paskol vele, ötödször: felcsapja a farkát.

Először: mivel a leviatán farka vízszintesen fekszik, más módon működik, mint a többi tengeri lény farka. Sose tekereg. A tekergőzés embernél is, állatnál is az alacsonyabbrendűség jele. A bálna egyetlen előrehajtó eszköze a farka. Tekeresszerűen legörbíti a teste alá, azután hirtelen hátracsapja: ez adja a szörnyetegnek azt a különös, szökellő, ugró mozgást, mikor veszettül úszik. Oldaluszonyai csak kormányzásra szolgálnak.

Másodszor: van valami jelentősége annak, hogy egyik ámbráscet fejjel és állkapoccsal küzd a másik ellen, az emberrel való csatáiban azonban főként és megvetően a farkát használja. Ha csónakra vág, gyorsan elfelé görbíti farkát, és az ütéset csak a visszacsapás adja. Ha az ütés akadálytalan levegőn át zúdulna, s főként ha elérné célját, egyszerűen ellenállhatatlan volna. Sem az ember, sem a csónak bordája nem állná ki. Csak úgy menekülhetsz meg, ha kitérsz előre; de ha oldalról jön az ellenálló vízen keresztül, akkor részben a bálnavadász csónak könnyed lebegése, részben anyagának rugalmassága miatt egy törött borda, egy-két beroppant palánk, egy nyilallás az ember oldalában a legsúlyosabb következmény. A halászok oly gyakran kapnak ilyen víz alatti oldalütéseket, hogy csupán gyerekjátéknak tartják. Valaki leveszi a kabátját, és betömi vele a léket.

Harmadszor: nem tudom bizonyítani, de úgy vélem, hogy a bálna tapintóérzéke a farkában összpontosul; mert ilyen szempontból annyira finom, hogy csak az elefántormány érzékenysége hasonlítható hozzá. Ez a finomság leginkább a söprés műveletében nyilvánul meg, mikor a bálna lányos gyengédséggel, mintegy lágyan, lassan mozgatja roppant uszonyát egyik oldalról a másikra a tenger felszínén: s ha csak a szakállát érzi is meg egy matrónak, jaj akkor annak a matrónak, szakállastul, mindenestül.

Negyedszer: ha a magányos tengerek közepén, képzelt biztonságában észrevétlenül lopod be a bálnát, azt látod, hogy hatalmas testének méltósága felenged, és úgy játszik az óceánon, mint kismacska a tűzhely előtt. De játékában is látod az erőt. Farkának széles lapjait a levegőbe libbenti, azután rácsap a víz színére, s a mennydörgő érintkezés visszhangzik. Azt gondolhattad volna, hogy egy nagy ágyúval lőttek; és ha észrevetted a vékony gőzkarikát szivárogni a légzőnyílásból, a bálna másik végén, azt hihetnéd, hogy a gyújtólyuk füstje.

Ötödször: a bálna rendes úszóhelyzetében a farkok meglehetősen a hát szintje alatt fekszik, s ilyenkor teljesen eltűnik a víz alatt; de amikor alá akar merülni a mélybe, a teljes farkát - s legalább tízméternyit a testéből is - egyenesen fellöki a levegőbe, s az ott remeg egy pillanatig, míg el nem suhan lefelé a szem elől. Kivéve a fenséges feltörést - ezt majd valahol másutt írom le -, a bálna uszonyának ez a felcsapódása talán a legnagyobb látvány, ami az állatvilágban az ember szeme elé kerülhet. Egy reggel, mikor a napfelkelte bíborba vonta a tengert és az eget, fenn álltam a hajó árboccsúcsán, és keletre nagy bálnacsordát láttam: valamennyi a nap irányába haladt, és felcsapódó farkuk egy pillanatig összhangban remegett. Akkor úgy tetszett nekem, hogy az istenek imádatának ilyen nagyszerű megtestesülését soha senki se látta, még Perzsiában, a tűzimádók hazájában sem.

A bálna és az elefánt véletlenszerű összehasonlítása ebben a fejezetben, már ami az első farkát és a második ormányát illeti, nem akar egyenlőségjelet tenni a két ellentétes szerv között, még kevésbé az állatfajták között, amelyekhez külön-külön tartoznak. Mert a leghatalmasabb elefánt is kiskutya a leviatán mellett, és a leviatán farkához viszonyítva az ormány csak liliumszár. Az elefánt ormányának legszörnyűbb csapása csak játékos legyezőlegyintés az ámbráscet súlyos farkának mérhetetlen törése-zúzása mellett, hisz a bálnafarok számos alkalommal egyik csónakot a másik után hajítja a levegőbe, evezővel, legénységgel egyetemben, ahogy az indiai bűvész hajigálja a labdáit.

Minél többet gondolok erre a hatalmas farkokra, annál jobban sajnálom, hogy nem tudom leírni. De ha nem ismerem még a bálna farkát sem, hogyan fognám fel a fejét? S mi több, hogyan érteném meg az arcát, mikor nincs is arca? Mintha azt mondaná: láthatod hátsó részeimet, láthatod a farkamat, de az arcomat nem láthatja senki. Én azonban nem tudom tisztán kivenni a hátsó részeit; s akárhogy is célozzon az arcára, újból azt mondom: nincs arca.

Harmincadik fejezet

A NAGY ÁRMÁDIA

A Szumátra szigetekcskéi és tengeröblei közt lappangó maláj kalózok időtlen idők óta megmehanták a szoroson átvitorlázó hajókat, és bőszen követelték dárdájuk hegyével a sarcot. Bár az európai tengerészek ismételt véres megtorlásai újabban némileg elfojtották e rablónépség vakmerőségét, mégis, ma is hallani angol és amerikai hajókról, amelyeket kíméletlenül megszálltak és kiraboltak azokon a vizeken.

A *Pequod* friss, jó széllel Szunda keskeny szorosai felé közeledett; Ahab rajtuk keresztül akart kijutni a Jáva-tengerre s onnan észak felé vitorlázni azokon a vizeken, amelyeket tudvalevőleg meg-meglátogatott itt-ott az ámbráscet, azután elhúzni a Fülöp-szigetek mellett, s így eljutni Japán távoli partjaihoz, mire ott a nagy bálnavadász-időszak kezdetét veszi. Ilyenformán a világot körbehajózó *Pequod* a világ csaknem minden ismert ámbráscetterületét átfésülné, mielőtt kifutna a Csendes-óceánon a Vonalra. Ha másutt hiábavalónak bizonyulna is a hajsza, Ahab erősen számított rá, hogy ott, azokon a vizeken, amelyeket Moby Dick leginkább látogat, s abban az időpontban, amikor ott-tartózkodása joggal feltételezhető, megmérkőzhet majd a Fehér Bálnával.

De várjunk csak! Hát Ahab nem érint szárazföldet ebben a földövjáró hajszában? Legénysége tán levegőt iszik? Vízért bizonyára megáll. Nem. Más hajókat teletömnek külföldi rakpartokra szállítandó idegen holmival; a világvjáró bálnavadász hajó azonban nem visz más rakományt, csak a legénységét, a fegyvereket és a szükségleteit. Egy egész tó fekszik palackozottan tágas raktáraiban. Használati tárgyakkal egyensúlyozzák ki, nem ólomtömbökkel és vasballaszttal. Esztendőkre való vizet visz magával. Tiszta, jó, eredeti nantucketi vizet; s a nantucketi ember hároméves hajózás után is szívesebben issza ezt a Csendes-óceánon, mint azt a sós ízű folyadékot, amit csak tegnap szállítottak hajóra hordókban a perui vagy indiai folyókról.

Mivel Jáva nyugati partjainál, a Szunda-szorosok közvetlen közelében sok ámbráscetet ejtettek el, s a terület nagy részét körös-körül általában kitűnő zsákmányszerző helynek tartották a halászok, ezért, amint a *Pequod* egyre közelebb ért Jávához, az őrszemek ismételten felszólítást és figyelmeztetést kaptak, hogy éberem ügyeljenek. A part zöld, pálmafás szirtjei ugyan hamarosan kirajzolódtak jobbra előttünk, s az orrcimpák gyönyörűséggel szívták a friss fahéjillatú levegőt, bálnafűjást azonban egyetlenegy se láttunk. Már-már feladtuk a gondolatot, hogy errefelé bármilyen zsákmánnyal találkozunk, s a hajó csaknem beért a szorosba, mikor fentről felhangzott a szokásos lelkesítő kiáltás, s nemsokára ritka, nagyszerű látvány köszöntött bennünket.

Két-három mérföldre előttünk, nagy félkörben, amely átölelte a sík látóhatár felét, bálnafűjások szakadatlan láncolata táncolt és szikrázott a déli napsütésben.

A *Pequod* felvonta minden vitorláját, és utánuk eredt; a szigonyosok fegyverüket forgatták, és hangosan ujjongtak felfüggesztett csónakjuk orrában. Csak a szél tartson ki, akkor nem nagyon kételkedtek benne, hogy ha áthajtják a Szunda-szorosokon, a nagy csapat kinyomul a keleti tengerekre, s ott nem kevés tagját látja majd elhullani. És ki tudja, vajon nem úszik-e átmenetileg ebben az összeverődött karavánban Moby Dick is. Ezért hát szárnyvitorlát szárnyvitorlára feszítve siklottunk, s hajtottuk magunk előtt a leviatánokat, mikor egyszerre Tastego hangja hallatszott: hangosan felhívta figyelmünket valamire a nyomdokvizünkben.

Az előttünk járó félholdnak megfelelő másik félholdat láttunk hátul. Mintha szakadozott fehér gőzfoltokból állt volna, amelyek felemelkedtek és lehulltak, mint a bálnák vízsugarai; de felbukkanásuk és leereszkedésük nem volt annyira szaggatott, mert állandóan ott lebegtek, és soha nem tűntek el teljesen. Ahab rájuk emelte távcsövét, azután gyorsan megperdült halott lábával a fedélzetbe fúrt lyukban, és felkiáltott:

- Gyerünk fel, meghúzni a köteleket és vödrökbe vizet merni! Malájok. Minket üldöznek.

Talán túl sokáig lapultak a hegyfok mögött, s a *Pequod* már jól beért a szorosokba, most azonban az ázsiai gazemberek hevesen üldözőbe vették, hogy behozzák túlon túl óvatos késedelmességüket. De a gyors *Pequod* a frissen fújó szélben maga is hevesen üldözött; milyen kedves volt hát ezektől a barna bőrű emberbarátoktól, hogy gyorsabbá tették a maga választotta üldözésben - valóban, csupán lovaglóstorai és sarkantyúi voltak. Távcsövével a hóna alatt Ahab ide-oda járkált a fedélzeten; előrementében az üldözött szörnyeket figyelte; hátramentében az üldöző kalózokat: valami olyasfélét képzelhetett el ő is, mint amit fentebb leírtunk.

De ilyen gondolatok nagyon kevés embert háborgattak a vakmerő legénység között; s amikor végre a *Pequod* fokozatosan maga mögött hagyta a kalózokat, elsietett az élénkzöld Kakadufok mellett a szumátrai oldalon, és befutott a mögötte elterülő széles vizekre, a szigonyosok jobban bánkódtak azon, hogy a gyors bálnák elhúztak a hajótól, mint amennyire azon örültek, hogy a hajó ilyen győzedelmesen elhúzott a malájoktól. Továbbigyekeztünk a bálnák nyomában, s végre mintha csökkentették volna sebességüket, a hajó fokozatosan megközelítette őket; és mivel a szél elült, parancs jött, hogy csónakba kell szállni. De alig érezte meg a csorda az ámbráscetnek valami feltételezhető csodálatos érzékével az öt üldöző három csónakot, bár még egymérföldnyire mögötte jártak, máris újból összeverődött: a bálnák szoros hadirendben és századokba álltak, a fújásuk olyan volt, mint a gúlába rakott szuronyok csillogó sorai, és kettőzött sebességgel úsztak tovább.

Ingre-gatyára levetkőzve megmarkoltuk a lapátokat, és több órás evezés után csaknem feladtuk már a vadászatot, mikor a bálnák furcsa, tévoa mozgása biztatóan jelezte, hogy végre ama különös, béna, zavart határozatlanság hatása alá kerültek, amiről a halászember, ha meglátja, azt szokta mondani: elvesztették a fejüket. A tömött hadirendek, amikben eddig gyorsan és kitaróan úsztak, most egyetlen roppant csődületté bomlottak fel; és mint Porus király elefántjai a Nagy Sándor ellen vívott indiai csatában, szinte megtébolyodtak az ijedtségtől. Mindenfelé szétszóródtak, nagy, szabálytalan körökben, céltalanul úszkáltak ide-oda, és kurta, vastag fújásukkal elárulták rémült zavarukat. Ezt még furcsábban kimutatták soraikban a mintegy teljesen megbénult bálnák, amelyek tehetetlenül lebegtek, mint az elöntött, árbocuk tört hajók a tengeren. Ha ez a leviatáncsorda három bős farkas üldözte közönséges birkanyáj a mezőn, akkor se árulhattak volna el szertelenebb rémületet.

Bár, amint mondtam, sok bálna hevesen mozgolódott, mégis meg kell jegyezni, hogy a csorda egészében sem előre nem haladt, sem vissza nem húzódott, hanem csapatosan egy helyben maradt. Mint ilyen esetekben szokás, a csónakok egyszeriben elváltak egymástól, s mindegyik egy, a csapat szélén ácsorgó magányos bálna felé indult. Tán három perc múlva kirepült Kvikveg szigonya; a sebzett hal vakító tajtékot vert arcunkba, azután eliramodott velünk, mint a villám, s egyenest a csorda legközepébe tartott. Bár az ilyen körülmények közt eltalált bálnának ez a viselkedése éppenséggel nem példa nélkül való, és többé-kevésbé majdnem mindig számítanak is rá, mégis a bálnavadászok egyik legveszedelmesebb viszontagságát jelenti. Mert midőn a gyors szörnyeteg egyre mélyebbre és mélyebbre húz az izgatott csapatba, búcsút mondasz a körültekintő életnek, és egész léted lázas lüktetésévé válik.

Amint a bálna vakon és süketen előrezúdult, mintha a sebesség pusztá erejével akarna megszabadulni a vaspiócától, amely beleakaszkodott, amint így fehér sebet hasítottunk a tengeren, s repülés közben a körös-körül ide-oda rohangáló, eszeveszett állatok minden oldalról fenyegettek; olyan volt szorongatott csónakunk, mint a hajó, amely viharban jég-szigetek közé keveredve, igyekszik elkormányozni tekervényes csatornáik és szorosaik között, és nem tudja, melyik pillanatban zárják körül és roppantják össze.

De Kvikveg egy csöppet meg nem rettenve, határozottan kormányozta csónakunkat; most kitért annak a szörnyetegnek, amely éppen elállta utunkat; most elkanyarodott amattól, amelynek óriási farka fejünk fölött függött; Starbuck pedig egész idő alatt a csónak orrában állt, és lándzsával a kezében elszurkálta utunkból azokat a bálnákat, amelyeket kurta dőféssel elérhetett, mert hosszúakra nem volt idő. Az evezősök sem tétlenkedtek teljesen, bár munkájuk most teljesen feleslegessé vált. Ők főként az úgy ordítózó részében segédkeztek.

- El az útból, kapitány! - kiáltotta egyikük egy nagy dromedárnak, amely hirtelen egész testével a felszínre emelkedett, s egy pillanatig azzal fenyegetett, hogy eláraszt bennünket.

- Teszed le mindjárt a farkadat, te! - kiáltotta valaki a másiknak, amely a csónakunk közelében nyugodtan hűsítette magát legyezőformá farkával.

Mindegyik bálnavadász csónak vizz magával egy kölöncnek nevezett szerkezetet, amit a nantucketi indiánok találtak fel. Két egyenlő nagyságú négyszögletes fadarabot szilárdan összekapcsolnak, úgyhogy derékszögben, ágvillaszerűen keresztezik egymást, s a szerszám közepére meglehetősen hosszú kötelet kötnek, a kötél másik végén hurok van, amelyet bármelyik pillanatban a szigonyhoz lehet erősíteni. Főleg akkor használják a kölöncöt, ha a bálnák elvesztették a fejüket. Ilyenkor ugyanis több bálna van körülötted, mint amennyit alkalmasint megvadászhatasz. De az ember nem mindennap találkozik ámbráscetekkel, s ha igen, annyit kell megölnie, amennyit tud. És ha nem tudja megölni mindet egyszerre, meg kell sebeznie, hogy később kényelmesen megölhesse őket. Ilyenkor azután igénybe veszik a kölöncöt. A mi csónakunkon három volt. Az elsőt és a másodikat szerencsésen kihajítottuk, s láttuk a támolyogva elrohanó bálnákat, amelyeket a maguk után vontatott kölönc roppant oldalellenállása lebéklyózott. Úgy megbénultak, mint a láncra és vasgolyóra vert gonosztevők. De mikor a harmadikat is ki akartuk lökni a csónak oldalán, az esetlen fajótság egyik ülés alá szorult, egy szempillantás alatt kitepte és magával vitte a deszkát, az evezős pedig, mikor az ülés kicsúszott alóla, a csónak fenekére pottyant. A víz mindkét oldalt betört a széles palánkon; de belenyomtuk két-három gatyát és inget, s így egyelőre betömtük a léket.

Csaknem lehetetlen lett volna kivetni ezeket a kölöncös dárdákat, ha a bálnák futása nem lassul le nagymértékben, mikor a csordába értünk; sőt amint egyre beljebb és beljebb jutottunk a gyülekezet széléről, a szörnyű kavargás csökkent. Mikor azután végül a rángatózó szigony kiszakadt, s a vontató bálna eltűnt oldalt, elszabadulásának lassúdó lendületével besiklottunk két bálna között a csapat szívébe; olyan volt, mintha valami hegyi zuhatagból csendes völgyi tóba csúsztunk volna. A külső bálnák között elterülő völgyek üvöltő viharait hallottuk, de nem éreztük. A tengernek ez a belső területe abba a tükörnek nevezett lágy, selymes felszínbe simult, amelyet a békésebb kedvű bálna által kibocsátott finom nedvesség hoz létre. Igen, most abban a varázslatos nyugalomban jártunk, amely, úgy mondják, ott lappang minden mozgás közepén. A zavargó messziségben még láttuk a koncentrikus külső körök kavargását és több, egymást követő bálnarajt - nyolc vagy tíz állatot egyben-egyben -, amint gyorsan körbe-körbe jártak, mint sok-sok lófogat a porondon, s olyan szorosan egymás mellett, hogy egy óriási cirkuszi lovas könnyen terpeszt állhatott volna a középsőkön, s így körbemehetett volna a hátukon. A csorda zárt tengelyét közvetlenül körülvevő elpihent bálnák sűrű tömegei miatt nem kínálkozott semmilyen alkalom a menekülésre. Leszünk kellett, míg megszakad az

eleven fal, mely körbefogott bennünket, a fal, amely csak azért bocsátott be bennünket, hogy körénk záródjon. Igyekeztünk a tó közepén maradni, s néha-néha kis tehének és borjak látogattak meg bennünket, az összecsődült tömeg asszonyai és gyerekei.

Beleértve a forgó külső körök között időnként támadó széles közöket és beleértve a körökben úszkáló különféle rajok közti távolságot, az egész sokaság által körülfogott terület ebben a helyzetben legalább két vagy három mérföldre rúgott. Mindenesetre - bár az ilyen vizsgálat ebben a helyzetben csalékony lehet - alacsony csónakunkból olyan vízugarakat fedeztünk fel, amelyek szinte a látóhatár szélén táncoltak. Megemlítem ezt a körülményt, mert a teheneket és borjakat mintha szántszándékkal zárták volna be ebbe a legbelső karámba; mintha a csorda nagy kiterjedése eddig megakadályozta volna, hogy rájöjjenek a megállás okára; s ezért - vagy talán mivel annyira fiatalok, egyszerűek és minden módon ártatlanok és tapasztalatlanok voltak - ezek a kisebb bálnák mindenesetre időnként odalátogattak elnyugodott csónakunkhoz a tó széléről, és oly bámulatos bizalmat és barátságot vagy még mindig elvárásolt rémületet árultak el, amit nem lehetett nem csodálni. Mint a házórzó kutyák jöttek egészen a csónak pereméig, körülszaglászta és megérintettek bennünket; míg végül úgy tetszett, mintha valami ígézet megszelídítette volna őket. Kvikveg megveregette a fejüket, Starbuck lándzsájával vakargatta a hátukat, de tartva a következményektől, egyelőre nem hajította ki fegyverét.

Míg mi így elbűvölve lebegtünk, a távolban néha hirtelen kavargások jelezték, hogy a többi csónak még mindig tevékenykedik és különre veszi a bálnákat a csorda szélén, vagy az első körön belül folytatják a háborúságot, ahol elég hely volt, és alkalmas visszavonulás is kínálkozott. De a különre vett, nekidühödött bálnák vad rohanása egyik körtől a másikig semmi-ség volt ahhoz a látványhoz képest, amely végül szemünk elé tárult. Ha rendkívülien erős és fürge bálna vontatja a csónakot, néha meg szokták kísérelni, hogy megbénítsák, azaz átvágják vagy összeroncsolják óriási farkóját. Egy kurta nyelvű feldolgozó ásót vetnek ki ilyenkor, amelyhez kötelet erősítenek, hogy vissza lehessen húzni. Amint később megtudtuk, egy bálnát sebeztek meg ezen a részen, de úgy látszik, nem elég hatásosan, s az állat leszakítva a fele szigonykötelet, elszabadult a csónaktól, és most a seb roppant gyötrelmében úgy kavargott a forgó körök között, mint Arnold, a nekikeseredett szívű, magányos lovas a saratogai csatában, rémületet keltvén, amerre ment.

De akárhogy hánykolódott is sebében a bálna, s akármilyen ijesztő látvány volt is, a társaiban feltámadt különös rémület olyasmi okozta, amit a közbeeső távolság eltakart előlünk. Végül azonban észrevettük, hogy a halászat egyik elképzelhetetlen véletlene folytán a bálna belekeveredett a maga után húzott szigonykötélbe, s amikor elszabadult, benne maradt a feldolgozó ásó is; s az utóbbi fegyverhez erősített kötél szabad vége véglegesen belegubancolódtott a farkára tekeredett szigonykötél hurkaiba, a feldolgozó ásó pedig kilazult a húsából. Így az örületig gyötörten kavarta a vizet, vadul ostorozott hajlékony farkával, és az éles ásóval maga körül csapkodva megsebezte és öldökölte társait.

Ez a szörnyű dolog felriasztotta a hordát béna rémületéből. Először a mi tavunk partját alkotó bálnák csoportosultak össze kissé, és egymásnak buktak, mintha lanyhuló hullámok emelnék oda őket messziről, azután maga a tó kezdett gyengén háborogni és dagadni, a középső körök egyre jobban összezáródtak, a bálnák mind sűrűbb rajokban kezdtek úszni. A hosszú nyugalom véget ért. Hamarosan halk, közeledő surrogás hallatszott, és mint a jégtáblák harsogó tömegei tavasszal, mikor zajlik a nagy Hudson folyó, úgy jött tolongva az egész bálnacsapat a középpont felé, mintha egyetlen nagy hegyé akarnák felbástolni magukat. Starbuck és Kvikveg tüstént helyet cserélt, Starbuck elfoglalta a hátsó ülést.

- Lapáthoz! Lapáthoz! - suttogta feszülten, és megmarkolta a kormányt. - Ragadjátok meg a lapátot, és szedjétek össze a bátorságtokat! Szent Isten, emberek, vigyázzatok! Te Kvikveg, lökd félre azt, ott, azt a bálnát! Szúrd meg, üsd meg! Állj fel, és maradj úgy! Gyerünk, emberek, húzzatok, emberek! Sose törődjétek a hátukkal! Pizskáljátok meg őket, pizskáljátok félre!

A csónak most beszorult két hatalmas, fekete tömeg közé, amelyek csak egy keskeny Dardanellákat hagytak hosszú testük között. De kétségbeesett erőfeszítéssel végül kijutottunk egy időleges tisztásra, s ott gyorsan hajtottunk előre, közben pedig erősen kerestük a következő nyiladékot. Több ízben múltott így egy hajszálon a megmenekülésünk, végre gyorsan arra a helyre siklottunk, amely egyike volt a külső köröknek, de most bálnák vágtak rajta keresztül vaktában, valamennyi nagy erővel a középpont felé tartott. Ezt a szerencsés megmenekülést olcsón vásároltuk meg, Kvikveg kalapja árán. A vadembernek ugyanis, amint a csónak orrában állt, hogy a menekülő bálnákat döfködjé, levitte kalapját a fejről a légörvény, amit a közelben hirtelen felcsapódó széles farkúszó kavart.

Akármilyen zavart és rendetlen volt most az általános mozgolódás, hamarosan szabályos vonulássá rendeződött, mert a bálnák végre egyetlen sűrű tömegbe verődtek, s azután megnövekedett sebességgel újólá megmenekülni kezdtek. Hiábavaló lett volna tovább üldözni őket, de a csónakok mégis nyomukban maradtak, hogy felszedjék az esetleg elmaradozó, különre kötött bálnákat, és biztonságba helyezték azt, amelyet Flask megölt és felkarózott. A karó zászlós rúd, minden csónak visz magával kettőt-hármat, s ha több zsákmány van a közelben, merőlegesen beleszúrják az elejtett bálna úszó testébe, részben, hogy megtalálják később a tengeren, részben a korábbi birtokbavétel jeleként, ha netán valamilyen más hajó csónakjai arra vetődnének.

E csónakba szállás eredménye valamelyest példázta a bölcs halász mondását: minél több bálna, annál kevesebb hal. A sok, különre kötött bálna közül csak egyet ejtettünk el. A többinek egyelőre sikerült elmenekülnie, de csak azért, amint azt hamarosan meglátjuk, hogy más hajó szedje fel őket, ne a *Pequod*.

Harmincegyedik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK A RÓZSABIMBÓVAL

Hasztalan vala szürke ámbrát
kutatni a leviatán bendőjében, mivel
az elszenvedhetetlen bűdösség meg
nem engedi a keresgélést.

Sir T. Browne: V. E.

Egy-két hét telt el az elbeszélte bálnavadász-jelenet óta, lassan vitorláztunk az álmos, gőzös tengeren déltájban, s a sok orr a *Pequod* fedélzetén éberebb felfedezőnek bizonyult, mint a három pár szem odafönt. Furcsa és nem túlságosan kellemes szagot éreztünk.

- Mernék fogadni - mondta Stubb -, hogy valahol a közelben van egypár azokból a különre vett bálnákból, amelyeket a minap megcsiklandoztunk. Gondolom, hogy hamarosan felfordulnak.

Az előttünk lebegő gőzök most félrehúzódtak, s a távolban előbukkant egy hajó, amelynek felgöngyölt vitorlája azt mutatta, hogy valamiféle bálna van mellette. Amikor közelebb siklottunk, az idegen árboccsúcsain francia zászlót láttunk, s a felette köröző, lebegő, alábukó, keselyűétvágyú tengeri madarak örvénylő fellege jelezte, hogy a mellette levő bálna a halászok úgynevezett „istenverte” bálnája, vagyis olyan állat, amely magától pusztult el a tengeren, s teteme gazdátlanul úszkál. Elképzelhető, milyen bántó szagot lehel az ilyen tömeg, rosszabbat, mint egy pestis sújtotta asszír város, ahol az élők képtelenek eltemetni az elhunytakat. Némelyek annyira elviselhetetlennek tartják, hogy semmilyen nyereségvágy nem csalogatja melléje őket. De vannak olyanok, akik mégis kikötik, annak ellenére, hogy az ilyen tetemből nyert olaj igen silány minőségű, és semmiképpen sem emlékeztet a rózsaoajra.

A gyengülő széllel közelebb jutván, láttuk, hogy a francia még egy bálnát kötött maga mellé, és ez a második még illatosabb csokornak látszott, mint az első. Valóban, azon talányos bálnák egyikének bizonyult, amelyek mintegy kiszáradnak és meghalnak valamiféle csodálatos gyomorbetegségben vagy emésztési zavarban, s elpusztult testükben szinte nyoma sem marad az olajnak. Mindazonáltal a maga helyén majd látni fogjuk, hogy hozzáértő halászember sose fintorog az ilyen bálnától, bármennyire kerülje is általában az istenverte bálnákat.

A *Pequod* most egész közel úszott az idegenhez, és Stubb esküt tett, hogy megismeri a feldolgozó ásója nyelét belegubancolódva a kötelekbe, amelyek az egyik bálna farkára tekeredtek.

- Ez aztán helyre legény! - nevetett kötekedve a hajó orrában. - Itt van a sakálotok! Jól tudom, hogy ezek a francia békaevők gyenge legények a halászatban, néha csónakba szállnak a hullámtörők miatt, mert ámbráscetnek vélik őket, igen, és néha otthon telitömik a raktárukat faggyúgyertyás dobozokkal meg ládászámra a koppantóval, úgy vitorláznak ki, mert előre látják, hogy az olaj, amit szereznek, nem lesz elég a kapitány kanóciát belemártani, igen, mindnyájan tudjuk ezeket a dolgokat; de nézzétek, a békaevő megelégszik a mi maradékainkkal, azt a hatalmas bálnát gondolom, igen, és megelégszik azzal, hogy levakarja, a száraz csontjait annak a másik pazar hálnak, ami ott van. Szegény ördög! Azt mondom, adjatok körbe egy kalapot, és ajándékozzuk meg egy kis olajjal az áldott jótékonyág nevében. Mert ami olajat kivesz abból a különre vett bálnából, azzal még börtönben sem való világítani, de még a siralomházban sem. Ami pedig a másik bálnát illeti, fogadok, hogy több olajat kapunk, ha

földaraboljuk és kiolvasztjuk a három árbocunkat, mint abból a csontkollekciónak. Ámbár ha utánagondolok, van benne valami, ami jóval többet ér az olajnál: igen, szürke ámbra. Kíváncsi vagyok, gondolt-e rá az öregünk. Érdemes megpróbálni. Én benne volnék. - s ezzel elindult a tatfedélzet felé.

Ekkorra már a gyenge fuvallat teljesen elnyugodott, s a *Pequod* akár tetszett, akár nem, szépen a szag csapdájába esett, és semmi reménye nem volt a menekülésre, míg a szellő újból fel nem támad. Stubb előjött a kabinból, összehívta a csónakja legénységét, és átevezett az idegenhez. Mikor elhúzott a hajójuk orra alatt, észrevette, hogy a cifra francia ízlésnek megfelelően az oromárbcot egy hatalmas lekókadó virágszár képére faragták, zöldre festették, és tüske helyett itt-ott rézhegyek álltak ki belőle, az egész egy élénkpiros, részarányosan összecsukódó gumóban végződött. A hajónév-táblán nagy, aranyos betűkkel ezt olvasta: *Bouton de Rose* - *Rózsabimbó*; ez volt az illatos hajó romantikus neve.

Bár Stubb nem értette meg a felírás „Bouton” szavát, de a „Rose” szó és a gumós faragvány együtt kielégítő magyarázatot adtak neki.

- Fa rózsabimbó, mi?! - kiáltotta kezét az orrán tartva. - Nagyon jól megteszi, de a mindenségit, micsoda illata van!

Hogy közvetlen érintkezésbe kerüljön a fedélzeten álló emberekkel, át kellett kerülnie a hajó orra alatt a jobb oldalra, közel menni az istenverte bálnához és keresztül beszélgetnie rajta.

Mikor erre a helyre ért, egyik kezével még mindig befogva az orrát, felordított:

- Hé, *Rózsabimbó*! Vannak közöttetek rózsabimbók, akik tudnak angolul?

- Igen - felelte a mellvédről egy guernseyi ember, aki később az első tisztnek bizonyult.

- Hát akkor, rózsabimbóm, virágszálam, mikor láttátok a Fehér Bálnát?

- Milyen bálnát?

- A Fehér Bálnát, egy ámbráscetet, Moby Dicket. Láttátok?

- Sose hallottunk ilyen bálnáról. Cachalot Blanche! Fehér Bálna! Nem.

- Akkor jól van, most Isten veletek, egy perc múlva megint itt leszek.

Gyorsan a *Pequod* felé eveztek. Stubb látta, hogy Ahab a fedélzet korlátjának támaszkodva várja a jelentését, tölcserít formált hát tenyeréből, és odakiáltotta:

- Nem, uram! Nem!

Ahab erre elvonult, Stubb pedig visszatért a franciához.

Észrevette, hogy a guernseyi ember, aki leereszkedett a láncon, és egy feldolgozó ást forgatott, valami batyufélébe kötötte az orrát.

- Mi a baja az orrodnak, hé? - kérdezte Stubb. - Eltörted?

- Bár eltörtem volna, vagy egyáltalán ne lenne orrom! - felelte a guernseyi ember, akinek, úgy látszott, nem nagyon lehetett ínyére a munka, amibe annyira belemerült. - De mért fogod te a tiédet?

- Ó, semmi. Viaszorrom van, és így kell tartanom. Szép napunk van, mi? A levegő, mondhatom, olyan, mint egy virágkertészetben, dobj nekünk egy csokor virágot, légy szíves, rózsabimbó.

- Mi az ördögöt akarsz itt?! - ordította amaz hirtelen haragra gerjedve.

- Ne olyan tüzesen. Tüzesen? Erről jut eszembe: mért nem rakod jégre azokat a bálnákat, amíg dolgozol rajtuk? De félre a tréfával, tudod-e, rózsabimbó, hogy esztelenség az ilyen bálnában olajat keresni. Ami azt a szárazát illeti, nincs az egész tetemében egy decire való.

- Jól tudom én azt, de látod, a kapitányom nem akarja elhinni. Ez az első útja, azelőtt kölnigyáros volt. De gyere a fedélzetre, talán neked hisz majd, ha már nekem nem hitt, én meg kikeveredem ebből a mocskos munkából.

- Bármit, amivel szívességet tehetek, édes-kedves komám - felelte Stubb, és hamarosan felkapaszkodott a fedélzetre. Ott furcsa jelenet tárult szeme elé. A matrózok bojtos, piros gyapjúsapkában előkészítették a nehéz csigaszorokat a bálnáknak. De elég lassan dolgoztak meg gyorsan beszéltek, és éppenséggel nem látszottak jókedvűnek. Az orruk úgy állt felfelé az arcukból, mint megannyi ormányvitorlarúd. Időnként néhányan letették a munkájukat, és felszaladtak az árboccsúcsra egy kis friss levegőt szívni. Némelyek azt hitték, hogy megkapják a pestist, s ezért kátrányba kócot mártottak, és időnként az orrcimpájukhoz tartották. Mások csaknem a kupaknál letörték pipájuk szárát, és lelkesen fújták a dohányfüstöt, hogy az állandóan megtöltse szaglószerüket.

Stubbot megdöbbenették a kapitányi fülkéből hátulról záporozó kiáltások és átkozódások, abba az irányba nézett, és egy bős arcot látott kimeredni az ajtó mögül, amelyet belülről félig nyitva tartottak. A meggyötört seborvos volt az, aki miután hiába tiltakozott az aznapi munkálkodás ellen, bevette magát a kapitány fülkéjébe (cabinet-nek nevezte), hogy elkerülje a pestist, de mégis szükségét érezte, hogy időnként kiüvöltse figyelmeztetéseit és méltatlankodását.

Stubb mindezt megfigyelte, és jól érvelt a maga érdekében; azután a guernseyi emberhez fordult, kicsit elbeszélgetett vele, és az idegen első tiszt kifejezte megvetését a kapitánya, e beképzelt tudatlan iránt, aki ilyen rossz szagú és hasznos sem hajtó pácba keverte őket. Stubb óvatosan próbára tette, és rájött, hogy a guernseyi embernek a leghalványabb sejtelve sincs a szürke ámbráról. Ezért mélyen hallgatott erről a kérdéstről, egyébként azonban egészen őszinte és bizalmas volt vele, így azután ketten gyorsan kifőztek egy kis tervet, hogy rászedik és bolonddá teszik a kapitányt, s annak esze ágában sem lesz kételkedni az őszinteségükben. Kis tervük szerint a guernseyi ember tolmácsolás színe alatt azt mondja a kapitánynak, amit akar, de mintha Stubbot fordítaná, ami pedig Stubbot illeti, ő hajtogassa a beszélgetés során mindazt a badarságot, ami hirtelen eszébe jut.

Leendő áldozatuk ekkorára előjött kabinjából. Kicsi, sötét hajú s tengerészkapitánynak meglehetősen vékonyka ember volt, azonban nagy pofaszakállt és bajuszt viselt, vörös gyapjúbársony ruhát hordott, s az oldalán óramütyürkéket. Ennek az úrnak mutatta be udvariasan Stubbot a guernseyi ember, aki egyszeriben tüntetőleg felvette köztük a tolmács szerepét.

- Mit mondjak neki először? - kérdezte.

- Hát - mondta Stubb, és a bársonyruhát, az órát meg a mütyürkéket nézegette - tán kezdetnek elmondhatod neki, hogy szerintem kissé csecsemő formája van, ámbátor nem kívánok ítélni fölötte.

A guernseyi ember a kapitány felé fordult.

- Azt mondja, monsieur - tolmácsolta franciául -, hogy csak tegnap beszélt a hajója egy vitorlással, amelynek kapitánya, első tisztje és hat matróza betegséget kapott egy istenverte bálnától, amit a hajó mellé hoztak, és valamennyien meghaltak.

A kapitány megriadt, és izgatottan többet kívánt hallani.

- Most mit? - kérdezte a guernseyi ember Stubbtól.

- Hát ha ilyen könnyen veszi, mondd meg neki: alaposabban szemügyre vettem, és biztos vagyok benne, hogy egy santiagói majom is alkalmasabb nála bálnavadász-parancsnoknak. Akár azt is megmondhatod neki, hogy páviánnak tartom.

- Megesküszik rá és kijelenti, monsieur, hogy a másik bálna, az a kiszáradt, sokkalta veszedelmesebb, mint az istenverte bálna, végül pedig, monsieur, ünnepélyesen felszólít bennünket, hogy ha szeretjük az életünket, szabaduljunk meg a halaktól.

A kapitány tüstént előrerohant, és hangosan megparancsolta a legénységnek, hogy ne húzzák fel tovább a feldolgozó csigákat, és egykettőre vágják el a köteleket és láncokat, amelyek a bálnákat a hajóhoz kötik.

- Most mit? - kérdezte a guernseyi ember, mikor a kapitány visszatért.

- Nézzük csak; igen, akár azt is megmondhatod neki, hogy átejtetem őt és (félre, magában) talán valaki mást is.

- Azt mondja, monsieur, hogy igen örül, ha valamiben szolgálatunkra lehetett.

Ennek hallatára a kapitány kijelentette, hogy őket kötelezi a hála (magára és az első tisztre gondolt), és végezetül meghívta Stubbot le a kabinjába, egy üveg bordeaux-ira.

- Azt akarja, hogy igyál meg velem egy üveg bort - mondta a tolmács.

- Hálásan köszönöm, de mondd meg neki, hogy elveim ellen való olyan emberrel inni, akit átejtetem. Sőt mondd meg neki, hogy mennem kell.

- Azt mondja, monsieur, hogy elvei tiltják az ivást, de ha monsieur holnap is akar inni, akkor legjobb, ha monsieur lebocsátatja mind a négy csónakot, és elhúztatja a hajót ezektől a bálnáktól, mert ebben a szélcsendben nem sodródhatnak el.

Közben Stubb már leereszkedett a hajó oldalán, csónakjába szállt, és felkiáltotta a guernseyi embernek a következőt: mivel van hosszú vontatókötele a csónakjában, amiben tud, segít nekik, és a két bálna közül a könnyebbet elhúztatja a hajó oldalától. Míg a francia csónokok a hajót egyik irányba vontatták, Stubb tüntetően szokatlanul hosszú kötelet bocsátott ki, és jóindulatúan vontatta a maga bálnáját a másik irányba.

Hirtelen szellő támadt, Stubb úgy tett, mintha levágná magát a bálnáról, s a francia, csónakjait felhúзва, hamarosan eltávolodott, a *Pequod* pedig közéje és Stubb bálnája közé siklott. Stubb gyorsan az úszó testhez evezett, és kiáltással jelezve szándékait a *Pequod*nak, tüstént nekiállt leszedni tisztességtelen ravaszkodásának gyümölcsét. Megmarkolta éles csónakásóját, és valamivel az oldaluszony mögött belevájta a testbe. Az ember szinte azt hihette volna, hogy pincét ás a tengeren; s amikor végre ásója az ösztövérd bordáknak ütődött, olyan volt, mint mikor valaki régi római cserepeket és edényeket forgat ki a kövér angol termőföldből. Csónaklegénysége mind erősen izgatott volt, buzgón segített főnökének, és olyan igyekvőnek látszott, mint az aranyásók.

Egész idő alatt számtalan vízimadár csapongott, bukott le, rikácsolt, kiáltozott és verekedett körülöttük. Stubb csalódott arcot vágott, főként mikor az orrfacsaró bűz vastagodott, s akkor a fürtelem közepéből egyszerre csak gyenge illat kezdett szivárogni, átfolyt a rossz szagok áradatán, anélkül hogy elmerült volna benne, ahogy egyik folyó belefolyik a másikba, és azután fut vele tovább, s egy ideig nem keveredik el vele.

- Megvan, megvan! - kiáltotta Stubb örömmel, és megpiszkált valamit a föld alatti mélységekben. - Egy erszény! Egy erszény!

Ledobta ásóját, két kezét bedugta a bálnába, és marokszámra húzott elő valamit, ami olyan volt, mint az érett windsori szappan vagy a gazdagon márványozott, érett sajt; nagyon lágy és emellett illatos. Hüvelykujjaddal könnyen behorpaszthatod; színe a sárga és a hamuszín között van. Ez, barátaim, a szürke ámbra, unciája egy aranyguineát ér minden patikusnál. Stubb vagy hat marokralót talált, de több veszett el végleg a tengerben, és tán még többet kiszedhetett volna, ha a türelmetlen Ahab nem ad hangosan parancsot, hogy hagyja abba és jöjjön a fedélzetre, másképp a hajó búcsút mond neki.

Ez a szürke ámbra nagyon furcsa anyag, és olyan fontos kereskedelmi cikk, hogy 1791-ben egy bizonyos nantucketi születésű Coffin kapitányt az angol alsóházban faggattak ki ebben a kérdésben. Mert akkoriban, sőt csaknem a legutóbbi időkig a szürke ámbra pontos eredete, mint magáé az ámbráé is, megoldandó kérdés volt. Bár az angolban is használatos francia neve: ambergris a szürke amber, azaz a borostyán megfelelője, a két anyag merőben különböző. Mert a borostyánt, noha olykor tengerparton is előkerül, bizonyos szárazföldi talajból ássák ki, a szürke ámbra azonban csak a tengeren található. Azután meg: az amber, a borostyán kemény, átlátszó, törékeny, szagtalan anyag, pipaszopókát, gyöngyöt és díszeket csinálnak belőle; az ambergris viszont lágy, viaszos és annyira illatos és fűszeres, hogy nagymértékben felhasználják az illatszeriparban, pirulákhoz, drága gyertyákhoz, hajporokhoz és kenőcsökhöz. A törökök felhasználják a főzésben, és Mekkába is viszik, ugyanazzal a céllal, amellyel tömjént visznek Rómába, a Szent Péter-dómba. Egyik-másik borkereskedő pár morzsát rak a vörösborába, hogy illatosítsa.

Ki gondolná, hogy a finom hölgyek és urak olyan anyaggal pompáznak, amely egy beteg bálna dicstelen bárzsingjában található! Mégis így van. Némelyek szerint a szürke ámbra oka, mások szerint következménye a bálna gyomorbajának. Nehéz volna megmondani, hogyan lehetne gyógyítani ezt a gyomorbajt; talán beadni három-négy csónakrakomány hashajtót, s azután eliszkolni a veszedelmes környékről, ahogy a munkások szoktak sziklarobbantásnál.

Harmincketedik fejezet A KITASZÍTOTT

A bálnavadász hajón nem megy mindenki a csónakkal. Néhány hajóórnek nevezett ember hátramarad: az ő kötelességük irányítani a hajót, míg a csónakok a bálnát üldözik. Ezek a hajóörök általában éppoly bátor fickók, mint a csónakok legénységének tagjai. De ha szokatlanul gyenge, ügyetlen vagy gyáva legény van a hajón, abból a legényből biztosan hajóört csinálnak. Ez történt a *Pequod* kicsi négerével, akit csúfnéven Pipogyának, rövidítve Pipnek hívtak. Szegény Pip! Hallottak már róla, s bizonyára emlékeznek, milyen bús-vidáman szólott tamburinja azon a drámai éjjelen.

Külsőre Pip és Lúdtalp jól összeillett. De míg a boldogtalan Lúdtalp természeténél fogva tompa és tunya értelmű volt, Pip esze, túlságos gyöngeszívűsége ellenére is, alapjában igen fürgén járt, azzal a kedves, kellemes, vidám fürgeséggel, ami törzsének sajátja, annak a törzsnek, amely minden más fajnál szebben, szabadabb kedvvel élvez mindennemű ünnepet és mulatságot. A feketéknek a naptár ne is mutasson mást, csak háromszázhatvanöt július negyedikét és újévet.

De Pip szerette az életet s az élet békés biztonságát, s a rémületébresztő munka, amibe valahogy érthetetlenül belekeveredett, már-már sajnálatosan lefékezte fürgé értelmét.

A szürkeámbra-esetnél Stubb másodevezőse annyira megrándította a kezét, hogy egy időre teljesen megbénult, s ideiglenesen Pipet rakták a helyére.

Mikor Stubb először szállt csónakba vele, Pip nagy idegességet tanúsított, de szerencsére ez alkalommal nem kellett közelebbi kapcsolatba kerülnie bálnával, s ezért nem teljesen megszégyenülve került vissza, bár Stubb megfigyelte, s később nem mulasztotta el buzdítani, hogy bátorságát a végsőkéig szítsa, mert gyakran szükségesnek fogja találni.

Mikor másodszor csónakba szálltak, a csónak a bálna felé evezett, s a hal, mihelyt a kidobott vas belevágódott, szokása szerint vágott egyet, s az ütés történetesen éppen szegény Pip ülése alatt csattant. A pillanat megdöbbenése Pipet evezővel a kezében kiugratta a csónakból és pedig oly módon, hogy a laza bálnázókötél egy része a melle elé került, s magával rántotta a vízbe. Mire a tengerbe pottyant, már bele is keveredett. Ebben a pillanatban a megsebzett bálna vadul rohanni kezdett, s a kötél gyorsan kifeszült; és hipp-hopp, szegény prűszkölő Pipet a csónakékegig rántotta fel a kegyetlen kötél, amely többszörösen rácsavarodott mellére és nyakára.

Tastego a csónak orrában állt. Tele volt a vadászat tüzevel. Gyűlölte Pipet a pipogyaságáért. Kivette tokjából a kést, éles pengéjét a kötéltre illesztette, és Stubb felé fordulva kérdően felkiáltott:

- Vágjam?!

Pip kék, fulladozó arca világosan válaszolt: „Tedd meg, az istenért!”

Mindez egy szemvillanás alatt zajlott le. Nem egész félperc alatt történt a dolog.

- Vágd, a fene egye meg! - üvöltötte Stubb, s így a bálna elveszett, de Pip megmenekült.

Mihelyt a szegény kicsi néger magához tért, a legénység ordítózva és káromkodva támadt rá. Stubb nyugodtan hagyta, hogy ezek a szabálytalan szidalmak elfüstöljenek, s azután egyszerű, száraz, de mégis félig tréfás hangon hivatalosan megszidta Pipet. A lényege ez volt: sose ugorj

ki a csónakból, Pip, kivéve... de a többi határozatlanul hangzott, mint a legjózanabb tanácsok mindig. Általánosságban: „Maradj a csónakban!” - a legfőbb jelszó a bálnavadászatban, de némely esetben az „Ugorj ki a csónakból!” - még jobb. Stubb azonban végül észrevette, hogy ha töményen adja Pipnek a lelkiismeretes tanácsot, túlságosan sok ugrási lehetőséget hagy neki a jövőre, ezért hirtelen elhagyta a tanácsadást, és ezzel az ellentmondást nem tűró paranccsal fejezte be:

- Maradj a csónakban, Pip, vagy Isten úgy segéljen, nem szedlek fel még egyszer! Ezt ne felejtse el! Nem engedhetjük meg magunknak, hogy ilyen emberek miatt bálnákat veszítsünk el, egy bálna harmincszor annyit ér, mint te, Pip, Alabamában. - Védj ezt az eszedbe, és ne ugorj ki többet!

Stubb ezzel talán közvetlen arra célzott, hogy az ember, bár szereti társát, mégis pénzcsináló állat, s ez a hajlandóság túl gyakran összeütközik jószándékával.

De mindnyájan az istenek kezében vagyunk; Pip másodszor is kiugrott. Olyanforma körülmények között történt ez is, mint az első mutatvány, de ez alkalommal nem rántotta ki a kötelet, s így, mikor a bálna rohanni kezdett, Pip hátramaradt a tengeren, mint egy sietős utazó bőröndje. Ó, jaj! Stubb túlságosan is állta a szavát. Szép, gazdag, kék fényű nap volt, a csillogó tenger békésen, nyugodtan és simán nyújtózott körös-körül a látóhatárig, mint az aranyműves hajszálfinom hártyalemeze. Pip ébenszínű feje fel és alá bukdácsolt a vízben, s olyan volt, mint egy dinnye. A kés nem emelkedett fel, mikor gyorsan elmaradt a csónaktól. Stubb könnyörtelenül a hátát fordította neki, és a bálnát megsebesítették. Három perc alatt egymérföldnyi parttalan óceán volt Pip és Stubb között.

Csendes időben gyakorlott úszónak éppoly könnyű úszni a nyílt óceánon, mint a parton rugós kocsiban utazni. De a szörnyű magány elviselhetetlen. Az én roppant összpontosulása a lélektelen végtelenség közepén! Istenem, ki tudná ezt leírni! Figyeljék meg a matrózokat, mikor szélcsendben a nyílt tengeren fürdenek - figyeljék meg, mennyire ragaszkodnak a hajójukhoz, és csak az oldalai mentén köröznek.

De Stubb csakugyan sorsára hagyta volna a szegény kicsi néget? Nem, erre a legkevésbé sem gondolt. Mert két csónak jött a nyomában, és feltételezte, hogy gyorsan odaérnek Piphez és felveszik; bár a vadászok nem mindig tanúsítanak ilyen figyelmet a saját féltékenységük miatt bajba került evezősökkel szemben; és ilyen esetek elég gyakran előfordulnak. A halászatban az úgynevezett gyávát csaknem kivétel nélkül azzal a kíméletlen megvetéssel kezelik, amely a haditengerészetre és a katonaságra jellemző.

De történetesen a két csónak nem Pipet vette észre, hanem hirtelen bálnákat pillantott meg nem messze oldalt, és utánuk eredt; Stubb csónakja meg olyan messze járt már, és őt is, legénységét is annyira lekötötte a bálna, hogy Pip kör alakú látóhatára kezdett keservesen kitágulni. Merő véletlenségből mentette meg végül is a hajó; de ettől az órától fogva a kicsi néger úgy járt a fedélzeten, mint az örült; legalábbis úgy mondták, hogy az. A tenger csúfondárosan fenntartotta halandó testét, de elnyelte halhatatlan lelkét.

Egyébként ne kárhoztassuk túlságosan Stubbot. Ilyesmi közönséges a bálnavadászatban, és a történet folytatásában látni fogják, hogyan hagytak el hasonlóképpen engem is.

Harmincharmadik fejezet AZ OLVASZTÓK

Stubbnak az a bálnája, amelyért olyan nagy árat kellett fizetni, rendjén a *Pequod* mellé került, és keresztülment a fentebb részletezett összes feldarabolási és feldolgozási műveleteken, még a heidelbergi hordó vagy Tartály kimérésén is.

Ám e rejtélyes dolgokat úgy ismerjük meg a legjobban, ha tüstént lemegyünk a zsírkamrába, és hosszan elbeszélgetünk a benne dolgozókkal. Már említettük előbb is ezt a helyet: ide kerülnek a „pokrócok”, ha lehámozták és lemetélték őket a bálnáról. Mikor sor kerül tartalmának feldarabolására, a helyiség a borzalom színhelye minden zöldfülűnek, főleg éjszaka. Az egyik oldalon szabad helyet hagynak a munkásoknak, s gyenge világú lámpás ég fölöttük. Az emberek általában párosával dolgoznak - egy pikás és vágóhorgos, és egy ásós. A bálnázó pika olyan, mint a fregattok hasonló nevű harci fegyvere. A vágóhorog olyasmi, mint a csónakhorog. A vágóhorog a horgával megakaszt egy szalonnalepedőt, és igyekszik megakadályozni a csúszásban, míg a hajó himbálódzik és imbolyog. Ezalatt az ásós magán a lepedőn áll, és függőlegesen hordozható „baktáblákra” darabolja. Ásója olyan éles, amilyenre csak a fenékö köszörülheti; az ásós ember lábán nincs cipő; az, amin áll, néha ellenállhatatlanul kicsúszik alóla, mint a szánkó. Csodálkoznának, ha levágná segítőjének egyik lábujját vagy a magáét? Ritka a lábujj a régi zsírkamrások lábán.

Ha a *Pequod* fedélzetére lépnének a bálna végtisztességének bizonyos szakaszában, és előrebotorkálnának a motolla közelébe, biztosra veszem, hogy nem kevés kíváncsisággal vizsgálgatnák azt a nagyon furcsa, rejtélyes tárgyat, amely hosszában fekszik a szél utáni vízkierezető nyílásokban. Sem a bálna óriási fejének bámulatos kútja, sem kiakasztott alsó állkapcsának rendkívülisége, sem részarányos farkának csodája nem okozna akkora meglepetést, mint a kurta pillantás erre a kúpra, amely hosszabb, mint amilyen magas egy kentuckyi, az alapjainál csaknem harminc centiméter átmérőjű, és szurokfekete, mint Kvikveg ébenfa bálványa, Yojo.

Nézzék meg azt a matrózt, a szeletelőt: ott jön, és két szövetségese segítségével hátán hozza a súlyos grandissimust, ahogy a tengerészek nevezik, és meggörnyedt vállal elbotorkál, mint a gránátos, aki halott bajtársát hozza a harcmezőről. Most kiteríti az első fedélzeten, és hengeresen kezdi hámozni róla a sötét irhát, mint az afrikai vadász az óriáskígyó bőrét. Ezután kifordítja a bőrt, mint egy nadrágszárat; annyira megnyújtja, hogy csaknem megkettőzi átmérőjét; végül pedig kiteszi száradni az árbocozatra. Nemsokára leveszi, levág vagy egy méternyit a csúcsos végéből, két karlyukat hasít a másik végén és belebújik. A szeletelő most hivatásának teljes ornátusában áll előttünk. Rendjének ez az ősi ruházata védi csak megfelelően, míg tisztjének sajátos feladatait látja el.

Ez a tisztség abból áll, hogy fel kell szeletelnie a bálnaszalonna baktábláit az olvasztáshoz; ezt a műveletet egy furcsa fabakon végzi, amely végével a mellvédnek támaszkodik, alatta pedig tágas kád, amelybe csaknem olyan gyorsan hullanak a felszeletelt darabok, mint a papírlapok a heves szónok asztaláról. Illő feketébe van öltözve; feltűnő szószéken áll; Biblia-lapokat⁷ forgat; micsoda érsekjelölt, micsoda pápaságra való legény ez a szeletelő!...

⁷ „Biblia-lapok! Biblia-lapok!” - A tiszték mindig ezt kiáltják a szeletelőnek. Ez arra ösztökéli, hogy gondos legyen, és olyan vékonyra vágja a szalonnát, amilyenre csak lehet. Ezáltal az olaj kifőzése nagyon meggyorsul, mennyisége jelentősen növekszik, s talán minősége is javul

Felhúzott csónakjai mellett az amerikai bálnavadász hajó kívülről az olvasztóiról különböztethető meg. Különös fonákságot mutat: a legvastagabb kőművesmunka tölgyfával és kenderrel párosulva alkotja a kész hajót. Mintha a mezőről egy tégláégetőt hoztak volna át deszkáira.

Az olvasztókat az előárboc és a főárboc között, a fedélzet legtágasabb részén helyezik el. Az alatta levő gerendák különlegesen erősek, alkalmasak arra, hogy elbírják a vagy háromszor két és fél méter széles és másfél méter magas, csaknem tömör téglá és habarcs tömeget. Az alapozás nem süllyed a fedélzetbe, de az építményt szilárdan a fedélzethez rögzítik minden oldalról a súlyos könyökvasak, amelyeket a gerendába csavaroznak. A kemencét oldalt faburkolat védi, a tetején pedig teljesen befedi egy nagy, lejtős deszkázott lap. Ha levesszük a lapot, előkerülnek a nagy olvasztóüstök, összesen kettő, s mindegyik több hordónyi úrtartalmú. Ha nem használják, akkor rendkívül tisztán tartják őket. Néha szappankővel és homokkal fényesítik, míg úgy nem csillognak, mint az ezüst puncsostálak. Éjszakai őrsegek idején egyik-másik cinikus öreg matróz beléjük mászik, és összegömbölyödve szunyókál egyet. Míg tisztítják őket, egy-egy ember mindegyik üstöt, egymás mellett - sok bizalmas közlés elhangzik a vasajkak felett. A mély matematikai töprengések helye is ez. A *Pequod* bal oldali olvasztóüstjében köröztem éppen szorgalmasan a szappankővel, mikor először döbentem rá homályosan arra a tényre, hogy a geometriában minden körpályán mozgó test, például a szappankövem, bármelyik pontról pontosan ugyanannyi idő alatt érkezik le.

Ha levesszük az olvasztók deszkalapjait, azon az oldalon elénk tárul a csupasz kőfal, amelyet a kemencék két vasszája tör át, pontosan az üstök alatt. A szájban nehéz vasajtók vannak. Két sekély tartály fut végig az olvasztó teljes talpazata alatt, hogy a tűz roppant forrósága át ne terjedjen a fedélzetre. Ahogy a víz párolog a tartályból, csaknem tüstént feltöltik a hátsó részébe illesztett csövön keresztül. Külső kémények nincsenek, egyenesen a hátsó falból nyílnak. Most menjünk vissza egy pillanatra.

Este kilencre járhatott, mikor a *Pequod* olvasztói először kezdtek működni ezen az úton. Stubb dolga volt figyelni a munkára.

- Minden kész? Akkor le a lappal és indulás! Szakács, te tüzelsz a katlanban! - Ez könnyű munka volt, mert az ács végig az úton a katlanba dobálta forgácsait. Itt jegyzem meg, hogy a bálnavadászaton az olvasztó első tüzét egy ideig fával kell táplálni. Azután már nem használnak fát, legfeljebb gyújtósnak a fő tüzelőanyaghoz. Egyszóval, miután kiolvasztották, a ropogós, összetöporodott szalonna, amelyet ilyenkor morzsaléknak vagy töpörtyűnek hívnak, még mindig meglehetősen sok olajos anyagot tartalmaz. Ezek a töpörtyűk táplálják a lángokat. Mint egy égő vérmes mártír vagy magát elemészto embergyülölő, ha egyszer meggyújtják, a bálna adja maga alá a tüzelőanyagot, és azzal égeti el saját testét. Bár elemésztené a saját füstjét is! Mert szörnyű belélegezni a füstjét, és be kell lélegezned, sőt benne kell élned egy ideig. Valami kimondhatatlan, vad hinduszaga van, olyan, amilyen a halotti máglyák körül terjenghet. Olyan szaga van, mint a baloldalnak az utolsó ítélet napján; előkészítés ez a pokolra.

Éjfélre az olvasztók teljes erővel működtek. A tetemtől már megszabadultunk; felhúztuk a vitorlákat; a szél erősödött, és sűrűvé vált a vad óceáni sötétség. De ezt a sötétséget félreszorították a dühös lángok, amelyek időnként kiszisszentek a kormos kürtökön, és megvilágították a legmagasabb köteleket is az árbocozaton, mint a híres görögtűz. Az égő hajó tovarohant, mintha valami kegyetlen rémtettel bízták volna meg. Így törtek ki a bátor hydrióta, Canaris robbanószerrel és kénnel megrakott hajói éjféle kikötőjükből, vitorla helyett széles lángpedökkal, és nekirontván a török fregattoknak, lángba borították őket.

A fedő, amelyet levettek az olvasztó tetejéről, most széles szőnyegként feküdt előtte. Ezen álltak a pogány szigonyosok alvilági alakjai: ők mindig a bálnavadász hajó fűtői. Villás rúdjaikkal sziszegő szalonnacsomókat löktek a fortyogó üstökbe, vagy felpiszkálták lenn a tüzet, míg a kigyóyszerű lángok tekeregve ki nem csaptak az ajtókon, hogy elkapják a lábukat. A füst komor gomolyagokban hömpölygött el. A hajó minden ugrására egyet ugrott a forró olaj, mintha minden erejével az arcukba igyekezne szökkenni. A kemence szájával ellenkező oldalon, a széles faszőnyeg túlsó oldalán volt a motolla. Amolyan tengeri pamlagnak szolgált. Itt lebzsel az őrség, ha nem volt más elfoglaltsága, és bámult a tűz vörös izzásába, míg az emberek úgy nem érezték, hogy szemük beleég a fejükbe. Cserzett arcuk, amelyet füst és izzadság mocskolt be, gubancos szakálluk és foguk elütő barbár ragyogása mind megdöbentően bontakozott ki a kemencék szeszélyes dicsfényében. Amint így regélték egymásnak szentségtelen kalandjaikat, szörnyű rémmeséiket a vidámság szavaival, amint durva nevetésük kisziszegett belőlük, mint a lángok a kemencéből; amint a szigonyosok ide-oda hadonásztak előttük hatalmas villás rúdjaikkal és merőkanalaikkal; amint a szél üvöltött, a tenger táncolt, a hajó nyöszörgött és bukácsolt, és mégis kitartóan nyilallt tovább vörös poklával a tenger, az éj sötétjében, és megvetően harapdálta a szájában levő fehér csontot, és gonoszul köpködött körös-körül mindenfelé; a vademberekkel és tűzzel megrakott, hullát égető, a sötétség feketeségébe merülő, száguldó *Pequod* mintha anyagba öntött mása lett volna megszállott parancsnoka lelkének.

Ha leszálltak volna a *Pequod* olvasztókemencéitől a *Pequod* legénységi szállására, ahol a szolgálaton kívüli őrség aludt, egy pillanatra csaknem azt hitték volna, hogy felkent királyok és tanácsnokok megvilágított szentélyében vannak. Ott feküdtek háromszög alakú tölgyfa kriptáikban, mindegyik matróz a némaság kőszobra; egy tucatnyi lámpa lobogott elfedett szemükbe.

A kereskedelmi hajókon ritkábban kap a matróz olajat, mint királynők tejét. Sötétben öltözni, sötétben enni, sötétben botorkálni a szalmazsákjához; ez a rendes sorsa. De a bálnavadász, aki a fény táplálékát keresi, világosságban él, nyughelyéből Aladdin-lámpát csinál, és lefekszik bele.

Figyeljék meg, milyen természetes szabadsággal viszi a bálnavadász marokra való lámpását - gyakran csak régi palackokat vagy fiolákat - az olvasztók rézhűtőjéhez, és megtölti őket, mint a söröskancsókat a kádnál. És a legtisztább olajat égeti, feldolgozatlan, tehát romlatlan alakjában; olyan folyadékot, amelyet nem ismer semmiféle nap-, hold- vagy csillagrendszerű találmány a parton. Édes, mint a korai fűvaj áprilisban. Megy és vadászik az olajára, hogy biztos legyen frissességében és eredetiségében, ahogy a prériutazó maga hajtja fel vadvacsoráját.

Már elmeséltem, hogyan veszik észre a nagy leviatánt az árboccsúcon; hogyan hajszojják a vízi réteken és hogyan ölik meg a mélység völgyeiben; hogyan vontatják a hajóhoz és hogyan fejezik le; és hogyan lesz nagy, bélelt felöltője hóhérjának tulajdona (régén ugyanezen elv alapján a bakó jogot formálhatott azokra a ruhákra, amelyekben a lefejezett meghalt), hogyan küldik a maga idején az üstökbe; és - mint Sidrák, Misák és Abednegó - hogyan jut át ámbrája, olaja és csontja sértetlenül a tűzön; most már le kell zárnom a leírásnak ezt a részét az utolsó fejezettel, és elismételnem - ha szabad: megénekelnem - azt a romantikus műveletet, mikor áttöltik az olajat a hordókba, a hordókat pedig lelökik a raktárba, ahol a leviatán ismét visszatér ősi mélységeibe, és úgy siklik a felszín alatt, mint annak előtte; de ó jaj! sose fog többé felemelkedni és sugarat fújni.

Az olajat, mint a forró puncsot, még melegen öntik a hatakos hordókba; és ha a hajó netán ide-oda imbolyogna, táncolna az éjféli tengeren, a hatalmas hordók feldőlnek, átfordulnak és veszedelmesen nyargalásznak körbe a síkos fedélzeten, mint megannyi földcsuszamlás, míg végül nyakon csípi, megállítják őket futásukban; és körben az abroncsok körül - kipp-kopp! - annyi kalapács dolgozik, ahány csak odafér, mert most minden matróz hivatalból kádár.

Végtére, mikor az utolsó liter is hordóba került és az egész lehült, kinyitják a nagy fedélzeti rácsokat, a hajó bendőjét feltárják, és a hordók bemennek végső nyughelyükre a tengeren. Ennek végeztével a rácsokat helyére teszik, és légmentesen lezárják, mint egy befalazott kamrát.

Az ábráscethalászatban talán ez az egyik legérdekesebb jelenet az egész bálnavadászat során. Egyik nap árad a deszkákon az olaj és a vér; a szent tatfedélzeten szentségtörő módon roppant tömegben rakják fel a bálnafejdarabokat; nagy, rozsdás hordók hevernek szanaszét, mint egy serfőzde udvarán; az olvasztók füstje bekormozta az egész mellvédet, a tengerészeket átította a zsiradék; az egész hajó valami nagy leviatánnak látszik; a zaj megsüketít mindenkit.

De nézzenek körül egy vagy két nappal később ugyanazon a hajón, és hegyezzék fülüket; ha nem volnának ott az árulkodó csónokok és olvasztók, megesküdnének, hogy valami csendes kereskedelmi hajó fedélzetén járnak, amelynek szőrszálhasogatóan rendszerető kapitánya van. A feldolgozatlan ámbraolaj különleges tisztítóképeségű. Innen van, hogy a fedélzetek sosem olyan fehérek, mint az úgynevezett olajmunka után. Amellett az elégetett bálnatöporú hamujából azonnal hatékony lúgot csinálnak, és ha a bálna hátáról bármi ragadós dolog a hajó oldalára tapad, a lúg gyorsan eltávolítja. Emberek járnak szorgosan a mellvéd mentén, és vízescsőbrökkel, rongyokkal visszaadják teljes tisztaságát. A kormot lesöprik az alsó árbocozatról. A sok eszközt, amit használtak, ugyancsak hűségesen megtisztítják és elteszik. A nagy deszkafedőt lesúrolják és az olvasztóra helyezik, most teljesen eltakarja az üstöket, valamennyi hordó eltűnt a szem elől, rejtett zugokban lapulnak a csigakötelek tekercei, s amikor a hajószemélyzet csaknem minden tagjának együttes és egyedi szorgoskodásával befejeződik ez a lelkiismeretes munka, akkor a legénység nekiáll és maga is megmosakszik tetőtől talpig, és ruhát vált; és végül előjönnek a makulátlan fedélzetre, frissen és kipirultan, mint a legfinomabb vászonba öltözött vőlegény.

Büszkén lépkednek kettesével-hármasával, és tréfásan csevegnek társalgókról, díványokról, szőnyegekről és finom gyolcsokról; azt javasolják, hogy tegyenek szőnyeget a fedélzetre; függönyt kellene akasztani az árbocsudárra, vélekednek; köszönik, kérnek teát holdfényben az előréssz piazzáján. Az ilyen pámpillás tengerészek előtt olajra, csontra, bálnaszalonára célozni már-már vakmerőség volna. Nem tudnak arról, amire ködösen utalgatsz. Gyerünk csak, hozz nekünk asztalkendőt!

De jegyezzék meg: odafönn, a három árboccsúcson három ember áll, a további bálnákat lesik, s azok, ha elejtik őket, menthetetlenül megint bemocskolják a régi tölgyfa bútorzatot, és legalábbis egy kicsi zsírcseppet elmaszatolnak valahol. Igen; nem ritka az olyan eset, mikor a szakadatlan kemény munka után, amelyben nincs megállás se éjjel, se nappal, amely kilencvenhat óra hosszat szünet nélkül tart, mikor csak azért szállnak ki a fedélzetre a csónakból, amelyben megdagadt a csuklójuk az egész napos evezéstől, hogy hatalmas láncokat cipeljenek, tekerjék a nehéz motollát, vágjanak, hasítsanak, igen, és a saját izzadságukban füstölje és égesse őket újólá az egyenlítői nap és az egyenlítői olvasztó; mikor mindezek végeztével végül nekiveselkednek, letisztogatják a hajót, és ragyogó tejsarnokot csinálnak belőle; nem ritka az olyan eset, mikor szegény fiúk éppen tiszta ruhájuk nyakát gombolják, s egyszerre felriasztja őket a kiáltás: „Ott fúj!” - és máris repülnek a következő bálnával való harcra, és megint végigmennek az egész derékszakasztó munkán. Ó, barátaim, milyen sorvasztó ez! De élet. Mert alig szedtük ki mi halandók e világ roppant tömegéből hosszú gürcöléssel kicsi, de értékes ámbraolaját, s utána fáradt türelemmel alig tisztogattuk meg magunkat szennyétől, s alig tanultunk meg élni a lélek tiszta szentélyeiben, alig jutottunk el idáig, mikor - Ott fúj! - fellövell a szellem, s mi elvitorlázunk, hogy megküzdjünk egy másik világgal, és újból végigjárjuk az ifjú élet megszokott öreg útjait.

Harmincnegyedik fejezet LÁB ÉS KAR

A nantucketi Pequod találkozik a londoni Samuel Enderbyvel

- Hej, hajó! Láttátok-e a Fehér Bálnát?

Így kiáltott Ahab most már másodízben egy angol zászló alatt vitorlázó hajónak, amely a tat irányában futott el. Az öregember szájához emelt szócsővel felhúzott tatfedélzeti csónakjában állott, az idegen kapitány, aki hanyagul támaszkodott saját csónakja orrában, láthatta elefántcsont lábát. Az angol napégette, vaskos, jóindulatú, jó külsejű ember volt, úgy hatvan körül járhatott, bő felöltőt viselt, amelynek kék szövete redőkben lógott rajta, kabátjának egyik ujja úgy röpködött mögötte, mint a huszárok mentéjének díszkötéses ujja.

- Láttátok a Fehér Bálnát?

- Látja ezt? - és kihúzta a redők közül, amelyek eddig elrejtették, fehér ámbráscetcsont karját, a végén olyan fabunkó volt, mint a cölöpverőn.

- Csónakosok! - kiáltotta Ahab indulatosan, és szétlökte a közelében fekvő evezőket. - Gyerünk, leereszteni a csónakot!

Alig egy perc alatt vízen volt kicsiny hajójával és legénységével, és hamarosan az idegen hajó mellett állott. De itt furcsa nehézség támadt. A pillanat izgalmában Ahab elfeledte, hogy amióta elvesztette lábát, sosem lépett a tengeren más hajó fedélzetére, csak a magáéra, s akkor mindig egy szellemes, ügyes gépi találmány segítségével amely a *Pequod* különlegessége volt, s amelyet nem lehetett a pillanatnyi szükséghez képest leszerelni és átvinni más hajóra. Mármost senkinek sem könnyű - kivéve azoknak, akik szinte óránként megteszik, mint a bálnavadászok - csónakból felkapaszkodni nyílt tengeren a hajó oldalán, mert a nagy hullámok egyszer felemelik a csónakot a mellvéd közelébe, azután tüstént leejtik majd a talpgerendáig. Mivel az idegen hajóra természetesen nem volt felszerelve a szolgálatkész találmány, a féllábú Ahab egyszerre úgy érezte, hogy amolyan fakó szárazföldi emberré silányodott, és tehetetlenül nézegette a bizonytalan, váltakozó magasságot, amelyet elérni aligha remélhetett.

Már jeleztem talán, hogy minden kellemetlen apróság, ami rajta esett, és ami közvetlen szomorú szerencsétlenségéből származott, csaknem mindig felingerelte vagy elkeserítette Ahabot. S a jelen esetben fokozta ezt az idegen hajó két tisztjének jelenléte, akik a szögezett fokú kapaszkodókötelet lógatták feléje; mert először, úgy látszik, nem gondoltak arra, hogy egy féllábú ember nagy nyomorékságában nem veheti hasznát tengeri korlátjuknak. De ez a sutaság csak egy percig tartott, akkor az idegen kapitány egy pillantással észrevette, mi a helyzet, és lekiáltott:

- Értem, értem! Félre azokkal a kötelekkel! Ugrás, fiúk, kilódítani a feldolgozó köteleket!

Mintha a jószerencse rendezte volna így, egy vagy két napja bálnát zsákmányoltak, a nagy kötelek még mindig fenn voltak, és a súlyos görbe szalonnahorog, most már tisztán és szárazon, még mindig ott lógott a helyén. Gyorsan leengedték Ahabnak, aki tüstént megértette a dolgot, belecsúsztatva egyetlen combját a horog hajlatába (mintha egy horgony ívében vagy egy almafa ág villájában ült volna), azután erősen megkapaszkodott és jelt adott, ő maga is segítette emelni a saját súlyát: kezével húzódkozott felfelé a csigasor egyik futókötelén. Egykettőre óvatosan átlódították a mellvéden, és puhán letették a motollafőre. A másik kapitány

szívélyes üdvözléssel előrenyújtotta ábráscetsont karját, úgy közeledett, Ahab meg kinyújtotta elefántcsont lábát, és keresztbe téve az ábráscetsont karon (mint két kardhal a pengéjét), a maga rozmár módján felkiáltott:

- Adjon Isten, komám! Hadd rázzunk csontot, kart meg lábat! Kart, amely sose riad vissza, lábat, amely sose fut el. Hol láttad a Fehér Bálnát? Mennyi ideje?

Az angol kelet felé mutatott elefántcsont karjával, és bánatos pillantással nézett végig rajta, mintha távcső volna.

- A Fehér Bálnát - mondta - ott láttam, a Vonalon, a múlt bálnázó évszakban.

Ahab lecsúszott a motolláról, és közben az angol vállára támaszkodott.

- És ő vette le a karodat, igaz? - kérdezte.

- Igen, legalábbis ő volt az oka. Azt a lábat is ő vette le?

- Mondogasd csak el - biztatta Ahab -, hogy történt.

- Életemben először cserkésztem a Vonalon - kezdte az angol. - Akkoriban még hírért sem hallottam a Fehér Bálnának. Nos, egyik nap négy vagy öt bálnából álló raj után értünk, s a csónakom kötélre vette az egyiket; valódi cirkuszló volt, folyton-folyvást körbe-körbejárt, a csónaklegénység csak úgy tudott egyensúlyt tartani, hogy mindnyájan kitették farukat a külső peremre. Egyszerre feltör a tenger fenekéről egy nagy, erős, tejfehér fejű és púpú bálna. Csupa ránc meg szarkaláb volt véges-végig.

- Ő volt az, ő volt az! - kiáltotta Ahab, és hirtelen kiengedte visszafojtott lélegzetét.

- És szigonyok meredeztek a jobb oldali uszonya mellett.

- Az én vasaim! - kiáltotta ujjongva Ahab. - De folytatd!

- Adj hát rá lehetőséget - mondta az angol kedélyesen. - Nos, ez a fehér fejű, fehér púpú dédapa a rajba rohan, és dühödten kapkodni kezd a kötelem után.

- Értem, értem. El akarta szakítani, megszabadítani a sebzett bálnát, régi fogása, ismerem.

- Nem tudom, pontosan mint történt - folytatta a félkarú parancsnok -, de mikor harapdálta a kötelet, valahogy beleakadt a foga. Mi nem tudtunk róla, aztán mikor később előrehúztuk magunkat a kötélre, az ő púpjára szaladtunk a másik bálna helyett, amely szél után nagy farokcsapkodással elment. Látva, mi a helyzet, s milyen nemes, nagy bálna van előttünk, a legnemesebb és legnagyobb, uram, amit valaha láttam, elhatároztam, hogy elejtjük, akár milyen őrjöngve dühöng is. Azt gondoltam, hogy a véletlenül megakadt kötélen elszabadulhat, vagy a fog, amelyre rátekeredett, kiszakadhat (mert a csónaklegénységem pokolian tud bálnakötélet húzni), ezért, mondom, átugrottam az első tiszt csónakjába, Mounttop úréba itt... Bocsánat, kapitány úr, bemutatom Mounttopot; Mounttop... a kapitány urat; szóval Mounttop csónakjába ugrottam, mely akkor peremével az én csónakom pereméhez simult, felkaptam az első szigonyt és beleeresztettem a dédapába. Hát Istenem-atyám, én mondom, uram, minden halandót óvjon meg tőle, a következő pillanatban egy szemvillanás alatt vak voltam, mint a denevér... elhomályosodott a két szemem, fekete tajték borította, ködösítette el... a bálna farka úgy emelkedett ki, függőlegesen a levegőbe, mint egy márvány templomtorony. Hiábavaló lett volna akkor hátrálni, de mikor fényes délben, az ékszermódra szikrázó, vakító napon tapogatóztam... mondom, tapogatóztam a második vas után, hogy kihajítsam, lezuhant a fark, mint egy limai torony, kettévágta a csónakomat, s mind a két részt félig szilánkokra zúzta; és farokkal előre a fehér púp hátrafelé nyomult a roncson keresztül, mintha az egész csak forgács volna. Mindnyájan szétugrottunk. Hogy elkerüljem a bálna szörnyű csapkodását, meg-

ragadtam a belevágott szigony nyelét, s egy pillanatig úgy tapadtam rá, mint a pilótahal. De egy tarajos hullám lesodort, s abban a pillanatban a hal jól előrelódult és villámgyorsan alámerült; és annak az átkozott második vasnak a szakálla, mikor elhúzta mellettem, elkapott (itt kezével a válla alá ütött), igen, éppen itt kapott el, és rántott le a pokol tüzére, úgy éreztem; akkor hirtelen, hála a jó Istennek, a szakáll feltépte a húsomat, hosszában véges-végig az egész karomon, kiszakadt a csuklóm tájékán, és én a felszínre jöttem. A többit elmondja majd ez az úr... Bocsánat, kapitány úr, bemutatom Dr. Bungert, a hajó seborvosát; Bungert fiam... a kapitány urat. No, Bungert gyerek, most mondd el a te részedet a meséből!

A nagy tudományú úriember, akit ilyen családiában szólítottak meg, egész idő alatt a közelben állt, és semmi különös nem jelezte úriember rangját a hajón. Arca rendkívül kerek, bár józanforma volt; fakókék gyapjúzubbonyt vagy inget és foldozott nadrágot viselt; ez ideig megoszlott figyelme az egyik kezében tartott bűjtatófa és a másik kezében tartott pilulásdoboz között. Időnként vizsgálódó pillantást vetett a két kapitány csontból való végtagjára. De mikor feljebbvalója bemutatta Ahabnak, udvariasan meghajolt, és rögtön igyekezett teljesíteni kapitánya kérését.

- Borzasztó csúnya seb volt - kezdte a bálnavadász doktor. - Boomer kapitány úr elfogadta a tanácsomat és elfordította az öreg *Sammyt*...

- *Samuel Enderbynek* hívják a hajómat - vágott közbe a félkarú kapitány Ahabhez fordulva -, folytasd, fiú.

- Elfordította az öreg *Sammyt* észak felé, és elhajózott ebből a pokoli hőségéből, a Vonalról. De ez sem használt. Megtettem mindent, ami tőlem tellett; éjszakákon át ültem mellette; nagyon szigorúan bántam vele az étrend dolgában...

- Ó, nagyon szigorúan! - szólt közbe a páciense is; azután hirtelen hangot váltott. - Forró puncsot ivott velem minden éjszaka, míg nem is látta már, hova kell a kötést tennie; és az utazás fele részében hajnali háromkor küldött lefeküdni. Ó, magasságbéliek! Csakugyan velem virrasztott, és nagyon szigorúan vette a diétámat. Ó, dr. Bungert, nagy virrasztó és nagyon szigorú diétás. (Bungert, te kutya, röhögj már! Miért nem röhögsz? Tudod jól, hogy ritka mókás gazember vagy.) De előre, gyerek, inkább ölj meg te, mint más élve tartson.

- A kapitányom, ezt már észre kellett vennie, tisztelt uram - mondta a rendíthetetlenül jámbor arcú Bungert, és könnyedén meghajolt Ahab felé -, néha szeret tréfálkozni; sok ilyen ügyes mókát csinál velünk. De meg kell jegyezni... en passant, ahogy a francia mondja..., hogy én, azaz Jack Bungert, a tiszteletreméltó papság volt tagja... szigorúan tartózkodom az italtól. Sose iszom...

- Víz - kiáltotta a kapitány - sose iszik! Betegsége ez; a friss víztől mindig víziszonyt kap. De folytasd... folytasd a karom történetét.

- Folytathatom - mondta a seborvos nyugodtan. - Azt akartam megjegyezni Boomer kapitány tréfás közbeszólása előtt, hogy a seb, legnagyobb és legkeményebb erőfeszítéseim ellenére is mind rosszabbá és rosszabbá vált; az az igazság, uram, hogy kevés sebész látott még ilyen csúnya tátongó sebet; több mint hatvan centi hosszú volt. Megmértem a mélységmérővel. Röviden, megfeketedett; tudtam, mi fenyeget, és le is kellett vágnom a kart. De ennek az ámbrascetsont karnak a felszerelésében semmi részem; ez szabályellenes - mutatott rá a bűjtatófával -, ez a kapitány munkája, nem az enyém. Ő csináltatta meg az áccsal; ő tette a végére ezt a bunkófejet, gondolom azért, hogy szétverhesse vele valakinek a koponyáját. Az enyémet már egyszer szét akarta verni. Látja, uram, ezt a horpadást? - Levette a kalapját, félre-simította a haját, és megmutatott a koponyáján egy csészeforma mélyedést, amelyen azonban

nyoma sem volt hegnek vagy bárminek, ami azt jelezte volna, hogy valaha seb volt. - Majd a kapitány úr elmondja, honnan származik ez. Ő tudja.

- Nem, nem tudom - mondta a kapitány. - Az anyja tudja, mert így született a gyerek. Ó, te nagyképű csibész, te... te Bunker! Volt valaha is még egy ilyen Bunker ebben a vízi világban? Bunker, ha meghalsz, pácba kell tenni téged, te kutya; meg kell téged őrizni a jövőendő koroknak, te gazember.

- Mi történt a Fehér Bálnával?! - kiáltotta most Ahab, aki eddig türelmetlenül hallgatta a két angol évődését.

- Ó! - mondta a félkarú kapitány. - Persze. Nos, miután alámerült, egy ideig nem láttuk; amint már jeleztem, voltaképpen nem tudtam, milyen bálna bánt el így velem, míg egyszer később, mikor visszatértünk a Vonalra, nem hallottunk Moby Dickről... Ahogy némelyek nevezik... s akkor megtudtam, hogy ő volt az.

- Újból keresztezted az útját?

- Kétszer.

- De nem tudtad kötélre venni?

- Meg se próbáltam. Nem elég egy kar? Mit csinálnék a másik karom nélkül? És azt hiszem, Moby Dick nem annyira harap, inkább nyel.

- Nahát - vágott közbe Bunker -, akkor adja neki csaléteknek a bal karját, hogy visszakapja a jobbot.

- Nem, köszönöm, Bunker - mondta az angol kapitány. - Válgék egészségére az a kar, amelyet elvitt, mivel nem segíthetek rajta, s akkor még nem ismertem; de a másikat nem adom. Nekem nem kell több Fehér Bálna; egyszer csónakba szálltam érte, s ez nekem elég volt. Tudom, nagy dicsőség volna megölni, és van benne egy hajórakomány értékes ámbra, de ide figyelj, legjobb békében hagyni. Nem gondolja, kapitány úr? - És az elefántcsont lábra pillantott.

- Igen. De azért lesz, aki vadászik rá. Nem mindig az az átkozott dolog vonz leginkább, amit legjobb békében hagyni? Olyan, mint a mágnes. Mennyi ideje láttad utoljára? Merrefelé tartott?

Bunker meggörnyedve körbejárta Ahabot, és mint a kutya, furcsán szimatolt.

- Mentsd meg, Isten, lelkem a sátántól! - kiáltotta. - Ennek az embernek a vére... hozzátok a hőmérőt!... forrponton van! Úgy ver a szíve, hogy remeg tőle a padló! Uram! - Sebészkezt vett elő a zsebéből, és Ahab karjához közelített vele.

- Megállj! - ordította Ahab, és nekilökte a mellvédnek. - Csónakosok, készülni! Merre tartott?

- Szent Isten! - kiáltotta az angol kapitány, akihez a kérdés szólt. - Mi a baj? Azt hiszem, keletre tartott. Őrült a kapitányotok? - suttopta Fedallahnak.

De Fedallah ajkára tette az ujját, és lecsúszott a mellvéden, hogy átvegye a csónak kormánylapátját, Ahab pedig maga felé lódíttatta a feldolgozó köteleket, és megparancsolta a hajó matrózainak, hogy segítsék leereszkedni.

Egy pillanat alatt a csónak farában állt, s a manilai emberek az evezőkhöz ugrottak. Az angol kapitány hiába kiáltozott utána. Háttal az idegen hajónak, kőmerev arcát a maga hajója felé fordítva, Ahab egyenesen állt, míg a *Pequod* mellé nem értek.

Harmincötödik fejezet

AHAB LÁBA

Abban a kapkodásban, amivel Ahab elhagyta a londoni *Samuel Enderbyt*, nem maradt el a maga személyének kisebb sérülése sem. Olyan erővel ereszkedett a csónak padjára, hogy elefántcsont lába az ütéstől félig megrepedt. S amikor visszatért a maga fedélzetére és a maga fűrőlyukához, hevesen megperdült benne, mert valami sürgős parancsot adott a kormányosnak (mint mindig, most is arról volt szó, hogy nem kormányoz elég egyenesen); s ekkor a már sérült elefántcsontot olyan feszítés és rántás érte, hogy - bár egészben maradt és szilárdnak látszott - Ahab nem tartotta többé teljesen megbízhatónak.

Nem sokkal azelőtt, hogy a *Pequod* elvitorlázott Nantucketből, Ahabot egy éjszaka eszméletlenül elnyúlva a földön találták; valami ismeretlen véletlen miatt elefántcsont lába olyan erővel ugrott ki, hogy karószerűen belevágódott az ágyékába, majd átdőfte, s a gyötrelmes sebet csak a legnagyobb nehézségek árán tudták begyógyítani. Fel is támadt akkor megszállott lelkében a gondolat, hogy e szenvedés minden gyötrelme egy korábbi csapás egyenes következménye.

Most akaratlanul is egy titkot fecsegettem ki. Némelyek előtt mindig rejtély maradt, miért rejtőzködött el Ahab egy ideig a *Pequod* elindulása előtt és után. A Peleg kapitány híresztelte ok semmiképpen sem adott elegendő magyarázatot, de a végén minden kiderült. A szörnyű szerencsétlenség lappangott időleges visszavonultsága mélyén.

Ahab egyszerű gyakorlati eljáráshoz folyamodott a lába mostani dolgában: hívatta az ácsot. S midőn e tisztségviselő megjelent előtte, megparancsolta neki, hogy haladék nélkül készítsen új lábat, és utasította a tiszteket, hogy adassák kezére az ámbráscet állkapcsának mindama elefántcsont gerendáit és szögeceit, amiket az úton összegyűjtöttek; hadd válassza ki belőle a lehető legerősebb, legtisztább szemcséjű anyagot. Mikor ez megtörtént, az ács parancsot kapott, hogy a lábat aznap éjszaka készítse el, és gondoskodjék minden tartozékáról. Sőt ki kellett emelni a kovácműhelyt is, amely eddig tétlenül feküdt a raktárban; s az ügy gyorsítására a kovács parancsot kapott, hogy tüstént kovácsolja ki mindazt a vas alkatrészt, amire szükség lehet.

Mint minden tengerjáró hajóács, főként pedig a bálnavadász hajók mesterei, a *Pequod* ácsa is igen ügyesen kielégítette azt az ezernyi apró mindenkori szükségletet, ami folyton adódik egy nagy hajó három- vagy négyesztendős útja alatt, a civilizálatlan, messzi-távolsági tengereken. Mert nem beszélve a rendes munkában tanúsított készségéről, arról, hogy kijavította a betört csónakokat, repedt árbocágakat, kiigazította a suta tollú evezőket, nagy fejű szögeket vert a fedélzetbe és faszögeket az oldalpalánkokba, és egyéb dolgáról, ami mind mesterségéhez tartozott; ezenfelül biztos kezű mestere volt mindenféle kíváncsiaknak, a hasznosnak is, a szeszélyesnek is.

A nagy színpad, ahol oly sokrétű szerepeit mind eljátszotta, a satupadja volt: egy hosszú, durva, különféle nagyságú vas- és fasatukkal felszerelt nehéz asztal.

A rögzítőtü túl vastag, hogysem könnyen a helyére lehessen dugni: az ács beleszorítja egyik mindig készen álló satujába, és tüstént vékonyabbra reszeli. Egy különös tollú, eltévedt szárazföldi madár vetődik a fedélzetre, és elfogják; az ács tisztára vakart sziláscetcsont rudakból és ámbráscetcsont keresztzsalakból pagodaszerű kalitkát készít neki. Egyik evezősnek kiugrik a csuklója: az ács enyhítő borogatást kotyvaszt. Stubb arra vágyakozik, hogy minden evezős-jének tollára kármin csillagot fessenek; az ács mindegyik evezőt nagy fasatujába fogja, és

szimmetrikusan ráfesti a csillagképet. Egyik matróz eszébe veszi, hogy cápacsont fülkarikákat akar hordani: az ács kifúrja a fülét. A másiknak fáj a foga: az ács előveszi a harapófogót, és egyik kezével a padra ütögetve megkéri, hogy üljön rá; de a szegény fickó javíthatatlanul rángatózik a befejezetlen műtét során; az ács erre megforgatja a fasatuját fogantyúját, és int neki, hogy szorítsa abba az állkapcsát, másképp nem tudja kihúzni a fogát.

Ilyenformán az ács mindenre felkészült, és egyformán közömbösen és elfogulatlanul vett mindent. Olyan volt, mint egyike amaz oktalan, de azért igen hasznos multum in parvo sheffieldi találmányoknak, amelyek - bár némileg felduzzadva - külsőleg egy közönséges zsebkészhez hasonlítanak, de nemcsak különböző nagyságú pengék vannak rajtuk, hanem csavarhúzó, dugóhúzó, fogók, árák, tollak, vonalzó, körömráspolyok, fúrók is. Így, ha feljebbvalói csavarhúzóknak akarták használni az ácsot, csak ki kellett nyitniuk a megfelelő részét, s a csavar máris helyén volt, ha pedig fogónak, a lábánál fogva felemelni és kész.

Ám, mint már utaltam rá, ez az ezermester, nyisd-ki-csukd-be ács nem pusztán automata volt. Ha hiányzott is belőle a rendes lélek, valami finom dolog valahogy fonák módon eleget tett a lélek kötelességének. Hogy ez a finom dolog mi volt, higany-e vagy néhány csepp szalmiák-szesz, azt nem lehet megmondani. És ez, ez a megmagyarázhatatlan, fortélyos életelv tette, hogy ideje nagy részében magában motyogott, de csak mint az oktalan kerék, amely zümmögve beszélget magában; vagy inkább: a teste őrbódé volt, s a lelke az őr benne, aki egész idő alatt beszél, hogy ébren tartsa magát.

Harminchatodik fejezet AHAB ÉS AZ ÁCS

Fedélzet, első éjszakai őrség

(Az ács satupadja mellett áll, és két lámpás fényénél szorgosan reszeli a lábnak való elefántcsont rudat. A rúd szilárdan satuba van fogva. Elefántcsont lemezek, bőrcsikok, furdancszorítók, csavarok és a legkülönbözőbb szerszámok hevernek szanaszét a padon. Elöl, ahol a kovács dolgozik, a fújtató vörös lángja látszik.)

- Fene egye a rásplyt, fene egye a reszelőt! Az kemény, aminek puhának kéne lenni, az meg puha, ami kemény kellene legyen. Így járunk mi, akik öreg állkapcsokat és lábszárcsontokat reszelünk. Nézzünk meg egy másikat. Na, ez már jobb. *(Tüsszent.)* Hej, ez a csontpor *(tüsszent)* - hát ez *(tüsszent)* - igen ez *(tüsszent)* - a teremtésit, nem hagy beszélni. Így jár az ember, ha halott anyagon dolgozik. Fűrészelj csak élőfát, akkor nincs ez a por; vágj eleven csontot, akkor sincs. *(Tüsszent.)* Gyere, vén kormos, segíts, add ide azt a vascsövet meg azt a kapocscsavart; mindjárt szükségem lesz rájuk! Szerencse *(tüsszent)*, hogy most térdpercet nem kell csinálni; az adna egy kis fejtörést; de egy közönséges lábszárcsont - az olyan könnyű, mintha gólyalábat csinálnék. Csak szeretném szépen befejezni. Idő, idő; ha időm volna, csinálnék neki olyan csinos lábat *(tüsszent)*, hogy szebbel sose kanyarítottak bókot egy hölgy előtt a szalonban. Azok a szarvasbőr lábak meg lábikrák, amiket kirakatokban láttam, meg sem közelítenék ezt. Beszívják a vizet, az ám; és persze reumásak lesznek, és gyógyítani kell őket *(tüsszent)*, fürdetéssel, borogatással, éppen, mint az eleven lábat. Kész; mielőtt lefűrészelném, ide kell hívnom ömogulságát, hogy lássam, jó lesz-e a hossza; hanem, azt hiszem, inkább rövid. Ha! jókor; szerencsém van, itt jön, ha nem ő, akkor más, annyi bizonyos.

Ahab (közeledik)

(A következő jelenet során az ács folytonosan tüsszög)

- Nos, emberfaragó?
- Éppen jókor, uram. Ha megengedi, kapitány úr, megnézem a hosszát. Hadd mérjem le, uram.
- Mértéket lábra? Jó. Nem először történik. Láss hozzá. Tessék, tartsd rajt a kezed. Erős satud van, ács: hadd próbálom ki a szorítását. Úgy, úgy; elég rendesen harap.
- Ó, uram, csontot törhet, vigyázzon, vigyázzon!
- Ne félj, szeretem a jó szorítást; szeretek olyat érezni ebben a csúszós világban, ami tart, ember. Mit csinál ott Prométheusz - a kovácsot gondolom -, mit csinál ott?
- Most alighanem a kapocscsavart kovácsolja, uram.
- Helyes. Ez társasmunka. Ő adja az izmokat. Dühös vörös tüzet csinál.
- Igen, uram, az ilyen finom munkához fehér izzás kell.
- Hmm. Az kell. Ács, ha befejezte azt a kapcsot, mondd meg neki, hogy csináljon két acél váll-lapot. Van a fedélzeten egy házaló, irtózatosan nehéz batyuval.
- Csak azt szeretném tudni, miről beszél és kinek beszél. Maradjak itt állva? *(Félre.)*
- Mitől tüsszögsz?

- A csont elég poros, uram.
 - Akkor érts belőle, és ha meghaltál, ne temettesd magad élő emberek orra alá.
 - Uram?... ó persze, azt hiszem, igen - ó, Teremtőm!
 - Ide figyelj, ács, azt hiszem, te igencsak jó munkásfajta munkásnak tartod magad, mi? No hát, majd az szól igazán a munkád mellett, hogy ha ráállok erre a lábra, amit csinálsz, ugyanazon a helyen egy másik lábat is érzek, azaz a régi, elvesztett lábamat, ács, úgy értem, a húsból, vérből valót. Nem tudod elkergetni azt a vén Ádámot?
 - Valóban, uram, most kezdem csak érteni kicsit. Igen, hallottam valami különös dolgot erről a kérdéstről, uram; hogy egy megcsonkított ember sosem tudja elfelejteni a régi végtagját, és az néha belé-belé hasít. Megkérdezhetem alázattal, igaz-e ez, uram?
 - Igaz. Tedd ide a te eleven lábadat, arra a helyre, ahol az enyém volt; így, most csak egy lábat lát itt a szem, de kettőt érez a lélek. Ahol te bizsergő életet érzel, ott, éppen ott, hajszára ott, én is azt érzek. Rejtély ez?
 - Én, kérem, uram, zavarba ejtőnek mondanám.
 - Akkor csitt. És ha én még mindig érzem a szétzúzott lábam sajgását, bár rég eltűnt; akkor mért ne éreznéd, te ács, mindörökre a pokol tüzes kínjait test nélkül is? Mi?
 - Szent Isten! Csakugyan, uram, ha már erre kerül a sor, újra kell számolgatnom. Azt hiszem, nem kevés van a rovásomon, uram.
 - Ide figyelj, tökfejnek sose kellene feltevéseket mondania. Mikorra lesz kész a láb?
 - Talán egy óra múlva, uram.
 - No hát, csak kontárkodj rajta, és hozd majd oda hozzám. *(Megfordul, és elindul.)* Ó, élet! Itt vagyok én, büszkén, mint egy görög isten, és mégis adósa leszek ennek a fafejűnek egy csontért, amin állni fogok.
- ÁCS *(Folytatja a munkáját.)* Jó, jó, jó! Stubb mindenképpen jobban ismeri, és Stubb azt mondja, hogy furcsa ember; nem mond mást, mint ezt a kis szót: furcsa, s ez elegendő. Furcsa ember, mondja Stubb; furcsa ember - furcsa, furcsa; és ezt lármázza Starbuck úrnak folyton - furcsa, uram - furcsa, furcsa, igen furcsa. Hanem Ahab: kemény hajcsár. Az egyik lábát halálba hajszolta, a másikat megszakasztja elevenen, és most ölszám hordja el a csontlábakat. Hé, te kormos! Hozd már ide azokat a csavarokat, és legyünk készek, mielőtt az a feltámadási fickó jön a harsonájával minden lábért, akár igazi, akár hamis, ahogy a sörös emberek járnak körbe, s gyűjtik a régi hordókat, azután újra megtöltik őket. Micsoda láb ez! Olyan, mint egy igazi eleven láb, amit leráspolyoztak csontig; holnap ezen fog állni; ezen méri a hosszúsági fokokat. Hej! Csaknem elfelejtettem a kis tojásdad táblát meg a lecsiszolt elefántcsontot, amire felírja a szélességi fokokat - úgy, úgy; most elő a vésővel, reszelővel meg a dörzspapírral.

Harminchetedik fejezet KVIKVEG A KOPORSÓJÁBAN

Másnap reggel szokás szerint szivattyúzták a hajót, és - íme! - nem csekély olaj jött fel a vízzel: a hordók lenn csúnyán folyathattak.⁸ Nagy izgalom támadt, és Starbuck lement a kabinba, hogy jelentse a balszerencsés ügyet.

A *Pequod* délnyugat felől közeledett Formosa és a Bashee szigetek felé; közöttük feküdt a kínai vizek egyik tropikus kijárata a Csendes-óceánra. Ezért, mikor Starbuck belépett Ahabhez, az éppen a keleti szigetvilág maga elé terített egyetemes térképét tanulmányozta; egy másik térkép pedig a Japán-szigetek - Nippon, Matsmai és Sikoke - hosszú keleti partját ábrázolta. A csodálatos öregember hófehér új elefántcsont lábát asztala lecsavarozott lábának támasztotta, s kezében egy hosszú ágnyeső bicskával, háttal a lejáró ajtónak a homlokát ráncolta, és régi útjait követte nyomon.

- Ki az? - kérdezte, mikor meghallotta a lépéseket az ajtónál, de nem fordult meg. - A fedélzetre! Tűnj el!

- Ahab kapitány úr téved; én vagyok az. Az olaj lenn a raktárban folyat, uram. Elő kell vennünk a csigákat és kiemelnünk a hordókat.

- Elő a csigákat és kiemelni a hordókat? Most, mikor Japánhoz közeledünk, megállni itt egy hétre, hogy öreg abroncsokat rakosgassunk?

- Vagy ezt tesszük, uram, vagy annyi olajat veszünk egy nap alatt, amennyit tán egy év alatt se pótolunk. Amiért húszezer mérföldet jöttünk, hogy megkapjuk, uram, azt érdemes megmenteni.

- Igaz, igaz; ha megkapjuk.

- Én a raktárban levő olajról beszélek, uram.

- Én meg egyáltalán nem arról beszélek, nem is gondolok vele. Tűnj el! Ha kilyukadt, kilyukadt. Én is kilyukadtam. Igen, lyuk a lyukban; nemcsak a hordók lyukasak, hanem azok a lyukas hordók lyukas hajón is vannak; és ez sokkal rosszabb állapot, mint a *Pequodé*, ember. De mégsem állok meg, hogy a lékemet betömjem; mert ki tudná megtalálni a telerakott hajótörzsben; vagy hogy remélhetné betönni, még ha meg is találja, az életnek ebben a süvöltő szélvészében? Starbuck! Nem akarom, hogy a csigákat felszereljék.

- Mit szólnak majd a tulajdonosok, uram?

- Hadd álljanak a tulajdonosok a nantucketi parton, és ordítsák túl a tájfun. Mit törődik velük Ahab? Tulajdonosok, tulajdonosok. Azokról a fősvény tulajdonosokról fecsegsz nekem, Starbuck, mintha a tulajdonosok volnának az én lelkiismeretem. De idefigyelj: az egyetlen igazi tulajdonosa mindennek a parancsnoka: és az én lelkiismeretem e hajó tógerendájában van, érted. A fedélzetre!

⁸ Az ábráscetvadász hajókon, ha érdemleges mennyiségű olaj van rajtuk, rendes félheti kötelesség tömlőt vezetni a raktárba, és tengervízzel elárasztani a hordókat; a vizet később, különböző időközben eltávolítják a hajószivattyúkkal. Ezáltal igyekeznek a hordókat nedves és bedagadt állapotban tartani; a felszívott víz megváltozott jellegén pedig a tengerészek tüstént felfedezik, ha komoly lék van az értékes rakományban

- Ahab kapitány úr - mondta az elvörösödött tiszt, és beljebb lépett a kabinba, olyan óvatos és tiszteletteljes merészséggel, mintha nemcsak a maga legkisebb külső megnyilvánulását is igyekezne minden módon elkerülni, hanem félig sem bízna önmagában. - Nálam külön ember is elnézheti benned azt, amiért megneheztelne egy fiatalabb emberre; igen, és egy boldogabb emberre, Ahab kapitány úr.

- Az ördögbe! Hát odáig merészkedtél, hogy bírálattal gondolsz rám? A fedélzetre!

- Nem, uram, még nem, könyörgök. És bátor vagyok, uram... béketűrőnek lenni. Nem értjük meg ezután jobban egymást, mint eddig, Ahab kapitány úr?

Ahab felkapott egy töltött puskát az állványról (amely szerepel a legtöbb dél-tengeri hajó kabinbútorzatában), és Starbuck felé irányítva, felkiáltott:

- Egy Isten van, aki ura a földnek, és egy kapitány, aki ura a *Pequod*nak.

A tiszt szikrázó szeméről és tüzes arcáról azt hihetted volna egy pillanatra, hogy csakugyan belecsapott a feléje irányított cső töltete. De erőt vett felindulásán, némileg lecsillapodva felállt, s mielőtt elhagyta volna a kabint, egy pillanatra megállt, és így szólt:

- Nem megsértettél, uram, hanem meggyaláztál; de én mégse azt mondom, hogy óvakodj Starbucktól. Csak nevetnél rajta. Ahab Ahabtól óvakodjon; óvakodj magadtól, öregember.

- Nekibátorodott, de azért engedelmeskedik; igen óvatos bátorság ez! - mormogta Ahab, mikor Starbuck eltűnt. - Mit mondott? Ahab Ahabtól óvakodjon... ebben van valami. - Azután öntudatlanul mankónak használva a puskát, szemöldökét összeráncolva fel és alá lépkedett a kis kabinban; de egyszerre kisimultak homlokán a vastag ráncok, visszatette a fegyvert az állványra, és felment a fedélzetre.

- Rendes gyerek vagy te, Starbuck - mondta halkán az első tisztnek; azután emelt hangon a legénységnek: - Felcsavarni a sudárvitorlákát és behúzni a középvitorlákát, elől is, hátul is; hátra a főkeresztárboccal; fel a csigákat és kiemelni a nagyraktárt.

Talán hiábavaló volna találgatni, miért cselekedett így Ahab, mintegy Starbucköt méltányolva. Oka lehetett a becsület egy villanása; vagy csupán az okos politika, amely az adott körülmények között parancsolóan tiltotta, hogy a - bármilyen futólagos - nyílt elégedetlenség legcsekélyebb jelét is kiváltsa a hajó fontos főtisztjéből. Akárhogy volt is, parancsát végrehajtották, és a csigákat felhúzták.

A kutatás során rájöttek, hogy azok a hordók, amelyeket utoljára a raktárba süllyesztettek, teljesen egészségesek, és a lék valahol mélyebben van. Csendes idő volt, s egyre mélyebbre és mélyebbre hatoltak, megzavarták a hatalmas hordóisorok álmát, és a fekete éjfélből felhúzták a napvilágra az óriási vakondokat. Oly mélyre hatoltak, és oly régiek, korhadtak és mohosak voltak a legalsó hordók, hogy az ember már-már azt várta, hogy legközelebb valami penészes kőkorsó bukkan elő, Noé kapitány pénzeivel és utcai plakátok példányaival, amelyek hiába óvták a megbolondult vén világot a vízözöntől. Hordósort hordóisor után emeltek ki, vizes, kenyeres, húsos hordókat, hordódongakévéket, vasabroncskötegeket, míg végül jární is alig lehetett a telerakott fedélzeten, és az üres hajótörzs visszhangzott a lépésektől, mintha az ember üres katakombák felett járna, és a hajó úgy imbolygott, tántorgott a hullámokon, mint egy levegővel töltött demizson. Fent nehezebb volt a hajó, mint lent, akár egy üres gyomrú egyetemista, akinek fejében van az egész Arisztotelész. Szerencse, hogy a tájfunok nem most jöttek látogatóba.

Ebben az időben történt, hogy szegény pogány társam és kedves kebelbarátom, Kvikveg, megbetegedett, és csaknem átjutott a végtelen véghez.

Meg kell mondani, hogy a bálnavadász-foglalkozásban ismeretlen a kényelmes beosztás; méltóság és veszély együtt járnak; míg kapitány nem leszel, annál keményebben gürcölsz, minél magasabbra kerültél. Így állt a dolog szegény Kvikveggel is, akinek mint szigonyosnak nemcsak az eleven bálna dühével kellett szembenéznie, hanem - amint azt másutt már láttuk - meg kell lovagolnia halott hátát a háborgó tengeren; és végül alászállnia a raktár homályába, keservesen izzadnia egész nap a föld alatti tömlőben, elszántan emelgetnie a legesetlenebb hordókat és ügyelni elraktározásukra. Egyszóval a bálnavadászoknál a szigonyosok az úgynevezett raktárosok is.

Szegény Kvikveg! Mikor a hajó gyomra félig kiürült már, rá kellett volna hajolniuk a fedélzeti rácsra és lepillantaniuk; a tetovált vadember gyapjúgatyára vetkőzve ott kúszott abban a nyirkos, iszapos helyiségben, mint egy zöld foltos gyík a kút fenekén. És kút vagy jégverem volt is neki, szegény pogánynak; bármily furcsán hangzik is, erős izzadása ellenére is szörnyen meghűlt, s a meghűlés lázba szökkent; és az végül néhány napos szenvedés után függőágyba kényszerítette, közel a halál ajtajának küszöbéhez. Csak fogyatkozott, fogyatkozott azon a néhány hosszadalmas napon, míg szinte más sem maradt belőle, csak a csontjai meg a tetoválása. De amíg minden vékonyodott rajta, és pofacsontjai élesebbek lettek, addig szeme mind telibbé és telibbé vált, furcsa, lágy ragyogást kapott, és szelíden, de mélyen nézett az emberre a beteg testből, csodálatos tanúságaként a halhatatlan egészségnek, amely nem pusztulhatott el és nem hunyhatott ki benne. És ahogy a gyengülő körök terjednek a vízben, úgy kerekedtek, kerekedtek az ő szemei is, mint az örökkévalóság gyűrűi. Valami megnevezhetetlen félelem fogta el az embert, ha az elfogyatkozó kannibál mellett ült, és olyan furcsa dolgokat vett észre az arcán, amilyeneket azok láttak, akik tanúi voltak Zoroaszter halálának. Mert ami igazán csodálatos és félelmetes az emberben, azt soha szóba vagy írásba nem foglalták. És a halál közeledtét, ami egyenlővé tesz mindenkit, egyformán megadja mindenkinek az utolsó kinyilatkoztatást, csak holtak közül támadó szerző tudná híven elmondani: így hát - hadd ismételjem meg - egy haldokló kaldeusnak vagy görögnek sem voltak magasabban és szentebb gondolatai, mint azok, melyeknek titokzatos árnyait az ember szegény Kvikveg arcára látta kúszni, amint nyugodtan feküdt himbálózó függőágyában, és a hullámzó tenger mintha lágyan ringatta volna végső nyugalomára, és az óceán láthatatlan ár-dagálya egyre magasabbra és magasabbra emelte őt elrendelt mennyország felé.

A legénység közül mindenki feladta már; ami pedig Kvikveget illeti, egy furcsa kérelme világosan megmutatta, mit tart a maga esetéről. A szürke reggeli őrség idején, mikor éppen kelt a nap, magához hívott valakit, megfogta a kezét, és azt mondta, hogy nantucketi tartózkodása idején véletlenül látott bizonyos kis csónakokat, sötét fából, amilyen szülőszigetének dús harcifája; és kérdezősködésére megtudta, hogy minden bálnavadászt, aki Nantucketben hal meg, ezekben a sötét csónakokba fektetik. Nagyon kedvére való volna az a gondolat, hogy őt is így temetnék el; mert hasonlít a maga népének szokásához; ott, miután bebalzsamozták a halott harcost, kinyújtóztatják a csónakjában, és így hagyják elúszni a Csillag-szigetvilág felé; mert nemcsak azt hiszik, hogy a csillagok szigetek, hanem azt is, hogy minden látóhatáron túl a maguk szelíd, szárazföld nélküli tengerei egybefolyanak a kék éggel, és így alkotják a Tejút fehér hullámtörőit. Didereg attól a gondolattól, tette hozzá, hogy rendes tengerészszokás szerint függőágyában temessék el, s odalökjék, mint valami hitványságot, a halottfaló cápáknak. Nem: ő olyan csónakot kíván, mint azok a nantucketiek, s bálnavadász létére ez annál is jobban illik hozzá, mert a bálnavadász csónakhoz hasonlóan ezeknek a koporsócsónakoknak sincs tőgerendájuk; bár így bizonytalan a kormányzás, és a csónak erősen szél után húz a homályos korokon át.

Mikor ez a különös körülmény hátul ismertté vált, az ács tüstént parancsot kapott, hogy tegyen eleget Kvikveg kérésének, bármi legyen is az. Volt valami pogányos, koporsószerű öreg

faanyag a fedélzeten, amelyet egy régebbi hosszú utazáson vágtak a Lackaday szigetek ősi erdeiben; az ácsnak azt ajánlották, hogy ezekből a sötét deszkákból készítse el a koporsót. Alig hozták az ács tudomására a parancsot, az máris vette a mérőlécet, jellemének közömbös serénységével előrement a matrózszállásra, és nagy pontossággal méretet vett Kvikvegről, szabályosan megkrétázva testét, mikor a mérőlécet odább tolta.

- Ó, szegény fiú! Most már meg kell halnia! - kiáltott fel a Long Island-i matróz.

Az ács a satupadhoz ment, és a kényelem és az általános tájékozódás kedvéért átvitte rá a leendő koporsó pontos méretét, s két rovátkát metszve a két végénél, rögzítette az átvitelt. Ezután elrendezte a deszkákat, szerszámait, és munkához látott.

Mikor az utolsó szöveget is beleverte, s a fedelet rendjén legyalulta és kiigazította, könnyedén vállára vette a koporsót, előrement vele, és kérdezősködött, hogy itt készen várják-e már.

Kvikveg meghallotta a méltatlankodó, de félig tréfás kiáltásokat, amikkel az emberek el akarták üzni a koporsót, és mindenki megdöbbenésére azt parancsolta, hogy tüstént hozzák oda neki; nem is tagadták meg tőle, mert látták, hogy minden halandók közül némely haldokló ember a legszarnokibb; és mivel oly rövid ideig zavarnak minket mindezután, szegény fickónak kétségkívül kedvükben kell járnunk.

Kvikveg kihajolt függőágyából, és sokáig figyelmes szemmel vizsgálta a koporsót. Azután szigonyát kérte, kihúzatta belőle a fanyelet, s betette vasát a koporsóba, csónakjának egyik evezőjével együtt. Az ő kérésére kétszersülttel rakták ki belül az oldalakat; egy palack friss vizet helyeztek a fejéhez, lábhoz pedig egy kis zacskó fásföldet, amit a raktárban kapartak össze; párnának egy darab vitorlavásznat göngyöltek össze; Kvikveg most azt kérte, emeljék be utolsó ágyába, hadd próbálja ki, hogy kényelmes-e. Néhány percig mozdulatlanul feküdt, majd szólt valakinek, hogy menjen a csomagjához, és hozza oda kicsiny istenét, Yojót. Azután keresztbe tett karjával melléhez fogta Yojót, és kérte, hogy a fedelet (fedélzeti ajtónak nevezte) tegyék rá. A fejrészt bőr forgópánton ki lehetett nyitni, s ott feküdt Kvikveg a koporsójában, alig látszott belőle más, csak nyugodt arca. „Rarmai” (megteszi, jó lesz) - mormogta végül, s jelt adott, hogy tegyék vissza függőágyába.

De mielőtt ez megtörtént volna, Pip, aki egész idő alatt a közelben ólálkodott, közelebb húzódtott fekvőhelyéhez, és halk zokogással megfogta kezét; másik kezében tamburinját tartotta.

- Szegény kóborló! Sose fejezed be ezt a fárasztó kóborlást? Hová mégy most? Ó, bár egy harci kakas ülne most a fején, és kukorékolna! Kvikveg harcoként hal meg! ... Jól eszettekbe véssétek ezt; Kvikveg harcoként hal meg; mondom: harcoként, harcoként, harcoként! De a nyomorult, kicsi Pip gyáván hal meg; reszketve hal meg; köpjetek Pipre. Ide hallgassatok: ha megtaláljátok Pipet, mondjátok meg az egész Antilláknak, hogy szökevény; gyáva, gyáva, gyáva! Mondjátok meg, hogy kiugrott a bálnavadász csónakból. Sose verném a tamburinomat Pip felett, sose mondanám neki, hogy vitéz-vitéz, ha még egyszer meghalna itt. Nem, nem! gyalázat minden gyávára ... gyalázat rájuk! Hadd fulladjanak meg, mint Pip, aki kiugrott a csónakból. Szégyen! Szégyen!

Kvikveg ezalatt csukott szemmel feküdt, mintha álmodna. Pipet elvezették, s a beteget visszavitték függőágyába.

De most, mikor szemmel láthatóan megtett minden előkészületet a halálra; most, mikor koporsója kényelmesnek bizonyult, Kvikveg hirtelen összeszedte magát; hamarosan úgy látszott, már nincs szükség az ács ládájára; s midőn erre némelyek örömteli meglepetésüket fejezték ki, ő lényegében azt mondta, hogy hirtelen felépülésének oka a következő volt: a kritikus pillanatban eszébe jutott egy kis kötelezettség a parton, aminek nem tett eleget: ezért

meggondolta magát, és nem hal meg, nem halhat még meg, erősítette. Megkérdezték, hogy hát élete vagy halála az ő független akaratának és tetszésének dolga-e. Kétségkívül, felelte. Röviden, Kvikvegnek az volt az elképzelése, hogy ha egy ember élni kíván, a puszta betegség nem tudja megölni; semmi, csak egy bálna, egy szélvész vagy más ilyenfajta erőszakos, irányíthatatlan, értelmetlen pusztító.

Mármost figyelemreméltó az a különbség a vadember és a civilizált ember között, hogy a beteg civilizált ember akár hat hónapig is lábadozik, általánosságban szólva, a beteg vadember pedig félig magához tér egy nap alatt. Kvikvegem is hamar erőre kapott; és miután néhány napig tétlenül a motollánál üldögélt (de nagy étvággal evett), egyszerre talpra ugrott, széttárta lábát, karját, jót nyújtózott, ásított egyet, azután felhúzott csónakjának orrába ugrott, és szigonyát forgatva kijelentette, hogy kész a harcra.

Harmincnyolcadik fejezet A KOVÁCS

Elsiklottunk a Bashee szigetek mellett, s végül kifutottunk a nagy déltengerre. Ha nem köt le más, számtalan köszöntéssel üdvözöltem volna Csendes-óceánomat, hisz most teljesedett be ifjúságom hosszú sóvárgása; e derűs óceán ezer kék mérföldön át hullámozott kelet felé.

A világ legközepén fekvő vizeket hömpölygeti, hisz az Indiai-óceán és az Atlanti-óceán csak karjai. Ugyanazok a hullámok mossák a mólókat az újonnan épült kaliforniai városoknál, amelyeket csak tegnap rakott fel az emberiség legfiatalabb népe, és ugyanazok mossák az Ábrahámnál is régibb ázsiai országok megfakult, de még mindig ragyogó szegélyeit; közbül pedig korallszigetek tejútjai, alacsonyan fekvő, végtelen, ismeretlen szigetvilágok és a kifürkészhetetlen Japán lebegnek. Így övezi körül a világ egész tömegét e titokzatos, isteni Csendes-óceán; egyetlen öblévé teszi valamennyi partot; a föld dagállal lüktető szívének tetszik. Ha ezek az örök hullámok emelnek, el kell ismerned a csábító istent, Pánt, és meghajtanod előtte a fejed.

De Ahab nem nagyon gondolt Pánnal, mikor vasszoborként helyén, a hátsó árbocozat mellett állt, és egyik orrlükáival öntudatlanul szívta a Bashee szigetek cukros pézsmaitatát (édes erdeiben bizonyára szelíd szerelmesek sétálnak), s a másikkal tudatosan belélegezte az újonnan megtalált tenger sós leheletét; azét a tengerét, amelyben a gyűlölt Fehér Bálna most is úszik. Most, mikor végre kifutottunk e csaknem biztos vizekre, és a japáni vadászterület felé siklottunk, az öregember szándéka még jobban erőre kapott. Zárt ajka úgy összecukódott, mint a satu ajka; homlokereinek deltája megduzzadt, mint a túláradt patakok; éles kiáltása még álmában is áthatolt a boltozatos hajótörzsön: „Meghúzni! A Fehér Bálna sűrű vért köp.”

Perth, a kormos, összeégett öreg kovács, noha befejezte kiegészítő munkáját Ahab lábán, nem vitte vissza műhelyét a raktárba, hanem szorosán az előárboc vasgyűrűihez erősítve, továbbra is a fedélzeten tartotta; mostanában ugyanis szünet nélkül szólongatták a tiszték, szigonyosok és vezérevezősök, hogy csináljon meg nekik valami kis munkát: fegyvereik és csónakfelszerelésük átalakítását, javítását vagy újraformálását. Gyakran vették körül türelmetlen emberek, mind arra vártak, hogy szolgálatukra legyen, és csónakásokat, dárdahegyeket, szigonyokat és lándzsákat tartva, féltékenyen figyelték munkájának minden kormos mozdulatát. Az öregember azonban türelmes kar forgatta türelmes kalapács volt; nem morgolódozott, nem türelmetlenkedett, nem mérgeződött. Csöndesen, lassan és ünnepélyesen, görbe hátát még jobban megörnyesztve dolgozott, mintha a munka maga az élet volna, és kalapácsának nehéz üteme szívének nehéz üteme. És így is volt. Szegény szerencsétlen!

Híresen kitűnő mesterember volt, nem fogyott ki a munkából; háza volt és kertje; fiatal, lányos, szerető feleséget és három vidám, pirospozsgás gyereket dédelgetett, minden vasárnap elment a ligetbe épített, derűs templomba. De egy éjszaka, a sötétség fedezéke alatt, igen ravasz álruhába öltözve, elszánt betörő lopakodott boldog otthonába, és kirabolta őket mindenkiből. És még szomorúbb elmondani: maga a kovács vezette a betörőt tudatlanul családjá szívébe. A Bűvös Palack volt az. Midőn kihúzták a végzetes dugót, kiszökkent a gonosz, és feldúlta házát.

A kovács műhelye a lakás alatt volt, de külön bejáráttal; s a fiatal, egészséges, szerető asszony nem boldogtalan idegességgel, hanem élénk gyönyörűséggel hallgatta fiatal karú öreg férje kalapácsának erős csengését; visszhangja a közbeeső falakon és padlókon át letompulva,

kedvesen érkezett fel hozzá a gyerekszobába; és így az erős Munka vas bölcsődala ringatta álomba a kovács gyerekeit.

Ó, bánatok bánata! Ó, Halál, mért nem jössz néha idejekorán. Ha magadhoz vettél volna e vén kovácsot, mielőtt eléri vala teljes romlása, akkor az ifjú özvegynek szép gyásza van, és árváinak valóban tiszteletreméltó legendás atyjaura, akiről későbbi esztendeikben álmodhatnak; és mindnyájuknak gondölő vagyunkája. De a Halál más erényes idősebb fivért tépett le, akinek füttyös napi munkája tartotta el a családot, és állva hagyta a haszontalannál is rosszabb öregembert, míg az élet ocsmány rothadása megkönnyíti az aratást.

Minek elmondani az egészet? Az alagsori kalapácsütések között napról napra több idő telt el; és mindegyik ütés napról napra gyengébb volt, mint a legutóbbi; az asszony dermedten ült az ablakban, könnytelen szemmel és fényesen meredt a gyerekek síró arcába; a fűjtató összelappant; a kohót salak tömte el; a házat eladták; az anya alámerült a hosszú temetői fűben; gyermekei három ízben követték őt; és a ház nélkül, család nélkül maradt öregember gyászruhás csavargóként elbotorkált. Bánatát senki sem tisztelte; szürke fejére szőke fürtök szégyene szállt.

Ezért ment Perth bálnavadásznak. Gubancos szakállal, csillogó cápabőr köténybe burkolva déltájt Perth a kohó és az üllő között állt (az utóbbit egy vasfa rönkbe helyezték), s egyik kezével egy dárdahegyet tartott a parázsba, másik a fűjtatót fogta; akkor arra jött Ahab kapitány, kezében egy kicsi, penészes bőrzacsóval. Néhány lépésre a kohótól a komor Ahab megállt, Perth pedig kihúzta vasát a tűzből, és kalapálni kezdte az üllőn - a vörös tömegből sűrűn szállt a pattogó szikra; némelyik Ahabhez közel röpült el.

- Ilyen viharmadarakat bocsátasz te szárnyra, Perth? Mindig ezek röpülnek a te nyomdokvizeden; jót jelentő madarak ezek, de nem mindenkinek; nézz ide: égetnek, de te ... te köztük élsz, s még csak meg sem perzselődöl.

- Mert agyon vagyok én perzselve, kapitány úr - felelte Perth, s egy percre kalapácsára támaszkodott. - Én már túl vagyok a perzselődésen; a heget nehéz megperzselni.

- Jó, jó, elég. Túl nyugodtnak, józanul bánatosnak érzem eltompult hangodat. Én, aki magam sem élek paradicsomban, türelmetlenül figyelem mindenkinek a nyomorúságát, ha az nem tébolyult. Tébolyodj meg, kovács; mondd, mért nem tébolyodsz meg? Hogyan viseled el ezt téboly nélkül? Gyűlölnék tán az egek, hogy nem tudsz megtébolyodni? Mit csinálsz?

- Egy öreg dárdavéget forrasztok, uram. Repedések és csorbák vannak rajta.

- És megint egészen simává tudod-e kalapálni, kovács, az erős használat után is?

- Azt hiszem, uram.

- És gondolom, csaknem mindenféle repedést és csorbát simává tudsz kalapálni, akármilyen kemény is a fém. Igaz, kovács?

- Igen, uram, azt hiszem; minden repedést és csorbát, egy kivételével.

- Akkor ide figyelj - kiáltotta Ahab, szenvedélyesen közelebb lépett, és mindkét kezével Perth vállára támaszkodott -, ide figyelj ... *rám* - s egyik kezével végigsimította bordázott homlokát.

- Ha ki tudnád simítani ezeket a repedéseket, kovács, boldogan üllődre fektetném fejemet, és érezném szemem közt legnehezebb kalapácsod ütéseit. Felelj! Ki tudod-e simítani ezeket a repedéseket?

- Ó! Ez az az egy, uram. Nem mondtam, hogy minden repedést és csorbát, kivéve egyet?

- Igen, kovács, ez az az egy; igen, ember, ez kisimíthatatlan; mert te ugyan a húson látod csak, de beleette magát a koponyám csontjába... csupa ránc az is. De elég a gyerekjátékból; tedd félre mára a vágóhorgokat és dárdákat. Ide nézz! - megrázta a bőrzacskót, mintha arany-pénzzel volna tele. - Csinálj nekem is egy szigonyt; olyat, hogy ezer pár ördög se tudja eltörni; olyat, amely úgy megáll a bálnában, mint a saját úszócsontja. Itt az anyag - s a zsákocskát az üllőre hajította. - Ide figyelj, kovács, ezek a versenylovak acélpatkóinak összegyűjtött szögfejei.

- Lópatkószögek, uram? Akkor, Ahab kapitány úr, a legjobb és legszívósabb anyagot hoztad, amivel mi kovácsok dolgozunk.

- Tudom, öregember; ezek a szögfejek úgy összeforrnak, mint a gyilkosok megolvadt csontjának enyve. Gyorsan! Kovácsold ki nekem a szigonyt. És kovácsold ki először tizenkét rudat a szárának; aztán hajlítsd, csavard, kalapáld a rudakat, úgy fonódjanak össze, mint a vontatókötél zsinogjai és szálai! Gyorsan! Én majd fújatom a tüzet.

Mikor elkészült a tizenkét rúd, Ahab egyenként kipróbálta mindet: saját kezével egy hosszú vasszög köré csavargatta őket.

- Repedt! - dobta vissza az utolsót. - Ezt dolgozd ki újra, Perth.

Mikor Perth kész lett vele, egybe akarta forrasztani a tizenkét rudat, de Ahab megfogta a kezét, és azt mondta, hogy ő forrasztja a maga vasát. Szabályos, lihegő ütésekkel kalapált az üllőn, Perth pedig egymás után adogatta neki az izzó rudakat, s a keményen dolgozó fújtatóból erős, egyenes láng lövellt fel. Ekkor arra jött csendben a párszi, és fejet hajtva a tűz előtt, valami áldást vagy átkot könyörgött a munkára. De midőn Ahab felnézett, elsiklott onnan.

- Miben sündöröghet az a luciferbanda? - motyogta Stubb, aki az előreszről figyelte őket. - Az a párszi úgy szaglássza a tüzet, mint a kanóc, és maga is úgy szaglik tőle, mint a forró muskéta puskaporszerpenyője.

A szár végül rúdva kovácsolva megkapta az utolsó tüzesítést, s amikor Perth sisteregve bele nyomta a közeli vizeshordóba, hogy megeddze, a forró gőz Ahab lehajló arcába csapott.

- Bélyeget akarsz sütni rám, Perth? - rándult meg egy pillanatra arca a kintől. - Hát a magam bélyegzővasát kovácsoltam ki?

- Isten őrizzen tőle. De tartok valamitől, Ahab kapitány úr. Nem a Fehér Bálnának készül ez a szigony?

- A Fehér Sátánnak! De lássuk a szakállakat, azokat neked kell csinálnod. Itt vannak a beretváim... a legjobb acél; nesze, csinálj olyan éles szakállakat, mint a Jeges-tenger jégtű-esője.

Az öreg kovács egy percre elnézegette a beretvékat, mintha legszívesebben nem használná fel őket.

- Vedd át őket, ember, nincs szükségem rájuk; mert mától nem beretvázom, nem vacsorázom, nem imádkozom, míg... de nesze, láss munkához!

Perth nyílformára alakította, ráforrasztotta a szára, s az acél hamarosan ott meredezett a vas végén; s amikor a kovács az edzés előtti utolsó izzítást akarta megadni, odakiáltott Ahabnak, hogy húzza közelebb a vizes hordót.

- Nem, nem... ezt ne vízbe mártsd; igazi halálkemény edzést akarok adni neki. Hé ott! Tastego, Kvikveg, Degu! Mit mondotok, pogányok?! Adtok annyi vért, amennyi befedi ezt a szakállt? - és magasra tartotta a szigonyt. Egy sor sötét bólítás felelt igennel. Háromszor beledöftek a pogány húsba, és a Fehér Bálna szigonyhegyét megedzették.

- Ego non baptisto te in nomine Patris, sed in nomine diaboli⁹ - üvöltötte önkívületben Ahab, mikor a gonosz vas sisteregve felitta a keresztelői vért.

Ahab most szemügyre vette alulról a tartalék nyeleket, és kiválasztva egy hickoryfát, amelyen még rajta volt a kéreg, a vasfogalathoz igazította. Azután egy tekercs új vontatókötelet bontottak ki; néhány ölnyit a motollához vittek, és kihúzták roppant feszesre. Ahab rányomta a lábát, s a kötélt úgy pengett, mint a hárfahúr, majd izgatottan fölébe hajolt, s hogy nem látott megpattant szálakat, felkiáltott:

- Jó! Most kössük fel!

A kötélt egyik végét szétbontották, és a különálló fonatokat mind a szigony foglalata köré tekerték-fonták; majd keményen beleszorították a rudat a foglalatba; alsó végéről a nyél feléig vezették a kötelet, és a belefönt zsinórokkal tartósan hozzáerősítették. Ennek végeztével a rúd, vas és kötélt - mint a Három Párka - elválaszthatatlan lett, és Ahab komoran ellépkedett a fegyverrel; elefántcsont lábának és a hickoryrúdnak kopogása tompán kattogott a deszkákon.

⁹ Én nem az Atya, hanem az ördög nevében keresztellek meg téged

Harminckilencedik fejezet

A PEQUOD TALÁLKOZIK AZ AGGLEGÉNYNYEL

Néhány héttel azután, hogy Ahabnek szigonyt kovácsoltak, egy nantucketi hajó, az *Agglegény* jött, belefeküdve a szélbe, éppen raktárába szorította utolsó hordóját is, és leszögezte feszülő csapóajtóit; most boldog ünnepi öltözetben, vidáman, bár kissé kérkedően vitorlázgatott a vadászterületen szétszóródott hajók között, mielőtt hazafelé fordította volna orrát.

A három ember az árbocfőn keskeny, hosszú, vörös zászlócsíkokat viselt a kalapján; a taton egy bálnavadász csónak függött fenékkal felfelé, az oromárbocon az utolsó elejtett bálna hosszú alsó állkapcsa lógott. Árbocozatán különböző színű zászlók, jelvények, lobogók röpködtek. Oldalt, a három kosaras alsóárbocfőhöz két-két hordó ámbrát kötöztek; fölöttük, az árbocsudár keresztrúdjaian karcsú vizeshordókban függött az értékes folyadék; a zászlórúd gombjához rézlámpást szegeztek.

Amint később kiderült, az *Agglegényt* a legmeglepőbb siker kísérte; ami annál csodálatosabb volt, mert ugyanazon a területen ezalatt számos más hajó egész hónapokat járkált, anélkül hogy egyetlen halat szerzett volna. Nemcsak a húsos és kenyeres hordókat ajándékozták el, hogy helyet csináljanak a sokkal értékesebb ámbrának, hanem póthordókat cseréltek azoktól a hajóktól, amelyekkel találkoztak; a hordókat sorba rakták a fedélzeten és a kapitány és a tisztek kabinjában is. Még a kabinasztalt is tűzifává aprították, és az étkezők asztalként egy padlóra kötözött olajos hordót használtak. A matrózszálláson a matrózok eltömítették, beszurozták és megtöltötték ládáikat; tréfásan hozzátették, hogy a szakács fedelet ütött legnagyobb kondérijára, és megtöltötte; hogy a pincér bedugaszolta és megtöltötte a tartalék kávéeseményét; hogy a szigonyosok megfejték és megtöltötték fegyverük csőfoglalatát; hogy mindent megtöltöttek ámbrával, kivéve a kapitány nadrágzsebeit, mégpedig azért nem, hogy legyen hova dugnia a kezét, teljes meglepedése jeléül.

Mikor a szerencsés hajó a komor *Pequod* felé közeledett, óriási dobok barbár zaja hallatszott az előrészről; s amint közelebb ért, látni lehetett, hogy egy sereg ember állja körbe a hatalmas olvasztóüstöket, amelyek a fekete hal zsákjával vagy hasa bőrével voltak letakarva, és valahányszor a matrózok ökölbe szorított kézzel ráverték, hangosan döngtek. A tatfedélzeten tisztek és szigonyosok táncoltak az olajbogyó színű lányokkal, akik megszöktek velük a polinéziai szigetekről; egy levegőben függő feldíszített csónakról, amelyet az előárbo és a főárbo közé erősítettek, három Long Island-i néger irányította fénylő bálnacsont hegedűvónójával a vidám táncot. Ezalatt többen a hajó legénységéből az olvasztók falainál foglalatostkodtak, ahonnet kivették már az óriási üstöket. Szinte azt hihette volna az ember, az átkozott Bastille-t rombolják le, oly vadul kiáltoztak, mikor a már hasznavethetetlen téglát és habarcsot a tengerbe hajították.

A kapitány, a jelenet ura és parancsolója, meredten állt a hajó megemelt tatfedélzetén; az egész ünneplő színjáték előtte pergett, mintha csupán az ő egyéni multságára eszelték volna ki.

És Ahab is a tatfedélzeten állt, bozontosan és feketén, konok borongásban; s amikor a két hajó keresztezte egymás útját - az egyik csupa örvendezés az elmúltak felett, a másik csupa baljós előérzet az eljövendők miatt -, a két kapitány megtestesítette a jelenet megdöbbentő ellentétét.

- Gyere át! Gyere át! - kiáltotta az *Agglegény* vidám parancsnoka, és üveget, poharat emelt a levegőbe.

- Láttad a Fehér Bálnát? - csikorogta Ahab válaszul.

- Nem, csak hallottam róla; de nem hiszek benne egy cseppet se - mondta a másik kedélyesen.

- Gyere át!

- Pokoli jókedved van. Menj tovább. Veszítettél embert?

- Beszélni sem érdemes róla; két szigetlakót, ennyi az egész. De gyere át, öreg cimborá, gyere át ide! Hamarosan elúzódom azt a sötét felhőt a homlokodról. Gyere át, no, jó cécót csapunk, teli a hajó, és hazafelé tart.

- Milyen barátságos a bolond ember! - motyogta Ahab; azután hangosan: - Azt mondd, te teli hajó vagy, és hazafelé tartasz; akkor nevezd engem üres hajónak, amelyik kifelé tart. Menj utadra, és én is megyek a magaméra. Hej, ott elől! Felhúzni az összes vitorlát, és szélbe állítani a hajót!

Így ment egyik hajó vidáman a szellővel, a másik pedig makacsul küszködött ellene, s a két hajó eltávolodott egymástól; a *Pequod* legénysége komoly, epekedő pillantásokat vetett a tovatűnő *Agglegényre*, de az *Agglegény* emberei nem törődtek velük, annyira elmerültek az élénk mulatozásban. Ahab, aki a tatkorlátnak támaszkodva figyelte a hazafelé tartó hajót, kivett zsebéből egy kis fiola homokot, s azután a hajóról a fiolára pillantva mintegy összekapcsolt két távol eső gondolatot, mert a fiolát nantucketi homokkal töltötték meg.

Nem ritka ebben az életben, hogy midőn jobboldalt a szerencse kegyeltjei vitorláznak el közélünkben, mi, bár előbb még kornyadoztunk, elfogunk valamit a futó szellőből, és örömmel látjuk dagadó vitorláinkat megtelni vele. Így történt a *Pequoddal* is. A rákövetkező nap, hogy a víg *Agglegénnyel* találkoztunk, bálnákat pillantottunk meg, és négyet elejtettünk; egyet közülük Ahab.

A négy megölt bálna messze, szanaszét szóródva halt meg; egy messze szél után, egy nem olyan távol szél után; egy a hajó előtt, egy mögötte. Az utóbbi hármát még az este beköszönése előtt a hajóhoz hozták; de a szél utánit csak reggel értük el, s a csónak, amely megölte, mellette lebegett egész éjszaka; ez a csónak pedig Ahabé volt.

A karót egyenesen a bálna fűvölukába szúrták, s a tetején lógó lámpa zavart, rezgő fényt vetett a fekete, fényes hátra és messze ki az éjféle habokra, amelyek szelíden csapkodták a bálna széles oldalát, mint lágy hullámverés a lejtős partot.

Ahab és a csónaklegénység aludni látszott, de a csónak farában gubbasztó párszi a cápákat figyelte: kísértetiesen játszottak a bálna körül, és farkukkal verdesték a vékony cédrusdeszkákat. Olyan hang szállott borzongva a levegőben, mint Gomorra bűnben maradt szellemcsapatainak nyögése a Holt-tenger felett.

Ahab felriadt álmából, és szemtől szembe találta magát a párszival; az éjszakai sötétség gyűrűjében olyanok voltak, mint a világ utolsó emberei egy vízözön után.

- Megint azt álmodtam - mondta Ahab.

- A ravatalról? Nem megmondtam, öregember, hogy nem jut neked sem ravatal, sem koporsó?

- És akik tengeren halnak meg, s mégis ravatalra kerülnek?

- Mondtam, öregember, hogy mielőtt meghalnál ezen az úton, két ravatalt kell a valóságban látnod a tengeren; az első nem halandó kezek műve, a második fája pedig Amerikában nőtt.

- Igen, igen! Furcsa látvány lesz, párszi: a halottas kocsi és lovak tollforgói úsznak az óceánon, s a habok lesznek a gyász kíséret. Ha! Nem egyhamar lesz részünk ilyen látványban.

- Hiszed vagy sem, addig nem halhatsz meg, öregember, míg ezt nem láttad.

- És hogy szólt a jóslat terólad?

- Ha a végsőkre kerülne is a dolog, én előtted megyek révkalauzodnak.

- S ha már elmentél, ha ez valaha is megtörténik, akkor meg kell jelenned előttem, hogy magad után vezethess? Nem így mondtad? No, hát elhiszek mindent, amit mondasz, ó révkalauzom. Két biztosítékom van itt, hogy megölöm Moby Dicket, és mégis életben maradok.

- Szerezz más biztosítékot, öregember - mondta a párszi, és szeme felvillant, mint a szentjánosbogarak a sötétben. - Csak kender ölhet meg téged.

- Az akasztófára gondolsz? Akkor halhatatlan vagyok földön és tengeren! - kiáltotta Ahab csúfondáros nevetéssel. - Halhatatlan földön és tengeren!

Mindketten megint hallgattak. Eljött a szürke hajnal, a szunyókáló legénység feltápáskodott a csónak aljából, és délidő előtt hajóhoz vontatta a döglött bálnát.

Negyvenedik fejezet

A TÁJFUN

Közeledett végre a vadászat időszaka a Vonalon; és mindennap, mikor Ahab előjött kabinjából és feltekintett, az éber kormányos tüntetőleg marokra fogta a kormánykerék küllőit, a sóvár tengerészek gyorsan a keresztárbockötelekhez rohantak, ott megálltak, és szemüket mindnyájan középre, a felszögeezett aranyra meresztették, s türelmetlenül várták a parancsot, hogy fordítsák a hajó orrát az Egyenlítő felé. Idejekorán megkapták. Erősen közeledett a délidő, és Ahab magasra felhúzott csónakjának orrában ülve a szokásos napállásméréseket végezte, hogy meghatározza, melyik szélességi fokon jár.

Végre megkapta a kívánt adatot, és elefántcsont lábán hamarosan kiszámította, melyik szélességi fokon van ebben a pillanatban, azután kvadránsára nézett, és sorra megforgatva sok kabalisztikus szerkezetét, megint eltűnődött.

- Buta játék! - motyogta. - Gögös admirálisok, sorhajókapitányok gyerekjátéka. Légy átkozott, te hívságos játékszer; és átkozott legyen minden, ami felemeli az ember tekintetét az égre, melynek eleven élete csak megperzseli, mint ahogy ezt az öreg szempárt megperzselte a te fényed, ó nap! A természet a föld látóhatárához szabta az ember szemének pillantását; nem a feje tetejéről sugárzik, mert Isten nem az ő boltozatára akarta irányítani. Légy átkozott, te kvadráns! - s a fedélzetre lökte - nem fogod vezetni többé földi útjaimat; a vízszintes hajóiránytű, a vízszintes hajónapló és sebességmérő kötél: ezek vezetnek engem, ezek mutatják meg, hol járok a tengeren. Igen - s a csónakból a fedélzetre ereszkedett -, így taposok rajtad, te ócskaság, aki gyengén felfelé mutatsz; így hasogatlak szét, így pusztítlak el.

Míg a feldúlt öregember így tiport eleven és halott lábával, a párszi néma, mozdulatlan arcán vigyorgó diadal futott át - mintha Ahabnak szólt volna ez -, és megadó kétségbeesés - ez meg önnönmagának. Észrevétlenül felállt és ellopakodott, a tengerészek pedig megrettenve parancsnokuk arcától, összeverődtek az előrszben; Ahab egy ideig nyugtalanul járkált a fedélzeten, azután felkiáltott:

- A kötelekhez! Kormányt meghúzni! Fordulás!

A kötelek egy pillanat alatt átlódultak; s amikor a hajó félig elfordult, hosszú bordájú törzsén a három szilárdan álló, meredek, kecses árboc olyan volt, mint az egyetlen erős harcíméren ágaskodó három Horatius.

A meleg égövek dajkálják a legkegyetlenebb agyarakat; a bengáli tigris örökzöld, fűszeres erdőségekben lappang. Itt a legsugarasabb az ég, de a leggyilkosabb villámok bujkálnak benne; a fényes Kuba olyan tornádókat ismer, amelyenek sose söpörnek végig szelíd északi országokon. És a csillogó japán tengereken találkozik a matróz a legszörnyűbb viharral: a tájfunnal. Néha felhőtlen égből tör elő, mint robbanó bomba a bódult, álmos városra.

Aznap estefelé a *Pequod* vásznai leszakadtak, és a hajónak csupasz árbocokkal kellett megküzdnie a tájfunnal, amely éppen szemből futott rá. A sötétség beköszöntével már harsogott a tenger, az ég, mennydörgés csattant, cikázott a villám, és megmutatta a tehetetlenné vált árbocokon itt-ott csapkodó rongyokat, amelyeket a vihar első dühe meghagyott későbbi mulatóságára.

Starbuck egy kötélbe kapaszkodva a táfedélzeten állt; minden villámlásnál felnézett, hogy lássa, milyen újabb kár érte a bonyolult kenderkötélzetet; Stubb és Flask pedig az embereket irányították, akik magasabbra emelték és erősebben megkötözték a csónakokat. De erőfeszí-

tésük hiábavalónak látszott. A tattedélzeti csónak (Ahabé) sem menekült meg, bár a daruk tetejéig emelték fel. Egy nagy hömpölygő hullám magasra felcsapott az imbolygó hajó hintázó oldalán, betörte hátul a csónak fenekét, s úgy hagyta ott csöpögve, mint egy szitát.

- Csúnya munka, csúnya munka, Starbuck úr - mondta Stubb, és nézte a roncsot. - De a tengert nem lehet megállítani. Stubb például nem tudja legyőzni. Tudja, Starbuck úr, a hullámnak nagyon nagy nekifutása van: mielőtt felszökken, körberohan az egész világon, s aztán jön az ugrás. Ami engem illet, nincs nagyobb nekifutásom, csak ez a fedélzet keresztben, így kell szembeszállnom a hullámmal. De sose törődjék vele; móka az egész. Hogy mondja a régi dal? *(énekel)*

*Ó, mely víg a szélvihar,
játszódik a bálnaraj,
farkával kever-kavar.*

Ilyen mókás, tréfás, nótás, vidám, ügyes, ugrifüles legény az Óceán, ohó!

*Felhő fut az égen át:
ő dobta fel tajtékát,
úgy hányja-veti magát.*

Ilyen mókás, tréfás, nótás, vidám, ügyes, ugrifüles legény az Óceán, ohó!

*Mennykő vág a hajókba;
ő csak száját nyaldossa,
ízüket kóstolgatja.*

Ilyen mókás, tréfás, nótás, vidám, ügyes, ugrifüles legény az Óceán, ohó!

- Elég, Stubb! - kiáltott Starbuck. - Hadd énekeljen a tájfun, hadd pengesse azt a hárfát itt az árbocozatunkon; de ha bátor ember vagy, csendben maradsz.

- De én nem vagyok bátor ember; sose mondtam, hogy az vagyok; gyáva vagyok, és azért énekelek, hogy bátorítsam magam. És mondok én valamit, Starbuck úr: az égvilágon semmi mód nincs, hogy elhallgattassanak, csak ha elvágják a torkomat. És ha megteszik, tíz az egyhez, hogy befejezésül elénekelek egy zsoltárt.

- Órült! Nézz az én szememmel, ha neked nincsen.

- Micsoda? Hogyan látna jobban ilyen sötét éjszakán, mint bárki más, mégha az a más bolond is?

Starbuck megragadta Stubb vállát, és kezével a hajó orra felé mutatott.

- Ide nézz! - kiáltotta. - Nem veszed észre, hogy a szélvész keletről jön, éppen onnan, ahova Moby Dickért akar menni Ahab? Éppen arról, amerre ma délben fordult? Figyeld meg ezt a csónakot. Hol szakadt be? A farán, ember, ott, ahol Ahab állni szokott. A padja szakadt be, ember! Most ugorj a tengerbe, és énekelj, ha már annyira énekelned kell.

- A felét sem értem! Mi készül?

Starbuck nem törődött Stubb kérdésével.

- Igen, igen, a Jóreménység körül visz a legrövidebb út Nantucketbe - mormogta magában. - A szélvész most ver és össze akar törni bennünket, de jó szélle fordíthatnánk, és hazafuthatnánk vele. Ott, szél iránt a végítélet sötétsége van, de szél után, az otthon felé, ott látom, világosodik, és nem a villámok miatt.

Ebben a pillanatban, a villámokat követő mélységesen sötét időközök egyikében, hangot hallott maga mellett, és csaknem ugyanabban a pillanatban mennydörgések sortüze dübörgött végig odafönt.

- Ki az?

- A vén mennydörgés! - mondta Ahab, aki a mellvédek mentén botorkált fúrólyukához; de hirtelen megtalálta útját, mert a cakkos tűzláncok világosságot adtak.

A szárazföldön a tetőn álló villámhárítónak kell a talajba vinnie a veszedelmes áramot; a tengeren a szárazföldihez hasonló villámhárító a vízbe vezeti. Némely hajón mind a három árbocokra tesznek villámhárítót. De a vezetőnek elég mélyen le kell ereszkednie a vízbe, hogy a vége semmi módon ne érintkezzen a hajótörzssel; ha pedig a hajó állandóan így vontatná, sok szerencsétlenséget okozhatna, s amellet nem kis mértékben összekeveredne a kötélzettel, és többé-kevésbé akadályozná a hajó előrehaladását; mindezek okából a hajó villámhárítóinak alsó része nem mindig van a vízben; hanem általában hosszú, vékony darabokból készül, hogy könnyen fel lehessen húzni kívül a külső láncokra, vagy a tengerbe vetni, a helyzetnek megfelelően.

- A villámhárítók! A villámhárítók! - kiáltotta Starbuck a legénységnek, mert az erős villám, amely tűzdárdájával épp megvilágította Ahab útját, hirtelen elővigyázatra intette. - Vízben vannak? Vízbe velük, elöl is, hátul is. Gyorsan.

- Megállj! - kiáltotta Ahab. - Játsszunk becsületes játékot, még ha mi vagyunk is a gyöngébekek. Én szívesen veszem, ha villámhárítókat raknak a Himalájára és az Andokra, hogy az egész világ biztonságban legyen, de le az előjogokkal. Hagyja őket békén, uram!

- Nézz felfelé! - kiáltotta Starbuck. - Lidércfény! Lidércfény!

Valamennyi keresztárbockar csúcsán sápadt fény libegett; mindegyik háromágú villámhárító hegyén vékony, fehér láng fénylett, s a három árboc némán égett a kénes levegőben, mint három óriási, viaszgyertya az oltár előtt.

- Fene a csónakba! Hadd menjen! - kiáltotta ebben a pillanatban Stubb; éppen, amikor egy felcsapó hullám megemelte kis csónakját, s a csónak pereme csúnyán összezúzta a kezét. - Fene beléjük! - Hátracsúszott a fedélzeten, felemelt tekintete a lángokra esett; s abban a pillanatban hangot váltva felkiáltott: - Legyenek irgalmasak a lidércfények mindnyájunkhoz!

A tengerész napszámra káromkodik: szitkozódik a szélcsend révületében, szitkozódik a vihar torkában, átkozódik a sudárárbock keresztrúdján, mikor legjobban imbolyog a fortyogó tenger fölött; de egész utamon alig hallottam káromkodást, mikor Isten égő ujját a hajóra tette, mikor beleszötte „Mene, Mene, Tekel, Upharsin”-ját a kötélzetbe és alattságba.

Míg e sápadt derengés égett odafönt, a megigézett legénység ritkán szólt, csak álltak összevevődve az előrészen, szemük úgy ragyogott a sápadt villódzásban, mint a távoli csillagképek. A kísérteties fényben felmagasodva az óriási szurokfekete néger, Degu, igazi nagyságának háromszorosára nőtt, mintha ő lett volna a fekete felhő, amelyből a mennydörgés jött. Tastego szétnyílt szájából kilátszottak cápafehér fogai; oly furcsán villogtak, mintha az ő végükön is lidércfény libegne; Kvikveg tetoválása pedig úgy égett testén a természetfeletti fényben, mint a pokolbéli kék láng.

Végül eltűnt a fenti fakó fény, s a *Pequodra* és minden egyes lélekre a fedélzetén újból palást borult. Egy vagy két perc telt el, akkor Starbuck előremenet nekiütődött valakinek. Stubb volt az.

- Mit szólsz hozzá, ember? Hallottam a kiáltásodat! Más volt az, mint az éneked.

- Nem, nem, dehogyan volt; azt mondtam, legyenek irgalmasak a lidércfények mindnyájunkhoz, és remélem is, hogy azok lesznek. De vajon csak a megnyúlt arcúaknak irgalmazzanak... a nevetést nem veszi be a gyomruk? Ide nézzen, Starbuck úr... de túl sötét van, hiába nézne. Akkor ide hallgasson; én azt az árboccsúcslángot, amit láttunk, a jószerencse jelének tekintem; mert azok az árbocok olyan raktárba gyökereznek, amely csordultig lesz ámbraolajjal, érti; és az az olaj úgy felszivárog az árbocba, mint nedv a fába. Igen, a három árbocunk olyan lesz, mint három ámbragyertya... ezt a jó ígéretet láttuk.

Ebben a pillanatban Starbuck észrevette, hogy Stubb arca lassan láthatóvá kezd derengeni. Felfelé pillantott.

- Nézzétek! Nézzétek! - kiáltotta; és megint látták a vékonyodó lángokat, amelyek sápadtságukban most már szinte kétszeresen természetfelettié váltak. - Legyenek irgalmasok a lidércfények mindnyájunkhoz! - kiáltotta Stubb ismét.

A főárboc tövében, egészen az aranypénz és a láng alatt a párszi térdelt Ahabbal szemben, de feje elfelé hajlott tőle; közelükben pedig, az íves, fölébük dőlő árbocozaton a matrózok, akik éppen egy árbocág megerősítésével foglalkoztak, megtorpantak a ragyogástól, összehúzódtak, és most úgy függtek, mint egy raj megbénult darázs az aláhajló gyümölcsfa ágán. Mások a legkülönbözőbb tartásban megigézve gyökeret vertek a fedélzeten, mint Herculanum álló, lépő vagy futó csontvázzai, de szemüket mindnyájan felfelé vetették.

- Jól van, emberek - kiáltotta Ahab -, csak nézzetek fel rá; jól jegyezzétek meg: a fehér láng megvilágítja a Fehér Bálnához vezető utat! Adjátok ide a főárboc villámhárító vezetőjét; szeretném érezni az érverését és szembeállítani vele a magamét; tűz ellen vért. Így!

- A csónak! A csónak! - kiáltotta Stubb. - Nézz a csónakodra, öregember!

Ahab szigonyát, azt, amelyet Perth tüzénél kovácsoltak, erősen a kiemelkedő állványhoz kötötték, úgy, hogy túlnyúlt a csónak orrán; a hullám, amely betörte a csónakot, lesodorta laza bőrhüvelyét, s az éles acélszakállból most sápadt, elágazó tűz vízszintes lángjai törtek elő. A néma szigony úgy égett ott, mint a kígyónyelv, és Starbuck megragadta Ahab karját.

- Isten ellened van, öregember. Állj meg! Gonosz út ez! Gonoszul kezdődött, gonoszul folytatódott; fordítsuk el a keresztárbocokat, öregember, amíg lehet, és fussunk a széllel hazafelé, hogy jobb útra indulhassunk majd el, mint ez.

A rémületbe esett legénység hallotta Starbuckot, és tüstént a kötelekhez rohant - bár egyetlen vitorla sem maradt az árbocokon. Egy percig magukénak érezték a megdöbben első tiszt minden gondolatát. De Ahab a csörgő villámhárító-vezetékét a fedélzetre dobta, megragadta az égő szigonyt, és fáklyaként csóválva közöttük, megesküdt, hogy átdöfi az első matrózt, aki megold egy kötélvéget. Az emberek, kövé meredve arckifejezésétől és még jobban a kezében tartott tüzes dárdától, ijedten megtorpantak, Ahab pedig így szólt:

- Megesküdtetek, hogy üldözitek a Fehér Bálnát, s az eskütök éppúgy köt titeket, mint engem az enyém; az öreg Ahabnak pedig meg van kötve teste, lelke, tüdeje, élete. És hogy tudjátok, mit dobog a szíve, ide nézzetek: így fújom el a legutolsó félelmet is! - És leheletének egyetlen fújásával kioltotta a lángot.

A síkságon végigrohanó orkánban az emberek menekülnek a hatalmas, magányos szilfák közeléből, mert magányosságuk és erejük veszedelmessé teszi őket, hiszen még inkább célpontul szolgálnak a villámoknak; így rohant el Ahab mellől vak rémületben sok matróz az utolsó szavakra.

Az első éjszakai őréség vége felé Starbuck a kormánynál álló Ahab felé közeledett.

- Le kell húznunk a főárboc sudárvtorláját, uram. A kötés kilazult, és a szél utáni húzókötel félig elpattant. Levetessem, uram?

- Ne vetesd le, köttesd meg! Ha volna csúcsvtorlarudam, most felhúznám.

- Uram! Az Isten szerelmére!... Uram!

- No?

- A horgonyok lenn vannak, uram. Felszedessem őket?

- Ne szedess fel semmit, és ne bánts semmit, hanem kötöztess meg mindent. A szél erősödik, de még nem jutott el az én fennsíkjaimra. Gyorsan, láss dologhoz... A mindenségit! Valami part menti bárka púpos kapitányának néz. Leereszteni a sudárvtorla köteleit? Hohó, ti enyveslábúak! A legmagasabb sudárvtorla való a legvadabb szélbe, s az én lelkem sudárvtorlája most a fellegek között vitorlázik. Bevonjam talán? Ó, csak a gyávák vonják be viharban lelkük sudárvtorláját. Micsoda zenebona van odafönn! Utóbb még fönségesnek is hinném, ha nem tudnám, hogy a kólíka zajos betegség. Ó, szedjete orvosságot, szedjete orvosságot!

Negyvenegyedik fejezet AZ IRÁNYTŰ

Másnap reggelre még nem nyugodott el a tenger: hatalmas tömegű, hosszú, lomha hullámokat hömpölygetett, és a *Pequod* csobogó nyomdokában összecsapva, mint óriások nyitott tenyere lökdöste előre a hajót. Az erős, egyenletes szél úgy kitöltött mindent, hogy az ég és a levegő hatalmas duzzadó vitorlának látszott; az egész világ zúgott a szélben. A láthatatlan nap teli reggeli fénybe burkolódzott; csak terjedező izzása mutatta helyét, sugárszuronyai gúlában álltak.

Ahab sokáig megigézve csöndben külön állt, de valamilyen gondolat hirtelen visszarántotta; a kormány felé sietett, és nyersen megkérdezte, merre tart a hajó.

- Kelet-délkeletnek, uram - felelte a megrettent kormányos.

- Hazudsz! - És megütötte ökölbe szorított kezével. - Keletre tartunk ebben a reggeli órában, és a nap mögöttünk van?

Ez mindenkit megzavart, mert a jelenség, amit most Ahab észrevett, érthetetlenül mindenki másnak elkerülte a figyelmét; valószínűleg azért, mert annyira vakítóan szembeszökő volt.

Ahab félig az iránytűházba dugta a fejét, s egy pillantást vetett a műszerre; felemelt karja lassan leereszkedett; egy pillanatig mintha tántorgott volna. Starbuck, aki mögötte állt, oda-pillantott, és íme: a két iránytű kelet felé mutatott, a *Pequod* pedig határozottan nyugatnak tartott.

De mielőtt még az első riadalom eljutott volna a legénység közé, az öregember rideg nevetéssel felkiáltott:

- Megvan! Már azelőtt is megesett, Starbuck úr, a múlt éjszakai villámlás megfordította az iránytűnket, ennyi az egész. Biztosra veszem, hogy hallottál már ilyesmiről.

- Igen, de velem még sose történt meg, uram - mondta a sápadt tiszt borúsan.

Meg kell itt jegyezni, hogy az ilyen esetek nemegyszer előfordulnak az erős viharba keveredő hajókon. A tengerész iránytűjében működő mágneses erő köztudomásúlag lényegében azonos az égen látható elektromossággal; ezért éppenséggel nem csodálni való, ha ilyesmi megtörténik. Ha pedig a villám csakugyan belevágott a hajóba, és levert néhány keresztágat és árbocrudat, hatása a türe még végzetesebb volt: mágneses sajátosságai megsemmisültek, s az előbb még delejes acél nem ért többet, mint az öregasszony kötőtűje. De az ily módon tönkrement vagy elveszett tű magától egyik esetben sem nyeri vissza eredeti sajátosságait, és ha az iránytűház műszerein ilyen változás esik, ugyanaz a sorsa a hajó összes iránytűjének, még ha a legalsót a hajó talpgerendájába illesztették is.

Az öregember töprengve állt az iránytűház fölött, nézte az elfordult műszert; azután kinyújtott tenyere élével pontosan betájolta a nap irányát, és megállapította, hogy a tűk éppen az ellenkező irányba fordultak; egy kiáltással megparancsolta hát, hogy a hajó útirányát ennek megfelelően változtassák meg. A keresztágakat meghúzták, és a *Pequod* ismét a szembefújó szél ellen fordította bátor orrát, mert a jónak hitt szél csak szemfényvesztés volt.

Bármit gondolt is titokban Starbuck, szólni nem szólt, hanem nyugodtan adta ki a szükséges parancsokat; Stubb és Flask - akik, úgy látszik, valamennyire osztották érzéseit - ugyancsak zúgolódás nélkül belenyugodtak a parancsba. Ami az embereket illeti, bár néhányan morgo-

lódta, Ahabtól jobban féltek, mint a Végzettől. A pogány szigonyosok azonban, mint eddig is, közömbösek maradtak; vagy ha fel is támadt bennük valami, az csak a hajlíthatatlan Ahab szívéből az ő rokonszíveikbe sugárzó delejesség volt.

Az öregember egy ideig imbolygó révületben járkált a fedélzeten. De egyszer megcsúszott elefántcsont lába, és meglátta a kvadráns összenyomott rézcsövét, amit tegnap vágott a fedélzetre.

- Te szegény, büszke égvizsgáló, te nap kalauza! Tegnap én törtelek össze téged, ma az iránytűk engem törtek volna össze szívesen. Úgy, úgy. De Ahab még ura a vízszintes delejnek. Starbuck... egy lándzsát kérek, nyél nélkül, egy fakalapácsot meg a legkisebb vitorlavarró tüt. Gyorsan!

Talán hozzájárultak szándékához bizonyos okos megfontolások is, amelyeknek az lehetett a céljuk, hogy magasrendű ügyességének egy mesterfogásával szítsa legénysége kedvét az átfordult iránytűk csodálatos dolgában. Amellett az öregember jól tudta, hogy körbefordult iránytűkkel kormányozni lehet ugyan, ha kissé ügyetlenül is, de a babonás matrózok nem siklanak át fölötte némi borzongások és sötét jóslatok nélkül.

Mikor a tiszt átadta neki a kért holmikat, magabiztosan a legénység felé fordult.

- Emberek - mondta -, a mennydörgés átfordította az öreg Ahab iránytűit; de ebből a darabka acélból Ahab iránytűt csinál magának, s ez éppúgy hűségesen mutatja majd az irányt, mint bármelyik.

A matrózok a szolgálai csodálkozás zavarával néztek össze; és elbűvölt szemmel lesték az elkövetkezendő varázslatot. Starbuck azonban félrenézett.

Ahab a kalapács egyetlen ütésével leverte a lándzsa acélfejét, azután átadta a tisztnek a megmaradt hosszú vasszárat, és megkérte, hogy tartsa egyenesen és ne értesse a fedélzethez. Kalapáccsal többször ráütött a vasrúd felső végére, majd hosszában tetejére tette a letompított tüt, és kisebb erővel többször rávert; a tiszt közben még mindig tartotta a vasrudat. Most néhány furcsa kis mozdulatot végzett a tüvel - nem tudni, vajon szükségesek voltak a delejzéshez, vagy csak a legénység megdöbbenését akarta velük fokozni -, azután vászonfonalat kért, odament az iránytűházhoz, kivette a két megfordított iránytűt, és vízszintesen kiegyensúlyozta a vitorlavarró tüt az egyik iránytűtengelyen. Az acél először körbe-körbe járt, mindkét vége rezgett, remegett; de végül megállapodott a helyén; akkor Ahab, aki feszülten várta az eredményt, tünetően hátralépett az iránytűháztól, és kinyújtott karjával rámutatva felkiáltott:

- Nézzétek meg magatok, vajon nem ura-e Ahab a vízszintes delejnek! A nap keletre van, s az iránytű esküt tesz erre.

Sorban bepillantottak, mert csak a maguk szeme győzhette meg tudatlanságukat, és sorban elosontak. Ahab megvetéstől és diadaltól tüzelő szemében ekkor látni lehetett egész végzetes gögjét.

Negyvenkettedik fejezet A MENTŐBÓJA

Ahab vízszintes acéljával irányítva most délkeletnek futott a hajó, és haladását csupán Ahab vízszintes hajónaplója és sebességmérő zsinórja szabta meg: így folytatta útját a *Pequod* az Egyenlítő felé. A hosszú út e kihalt vizeken, ahol egyetlen hajót sem láttunk, és a hamarosan fellépő állandó passzátszelek, amelyek oldalt nyomták az egyhangú szelíd hullámokat: mindezek a nyugodt jelenségek mintha valami kavargó és bőszejelenet előhírnökei lettek volna.

Végül, mikor a hajó az egyenlítői vadászterületeknek mintegy a határához ért, s a hajnalt megelőző mély sötétségben egy csomó sziklás szigetcské mellett hajózott el, az őrséget, amelyen akkor Flask parancsnokolt, olyan panaszosan vad és ijesztő kiáltás riasztotta fel - mint a Heródes legyilkoltatta kisdedek szellemeinek félig érthető jajszava -, hogy egytől egyig felrezzentek révületükből, és néhány percig megkövülten álltak, ültek vagy támaszkodtak, mint a római rabszolga szobra, és figyelték, míg hallani lehetett a kiáltást. A legénység keresztény vagy civilizált része azt mondta, sellők voltak, és borzongott; a pogány szigonyosok azonban érzéketlenek maradtak. Az ősz man-szigeti - a legöregebb matróz - kijelentette, hogy a vad, hátborzongató kiáltások nemrég tengerbe fulladt emberek hangjai voltak.

Ahab lenn a függőágyában mit sem tudott erről pirkadatig, míg fel nem jött a fedélzetre; akkor Flask elbeszélte neki, egynémely rejtett baljós értelmezés kíséretében. Ahab tompán nevetett, és így magyarázta meg a csodát.

Azokon a sziklás szigeteken, amelyek mellett a hajó elhaladt, nagyszámú foka tanyázott, és néhány fiatal foka elvesztette az anyját, vagy néhány anya a kölykét; ezek bukkantak fel a hajó mellett, és kísérhették sírva, kiáltozva majd-emberi panaszszavukkal. De ez még nagyobb hatással volt a legénységre, mert a legtöbb tengerész igen babonás érzelmeket táplál a fókák iránt, nemcsak különös hangjuk miatt, amit kétségbeesésükben hallatnak, hanem azért is, mert kerek fejüknek és csaknem értelmes arcuknak oly emberi formája van, mikor kukucskálva felbukkannak a vízben a hajó mellett. A tengeren, bizonyos körülmények között nemegyszer embernek nézték a fókákat.

A legénység jövendölései azonban igen elfogadható megerősítést nyertek aznap reggel, egyik társuk sorsával. Ez az ember napkeltekor függőágyából felment az előárboc csúcsára, örnek; nem lehet tudni, vajon félig ébredt-e fel csak álmából (mert a matrózok néha ilyen átmeneti állapotban másznak fel); de akárhogy történt is, nem sokáig állt odafönn, akkor kiáltás hallatszott - kiáltás és surranás -, az emberek felnéztek, s egy hulló látomást láttak a levegőben; lenéztek, és fehér buborékok kicsi kavargó halmát látták a tenger kékjében.

Kidobták a mentőbóját - egy hosszú, karcsú hordót - a tatról, ahol az egy ügyes rugónak engedelmeskedve függött mindenkor; de nem emelkedett ki kéz, amely megragadhatta volna, s mivel a nap régóta sütötte a hordót, az összezsugorodott, és most lassan megtelt vízzel, mint ahogy megtelt vízzel a kiszáradt fa minden rostja; s a szegekkel kivert, vasabroncsos hordó követte a matrózt a tengerfenékre, mintha párnául akarna néki szolgálni, bár annak igazság szerint kemény volt.

Az első embert tehát, aki felkúszott a *Pequod* árbocára, hogy a Fehér Bálnát lesse a Fehér Bálna saját vízterületén, elnyelte a mélység. De talán kevesen gondoltak akkor erre. Valójában bizonyos értelemben nem búsultak az eseten, legalábbis nem úgy, mintha valami baljóslatú dolog lett volna; mert nem az eljövendő rossz előjelének tekintették, hanem egy már meg-

jövendölt szerencsétlenség beteljesedésének. Kijelentették, hogy most már tudják az előző éjszaka hallott vad sikolyok okát. De az öreg man-szigeti megint nemet mondott.

Az elveszett mentőbóját pótolni kellett; Starbuck kapta a parancsot, hogy nézzen utána; mivel azonban nem találtak megfelelő könnyű hordót, s mivel az utazás közeledő válsága lázas tettvágyba sodorta őket, az emberek minden munkát - ami nem állt kapcsolatban a végcéllal, bármi legyen is az - türelmetlenül végeztek, ezért hagyták, hadd maradjon bója nélkül a hajó tatja, midőn Kvikveg bizonyos furcsa jelekkel és utalásokkal a koporsójára célzott.

- Mentőövet koporsóból? - kiáltott meghökkenve Starbuck.

- Mondhatom, furcsa dolog - jegyezte meg Stubb.

- Nagyjából megteszi - mondta Flask. - Az ács könnyen rendbe hozhatja.

- Hozzák fel; nincs más anyagunk - mondta bánatos szünet után Starbuck. - Szereld fel, ács... ne nézz így rám... a koporsót. Hallod? Szereld fel!

- És leszögezzem a fedelét, uram? - Az ács olyan mozdulatot tett a kezével, mintha kalapálna.

- Igen.

- És betömjem a hasadékait, uram? - Olyan mozdulatokat tett, mintha tömítővasat tartana.

- Igen.

- És bekenjem utána kátránnyal, uram? - Olyan mozdulatot tett a kezével, mintha kátrányozót tartana.

- Eridj! Mi sugallta ezt neked? Csinálj a koporsóból mentőbóját és kész. Stubb úr, Flask úr, jöjjenek velem előre!

- Pöffeszkedve elmegy. Az egésztest elviseli, a részleteknél csökönysködik. Mindenesetre csinállok harminc törökfejű mentőkötelet, mindegyik ott lóg le egy méternyire a koporsóról. Azután, ha elsüllyed a hajó, majd harminc ürge fickó verekszik az egy szem koporsóért, nem mindennapos látvány a nap alatt! Gyere, kalapács, tömítővas, kátrányosfazék és bújtatófa! Fogjunk hozzá.

Negyvenharmadik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK A RACHELLAL

Másnap nagy hajót vettünk észre, a *Rachelt*: egyenesen a *Pequod* felé tartott, keresztárbocán sűrű emberfürtök.

A *Pequod* jó sebességgel futott a vízen, de mikor a széles szárnyú idegen hajó a közelébe suhant, a büszke vitorlák mind összelappantak, mint a kipukkasztott üres hólyag, s minden élet eltűnt a megigézett hajótörzsből.

- Rossz hírek... rossz híreket hoz - motyogta az öreg man-szigeti. De mielőtt a parancsnok, aki szócsővel a száján felállt csónakjában, át tudott volna kiáltani, Ahab hangja hallatszott:

- Láttad-é a Fehér Bálnát?

- Igen, tegnap. Nem láttatok egy gazdátlan csónakot?

Ahab örömeben csukladozva tagadó választ adott a váratlan kérdésre; és szíves örömet áment volna az idegen hajóra, de akkor már látta, hogy az idegen kapitány megállította hajóját és ereszkedik le az oldalán. Néhány kemény evezőcsapás után a csónak horgonya máris beleakaszkodott a *Pequod* föláncába, s ő a fedélzetre kapaszkodott.

Ahab tüstént rájött, hogy nantucketi ismerős. De nem üdvözölték egymást szabályosan.

- Hol volt? Nem ölték meg? Ugye nem ölték meg? - kiáltotta Ahab, s egész közel ment hozzá.

- Hogy történt?

Előző nap, már késő délután, az idegen hajó három csónakja egy bálnacsordát hajsolt, amely vagy négy-öt mérföldnyire elvitte őket a hajótól; s míg folyt a gyors üldözés szél iránt, Moby Dick fehér púpja és feje emelkedett ki hirtelen a kék vízből, nem messze szél után a hajótól; erre a negyedik felszerelt csónakot - a tartalékot - azonnal lebocsátották üldözésére. A negyedik csónak - a leggyorsabb mind között - fürgén vitorlázott a széllel, s úgy látszott, sikerült kötélre vennie a bálnát - legalábbis amennyire az árboccsúcson örökdő ember meg tudta állapítani. A távolban látta a kicsivé zsugorodott csónakot; azután a tajtékos fehér víz hirtelen villanását; s azután nem látott már semmit. Ebből arra lyukadtak ki, hogy a sebzett bálna megállás nélkül elrohant valamerre üldözőivel, amint az gyakran megtörténik. Támadt némi aggodalom, de igazi ijedtség még nem. Az árbocra felhúzták a visszahívó jelzéseket; besötétedett; a hajónak fel kellett szednie a három, messze szél után került csónakot, mielőtt az ellenkező irányban eltűnt negyedik keresésére indult volna, s ezért nemcsak hogy sorsára kellett az utóbbit hagynia csaknem éjfélig, hanem egyelőre még jobban el is kellett távolodnia tőle. Mikor a többi csónak legénysége végre biztonságban a fedélzetre került, a hajó kibontotta valamennyi vitorláját - csak úgy dagadt a sok szárnyvitorla -, és a hiányzó csónak után sietett; az olvasztókban jelzőtüzeket gyújtottak; minden második ember az árbocra kúszott figyelőnek. Már eleget vitorlázott, s elérte azt a helyet, ahol a távollevőket alkalmasint utoljára látták, s ott megállt, lebocsátotta tartalék csónakjait, hogy evezzenek körös-körbe; majd, miután nem találtak semmit, továbbsietett; ismét megállt, és leengedte csónakjait.

Bár így dolgozott virradatig, nyomát sem látták a hiányzó csónaknak.

Az idegen kapitány, miután elmondta a történetet, tüstént feltárta, milyen szándékkal jött át a *Pequodra*. Azt kérte, hogy a hajó segítsen az övének a kutatásban; vitorlázzanak párhuzamosan vagy négy-öt mérföldnyire egymástól, s ilyenformán mintegy kettős látóhatárt fogjanak be.

- Mernék fogadni - suttogta Stubb Flasknak -, hogy valaki azon a hiányzó csónakon elvitte a kapitány legjobb kabátját; vagy talán az óráját... annyira átkozottul szeretné visszakapni. Ki hallott már olyat, hogy két jámbor bálnavadász hajó hajtasson egy hiányzó csónak után, a java vadászydényben. Nézd, Flask, nézd csak, milyen sápadt... sápadt még a szeme gombja is... nézd... nem a kabátról van szó, hanem a...

- A fiam, az én fiam is köztük van. Az Isten szerelmére, kérem, ünnepélyesen felszólítom! - kiáltotta az idegen kapitány Ahabnek, aki eddig fagyosan fogadta kérését. - Hadd vegyem bérbe negyvennyolc órára a hajóját... szívesen fizetek érte, szép kerek összeget... ha nincs más mód... csak negyvennyolc órára... csak annyira... megkell tennie, ó, meg kell tennie, és meg is teszi ezt nekem.

- A fia! - kiáltotta Stubb. - A fiát vesztette el! Visszavonom a kabátot meg az órát. Mit mond Ahab? Meg kell mentenünk azt a fiút.

- Megfulladt a többiekkel együtt az éjszaka - mondta a mögöttük álló öreg man-szigeti matróz.
- Hallottam! Mindnyájan hallottátok szellemeiket.

Ezalatt az idegen még mindig a nyomorúságos jótéteményért esdekelt Ahabhez; az pedig még mindig úgy állt, mint az üllő, felfogta a megrázkódtatásokat, de maga egy cseppet se rezdült meg tőlük.

- Nem megyek - mondta az idegen -, míg *igent* nem mond nekem. Cselekedje azt velem, amit hasonló esetben elvárna, hogy én cselekedjem. Mert önnek is van fia, Ahab kapitány... bár gyermekecske még, és otthon ül, a biztonságos fészekben. Öregkorának gyermeke... Igen, igen, látom, beleegyeznek... fussatok emberek, készüljétek elfordítani a vitorlarudakat!

- Megállj! - kiáltotta Ahab. - Hozzá ne nyúljatok a kötelekhez! - Azután vontatottan, elnyújtva minden szót: - Gardiner kapitány, nem teszem meg. Máris időt vesztettem. Isten veled! Isten áldjon, ember, és bocsássam meg magamnak, de mennem kell. Starbuck, nézd az iránytűház óráját, és három percen belül távolíts el minden idegent, aztán előre a keresztrudakkal, és menjen a hajó, mint eddig.

Sietve megfordult, és félrenézve lement a kabinjába; az idegen kapitány ott maradt megdermedten, hogy komoly kérését maradéktalanul és teljesen visszautasították. De azután felriadt bűvöletéből, némán a hajó oldalához sietve inkább lezuhant, mint lépett csónakjába, és visszatért vitorlásához.

A két hajó nyomdokvize hamarosan elkanyarodott egymástól; s amíg az idegen hajó szem előtt volt, látni lehetett, hogy ide-oda kanyarog a víz minden sötét foltjánál, a legapróbbnál is. Árbocrúdjaikat majd erre, majd arra állították; jobbra és balra fordult; majd nekifutott egy tarajos hullámnak, majd hátulról kapta a lökését; árbocain és keresztárbcain pedig egész idő alatt sűrűn kapaszkodtak az emberek, mint három magas cseresznyefán az ágak közt cseresznyező gyerekek.

De meg-megálló futásán és kanyargó, bánatos útján világosan látta az ember, hogy e hajó, amely annyi tajtékot sírt, még mindig vigasztalan maradt. Rachel volt, aki gyermekeit siratja, mert már nincsenek.

Negyvennegyedik fejezet A PEQUOD TALÁLKOZIK AZ ÖRÖMMEL

És most, midőn Ahab végigpásztázta az összes bálnás vizeket, és a hosszú, kacskaringós előutazás végeztével úgy látszott, a megfelelő helyen és megfelelő időben egy tengersizögletbe hajszolta ellenfelét, hogy ott annál biztosabban megölje; most, midőn egész közel járt ahhoz a szélességi és hosszúsági fokhoz, ahol gyötrő sebét kapta; most, midőn olyan hajóval beszélt, amely előző nap valóban találkozott Moby Dickkel - és most, midőn egymást követő találkozásai a különböző hajókkal változatosan, de egybehangzóan tanúsították, milyen démoni elfogulatlansággal tépte széjjel vadászait a Fehér Bálna, akár ő vétett, akár öellene vétettek; most olyan fény lappangott az öregember szemében, amit gyenge lelkek alig tudtak volna elviselni.

E jóslatos időszakban minden jókedv, az erőltetett is, a természetes is eltűnt. Stubb már nem igyekezett mosolyt kelteni; Starbuck nem igyekezett mosolyt elfojtani. Hasonlóképpen az öröm és a bánat, a remény és a félelem is mintha finom porrá őrlődött és összezúzódottnak volna Ahab vaslelkének csattogó mozsarában. Az emberek némán mozogtak a fedélzeten, mint a gépek, s mindig érezték, hogy az öregember rajtuk tartja zsarnoki pillantását.

Most már se éjjel, se nappal nem léphettek a matrózok a fedélzetre, hogy Ahab ne legyen előttük; vagy a fűrólyukban állt, vagy pontosan két sose változó határ - a fő- és a hátsóárbc - között járkált a fedélzeten; avagy a kabinlejáróban látták állni: eleven lábát előretolta a fedélzetre, mintha lépni akarna; kalapját erősen a szemébe nyomta, és bármilyen mozdulatlanul állt is, bármennyire szaporodtak a nappalok és az éjszakák, mióta nem ringott függőágyában, mégse tudták megmondani, hogy a kalapkarimája mögé bújva becsukta-e szemét, vagy most is feszülten vizsgálja őket; egy óra hosszát is állt egyfolytában a lejáróban, és rá se hederített az éjszakai párára, amely harmatgyöngyökben gyűlt össze kővé meredt kabátján és kalapján. A ruhát, amelyet az éjszaka nedvessé tett, másnap megszáritotta rajta a napfény; nap nap után, éjszaka éjszaka után; nem ment többé a fedélzeti deszkák alá; ha akart valamit a kabinjából, érte küldött.

Ugyanott, a szabadban evett - naponta kétszer: reggelit és ebédet; vacsorához sose nyúlt; nem borotválta a szakállát, amely sötétes csomókban csavarodott, mint kidöntött fák föld fölé szakadt gyökerei: a csupasz alapzat még nőtt, noha a fenti lomboszat elpusztult. Bár élete most egyetlen fedélzeti őrállássá vált; és bár a párszi titokzatos silbakolása éppoly szakadatlan volt, mint az övé; ők ketten, úgy látszott, mégsem beszélnek soha - egyik ember a másikával -, hacsak nagy időközönként valami futó lényegtelen dolog szükségessé nem tette.

És mégis, Ahab valahogy - a maga egyéniségében, amely naponta, óránként, percenként megnyilatkozott alárendeltjei előtt -, Ahab független úrnak látszott, s a párszi csak rabszolgájának. Mindazonáltal mintha összeláncolták volna és egy láthatatlan zsarnok hajtotta volna őket; a vékony árnyék az erős bordázat mellett. Mert lett légyen bármi is a párszi, a bordázat és a hajótó erős Ahab volt.

A hajnal első derengésére felhangzott vasszava hátul: „Őrök az árboccsúcsra” - és egész nap, még napnyugta után és szürkület után is, a kormányos kolompolásával egyidejűleg minden órában felharsant: „Mit láttok? Jól figyeljete!”

De mikor három vagy négy nap eltelt azóta, hogy a gyermekeit kereső *Rachell* találkozott, és nem jeleztek még vízsugarat, a megszállott öregember nem bízott már legénységének hűségében; azaz szinte senkiben sem, kivéve a pogány szigonyosokat; még Stubb-ban és

Flaskban is kételkedni látszott: vajon nem hagyják-e szántszándékkal figyelmen kívül azt a jelet, amit ő keres. De ha csakugyan ilyen gyanút táplált, bölcsen tartózkodott attól, hogy szavakban is kifejezze, bármennyire erre mutattak is tettei.

- Én magam pillantom meg elsőnek a bálnát - mondta. - Igen! Ahabé kell legyen az arany-pénz! - És saját kezével font kötelekből kosarat; azután felküldött egy embert az árboccsúcsra egy csigakerékkel, hogy tegye fel, s a ledugott kötél két végét magához húzta; az egyiket kosarához kötötte, a másikra pedig egy kapcsot készített, hogy a korláthoz lehessen erősíteni. Mikor készen volt vele, egyik kezében a kötélvéggel, a kapocs mellett állva, végignézett a legénységén; pillantása egyikről a másikra ugrott, és hosszan megpihent Degun, Kvikvegen és Tastegón, de került Fedallahot; azután szilárd, bízó tekintetét az első tisztre szegezve így szólt:

- Fogja meg a kötelet, uram... a te kezébe adom, Starbuck.

Elhelyezkedett a kosárban, és jelt adott, hogy húzzák fel őrhelyére; Starbuck volt az, ki végül biztosította a kötelet, s később is mellette állt. Fél kezével átölelve a főárbocot, Ahab mérföldekre végigpillantott a tengeren - előre, hátra, egyik oldalra, a másikra - a nagyra tágult körön belül, amit ilyen magasságból csak át lehetett tekinteni.

Mikor a matróz a tengeren kezével valami magas, csaknem elkülönült helyen dolgozik az árbocok között, ahol történetesen nem adódik támaszték a lábnak, kötélen húzzák fel és tartják odafönn; ilyen esetekben a fedélzetre erősített kötélvéget mindig szigorúan egy emberre bízzák, az ő dolga örködni rajta. Mert ebben a kusza kötélvadásban a fedélzetről nem ítéheti meg az ember csalhatatlanul a különböző kapcsolatokat, s a fedélzeti kötélvégeket is szinte percenként oldják el. Ha pedig nincs a kötél mellett állandó őr, természetesen bekövetkezne az a végzetes esemény, hogy a legénység figyelmenlenségéből eloldana a felhúzott matrózt, s az nagy zuhanással a tengerbe esne. Ahab eljárása tehát nem volt szokatlan; az rémlett csak furcsának, hogy Starbuckot, szinte az egyetlen embert, aki szembe mert szállni elhatározásaival - egyikét azoknak, akiknek őrt álló hűségében mintha némileg kételkedett volna -, furcsamód éppen Starbuckot választotta ki őréül, és önként az egyébként bizalmatlansággal sújtott ember kezére adta életét.

Mármost első ízben, mikor Ahab megtelepedett odafönn, alig ült ott tíz percig, egyike azoknak a szilaj, vörös csőrű tengeri sólymoknak, amelyek oly gyakran kényelmetlenül közel szállnak a bálnavadász hajók árboccsúcsán örökös matrózokhoz ezeken a szélességi fokokon; egy ilyen madár jött, és vijjogva, szemmel nem követhető körök tekervényeit írta le a feje körül. Azután felnyilallt függőlegesen a levegőbe vagy háromszáz méterre, csigavonalban aláereszkedett, és újból ott kavargott Ahab feje körül.

Ahab azonban a távoli ködös látóhatárra szegezte szemét, és nem figyelt fel a vad madárra; igaz, más se nagyon figyelt volna fel rá, mert nem volt ritka jelenség; de most a legkevésbé figyelmes szem is valami zavaros jelenést látott mindenben.

- A kalapja, uram, a kalapja! - kiáltotta hirtelen a szicíliai matróz, aki a hátsó árbocfőn pontosan Ahab mögött ült, bár valamivel alacsonyabban, és nagy légszakadék ékelődött közéjük.

De a gyászszínű szárny már az öregember szeme elé csapott, a hosszú, horgas csőr pedig a fejére, s a fekete sólyom vijjogva nyilallt el zsákmányával.

Egy sas repülte körül háromszor Tarquinius fejét, levette majd visszatette fővegét, mire felesége, Tanaguil kijelentette, hogy Tarquinius Róma királya lesz. De az előjel csak a főveg visszatétele miatt számított jónak. Ahab kalapja sose került vissza; a vad sólyom csak repült,

egyre repült vele; messze megelőzte a hajót, s végül eltűnt, s ott, ahol eltűnt, egy apró, fekete foltot lehetett homályosan látni, amint roppant magasból a tengerbe hullott.

A heves *Pequod* tovább vitorlázott; elfutottak mellette a hömpölygő hullámok, a hömpölygő napok; a koporsó-mentőbója még mindig könnyedén ringatózott; és feltűnt egy másik hajó, a rendkívül szerencsétlenül elnevezett *Öröm*. Mikor közelebb ért, minden szem széles, baknak nevezett gerendáira szegeződött, amelyek némelyik bálnavadász hajón két, két és fél méter magasságban keresztezik a tatfedélzetet, s a tartalék, a leszerelt, a sérült csónakok állványául szolgálnak.

Az idegen hajó bakjain egy hajdani bálnavadász csónak szétszórt fehér bordáit és néhány töredezett palánkját láttuk; a roncson keresztülnéztünk, mint egy ló lenyúzott, félig szét-szedett, fehéredő csontvázán.

- Láttad a Fehér Bálnát?

- Nézz ide! - felelte a beesett képű kapitány a tatkorlától, és szócsövével a roncsra mutatott.

- Megölted?

- Nem kovácsolták még ki azt a szigonyt, amely valaha is megölné - felelte a másik, és bánatosan a fedélzeten fekvő összetekert függőágyra pillantott, amelynek egybefogott széleit néhány szótlan matróz varrta össze.

- Nem kovácsolták ki? - Ahab lekapta állványáról Perth sima vasát, felfelé tartotta, és felkiáltott: - Ide nézzetek, nantucketiek; itt a kezemben tartom halálát! E szakállakat vérben és villámban edzették; és esküszöm, harmadszor is megedzem azon a forró helyen az uszony mögött, ahol a Fehér Bálna átkozott élete legjobban dobog!

- Akkor Isten óvjon, öregember! Látod ezt? - s a függőágyra mutatott. - Csak egyet temetek el az öt erős emberből, akik tegnap még éltek, de már sötétedés előtt halottak voltak. Csak ezt az egyet temetem el; a többit eltemették, mielőtt meghaltak volna. A sírjukon vitorlázol! - Legénységéhez fordult. - Készen vagytok? Tegyétek akkor a deszkát a korlátra, és emeljétek fel a testet; jó, akkor... Ó, Isten - és felemelt kézzel a függőágy felé közeledett -, a feltámadás és az örök élet...

- Meghúzni a köteleket! Fel a kormányt! - kiáltotta legénységének Ahab, mint a villám.

De a hirtelen meglódult *Pequod* sem futott elég gyorsan, hogy elhagyja a loccsanás hangját, amit a tengerbe csapódó hulla okozott; nem elég gyorsan, hogy néhány szétröppenő buborék meg ne hintette volna törzsét kísérteti keresztvizével.

Midőn Ahab elsiklott a bús *Öröm* mellett, annak feltűnően szeme elé került a *Pequod* tatján függő furcsa mentőbója.

- Hej! Ott! Oda nézzetek, emberek! - kiáltotta utána egy baljóslatú hang - Hiába menekültök, ó idegenek, szomorú temetésünk előtt; hisz csak azért fordítjátok felénk tatkorlátotokat, hogy megmutassátok a koporsótokat.

Negyvenötödik fejezet A HAJSA - ELSŐ NAP

Aznap éjjel, a középső őrség idején, mikor az öregember - ahogy időnként szokta - kilépett a kabinjából, és fúrólyukához ment, hirtelen izgatottan kinyújtotta nyakát, és úgy szaglászta a tengeri levegőt, mint egy okos hajókutya, mikor valami vad sziget felé közelednek. Kijelentette, hogy bálnának kell a közelben lennie. Hamarosan az egész őrség világosan érezte azt a sajátos szagot, ami az eleven ámbráscetből néha nagy távolságról is árad; nem is lepődött meg egyetlen matróz sem, hogy Ahab, miután szemügyre vette az iránytűt, a szélzsákot, és a lehető legpontosabban igyekezett meghatározni a szag helyét, gyorsan parancsot adott, hogy a hajó menetirányát némileg változtassák meg, és vegyék rövidebbre a vitorlát.

A ravasz előrelátás, ami ezeket a műveleteket irányította, kellőképpen igazolódott napkeltekor: éppen a hajó előtt hosszú csík fénylett a tengeren; villogott, mint az olaj, s a szegélyező ráncos vízfodrokkal egy mély, gyors folyó torkolatánál keletkező kavargó sodrás sima, fémes foltjaihoz hasonlított.

- Örök az árboccsúcsra! Hívjatok össze mindenkit!

Degu három feszítővas bunkós végével mennydörögni kezdett a matrózszállás tetején, s akkora végítéleti dörömböléssel ébresztette fel az alvókat, hogy azok szinte kifüstöltek a feljárón, olyan hirtelen jelentek meg, kezükben a ruhájukkal.

- Mit látsz?! - kiáltotta Ahab, az ég felé fordítva arcát.

- Semmit, uram, semmit! - harsogta le a hang válaszul.

- Sudárvitorlákat! Szárnyvitorlákat fenn, lenn és mindkét oldalon!

Mindent felhúztak; most kioldotta a biztosító kötelet, amelyet arra tartottak fenn, hogy őt felhúzzák a főárboc csúcsára; és néhány perc múlva már vontatták is fel; az út kétharmadrészén járt, mikor keresztülpillantott a fősudárvitorla és a közép vitorla közti vízszintes hézagon, és sirályvijjogáshoz hasonló hangon felkiáltott:

- Ott fúj! Ott fúj! A púpja olyan, mint a havas domb! Moby Dick az!

A fedélzeten álló embereket feltüzeltelte a kiáltás, amelyet egyszerre vett át a három őrsem, és az árbocozatra siettek, hogy szemügyre vegyék a régóta üldözött híres bálnát. Ahab már elérte leshelyét, valamivel a többi őrsem fölött. Tastego éppen alatta állt a sudárárboc tövében, s feje csaknem egy vonalban volt Ahab sarkával. Ebből a magasságból látni lehetett a bálnát, néhány mérföldnyire a hajó előtt: a tenger minden hullámától felvillant magas, fehér púpja, hangtalan vízfújása szabályos ütemben szökelt a levegőbe.

- És egyikőtök se látta előbb? - kérdezte Ahab a körülötte őrködő emberektől.

- Én csaknem ugyanabban a pillanatban vettem észre, uram, mint Ahab kapitány úr, és kiáltottam is - mondta Tastego.

- Nem ugyanabban a pillanatban... nem, az arany az enyém. A Végzet nekem tartotta fenn az aranyat. Csak én jelezhettem elsőnek a Fehér Bálnát, senki más közületek. Ott fúj! Ott fúj! Ott fúj! Most megint! Most megint! - kiáltotta a bálna látható fújásának fokozatos elhúzóadásához hangolódva, elnyújtott, várakozó, szabályos dallammal. - Alá fog merülni! Be az oldalvitorlákat! Le a sudár vitorlákat! A három csónak készüljön fel. Starbuck, ne felejtse el, a fedélzeten maradj, és vigyázz a hajóra. Hé, kormányos! Szél után, egy pontot szél után! Így. Tartsd így,

ember! Tartsd így! Ott csap fel! Nem, nem, csak fekete víz az! Készek a csónakok? Elkészülni, elkészülni! Eresszenek le, Starbuck úr, eresszenek le, eresszenek le, gyorsan, gyorsabban! - és lesiklott a levegőből a fedélzetre.

- Egyenesen szél után megy, uram - kiáltotta Stubb -, tőlünk elfelé; még nem láthatta meg a hajót!

- Hallgass, ember! A kötelekhez! Le a kormányt! Köteleket kioldani! Szél után állni, szél után állni, úgy; rendben van! A csónakokat! A csónakokat!

Hamarosan valamennyi csónakot vízre ejtették, csak Starbuckét nem; a csónakvitorlákat felhúzták, a lapátok dolgozni kezdtek, s a csónakok gyorsan fodrot vetve elszáguldottak szél után; Ahab vezette a támadást. Halvány halálcsillogás gyulladt Fedallah beesett szemében, szája csúf mozdulattal örölt.

Miként a kagylóba bújt tintahal, a csónakok orra hangtalanul futott a vízen, de csak lassan közelítették meg az ellenfelet. Mikor közelébe értek, az óceán még simább lett, mintha szőnyeget borítottak volna hullámaira. Nyugodalmasan nyúlt el, olyan volt, mint egy mező délidőben. Végre a lihegő vadászok olyannyira megközelítették látszólag gyanútlan prédájukat, hogy tisztán kivették vakító púpját, amely úgy siklott a vízen, mint valami önálló lény, s a legfinomabb gyapjas, zöldes hab forgó gyűrűje tajtékozta körül állandóan. Látni lehetett hátul a kissé előreugró fej hatalmas, tekervényes ráncait. Messze előtte, a perzsaszőnyeges vízen siklott széles, tejszínű homlokának csillogó fehér árnyéka, s az árnyat dallamos fodrozódás kísérte játékosan; hátul a kék víz jobbról is, balról is átcsapott egyenes nyomdokvizének mozgó völgyeibe, és fényes buborékok szálltak fel és táncoltak mindkét oldalán. De ezeket elpattantotta a vidám vízimadarak százainak könnyű lába, amint puhán súrolták a vizet széles röpködésük közben; és mint egy nagy kereskedelmi hajó festett törzséből kiemelkedő zászlórúd, egy nemrég kivetett lándzsa magas, de töredezett nyele állt ki a Fehér Bálna hátából; a puha lábú madarak lebegő felhője ide-oda csapongott a bálna fölött, mint egy baldachin, s időnként leszállt belőle egy szárnyas, megült a nyélen, s hosszú farktollai úgy omlottak le rajta, mint egy hegyes kis hajózászló.

Szelíd vidámság, gyorsaságában is a pihenés hatalmas nyugalma áradt a sikló bálnából. A fehér bika: Jupiter, midőn elúszott a kecses, szarvaiba kapaszkodó elrabolt Európával, és szerelmes, bandzsító szemét oldalról a lányra vetve, lágy, elbűvölő fürgeséggel lebegett a krétai nászlugas felé; Jupiter, e nagy, e legfőbb fenség sem múlta felül a dicsőséges Fehér Bálnát isteni úszásában.

A bálna két lány oldalából - egy ütemben a távozó hullámmal, amely, miután elhagyta, messzire elhőmpölygött -, két fényes oldalából varázslatos vonzerő áradt. Nem csoda, hogy voltak a vadászok között, akiket ez a nagy szelídség elbűvölt, odavonzott, és akik meg merték támadni; de végzetes körülmények között rájöttek, hogy e nyugalom csak a viharok leple. Te békésen, vonzóan békésen siklasz tovább, ó bálna; így hát mindenki szelídnek lát, akinek először kerülsz szeme elé, akárhány embert csaptál is be és pusztítottál el ezzel.

Így haladt előre Moby Dick a trópusi tenger csendes nyugalmaiban, a hullámok között, melyek rendkívüli elragadtatásukban elfeledtek tapsolni, s még mindig elrejtette szem elől alámerült törzsének teljes szörnyűségét, és egészen elrejtette állkapcsának kacska rútságát. De első része lassan kiemelkedett a vízből, és egy pillanatra egész márványos teste egyetlen ívet alkotott, mint a virginiai természetes híd. Figyelmeztetően csóválva zászlós uszonyait, a nagy isten megmutatta magát, azután alámerült és eltűnt a szem elől. Lebegőn függőgetve és repülés közben meg-megmerülve, a fehér tengeri madarak sóváran tétováztak a kavargó burvány fölött, amit hátrahagyott.

A három csónak csendesen úszott, lebocsátott evezővel, letett lapáttal, laza vitorlakötelekkel: így várták Moby Dick felbukkanását.

- Egy óra - mondta Ahab, aki csónakja farába gyökerezett, és túlnézett a bálna alámerülésének helyén, szél után, a ködös kék térségek és tágas, hívogató üresség felé. De csak egy percig, és szeme máris szinte pörgött a fejében, ahogy végigsöpört a vízi látóhatár körén. Erősödött a szél, a tenger dagadozni kezdett.

- A madarak! A madarak! - kiáltotta Tastego.

A fehér madarak, mint a szárnyra kapott kócsagok, hosszú libasorban röptek Ahab csónakja felé; és néhány méternyire tőle csapkolódni kezdtek a víz fölött, és örömteli, várakozó kiáltozással szárnyaltak körbe-körbe. Az ő látásuk élesebb volt, mint az emberé; Ahab nem fedezett fel semmilyen jelet a tengeren. De egyszerre, mikor alámeredt a mélységbe, odalent eleven fehér foltot látott, nem nagyobbat a hermelinnél; a fehér folt csodálatos gyorsasággal emelkedett és növekedett, azután megfordult és világosan kimutatta csillogó fehér fogainak két hosszú, görbe sorát, úgy siklott föl a felderíthetetlen tengerfenékről. Moby Dick nyitott szája és ferde állkapcsa volt az; hatalmas, árnyékborított teste félig összemosódott a tenger kékjével. A csillogó száj úgy tátongott a csónak alatt, mint egy nyitott ajtajú márványsír. Ahab pedig kanyarított egyet oldalt a kormány evezőjével, és elperdítette csónakját a rettenetes jelenség közeléből. Azután szólt Fedallahnak, hogy cseréljen vele helyet, előrement az orrba, és megragadva Perth szigonyát, parancsot adott a legénységnek, hogy markolják meg az evezőt, és készüljenek faroltatni a csónakot.

Mivel a csónak hirtelen megfordult a tengelye körül, az orra előrelátásból a bálna még víz alatt levő fejével került szembe. De Moby Dick, mintha észrevette volna ezt a taktikát, a neki tulajdonított gonosz értelemmel oldalazva helyet változtatott egy pillanat alatt, és ráncos fejét egész hosszában a csónak alá fúrta.

Egy pillanatra remegés futott végig a csónak minden deszkáján, minden bordáján; a bálna rézsút feküdt a hátán, harapó cápa módjára, és lassan tapogatózva a csónak egész orrát a szájába vette, úgy, hogy hosszú, keskeny, ferde alsó ajka magasan a levegőbe kunkorodott, s egyik foga beleakadt egy evezővillába. Az ajak kékes gyöngyházfehér belseje tíz centire volt Ahab fejétől, és magasabbra nyúlt nála. Ebben a tartásban a Fehér Bálna most megrázta a könnyű cédrusfát, mint egy enyhén kegyetlen macska az egeret. Fedallah rebbenés nélkül meredt rá, és keresztbe fonta karját; de a tigrissárga legénység egymás fején bukdácsolt át, hogy elérje a tat legvégét.

És most, midőn a két rugalmas csónakperem ki-be ugrott, ahogy a bálna a maga ördögi módján a halálraítélt csónakkal játszadozott; most, midőn teste lenn a vízben lebegett a csónak alatt, és nem lehetett megszigonyozni a csónak orrából, mert az orr szinte a belsejében volt; midőn a többi csónak akaratlanul is megállt, mint valami gyors válság előtt, aminek nem lehet ellenállni; most a megszállott öregember feldühödve ellenfele gyötrelmes közelségén, és azon, hogy elevenen és tehetetlenül éppen a gyűlölt állkapcsok közé került; mindettől őrzöngve megragadta két pusztá kezével a hosszú csontot, és vadul igyekezett lefeszégetni a csónakról. Míg így hasztalanul küszködött, az állkapocs kicsúszott kezéből, a törekeny párkányok behajlottak, megroggyantak és összetörték, s a két állkapocs, mint két roppant ollószár, hátrább csúszott, és teljesen kettéharapta a csónakot, majd újból összezsukódott a vízben, a két úszó roncs között. A roncsok félresiklottak, törött végük aláhajlott, s a legénység a roncs tatperemébe kapaszkodott, és igyekezett megfogódzni az evezőkben, hogy keresztben is támasztékot találjon.

Egy pillanattal azelőtt, hogy a csónak kettéropant, Ahab, aki elsőnek vette észre a bálna szándékát fejének erőteljes felemelkedéséről - ettől a mozdulattól csúszott ki kezéből egy időre az állkapocs -, végső erőfeszítést tett, hogy kitaszítsa a csónakot az állkapcsok közül. De a csónak még jobban a bálna szájába csúszott, és csúszás közben megbillenve, leszakította Ahab kezét az állkapocsról, őt magát pedig, amint nekifeszült a taszításnak, kiborította, hogy arccal esett a vízbe.

Moby Dick fodrokat borzolva visszahúzódott prédájától, és kicsit távolabb elnyúlva, függőlegesen hajigálta fel és le hosszúkás fejét a hullámokban; s ugyanakkor egész orsó alakú testét forgatta, s amikor hatalmas, ráncos homloka kiemelkedett - vagy hatméternyire vagy még magasabbra a vízből -, a fokozódó hömpölygés egybefolyó hullámai vakítóan törtek meg rajta, és bosszúszomjasan lökték remegő tajtékjukat még magasabbra a levegőbe.

De Moby Dick hamarosan visszatért vízszintes helyzetébe, és gyorsan körbe-körbe úszta a hajótörött legénységet; bosszúálló útjában oldalt verdeste a vizet, mintha újabb és pusztítóbb támadásra korbácsolná fel magát. A szétzúzott csónak látványa szinte megörjítette, mint Antiochus elefántjait az eléjük vetett szőlő és szeder leve, a Makkabeusok könyvében. Ahab, aki a bálna szemtelen farokcsapásainak tajtékjában fuldoklott, és túlságosan nyomorék volt, hogysen úszni tudott volna - bár a felszínen maradt még ilyen örvénylésben is -, a tehetetlen Ahab feje olyan volt, mint az ide-oda imbolygó buborék, amelyet a legkisebb véletlen lökés is elpattanthat. A csónak töredezett faráról Fedallah kíváncsiság nélkül és szelíden figyelte; a sodródó roncsba kapaszkodó legénység nem menthette meg; sok volt nekik az is, hogy magukra ügyeljenek. Mert annyira rémítő volt a kerengő Fehér Bálna külseje, és oly csillaggyorsasággal írta le egyre szűkülő köreit, mintha vízszintesen héjázna le rájuk; és bár a többi csónak sértetlenül még mindig a közelben lebegett, mégse mertek az örvénybe evezni és támadni, nehogy ez legyen a jel a veszélyben forgó hajótöröttek, Ahab és a többiek azonnali elpusztítására; s ebben az esetben ők maguk sem remélhették volna, hogy megmenekülnek. Kimeredő szemmel váraoztak hát annak a rettentő övezetnek a szélén, amelynek középpontja az öregember feje volt.

Mindezt kezdettől fogva figyelemmel kísérték a hajó árboccsúcsairól; s a hajó, elfordítva árbocrúdrait a tett színhelyére sietett, s már olyan közel járt hozzá, hogy Ahab átkiáltott: „Menj neki a...”, de ebben a pillanatban egy megtörő hullám elsodorta Moby Dicktől, s egy időre alámerítette. Kivergődött belőle, és sikerült egy feltornyosuló hullámtarajon felemelkednie.

- Menj neki a bálnának! - kiáltotta. - Kergesd el!

A *Pequod* arra fordította orrát, és megtörve a varázskört, sikeresen elkülönítette a Fehér Bálnát áldozataitól. Mikor Moby Dick mogorván elúszott, a csónakok rohantak menteni.

Ahabot véraláfutásos, vaksi szemmel húzták Stubb csónakjába; a tengersó megülepedett ráncaiban; testi ereje a hosszú feszültség után összeropant, s ő tehetetlenül megadta magát teste sorsának: egy ideig összetörve feküdt Stubb csónakjának fenekén, mint akin egy elefántcsorda gázolt végig. A belsejéből leírhatatlan jajongások törtek fel, mint szakadékokból az árva hangok.

De fizikai megaláztatását éppen ez a felfokozódottság tette rövidebbé. Nagy szívek néha egy pillanat határai közé, egyetlen mély görcsbe sűrítik azoknak a sekély kínoknak összességét, amelyek gyengébb embereknél egész életükre eloszlanak.

- A szigony - mondta Ahab, és félig felemelkedve keservesen behajtott karjára támaszkodott. - Biztonságban van?

- Igen, uram, mert nem hajította ki. Itt van - felelte Stubb, és megmutatta.

- Tedd elém ... Hiányzik valaki?

- Egy, kettő, három, négy, öt ... öt evező van, uram, és öt embert látok.

- Jó. Segíts, fel akarok állni. Így, így. Látom! Ott, ott! Még mindig szél után megy! Micsoda szökellő sugár! Eresszetek el. Az örök nedv megint megindult Ahab csontjaiban. Vitorlát fel! Evezőkhöz! Ki a kormányt!

Gyakran megtörténik, hogy ha a csónak összetörik, s egy másik csónak felszedi a legénységét, amazok segítenek hajtani a második csónakot, és a vadászat úgynevezett dupla evezőkkel folyik tovább. Most is így történt. De a csónak megnövekedett sebessége nem ért fel a bálna megnövekedett sebességével, mert Moby Dick mintha megtriplázta volna minden uszonyát; gyors úszása világosan megmutatta, hogy ilyen körülmények között a hajsza elhúzódik a végtelenségig, ha ugyan nem bizonyul reménytelennek; és semmiféle legénység nem bírná hosszú ideig a szakadatlan nagyfokú erőfeszítést az evezőpadon, hiszen ez a megpróbáltatás rövid ideig is nehezen szenvedhető el. Így hát, amint az némelykor megtörténik, átmenetileg a hajó kínálkozott a legígéretebb eszköznek, folytatni a vadászatot. Ennek megfelelően a csónakok feléje tartottak, és hamarosan felfelé imbolyogtak daruikon - a széttört csónak két részét már előbb felhúzták; felszedtek mindent, azután kifeszítve a vásznakat, és oldalt kiterjesztve a szárnyvitorlákat, mint az albatrosz kettős ízületi szárnyát, a *Pequod* tovasuhant Moby Dick nyomában. Az örök szabályos időközökben rendszeresen jelezték az árbocfőről a bálna csillogó vízfűjását; s amikor jelentették, hogy alámerült, Ahab megnézte az időpontot, azután kezében az iránytűház órájával fel-alá járkált a fedélzeten, s amikor a kiszabott óra utolsó másodperce is eltelt, felharsant a hangja: „Kié most az arany? Látjátok?” - és ha a válasz „Nem, uram!” volt, tüstént parancsot adott, hogy húzzák fel őrhelyére. Így telt el a nap; Ahab egyszer fenn gubbasztott mozdulatlanul, másszor nyughatatlanul járta a fedélzetet.

Járkálás közben nem szólt egy szót sem, csak az öröknek kiáltott fel, vagy megparancsolta, hogy még magasabbra húzzanak egy vitorlát, még jobban feszítsék ki a másikat - s amint így járkált ide-oda, szemébe húzott kalapjában, minden fordulónál elment szétroncsolt csónakja mellett, amelyet ledobtak a fedélzeten, s ott feküdt fordítva: törött orrával a szétzúzott far felé.

Stubb látta, hogy Ahab megáll, s talán, mégpedig nem hivalkodásból, ki akarta fejezni rendületlen bátorságát, hogy érdemes helyet szerezzen kapitánya lelkében. Előrelépett hát, és szemügyre véve a roncsot, felkiáltott:

- A bogáncs, amely nem kellett a számárnak. Túlságosan bökte a száját, uram! Hahaha!

- Micsoda lelketlen dolog, hogy egy roncs fölött nevezsz? Ember, ha nem tudnám, hogy olyan bátor vagy, mint a rettenthetetlen tűz (és olyan gépies), megesküdnék, hogy pipogya alak vagy. Senki se nyögjön, senki se nevéssen egy roncs fölött.

- Igen, uram - mondta Starbuck, és közelebb húzódott. - Szorongató látvány ez. Előjel, és pedig baljós előjel.

- Előjel? Előjel? Szótár vagy tán? Ha az istenek szólni akarnak az emberrel, becsülettel, közvetlenül szólnak hozzá, nem a fejüket rázzák, és vénasszonyoknak való homályos célzásokat tesznek. Menjetek! Ti ketten egyazon dolog két ellentétes végei vagytok. Starbuck megfordított Stubb, és Stubb megfordított Starbuck; és ti ketten vagytok az egész emberiség. Ahab pedig egyedül áll a népes föld milliói között, nincs oldalán se isten, se ember. Hideg van, hideg van... didergek... Mi van odafönn? Látjátok? Jelentsetek minden fűjást, még ha tízszer fűj is egy másodperc alatt.

Már-már véget ért a nap; csak a szegélye suhogott már aranyruhájának. Hamarosan csaknem besötétedett, de a vigyázók még mindig örködtek odafönt.

- Nem látom már a fűjét, uram. Túl sötét van! - kiáltotta egy hang a levegőből.

- Merre tartott, mikor utoljára láttad?

- Amerre eddig, uram: egyenest szél után.

- Helyes. Most, hogy este van, lassabban fog haladni. Le a sudárárbocokat és a felső szárnyvitorlákat, Starbuck úr. Nem szabad beleszaladnunk hajnal előtt, úton van, és lehet, hogy horgonyt vet egy darabig. Kormányos, tartsd a hajót egyenesen a szélben. Ti odafönn, gyertek le! Stubb úr, menjen új ember az első árbocfőre, és legyen fenn állandóan egy ór reggelig. - A főárbocra szegezett arany felé közeledett. - Emberek, ez az arany az enyém, én szolgáltam meg érte; de itt hagyom, míg a Fehér Bálna el nem pusztult, és bárki jelezte volt is elsőnek azon a napon, mikor megöljük, azé az emberé legyen az arany; és ha aznap megint én jelzem elsőnek, akkor ennek az összegnek tízszeresét osztom szét közöttetek. Most eridjetek! A fedélzet a tied, uram.

S így szólván, elhelyezkedett félúton a kabinlejáróban, és szemébe húzva kalapját, ott állt pirkadatig, csak néha emelkedett ki, hogy lássa, hogyan múlik az éjszaka.

Negyvenhatodik fejezet A HAJSA - MÁSODIK NAP

Hajnalhasadáskor az örök pontosan felálltak a három árboccsúcsra.

- Látjátok?! - kiáltotta Ahab, miután kis ideig várt, hogy a fény terjedjen.

- Nem látunk semmit, uram.

- Felkelteni mindenkit és felhúzni a vitorlákat. Gyorsabban halad, mint gondoltam. A sudár-vitorlákat! Fenn kellett volna hagyni őket egész éjszaka. De nem baj ... erőt gyűjtöttünk a rohanáshoz.

Itt jegyzem meg, hogy egyazon bálnának ilyen állhatatos üldözése egy napon, egy éjszakán s megint egy napon át egyáltalán nem példa nélkül való a déltengeri halászatban. Mert a nantucketi parancsnokok közt némelyik nagy természetes lángésznek oly csodálatos az ügyessége és rendíthetetlen a magabiztonsága, hogy a bálna egyszerű szemügyre vételéből bizonyos körülmények között meglehetősen pontosan megmondja előre, milyen irányban úszik egy ideig, ha eltűnt a szem elől, valamint azt, milyen sebesen halad ezalatt. Ilyen esetekben, olyanformán, ahogy a révkalauz, mikor már-már eltűnik előle a part, amelynek általános menetét jól ismeri, s ahova hamarosan vissza akar térni, de egy távolabbi ponton; ahogy a révkalauz áll ilyenkor az iránytűje fölött, és pontosan betájolja a most látható fokot, hogy annál biztosabban jusson el a később felkeresendő, távoli, láthatatlan hegyfokhoz; úgy áll a halász iránytűje fölött, ha bálnát üldöz; mert, miután napvilágnál több óra hosszat hajszolta és szorgosan megfigyelte, s az éjszaka eltakarja a halat, a vadász okos agyában csaknem ugyanolyan határozott az állat jövőendő útja a sötétben, mint a révkalauzéban a partvonal.

A hajó tovább száguldott, s olyan barázdát hagyott a tengeren, mint amikor a céltévesztett ágyúgolyó ekevassá válik, és felszántja a sík földet.

- Ezer árboc és kötél! - kiáltotta Stubb. - Hisz a fedélzet gyors mozgása felkúszik az ember lábán, és a szívét csiklandozza. Haha! A mi kocsink után nem száll por!

- Ott fúj, ott fúj, ott fúj! Éppen előttünk! - hallatszott az örök kiáltása.

- Igen, igen! - rikkantotta Stubb. - Tudtam... nem menekülhet meg. Fújj csak, ó bálna, míg meg nem szakadsz! Maga az örült ördög üldöz! Fújd a trombitádat, míg szét nem pattan a tüdőd. Ahab majd elrekeszti a véredet, mint mikor a molnár lecsukja zsilipkapuját a folyón.

És Stubb csaknem az egész legénység nevében beszélt. A vadászat őrzöngése bugyborékolva kavardott bennük, mint az újonnan felforrott régi bor. Bármilyen sápadt félelmek és előérzetek szorongatták is eddig némelyüket, ezek most eltűntek, ahogy növekedett csodálatuk Ahab iránt. Egyetlen ember voltak, nem harminc.

Az árbocozat megelevenedett. Az árbocfőkön, mint magas pálmák csúcsain, karok, lábak lombozódtak ki legyezősen. Egyesek fél kézzel egy árbocágba kapaszkodtak, és türelmetlen integetéssel nógatták arrébb a többieket; mások kiültek a himbálódzó keresztárbocok végére, és tenyerükkel árnyékolták el szemüket az erős napfénytől; minden rúdon fürtökben csüngtek a sorsukra érett halandók. Ó, hogy igyekeztek kikeresni a végtelen kékségben azt, ami talán elpusztítja őket.

- Mért nem rikoltotok, ha látjátok?! - kiáltotta Ahab, mikor néhány perc eltelt az első kiáltás óta, és több még nem hangzott fel. - Húzzatok fel, emberek; csalatkoztatok. Nem szokása Moby Dicknek, hogy vaktában egyet fújjon és eltűnjék.

Így is volt; az emberek kapkodó sóvárgásukban valami mást néztek bálnafújásnak, amint az hamarosan kiderült; mert alig ért Ahab őrhelyére, alig rögzítették kötelét kapcsával a fedélzethez, máris megadta az alaphangot a zenekarnak, amely úgy megrezgettette hangjával a levegőt, mint a puskasortűz. Harminc tüdő-duda diadalmas hahója hallatszott, mikor Moby Dick egész testével felbukkant - jóval közelebb a képzelt fújás helyénél, nem egész egy mérföldnyire a hajó előtt. Mert most nem nyugodt és lusta fújásokkal, nem a fejének titokzatos forrásából fakadó sugarakkal árulta el közelségét a Fehér Bálna, hanem a feltörés sokkalta csodálatosabb jelenségével. A legnagyobb mélységből teljes sebességgel feltörő ámbráscet egész testét feldobja a levegő tiszta elemébe, és vakító tajtékot kavarva, hét mérföldről s még messzebről is jelzi tartózkodási helyét. Ezekben a percekben a tépett, kavargó hullámok, amiket leráz, a sörényének látszanak, néha a feltörés a kihívás jele nála.

- Ott tör fel! Ott tör fel! - hangzott a kiáltás, mikor a Fehér Bálna mérhetetlen harciasságában lazac módjára az ég felé dobta fel magát.

- Jól van, törj fel csak utoljára a napfényre, Moby Dick! - süvöltötte Ahab. - Közeledik az órád, kész a szigonyod! Le! Mindnyájan le, egy ember maradjon csak az első árbocon. A csónakokat! Elkészülni!

Az emberek figyelembe se vették a hosszadalmas kötélletrákat, úgy siklottak le a fedélzetre a magányos tartóköteleken és keresztárboc-feszítőkön, mint hulló csillagok, Ahabot pedig kevésbé viharosan, de azért gyorsan lebecsátották leshelyéről.

- Leereszteni! - kiáltotta, mihelyt csónakjához ért, a tartalékcsónakhoz, amelyet előző nap szereltek fel. - Starbuck úr, tiéd a hajó ... ne fuss rá a csónakokra, de maradj a közelünkben. Mindnyájan csónakba!

Mintha gyors rémületet akarna ébreszteni bennünk azzal, hogy most ő támad elsőnek, Moby Dick megfordult és a három csónak felé közeledett. Ahabé volt a középső, s ő azzal buzdította embereit, hogy szemtől szembe kerül a bálnával - azaz nekievez a homlokának -, ami nem ritka dolog; mert bizonyos távolságon belül ez az eljárás eltakarja a támadókat a bálna oldalra néző szeme elől. De mielőtt ezt a határt elérték volna, akkor, amikor még éppoly világosan látta a három csónakot, mint a hajó három árbocát, a Fehér Bálna őrjöngő gyorsaságra korbácsolva magát, tátott szájjal, csapkodó farokkal a csónakok közé rohant, és szörnyű harcot hirdetett mindenki ellen. Nem törődött a csónakokból belévágódott vasakkal, mintha csupán csak az hajtaná, hogy megsemmisítsen minden egyes deszkát, amiből azok a csónakok készültek. De a csónakok ügyesen mesterkedve forogtak, mint idomított harci mének a csatában, s egy ideig kitértek előle, bár néha csak egy deszka szélességével; s Ahab ijesztő csatakiáltása egész idő alatt minden más kiáltást túlharsogott.

De végül a Fehér Bálna, szemmel nem követhető forgolódása során újból meg újból keresztülhúzta és ezerszeresen összegubancolta a három szigonykötél lelógó részét; a kötelek meg rövidültek, és maguktól vontatták a hűséges csónakokat a bálnába vágott vasak felé. A bálna most kicsit oldalra húzódott, mintha még szörnyűsebb rohamra készülődne, Ahab megragadta az alkalmat, előbb köteleket adott, majd gyorsan behúzta, berángatta megint - remélte, hogy így megszabadítja néhány gubanctól -, mikor íme, a cápák harcra kész fogainál is vadabb látvány tárult eléje.

Megakadva, elgömbülve, dugóhúzóként elcsavarodva a kötél hurkaiban, kiszakadt szigonyok és lándzsák csapódtak fel szikrázva és csöpögve, meredező szakállal és hegygel a csónak

orráig. Csak egyet lehetett tenni. Ahab megmarkolta a kötélvágó kést, óvatosan benyúlt az acélsugarak közé, majd mögéjük, behúzta a további kötélrész, és hátraadta a csónakban az utolsó evezősnek; azután két helyen elvágta a kötelet, beledobta a kimetszett acélnyalábot a tengerbe, s a kötél ismét feszes volt. A Fehér Bálna ebben a pillanatban hirtelen nekilódult a másik két kötél megmaradt húrjaival, és ezáltal ellenállhatatlanul farka felé vonszolta Stubb és Flask csónakját, összezuhintotta őket, mint a hullámverés két úszó dobozt a parton, azután alámerült a vízbe, és eltűnt egy kavargó örvényben, amelyben egy ideig úgy táncoltak körbe-körbe a roncok illatos cédrusforgácsai, mint reszelt szerecsendió a gyorsan kevert puncsos tálban.

A két csónak legénysége a vízben kerengett, s a forgó kötélkádak, evezők és más úszó tárgyak után nyúlált, a kicsi Flask pedig úgy bukdácsolt fel-le, mint egy üres fiola, s kapkodta fel a lábait, hogy elkerülje a cápák rettegett állkapcsát; Stubb tele tüdőből ordított, hogy mentse már ki valaki; az öregember szigonykötele elszakadt, és lehetővé tette, hogy bevezzenek a habzó foltba, menteni, akit tudnak; s ekkor, ezernyi összenőtt veszedelemnek ebben a vad egyidejűségében Ahab még ép csónakját mintha láthatatlan drótok húzták volna fel az ég felé, mert a Fehér Bálna mint a nyíl, függőlegesen kivágódott a tengerből, és széles homlokával a csónak fenekének zúdult, és peregve a levegőbe hajította; a csónak peremével lefelé esett vissza, s Ahab és emberei úgy kecmeregtek ki alóla, mint fókák egy parti üregből.

A felfelé törő bálna az első lendülettől - amelynek megváltoztatta irányát, mikor a felszínre ért - akaratlanul is kissé távolabb siklott a pusztítás középpontjától. Háttal feléje feküdt egy darabig, s lassan tapogatózott farkával jobbra-balra; s amikor egy elkódorgó evező, egy deszkadarab, a csónakok legkisebb szilánkjá vagy forgácsa megérintette a bőrét, a farka gyorsan visszahúzódott, és oldalról a vízre zúdult. De hamarosan úgy érezhette, hogy munkáját egyelőre befejezte, mert belefúrta ráncos homlokát a tengerbe, és maga után húzva az összegabalyodott köteleket, egy utazó kimért tempójával folytatta útját szél után.

Mint előzőleg is, a figyelmes hajó végignézte az egész csatát, és megint rohanva igyekezett menteni; csónakot bocsátott le, és felszedte az úszó tengerészeket, dézsákat, evezőket és mindent, amit el lehetett fogni, s az egészet biztonságba kirakta a fedélzetre. Néhány kificalmodott váll, csukló, boka; kékes zúzódások; elgörbült szigonyok és lándzsák; kibogozhatatlan kötélgubancok; összetört evezők, és palánkok - mindez ott volt, de úgy látszott, végzetes vagy komoly baj nem esett senkivel. Mint előző nap Fedallah, ma Ahab kapaszkodott mogorván csónakja törött felébe, amellyel viszonylag könnyen a felszínen tarthatta magát.

De mikor a fedélzetre segítették, minden szem rászegeződött; és bizony, nem állt meg egymagában, még mindig félig Starbuck vállán csüngött, aki eddig leginkább igyekezett támogatni őt. Elefántcsont lába letört, csak egy rövid, éles szilánk maradt a helyén.

- Az ám, Starbuck; édes néha támaszkodni, bárki legyen is a támaszték. Bár gyakrabban támaszkodott volna az öreg Ahab, mint ahányszor tette.

- A vascső nem tartott, uram - mondta az ács, aki most odajött. - Én jó munkát végeztem ezen a lábon.

- Remélem, uram, csontja nem tört - mondta Stubb igaz érdeklődéssel.

- De igen! Darabokra zúzódott, Stubb, látod? De öreg Ahab még törött csonttal is sértetlen marad. Hé, odafenn! Merre tör?

- Egyenest szél után, uram.

- Akkor megfordítani a kormányt! Hajóörök, fel a vitorlával!

Szedjétek le a többi tartalék csónakot, és szereljétek fel őket. Starbuck úr, indulás; tarts mustrát a csónak legénységén.

- Hadd segítsenek előbb a mellvédhez, uram.

- Ó, ó, ó! Hogy szúr most ez a szilánk. Átkozott sors, hogy a legyőzhetetlen lélekkapitánynak ilyen gyáva első tisztje legyen.

- Uram?

- A testemről beszélek, ember, nem rólad. Adj ide valamit mankónak ... ott, az a görbe lándzsa jó lesz. Tarts mustrát az embereken. Biztos, hogy eddig még nem láttam. Szent Isten, ez nem lehet. Hiányzik? Gyorsan! Hívj össze mindenkit!

Az öregember félig kimondott gondolata valónak bizonyult. Mikor szemlét tartottak a legénység fölött, a párszi nem volt ott.

- A párszi! - kiáltotta Stubb. - Belekeveredhetett a...

- Fulladj a fekete okádékba!... Fussatok mindnyájan fel, le, a kabinba, a matrózszállásra... Találjátok meg... nem vészett el... nem vészett el!

De hamarosan azzal a jelentéssel tértek vissza hozzá, hogy a párszi sehol sem található.

- Igen, uram - mondta Stubb -, belekeveredhetett a kötél hurkaiba. Úgy rémlett, láttam is alámerülni.

- A kötelembé? Elment? Elment? - Mít jelent ez a kicsi szó? Milyen lélekharang cseng benne, hogy öreg Ahab úgy rázkódik tőle, mintha ő volna a harangláb? - És a szigony? Lökjétek szét azt a szemétdombot. Megvan?... a kovácsolt vas, emberek, a Fehér Bálna szigonya... nem, nem, nem... vízfejű bolond! Ez a kéz dobta ki... benn van a halban... Hé, odafönn! Le ne vegyétek a szemeteket róla! Minden ember lásson neki a csónakok felszerelésének! Hamar! Szedjétek össze az evezőket. Szigonyosok, a vasakat! A vasakat! Húzzátok feljebb a nagyvitorlát... feszítsetek meg minden kötelet! Kormányos! Csak egyenesen, egyenesen, ha kedves az életed! Háromszor megkerülöm a föld megméretlen derekát, meg én, és egyenest keresztülfürom magam rajta, de Moby Dicket megölöm!

- Nagy Isten! Csak egy pillanatra mutasd meg magad! - kiáltotta Starbuck. - Soha, sohase fogod elejteni, öregember! Jézus szent nevére, ne beszélj róla többet, hiszen ez rosszabb a pokolbéli örületnél. Két napig hajszoltad, két csónakod ízzé-porrá tört; még a lábad is újból elroppant alattad; rossz árnyékod elment... valamennyi jó angyal eláraszt figyelmeztetéseivel: mit akarsz még? Addig hajszoljuk ezt a gyilkos halat, míg az utolsó embert is alámeríti? Addig, míg mindnyájunkat a tenger fenekére nem vonszol? Addig, míg a pokol országára nem visz bennünket? Ó, ó... vétkes megátalkodottság, istenkáromlás tovább vadásznunk rá!

- Starbuck, újabban furcsa vonzódást éreztem irántad; de a bálna dolgában olyan nekem az arcod, mint a tenyerem... ajak nélküli, kifejezéstelen üresség. Ahab mindörökre Ahab marad, ember. Ez az egész megváltoztathatatlanul elrendeltetett. Te meg én végigjátszottuk már billió évvel azelőtt, hogy ez az óceán hömpölyögni kezdett. Bolond! Én a Végzet hadnagya vagyok: parancsra cselekszem. Gondom lesz rá, szolgál, hogy az enyémekeknek engedelmessédj. Álljatok körém, emberek! Egy elgörbült lándzsára nehezedő, csonkig lemetszett fél lábára támaszkodó öregembert láttok. Ez Ahab ... Ahab teste; de Ahab lelke százlábú, száz lábon fut. Úgy érzem, feszülök, foszladozom, mint a kötelek, amelyek árboctalan fregattokat vontatnak szélviharban; és talán ilyennek is látszom. De mielőtt elszakadnék, hallani fogjátok a ropogást; amíg azt nem halljátok, tudnotok kell, hogy Ahab horgonykötele még vontatja Ahab szándékát. Hisztek, ti emberek, abban, amit rossz előjelnek hívnak? Akkor nevessetek és kiáltsátok:

„Hogy volt!” Mert az elmerülő dolgok, mielőtt elmerülnének, kétszer a felszínre bukkannak; azután még egyszer felemelkednek, hogy mindörökre elsüllyedjenek. Ez történik Moby Dickkel... két napig a felszínen lebegett... holnap lesz a harmadik nap. Igen, emberek, még egyszer felemelkedik, de csak azért, hogy utolsóát fújjon. Bátrak vagytok-e, ó, bátor emberek?

- Mint a rettenthetetlen tűz! - kiáltotta Stubb.

- És éppoly gépiesek - mormogta Ahab. Aztán, mikor az emberek előrementek, tovább mormogott: - Az előjelek! Tegnap ugyanezt mondtam Starbucknek a törött csónakokról. Ó, mily vitézül igyekszem elúzni mások szívéből azt, ami olyan erősen belekapaszkodott az enyémbé!... A párszi, a párszi!... Elment, elment!... Neki kellett előbb elmennie... de látnom kell még egyszer, mielőtt elpusztulnék... Hogy lehet ez?... Ez a rejtvény zavarba hozná a jogászokat, még ha bírák egész sorának szellemei állnának is mögöttük... úgy marcangolja agyamat, mint a sólyom csőre. De én... én megfejttem.

Mikor leszállt a szürkület, a bálna még mindig látható volt szél után.

Így hát megint levették a vitorlákat, és minden nagyjából úgy történt, mint előző este; csak a kalapácsok zaja és a köszörűkő zümmögése hallatszott csaknem napkeltéig; az emberek lámpavilágnál teljesen és gondosan felszerelték a tartalék csónakokat, és kiélesítették új fegyvereiket másnapra. Közben Ahab roncs csónakjának törött tőgerendájából az ács új lábat csinált; Ahab pedig, lehajtott karimájú kalapjában úgy állt a feljáróban, mint előző éjszaka; elrejtett napraforgó-tekintete buzgó sietséggel visszament napóráján, és pontosan kelet felé mutatott, az első napsugarat várva.

Negyvenhetedik fejezet A HAJSA - HARMADIK NAP

A harmadik nap reggelén szépen, frissen hajnalodott, s az előárbocon virrasztó magányos éjszakai őrt megint seregestül váltották fel a nappali vigyázók, akiktől minden árboc s csaknem minden keresztrúd tarkállott.

- Látjátok?! - kiáltotta Ahab, de a bálna még nem került szem elé. - Csak menjünk nyílegyenes nyomdokvizén. Követnünk kell a nyomdokvizét, ennyi az egész. Hé, kormányos! Tartsd úgy a hajót, ahogy most megy és eddig ment. Hej, odafönn! Mit láttok?

- Semmit, uram!

- Semmit! És mindjárt dél van! Az aranytallér koldulni megyen! Nézzük a napot! Igen, igen, úgy kell lenni. Túlvtorláztam rajta. Ej, tudhattam volna. Bolond vagyok!... Köteleket meg szigonyokat vonszol. Igen, igen, elfutottam mellette az éjszaka. Megfordulni! Megfordulni! Jöjjen le mindenki, csak a rendes örök maradjanak fenn. A kötelekhez.

A szél eddig nagyjából a *Pequod* tatját érte, most, mikor a hajó az ellenkező irányba fordult, feszes vitorlájával éppen szembeküzdötte magát a széllel, úgy túrta fel újból a tajtékot saját fehér nyomdokvizében.

- Szél ellen vitorlázik a tátott állkapcsok felé - mormogta magában Starbuck, mikor feltekerte a korlátra a frissen felhúzott fő húzókötelet. - Isten óvjon bennünket, úgy érzem, megpárasztottak bennem a csontok, és nedves lett a húsom. Tartok tőle, hogy néki engedelmeskedve, nem engedelmeskedem Istenemnek.

- Készüljetek felhúzni! - kiáltotta Ahab a kötélkosárhoz közeledve. - Hamarosan találkozunk kell vele.

- Igen, igen, uram - és Starbuck tüstént eleget tett Ahab kérésének, s Ahab máris felfelé lengedett.

Eltelt egy egész óra, nyúlott, mint a kalapált aranylemez, századokká. Az idő sóvár izgalommal visszafojtotta lélegzetét. De végül, három fokkal jobbra előre, Ahab ismét felfedezte a vízsugarat, és azonnal három üvöltés harsant fel az árboccsúcsokon, mintha lángnyelvek szólaltatták volna meg őket.

- Szemtől szembe mérközöm meg veled most harmadszor, Moby Dick! Hé, ti ott a fedélzeten! Fordítsátok meg jobban azt a keresztrudat! Egyenest neki a szél arcának. Még nagyon messze van, nem érdemes csónakba szállni, Starbuck úr. Rázkódnak a vitorlák! Álljatok a kormányos mellé egy kalapáccsal. Úgy, úgy! Gyorsan megyünk, és nekem le kell szállnom.

Jelt adott; amíg egyenletesen leengedték a tömör kék levegőn át a fedélzetre, még mindig körbejárt a tekintete.

A csónakokat kellő időben vízre bocsátották; Ahab azonban, mikor naszádja orrában állva éppen leereszkedni készült már, intett az első tisztnek, aki az egyik csigakötelet tartotta a fedélzeten, és megparancsolta, hogy álljon meg.

- Starbuck!

- Tessék, uram!

- Lelkem hajója harmadszor indul erre az útra, Starbuck.

- Igen, uram, te akarod így.

- Némelyik hajó kivitorlázik a kikötőjéből, s azután elvész, Starbuck.

- Igaz, uram; szomorú igazság.

- Némelyik ember apály idején hal meg; némelyik alacsony vízállásnál; mások a teljes dagályban. Én úgy érzem, mintha olyan hullám volnék, amely merő tarajos tajték, Starbuck. Öreg vagyok... fogj velem kezét, ember.

Kezüik találkozott, tekintetük összetapadt, Starbuck könnye volt az enyv.

- Ó, én kapitányom, én kapitányom! Nemes szív... ne menj... ne menj! Nézd, bátor ember az, aki itt sír; gondold meg, milyen nagy gyötrellemmel esdekel hozzád.

- Lebocsátani! - kiáltott Ahab, s ellökte magától az első tiszt kezét. - Legénység, elkészülni!

A csónak egy pillanat múlva lenn futott, közvetlenül a tat alatt.

- A cápák! A cápák! - kiáltotta egy hang az alacsony kabinablakból. - Ó, gazdám, gazdám, jöjjön vissza!

De Ahab nem hallotta, mert éppen éles hangon harsogott, s a csónak tovasuhant.

A hang igazat mondott; alig lökték el magukat a hajótól, egy sereg cápa emelkedett ki a hajótörzs alatti sötét vízből, és gonoszul kapkodott az evezők tolla után, valahányszor az vízbe merült. Így kísérték el a csónakot harapásaikkal. Nem gyakran előfordul ez a bálnavadász csónakokkal ama cápáktól nyüzsgő vizeken; néha szemmel láthatóan ugyanolyan előjósérettel követik őket a cápák, ahogy a keselyűk a keleten vonuló hadak zászlai fölött lebegnek. Most láttam először cápákat a *Pequod*ról azóta, hogy a Fehér Bálna először feltűnt; s azért-e, mert Ahab legénysége csupa tigrissárga barbárból állt, s az ő húruk a cápák érzékei szerint vonzóbb illatú volt - ismert dolog, hogy ez néha hatással van rájuk -; ezért-e vagy másért, de csak azt az egy csónakot követték, s a többit nem zaklatták.

Starbuck elnézett a hajó oldala fölött, és szemével követte a távolodó csónakot.

- Vertacél szív! - mormogta. - Micsoda látvány, s te mégis bátran harsogsz. Ragadozó cápák közé bocsátod le csónakodat, ők követnek tátott szájjal a vadászatra, ezen a válságos harmadik napon! Mert ha három nap egybefolyik ebben az állandó heves üldözésben, bizonyos, hogy az első a reggel, a második a délidő, s a harmadik az este és az egész vége - akármilyen legyen is az a vég. Hej, odafenn! Tartsd szemmel a csónakokat, ha kiugrik is a szemed; jól figyelj meg a bálnát! Hé, megint te!... kergesd el azt a sólymot!... Nézd, vág a csőrével! Tépi a zászlót! - és rámutatott a főárbocon lobogó vörös zászlóra. - Hah! Felemelkedik vele! Hol van az öregember? Látod ezt, ó Ahab?... Reszkess, reszkess!

A csónakok nem jártak messze, mikor az árbocfőről kapott jelzés - lefelé fordított kar - értésére adta Ahabnak, hogy a bálna alámerült; de mellette akart lenni, mikor felbukkan, hát folytatta útját, kicsit oldalt, el a hajótól; a megigézett legénység a legmélyebb csendben maradt, s a tarajos hullámok csak döngették-döngették a csónak szembeszegülő orrát.

- Kalapáljátok, csak kalapáljátok be szögeiteket, ó habok! Verjétek be a fejükig őket! Amit ti csapkodtok, azon nincs fedél; és nekem nem jut sem koporsó, sem ravatal; és csak kötél ölhet meg engem! Haha!

A víz körülöttük egyszerre széles gyűrűkben megduzzadt; azután gyorsan átcsapódott, mintha oldalt csúszna le valami víz alatti jéghegyről, amely sebesen a felszínre emelkedik. Halk, dörmögő hang, föld alatti zümmögés hallatszott, mindnyájan visszatartották lélegzetüket, mikor rojtosan az utána vonzóuló kötelektől, szigonyoktól és lándzsáktól, hatalmas test

vágódott fel hosszában, de ferdén a tengerből. Vékony ködök süllyedező fátyolába borítva egy percig a szivárványozó levegőben lebegett; azután nagy hullámveréssel visszazuhant a mélybe. A víz majd tíz méterre felcsapódott, s úgy szikrázott egy pillanatig, mint számtalan szökőkút egy tömegben, azután pihezáporban lehullott, s a köröket hányó felszín úgy habzott a bálna márvány törzse körül, mint a friss tej.

- Meghúzni! - kiáltotta Ahab az evezősöknek, és a csónak támadásra lódult előre. De Moby Dicket megörjítették a tegnapi friss szigonyok, amelyek testében rozsdásodtak, s úgy tetszett, mintha az égből taszított angyalok együttesen szállták volna meg. Az összeforrott inak széles nyalábjai, amelyek befogták nagy, fehér homlokát, egyesülni látszottak az áttetsző bőr alatt, mikor fejfelé előre, farkával a vizet korbácsolva a csónakok közé tört, és megint széthajigálta őket. A két tiszt csónakjából kiborította a szigonyokat és lándzsákat, és letörte a csónakok orrának felső részét egyik oldalon, Ahabén azonban szinte karcolást sem ejtett.

Degu és Kvikveg a folyató palánkokat tömködték; a bálna pedig kiúszott közülük, megfordult, és elsuhanva mellettük, megmutatta egész oldalát. Ekkor hirtelen kiáltás harsant fel. A hal hátán át- meg átkötve, beleszorítva a hurkolódó hurkokba, amelyeket elmúlt éjszaka a bálna a körébe fonódó kötelek gubancaival magára csavart, a párszi félig széttépett teste tünt fel: fekete ruhája ronggyá szakadt, kidülledő szeme egyenesen az öreg Ahabre szegeződött.

Annak kiesett kezéből a szigony.

- Bolonddá tettek, bolonddá tettek! - Hosszú, sípoló Lélegzetet vett. - Igen, párszi, megint látlak... Igen, és te még előttem. Ez hát a ravatal, amit ígértél. De az utolsó betűig állnod kell szavadat. Hol a második ravatal? Menjetek, tiszték, a hajóhoz! Azok a csónakok most hasznavehetetlenek; javítsátok meg őket idejében, ha lehet, és gyertek vissza hozzám; ha nem, Ahab egymaga is elég meghalni! Gyerünk, emberek! Az elsőt, aki ki akar ugrani a csónakból, azt az elsőt megszigonyozom. Ti nem különálló emberek vagytok, hanem az én karom és lábam, hát úgy engedelmeskedjete... Hol a bálna? Megint alámerült?

Túl közel kereste a csónakhoz; mert mintha el akart volna szökni a hátán hordott hullával, s mintha az utolsó találkozás színhelye csupán csak egy állomása lett volna útjának, Moby Dick most megint állhatatosan úszott előre, és csaknem túljutott már a hajón, amely ez ideig vele ellenkező irányban vitorlázott, most azonban megállt. Teljes sebességgel úszott, és úgy látszott, nincs más szándéka, csak a maga egyenes útját akarja követni a tengeren.

- Ó, Ahab - kiáltotta Starbuck -, még nincs késő most sem, a harmadik napon, hogy abba-hagyd! Lásd, Moby Dick nem keres téged. Te, te vagy az, aki eszeveszetten keresed őt.

A magányos csónak vitorlát bontott a feltámadó szélben, és a vászon és az evezők gyorsan hajtották szél után. Mikor Ahab elsiklott a hajó mellett, olyan közel, hogy világosan kivehette a korláton kihajoló Starbuck arcát, odakiáltott neki, hogy fordítsa meg a hajót, és kövesse őt, nem túl gyorsan, ésszerű távolságban. Felfelé pillantva meglátta Tastegót, Kvikveget és Degut, akik lelkesen másztak fel a három árbocfőre; az evezősök pedig a két beroppantott csónakban himbálóztak: éppen most húzták fel őket, és szorgosan munkálkodtak a bárkák javításán. Amíg a csónak ott szaladt, a mellvédresekén keresztül röpke pillantásokat vetett Stubbra és Flaskra, akik a fedélzeten egy köteg új szigony és lándzsa körül foglalatostkodtak. Midőn ezt látta, és hallotta a kalapácsok zaját a törött csónakokban, úgy érezte, egészen másféle kalapácsok vernek szöveget a szívébe. De összeszedte magát. Észrevette, hogy a jelzőzászló vagy lobogó eltűnt a főárbochról, és odakiáltott Tastegónak, aki éppen feljutott őrhelyére, hogy szálljon le, hozzon fel másik zászlót, kalapácsot és szöveget, és szögezze a zászlót az árbocra.

Azért-e, mert elfáradt a háromnapos rohanó hajzában és abban, hogy az összecsomózódott kötélkölönc fékezte úszását, vagy valami új csalafintaság és rosszindulat okából; egyikért vagy másikért a Fehér Bálna előnye kezdett csökkenni, s a csónak ismét gyorsan közeledett hozzá; ámbár igaz, hogy a bálna most nem futott ki olyan messze, mint előzőleg. S amint Ahab a hullámokon siklott, a könyörtelen cápák még mindig kísérték, és olyan állhatatosan ragaszkodtak a csónakhoz, és annyira szünet nélkül harapdálták a dolgozó evezőket, hogy a tollak megtöredeztek és kicsorbultak, és csaknem minden merítésnél apró szilánkokat hagytak a vízben.

- Ne törődjete velük! Azok a fogak csak új evezővillába fogják a lapátokat. Húzzatok! Jobban neki lehet feszülni a cápaállkapocsnak, mint a puha víznek.

- De a vékony tollak, uram, minden harapással kisebbek és kisebbek lesznek.

- Kitartanak, ameddig kell! Húzzatok! De ki tudná megmondani - mormogta -, vajon ezek a cápák azért jönnek-e, hogy a bálnából lakmározzanak, vagy Ahabból... Húzzatok csak! Nocsak, frissen... közeledünk hozzá. A kormányt! Vedd át a kormányt! Hadd megyek előre. - Két evezős a még mindig száguldó csónak orrába segítette.

A csónak végül félresiklott, és végigfutott a Fehér Bálna oldalán; Moby Dick furcsa módon nem vett tudomást közeledéséről - megtörténik ez néha a bálnával, és Ahab már jócskán belekerült a füstös, hegyi ködbe, amely a bálna fújásából kiszakadva, Monadnock púpja körül kavargott. Közel volt hozzá akkor is, mikor hátraívelt testtel, mindkét karját kinyújtva, dobásra emelte ádáz szigonyát, és sokkalta ádázabb átkával együtt a gyűlölt bálnába hajította. Az acél is, az átok is tövig belevágódott, mintha valami mocsár szívná be, és Moby Dick félrerándult; görcsösen nekivetette innenső oldalát a csónak orrának; nem lyukasztotta ugyan ki, de olyan hirtelen billentette meg a csónakot, hogy ha Ahab nem tud megkapaszkodni a perem megemelt részében, megint beleröpült volna a tengerbe. Három evezős - nem tudták, melyik pillanatban hajítja Ahab a lándzsát, s azért nem készültek fel a következményekre - így is kivágódott; de úgy estek, hogy ketten egy pillanat alatt megint elkapták a párkányt, egy tarajos hullámon egy szintre emelkedtek vele, s a csónakba vetődtek, a harmadik ember tehetetlenül hátramaradt, de még a felszínen úszott.

Csaknem egyidőben ezzel a Fehér Bálna átmenet nélkül, hirtelen gyorsasággal nekilódult a hömpölygő tengernek. De mikor Ahab odakiáltott a kormányosnak, hogy tekerje még körül a kötelet, és tartsa úgy, és megparancsolta a legénységnek, hogy forduljon meg ültében és húzza a csónakot céljához; akkor az alattomos kötél megérezte a kettős feszítést és rántást, s elpattant az üres levegőben.

- Mi szakadt meg bennem? Az inaim roppantak? Megint egyben vannak! Evezők! Evezők! Törjünk rá!

A bálna meghallotta a hullámhasító csónak rettenetes zubogását, és megpördült, hogy csupasz homlokát kínálja kikötőnek; de fordulás közben észrevette a hajó közeledő fekete törzsét; nyilvánvalóan benne látta üldöztetésének forrását; vagy talán nagyobb és méltóbb ellenfelének gondolta; hirtelen közeledő orra felé fűrődött, és tajtékszapor közepette állkapcsát csattogtatta.

Ahab megtántorodott, keze a homlokára csapódott.

- Megvakulok! Kezeket! Nyújtsátok elém a kezeteiket, hogy tapogatózva menni tudjak. Éjszaka van?

- A bálna! A hajó! - kiáltották a lapuló evezősök.

- Evezni! Evezni! Lejtősödj a mélységeid felé, ó tenger, hadd csússzon Ahab utolszor, utoljára a céljához, mielőtt mindörökre túl késő lenne. Látom: a hajó! A hajó! Előre, emberek! Hát nem akarjátok megmenteni a hajómat?

De mikor az evezősök vadul keresztülerőszakolták csónakjukat a pörölyöző hullámokon, a két, bálna zúzta palánkvég beszakadt, s az egyelőre használhatatlanná vált csónak szinte egy pillanat alatt a hullámokkal egy szintre süllyedt, félig vízben járó, fröcskölő legénysége pedig keményen igyekezett betömni a rést és kimerni a vizet.

Közben, egyetlen szemlélődő pillanatra, az árbocfőn Tastego felemelt kezében megállt a kalapács; a vörös zászló, mint valami takaró félig beburkolta, azután kilebegett a vége, egyenesen el tőle, mintha az ő előreúszó szíve volna. Starbuck meg Stubb, akik lenn az oromárbocon álltak, éppolyan hamar észrevették a rájuk törő szörnyeteget, mint ő.

- A bálna! A bálna! Fordítsd a kormányt! Fordítsd a kormányt! Ó, ti édes hatalmai a levegőnek, most öleljetek át szorosán! Ne haljon meg Starbuck asszonyi ájuldozásban, ha meg kell halnia. Fordítsd a kormányt, ha mondom... ti bolondok, az állkapcsa, az állkapcsa, az állkapcsa! Ez hát a vége forró imáimnak, egész életem hűségének? Ó, Ahab, Ahab, íme, a te műved! Keményen, kormányos. Nem, nem! Fordítsd meg a kormányt! Megfordul, hogy nekünk jöjjön! Ó, megbékíthetetlen homloka olyan ember ellen tör, akit még nem enged eltávozni a kötelesség. Én Istenem, állj most mellettem!

- Ne állj mellettem, hanem állj alattam, akárki vagy is, aki segíteni akarsz Stubbon; mert Stubb is itt marad. Rád vigyorgok, te vigyorgó bálna! Ki segítette Stubbót, ki tartotta ébren Stubbót? Csak Stubb saját meg nem rebbenő szeme. És most szegény Stubb olyan matracra fog feküdni, amelyik túlon túl puha; bár ágfával volna tömve! Vigyorgok rád, te vigyorgó bálna. Ide nézzetek, nap, hold, csillagok! Azt mondom, olyan legény orgyilkosai vagytok, akinél jobb sose adta ki páráját. De azért koccintanék veletek, ha kezembe adnátok egy poharat. Ó, ó, ó, te vigyorgó bálna, hamarosan nagy kortyolás lesz itt. Miért nem menekülsz, ó Ahab? Ami engem illet, le a cipőkkel meg a kabáttal: haljon meg Stubb ingben-gatyában. Hanem igen porhanyós és agyonsózott halál lesz ez... Cseresznyét! Cseresznyét! Cseresznyét! Ó, Flask, egy szem piros cseresznyét, mielőtt meghalunk!

- Cseresznyét? Bár ott lennénk, ahol az terem! Ó, Stubb, remélem, szegény anyám felvette a részesedésemet már; ha nem, csak néhány vasat kap, mert az utazásnak vége.

Csaknem minden matróz ott állt a hajó orrában, és tétlenül lógatta a kalapácsot, deszka-darabokat, lándzsákat, szigonyokat, ami gépiesen a kezükben maradt, mikor különböző elfoglaltságukból odarohantak; megigézett szemük a bálnára szegeződött, Moby Dick pedig furcsán rázta jobbra-balra sors-beteljesítő fejét, és rohanás közben széles, félkör alakú, felcsapódó tajtékövet túrt maga előtt. Egész külseje megtorlást, gyors bosszút, örök gonoszságot sugárzott, és halandó ember mit sem tehetett ellene, mert fejének tömör fehér oszlopa úgy nekizúdult jobbról a hajó orrának, hogy forogtak az emberek és a gerendák. Némelyek hasra vágódtak. Fenn a szigonyosok feje úgy rázkódott bikanyakukon, mint a helyéből kiugrott árboc. A léken keresztül olyan hanggal tört be a víz, mint a hegyi zuhatag.

- A hajó! A ravatal!... A második ravatal! - kiáltotta Ahab a csónakban: - A fája csak amerikai lehet!

A bálna a süllyedő hajó alá merült, és végighorzsolta remegő tőgerendáját; majd megfordult a víz alatt és a felszínre lövellt, messze a hajó orrától, de csak néhány méternyire Ahab csónakjától; ott egy ideig nyugodtan feküdt.

- Elfordítom testem a naptól! Halálos dicsőségű hajó! Hát el kell pusztulnod: és nélkülem? Megfosztottak a leghitványabb hajótörött kapitány utolsó kedves büszkeségétől is? Ó, magányos életre magányos halál! Feléd hömpölygök, te mindent elpusztító és mégse győzedelmeskedő bálna; az utolsóig birkózom veled; a pokol szívéből is feléd döfök; gyűlöletből utolsó lehetemet is rád köpöm, te átkozott bálna. Így, így hajítom ki a dárdát!

A szigony elrepült; a sebzett bálna előreszökellt; a kötél égető sebességgel futott végig a vájaton, és összegubancolódott. Ahab lehajolt, hogy kibogozza, de a repülő hurok nyaka köré tekeredett, és hangtalanul, ahogy a süketnéma török szolgák fojtják meg áldozataikat, kirepült a csónakból, mielőtt a legénység ráébredt volna, mi történik.

A következő pillanatban kirepült a kötél végén levő nehéz kolonc a teljesen üres ládából, leütött egy evezőst, és a vízre csattanva eltűnt a mélyben.

A megigézett csónaklegénység egy pillanatig némán állt; azután megfordultak.

- A hajó! Szent Isten, hol a hajó?

Hamarosan meglátták oldalt eltűnő fantomját a homályos, csalóka közege át, mintha a légnemű Fata Morganában jelent volna meg; csak árbocának csúcsa állt ki a vízből. A három pogány szigonyost odaszegezte a ragaszkodás vagy a hűség, vagy a sors nemrég még magas őrhelyéhez, s még mindig ott álltak süllyedő strázsájukon. És most gyűrűző körök kapták el a csónakot, az egész legénységét, minden úszó evezőt és minden lándzsanyelvet, és elevent és lélektelent egyaránt egyetlen örvényben körbe-körbe pörgetve a *Pequod* legkisebb forgácsát is elvitték a felszínről.

De mikor az utolsó hullámok kavargva átsaptak a főárbocon álló indián feje felett, s még néhány centiméter látható volt az egyenes rúdból, a több méter hosszú lobogó zászlóval, amely nyugodtan, gúnyos összhangban lengedezett a már-már nekicsapódó hullámok felett; ebben a pillanatban egy felemelt vörös kar és egy kalapács bukkant fel a levegőben, és egyre erősebben és erősebben az alászálló rúdhoz szegezte a zászlót. Egy sólyom követte csúfandárosan a főárbot lefelé igazi otthonából: a csillagok közül, meg-megcsipkedte a zászlót és zavarta Tastegót; és most véletlenül odavágott széles, csapkodó szárnyával a kalapács és a fa közé, az alámerült vadember lenn azonnal megérezte az éteri borzongást, és halálgörcsös kezével odaszorította meredten a kalapácsot; és az ég madara arkangyali sikolyokkal, királyi csőrét felvetve, fogoly testét Ahab zászlajába borítva, alásüllyedt Ahab hajójával, mint a Sátán, nem akart pokolra szállani, míg nem rántja magával a mennyek egy eleven darabját, és nem sisakozza magát föl vele.

Kicsi madarak repkedtek rikoitozva a még tatóngó örvény fölött; mogorva fehér hullám vágódott neki meredek oldalának; azután minden összezsapott, és a tenger nagy szemfedője úgy hömpölygött tovább, mint ötezer évvel ezelőtt.

Epilógus

*Csak én magam szaladék el,
hogy hírt adjak néked.*

(Jób könyve I. 1.5)

A dráma véget ért. Minek akkor tovább beszélni? Mert egy ember túlélte a hajótörést.

A párszi eltűnése után történetesen engem rendelt arra a Sors, hogy átvegyem Ahab orrevezősének helyét, mert az orrevezős a párszi megüresedett tisztjét töltötte be; én voltam az, aki az utolsó napon, mikor három ember kiesett a himbálózó csónakból, hátramaradt a vízen. Így lebegtem az elkövetkező jelenet szélén, végignéztem az egészet, s mikor a már gyengülő szívóerő elért, lassan az összecsapódó örvény felé sodródtam. Mire elértem, már habos víztükörré simult. Ekkor a koporsószerű mentőbóját kiszabadította ravasz rugója, nagy felhajtóereje révén hosszában kiszökkent a tengerből, átbukott és mellém úszott. Csaknem egy álló napon és éjen át a koporsó tartott fenn, úgy lebegtem a lágy, gyászénekes vizeken. A cápák ártalmatlanul suhantak el mellettem, mintha lakat volna a szájukon; a vad tengeri sólymok eldugott csőrrel vitorláztak fölöttem. A második nap vitorlás közeledett, egyre közeledett és végül felszedett. A bolyongva járó *Rachel* volt, amely visszafordulva kereste elveszett gyermekeit, de csak egy árvát talált.

-&-